

**ВИДАННЯ ПІДГОТОВЛЕНО В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРОЄКТУ ЕРАЗМУС + «ТРАНСКАРПАТСЬКИЙ ЦЕНТР
ЖАНА МОНЕ З ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ»**

(Грантова угода № – 619688-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CoE)

**THE EDITION IS PREPARED WITHIN THE ERASMUS +
PROJECT «JEAN MONNET TRANSCARPATHIAN CENTER FOR
THE STUDY OF EUROPEAN DEVELOPMENT STRATEGIES»**

(Grant agreement № – 619688-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CoE)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY 'UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY'

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ:
ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ
(2014-2022 рр.)**

**НАВЧАЛЬНИЙ
ПОСІБНИК-ХРЕСТОМАТІЯ**

Ужгород – 2023

**UKRAINE'S FOREIGN POLICY AND
NATIONAL SECURITY:
DOCUMENTS AND MATERIALS
(2014-2022)**

**EDUCATIONAL
TEXTBOOK**

Uzhhorod – 2023

УДК 323.22(477(094)0)75.8)+351.862.4:327
А 86

Навчальний посібник-хрестоматія містить найбільш актуальні документи та витяги з питань нормативно-правового забезпечення зовнішньополітичної діяльності та національної безпеки держави в умовах анексії Криму, війни на Донбасі, а потім і розв'язання Росією повномасштабної війни проти України.

Для студентів спеціальностей з галузі знань «Міжнародні відносини».

Укладання і коментар:

І.В. Артёмов – директор НН Інституту євроінтеграційних досліджень ДВНЗ «УжНУ», професор кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій, академічний координатор міжнародного проекту «Транскарпатський центр Жана Моне з дослідження європейських стратегій розвитку»

Рецензенти:

О.М. Руденко – доктор наук з державного управління, професор, директор науково-дослідного інституту публічного адміністрування та менеджменту (Чернігівський національний технологічний університет)

І.Я. Тодоров – доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій, директор Центру міжнародної безпеки та євроатлантичної інтеграції Ужгородського національного університету

Підтримка Європейською Комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думку авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

**Рекомендовано до друку Вченою радою ДВНЗ «УжНУ»
(протокол №10 від 21 листопада 2022 р.)**

ISBN 978-617-8276-10-2

© І.В.Артёмов, укладання і коментар, 2023
© ДВНЗ «УжНУ», 2023

UDK 323.22(477(094)0)75.8)+351.862.4:327
А 86

Educational manual-textbook contains the most relevant documents and extracts on issues of regulatory and legal support of foreign policy activities and national security of the state in the conditions of the annexation of Crimea, the war in Donbas, and Russia's aggression of a full-scale against Ukraine.

Educational manual-textbook for students of specialties in the field of knowledge 'International relations'.

Conclusion and comment:

I. Artyomov – Director of the Educational and Research Institute of European Integration Studies of SU 'UzhNU', Professor of the Department of International Studies and Public Communications, Manager of the international project 'Jean Monnet Transcarpathian Center for Studying European Development Strategies at UzhNU'

Reviewers:

O. Rudenko – Doctor of Science in Public Administration, Professor, Director of the Research Institute of Public Administration and Management (Chernihiv National University of Technology)

I. Todorov – Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of International Studies and Public Communications, Director of the Center for International Security and Euro-Atlantic Integration of Uzhhorod National University

The European Commission's support for this publication does not imply endorsement of the content, which reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Recommended for printing by the Academic Council of Uzhhorod National University (protocol № 10 of 21 November, 2022)

ISBN 978-617-8276-10-2

© І.В.Артёмов, укладання і коментар, 2023
© SU 'UzhNU', 2023

ВІД УКЛАДАЧА

Навчальний посібник-хрестоматію «Зовнішня політика та національна безпека України: документи і матеріали 2014-2022 рр.» підготовлено в процесі виконання наукового проекту «Транскарпатський центр Жана Моне з дослідження європейських стратегій розвитку в Ужгородському національному університеті» за фінансової підтримки Євросоюзу. У пропонованому виданні підібрано та впорядковано в хронологічній послідовності найбільш актуальні документи, які висвітлюють стан нормативно-правового забезпечення процесів зовнішньополітичної діяльності та національної безпеки держави в умовах війни Росії проти України.

Важливо, що підібрані та упорядковані матеріали ґрунтуються на теоретичних та нормативно-правових засадах вітчизняної зовнішньої політики держави. Посібник впорядковано на основі хронологічно-проблемного підходу.

Зазначений спектр нормативно-правової бази недостатньо висвітлений у навчальній літературі через динамічність сучасного етапу зовнішньополітичної діяльності країни.

Наведені витяги нормативно-правових актів мають значно підсилити лекційний матеріал навчальних дисциплін з спеціальностей в галузі знань «міжнародні відносини, зовнішня політика та національна безпека України» та акцентувати увагу студентів на аспектах і механізмах реалізації зовнішньополітичних пріоритетів держави в умовах війни Росії проти України.

Пропоноване навчальне видання стане в нагоді студентам, аспірантам, викладачам у їх практичній роботі, сприятиме підвищенню рівня підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.

ЗМІСТ

ВІД УКЛАДАЧА.....	6
Розділ І. ПРАВОВІ ОСНОВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ.....	13
1.1. Передумови підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною	13
1.2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014 р.	19
1.3. Історія відносин Україна – ЄС: хронологічний зріз (станом на 2022 рік)	28
1.4. Єврокомісія рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС 17.06.2022 р.	31
1.5. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус (18.06.2022 р.).....	33
1.6. Постанова Верховної Ради України Про Звернення Верховної Ради України до держав – членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни – кандидата на вступ до ЄС від 19.06.2022 р. (Витяг).....	41
1.7. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС 23 червня 2022 р.	46
1.8. Шлях до членства у новому форматі: які зміни відкрив для України статус кандидата	48

1.9. 5 сценаріїв руху до ЄС: що може зробити євроінтеграцію вдалою, а що – зупинити її.....	53
1.10. Посилити ЄС: чому членство України потрібне самому Євросоюзу.....	60
1.11. Долаючи перешкоди: як буде відбуватися інтеграція України до єдиного ринку ЄС.....	67
1.12. Чи склав парламент іспит від ЄС? Аналіз виконання Україною критеріїв Єврокомісії.....	74

Розділ II. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ З НАТО..... 81

2.1. Держави-члени НАТО та кількість населення (станом на 2022 рік).....	81
2.2. Нормативно-правове забезпечення євроатлантичної інтеграції України.....	82
2.3. Указ Президента України «Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік».....	86
2.4. Шлях до Альянсу: якою має бути стратегія України для вступу до НАТО.....	97
2.5. Саміт НАТО: декларація від 14.06.2021 р.....	105
2.6. Указ Президента України №448/2021 від 26.08.2021 р. «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України».....	110
2.7. Проект Річної національної програми під егідою Комісії Україна-НАТО на 2022 рік (Витяг).....	140
2.8. Стратегічна концепція НАТО-2022 р. від 29.06.2022 р.....	142
2.9. Декларація Мадридського саміту від 29.06.2022 р.....	164
2.10. В НАТО без ПДЧ: як Україні повторити успіх Фінляндії та Швеції.....	171

2.11. Чи буде Україна в НАТО: все залежить від трьох речей.....	177
2.12. Заявка до НАТО, де нас не чекали: всі деталі рішення Зеленського про «швидкий вступ» до Альянсу.....	182
2.13. США опублікували звіт про постачання зброї Україні від 21.11.2022 р.....	192
2.14. Вступ України в НАТО до кінця війни: деталі нової пропозиції про розширення Альянсу ...	193

Розділ III. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ..... 200

3.1. ЄС: анексія Криму залишається прямим викликом міжнародній безпеці.....	200
3.2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII.....	201
3.3. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю 17 грудня 2018 р.....	205
3.4. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 14.09.2020 р.	207
3.5. Указ Президента України №117/2021 від 24.03.2021 р. «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя».....	218
3.6. Указ Президента України від 25.03. 2021 р. «Про Стратегію воєнної безпеки України».....	244
3.7. Декларація Кримської платформи від 23.08.2021 р.....	256
3.8. Спільна заява щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки від 01.09.2021 р.....	263

3.9. Виступ Президента України Володимира Зеленського на загальних дебатах 76-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН від 23.09.2021р. (Витяг)...	272
3.10. Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України від 01.12. 2021 р. (Витяг).....	280
3.11. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану»	294
3.12. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про утворення ставки Верховного Головнокомандувача».....	296
3.13. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про загальну мобілізацію»	299
3.14. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про використання Збройних сил України та інших військових формувань».....	301
3.15. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про утворення військових адміністрацій»	302
3.16. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України»	304
3.17. Заява глав держав і урядів НАТО щодо нападу Росії на Україну від 25.02.2022 р.....	306
3.18. Указ Президента України від 06.03.2022 р. «Про делегацію України для участі в усних слуханнях Міжнародного Суду ООН щодо звинувачень у геноциді відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Україна проти Російської Федерації)»	309
3.19. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та	

правовий режим на тимчасово окупованій території України» у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України від 15.03. 2022 р. (Витяг).....	310
3.20. Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Європейського Парламенту, інших міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів держав – членів Європейського Союзу та НАТО, парламентів та урядів демократичних держав світу щодо необхідності вжиття додаткових спільних заходів з метою припинення агресії Російської Федерації проти України та запобігання поширенню цієї агресії на інші країни в Європі» від 24.03. 2022 р. (Витяг)	314
3.21. Заява глав держав і урядів НАТО від 24.03.2022 р.	320
3.22. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки» від 01.04.2022 р. (Витяг)	325
3.23. Постанова Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» від 14.04.2022 р.	328
3.24. Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки щодо визнання Російської Федерації державою – спонсором тероризму» від 03.05.2022 р. (Витяг)	343
3.25. Спільна заява учасників міжнародної Кримської платформи від 23.08. 2022 р.	349
3.26. Що чекає світ після перемоги України. Про американську Стратегію національної безпеки, і не тільки	353

3.27. 10 кроків Зеленського до переговорів про мир з РФ. Виступ на саміті G20	358
--	-----

Розділ IV. АДАПТУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО НОРМ ЄС – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	367
4.1. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.....	367
4.2. Постанова Верховної Ради України «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» від 29.07.2022 р.	373

Розділ I.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ

1.1. Передумови підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною

1.1.1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС

У березні 2007 р. було започатковано переговорний процес щодо Нової посиленої угоди (НПУ) (на заміну УПС, термін дії якої спливав). Позиція української сторони полягала в тому, щоб нова Угода не стала лише посиленою УПС та надавала можливість Україні зробити перехід від партнерства і співробітництва з ЄС до відносин політичної асоціації та економічної інтеграції. З 2008 р. тривають переговори між Україною та ЄС щодо укладення Угоди про асоціацію. Складність переговорного процесу полягає у необхідності знаходження балансу інтересів як у внутрішньоекономічній площині, так і з Європейським Союзом. Для України важливо не стільки терміни підписання Угоди, скільки якісне наповнення змістовної частини та закладення в Угоді положень, які відповідають національним інтересам нашої держави. Така Угода має містити нові механізми та інструменти співробітництва, а також закласти ефективні механізми координування дій сторін та контролю за їх виконанням.

Угода про асоціацію охоплює чотири основних напрями:
1) політичний діалог та зовнішня політика і політика без-

пеки; 2) питання юстиції, свободи і безпеки; 3) економічне та секторальне співробітництво; 4) створення глибокої та повномасштабної зони вільної торгівлі. На сьогодні сторонами попередньо досягнуто згоди повністю щодо третього напрямку та щодо більшості положень інших напрямів.

Згідно з Спільною заявою за результатами 13-го саміту Україна-ЄС, що відбувся 4 грудня 2009 р., лідери України та ЄС відзначили значне просування у переговорному процесі щодо Угоди про асоціацію. У підготовленому до вищезгаданого саміту Третьому спільному звіті відзначено, що сторони досягли домовленості стосовно переважної більшості положень розділу Угоди «Преамбула, цілі та загальні принципи». Також у Звіті підкреслюється, що було досягнуто широкої згоди щодо ключових елементів інституційних положень Угоди, тобто механізмів, за допомогою яких функціонуватиме посилений діалог між Україною та ЄС. Сторонам вдалося попередньо завершити роботу над усіма 31 главами секторального та економічного співробітництва, що уможливило імплементацію Україною важливих законодавчих актів та стандартів ЄС у таких сферах, як довкілля, охорона здоров'я, сільське господарство і транспорт.

Попередньо погоджений текст охоплює такі питання, як цілі політичного діалогу, формати його проведення, діалог та співробітництво у сфері внутрішніх реформ, регіональна стабільність, попередження конфліктів, антикризове управління та військово-технічне співробітництво, нерозповсюдження зброї масового знищення, роззброєння та контроль над озброєннями, а також боротьба з тероризмом. Триває обговорення питання посилення у тексті Угоди на повагу до принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності і непорушності кордонів.

У зв'язку із завершенням терміну дії Плану дій Україна-ЄС було розроблено «Порядок денний асоціації Україна-ЄС» (ПДА) (схвалено 16 червня 2009 р.). ПДА є новим практичним

інструментом підготовки до реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС до моменту набуття нею чинності. Документ розроблено на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки. ПДА має гнучкий характер, що передбачає щорічний перегляд та запровадження механізму моніторингу його реалізації. З метою здійснення огляду поступу в реалізації пріоритетів у процесі реформ, визначених у ПДА, було створено Спільний комітет на рівні старших посадових осіб, який має регулярно представляти свої доповіді Раді з питань співробітництва Україна-ЄС. В рамках першої зустрічі 26 січня 2010 р. Спільний комітет схвалив Перелік пріоритетів Порядку денного асоціації Україна-ЄС на 2010 рік, який нараховує 78 пріоритетів.

Здатність нової влади до реалізації встановлених пріоритетів стане визначальним чинником розвитку подальших відносин між Україною та ЄС.

У Порядку денному асоціації зазначено, що «процес переговорів та ратифікації Угоди про асоціацію Україна-ЄС триватиме ще декілька років до того, як повна Угода зможе набути чинності». Через це очікується впровадження Тимчасової угоди (*Interim Agreement*), яка зможе набути чинності значно раніше і міститиме максимально практичні заходи. Наприклад, ЄС допомагатиме в підготовленні певних законопроектів, метою яких є адаптація національного законодавства до європейського, допомагати технічно і фінансово в імплементації деяких зобов'язань у сфері екології, транспорту й інших напрямів. Після того як Угода про асоціацію набуде чинності, Україна повинна буде виконати поставлені завдання, передусім у сфері адаптації українського законодавства до законодавства ЄС згідно з вимогами цієї Угоди, але не обмежуючись ними, оскільки процес адаптації законодавства є надзвичайно динамічним і не може бути обмежений визначенням конкретних сфер адаптації

та переліком нормативно-правових актів ЄС, що потребують імплементації в національне законодавство.

*Адаптація законодавства – це складний процес приведення національного законодавства України у відповідність до *acquis communautaire* шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства та розроблення нових актів. В широкому розумінні адаптація законодавства не обмежується лише безпосередньо внесенням змін до законодавства чи створенням нових актів, оскільки надзвичайно важливими складовими процесу адаптації є також імплементація та виконання адаптованого законодавства. Без цих складових адаптація законодавства має суто формальний характер, що, в свою чергу, призводить до неефективності всього процесу в цілому.*

1.1.2. Економічна інтеграція України з ЄС

Приєднання України до Світової організації торгівлі у 2008 р. відкрило шлях до початку переговорів про створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС, що є стратегічним завданням нашої держави в економічній сфері. Створення даної ЗВТ з широкомасштабним регуляторним наближенням України до стандартів ЄС сприятиме поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Мета заходів, які Україна впроваджуватиме згідно з угодою про ЗВТ, полягає у проведенні потрібних для України реформ, що становитиме потужний імпульс для загального розвитку країни. У цьому контексті угода про ЗВТ має носити збалансований характер, відкриття ринків України має бути пропорційним отриманню користі, що очікується від цього. Поглиблена ЗВТ передбачає не тільки скасування митних тарифів на торгівлю товарами, а й лібералізацію торгівлі послугами та приведення регуляторного середовища України у відповідність з європейським. Також така ЗВТ передбачає:

- впровадження нульових тарифів;

- суттєве обмеження нетарифних бар'єрів у торгівлі товарами через гармонізацію або взаємне визнання технічних стандартів;

- приведення у відповідність політики щодо конкуренції, корпоративного управління та внутрішнього регулювання ринків принципам, які існують в ЄС, а також до окремих стандартів охорони довкілля;

- надання потрібного супроводження, включаючи технічну допомогу, інвестиції в інфраструктуру, навчання та тренінги.

Складність переговорного процесу щодо створення подібної ЗВТ зумовлюється тим, що він включає в себе необхідність чіткого визначення комплексу економічних та секторальних завдань, вироблення відповідно до кожного із законодавчих механізмів адаптації та індикативних рамок їх імплементації. За визначенням експертів, реалізація поглибленої ЗВТ «залежатиме від здатності української влади та бізнесу знайти баланс інтересів для досягнення цієї мети... Вимоги, які Україна повинна буде виконати для її запровадження, фактично співпадатимуть з програмою потрібних для України реформ, що становитиме потужний імпульс для її загального розвитку». В Україні існує багато проблем, пов'язаних з доступом українських товарів до ринку ЄС, що виникають через те, що законодавство ЄС імплементується або виконується Україною неналежним чином, унаслідок чого виникають такі проблеми у торгівлі між сторонами:

- технічні правила, стандарти та процедури оцінки відповідності не відповідають правилам СОТ про технічні бар'єри у торгівлі;

- санітарні та фітосанітарні заходи не відповідають існуючим правилам СОТ;

- власності захищаються недостатньо, включаючи, зокрема, географічні позначення та відсутність належної імплементації та виконання;

- ефективні закони, що регулюють питання конкуренції, відсутні.

Для України перевагами від створення ЗВТ з ЄС є розвиток торговельних стосунків України з ЄС на паритетних засадах на довгострокову перспективу. Тому її формування має виходити із необхідності поетапної лібералізації доступу на вітчизняний ринок із чітко визначеними часовими межами.

1.1.3. Енергетичний вимір співробітництва

Як імпортери енергоносіїв, Україна та Євросоюз спільно зацікавлені в безпечному постачанні енергоресурсів та диверсифікації їх надходження. Україна є одним з важливих партнерів ЄС в якості крупного транзитера енергоносіїв, особливо природного газу. Тому надійна робота української ГТС має для Євросоюзу стратегічне значення, а інтеграція енергетичного ринку України до європейського є особливим спільним пріоритетом.

18 грудня 2009 р. Україну прийняли до Енергетичного Співтовариства, проте остаточне приєднання країни та підписання відповідного протоколу відбудеться лише після того, як Україна приведе своє законодавство у сфері енергетики відповідно до європейських принципів та стандартів. Приєднання України до Енергетичного Співтовариства забезпечить прозорі та прогнозовані механізми формування тарифів на енергоносії, сприятиме залученню інвестицій в галузь, дасть змогу ефективніше використовувати наявний експортний потенціал.

Отже, найбільш актуальною проблемою у цій сфері на сьогодні є повільне впровадження європейських стандартів та незадовільне виконання Україною домовленостей з питань модернізації газотранспортної системи, зокрема стосовно створення і функціонування прозорого газового ринку. Процес адаптації українського законодавства до за-

конодавства ЄС у сфері енергетики продовжується, однак залишається низка проблем, що потребують якнайскорішого вирішення. По-перше, процес адаптації енергетичного законодавства України до законодавства ЄС відбувається дуже повільно. Не встигаючи впровадити чинне законодавство ЄС, Україна наразі потребує врахувати зміни, що відбулися в правовому регулюванні енергетичних питань в ЄС, а саме – прийняття Третього енергетичного пакета ЄС, про що йтиметься нижче. По-друге, електроенергетичне законодавство України потребує системних змін з метою його адаптації до стандартів ЄС. По-третє, в Україні досі не прийнято рамкового закону у газовій сфері, хоча така необхідність назріла вже давно.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/12/18/7090782/>

1.2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014 (Витяг)

Стаття 1. Цілі

1. Цим документом створюється асоціація між Україною, з однієї сторони, та Союзом і його державами-членами, з іншої сторони.

2. Цілями асоціації є:

а) сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах;

b) забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес;

c) сприяти, зберігати й зміцнювати мир та стабільність у регіональному та міжнародному вимірах відповідно до принципів Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року;

d) запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») цієї Угоди, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС;

e) посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод;

f) запровадити умови для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес.

Стаття 2

Повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод, як визначено, зокрема, в Гельсінському заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та Паризькій хартії для нової Європи 1990 року, а також в інших відповідних документах щодо захисту прав людини, серед них Загальна декларація прав людини ООН 1948 року і Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також повага до принципу верховенства права повинні формувати основу внутрішньої та зовнішньої політики Сторін і є основними елементами цієї Угоди. Забезпечення поваги до принципів суверенітету й територіальної цілісності, не-

порушності кордонів і незалежності, а також протидія розповсюдженню зброї масового знищення, пов'язаних з нею матеріалів та засобів їхньої доставки також є основними елементами цієї Угоди.

Стаття 3

Сторони визнають, що принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їхніх відносин. Верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між Сторонами.

Стаття 4. Цілі політичного діалогу

1. В усіх сферах, що становлять взаємний інтерес, між Сторонами повинен розвиватися та зміцнюватися політичний діалог. Це сприятиме поступовій конвергенції із зовнішніх питань та питань безпеки для все більш глибокого залучення України до Європейської зони безпеки.

2. Цілями політичного діалогу є:

a) поглиблення політичної асоціації та зміцнення політико-безпекової конвергенції та ефективності;

b) сприяння міжнародній стабільності та безпеці на основі ефективної багатосторонності;

c) посилення співробітництва та діалогу між Сторонами з питань міжнародної безпеки та антикризового управління, зокрема з метою реагування на глобальні й регіональні виклики та основні загрози;

d) пришвидшення зорієнтованого на результат та практичного співробітництва між Сторонами для досягнення миру, безпеки й стабільності на Європейському континенті;

e) зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго врядування, прав людини та основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать

до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і поваги до різноманітності, а також внесок у консолідацію внутрішніх політичних реформ;

f) розвиток діалогу та поглиблення співробітництва між Сторонами у сфері безпеки та оборони;

g) сприяння принципам незалежності, суверенітету, територіальної цілісності й непорушності кордонів.

Стаття 6. Діалог і співробітництво з питань внутрішніх реформ

Сторони співробітничать з метою забезпечення того, щоб їхня внутрішня політика ґрунтувалася на спільних для Сторін принципах, зокрема таких, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод, про які йдеться також у статті 14 цієї Угоди.

Стаття 7. Зовнішня та безпекова політика

1. Сторони повинні поглиблювати свій діалог і співробітництво та сприяти поступовій конвергенції у сфері зовнішньої та безпекової політики, у тому числі Спільної політики безпеки і оборони (СПБО), а також, зокрема, розглядати питання недопущення конфліктів та антикризового управління, регіональної стабільності, роззброєння, нерозповсюдження, контролю над озброєннями та експортом зброї, а також поліпшення взаємовигідного діалогу у космічній сфері. Співробітництво ґрунтуватиметься на спільних цінностях і спільних інтересах та спрямовуватиметься на посилення політичної конвергенції і ефективності, сприяння спільному політичному плануванню. Із цією метою Сторони використовуватимуть двосторонні, міжнародні і регіональні форуми.

2. Україна, ЄС та держави-члени підтверджують свою відданість принципам поваги до незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів, як це визначено у Статуті ООН та Гельсінському заключно-

му акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також поширюють ці принципи у двосторонніх та багатосторонніх відносинах.

3. Сторони будуть вчасно та послідовно реагувати на спроби зашкодити цим принципам на всіх можливих рівнях політичного діалогу, передбачених у цій Угоді, зокрема на міністерському рівні.

Стаття 9. Регіональна стабільність

1. Сторони активізують спільні зусилля для сприяння стабільності, безпеці та демократичному розвитку у спільному сусідському просторі й, зокрема, співробітництва з метою мирного вирішення регіональних конфліктів.

2. Ці зусилля повинні відповідати спільним принципам, які полягають у встановленні міжнародного миру і безпеки відповідно до Статуту ООН, Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та інших відповідних багатосторонніх документів.

Стаття 10. Попередження конфліктів, антикризове управління та військово-технічне співробітництво

1. Сторони посилюють практичне співробітництво з попередження конфліктів та у сфері антикризового управління, зокрема з метою збільшити участь України у цивільних та військових операціях ЄС з подолання кризових ситуацій, а також у відповідних навчаннях і тренуваннях, зокрема тих, що проводяться в рамках Спільної політики безпеки і оборони (СПБО).

2. Співробітництво у цій сфері ґрунтується на умовах і домовленостях між Україною та ЄС за результатами як консультацій, так і співробітництва з питань антикризового управління.

3. Сторони вивчають потенціал військового та технічного співробітництва. Україна та Європейське оборонне агентство (ЄОА) встановлюють тісні контакти для обговорення питань, пов'язаних з удосконаленням військових спроможностей, зокрема питань технічного характеру.

Стаття 14. Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод

У рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією. Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод.

Стаття 16. Співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами

1. Сторони підтверджують важливість спільного управління міграційними потоками між їхніми територіями та надалі розвиватимуть всеохоплюючий діалог щодо всіх питань у сфері міграції, зокрема нелегальної міграції, легальної міграції, незаконного переправлення осіб через державний кордон та торгівлі людьми, а також включення проблемних питань у сфері міграції до національних стратегій економічного та соціального розвитку регіонів, звідки походять мігранти. Такий діалог ґрунтується на основоположних принципах солідарності, взаємної довіри, спільної відповідальності та партнерства.

2. Згідно з відповідним законодавством ЄС та чинним національним законодавством, співробітництво буде, зокрема, зосереджуватись на:

a) подоланні причин виникнення міграції, активно використовуючи можливості співробітництва у цій сфері з третіми країнами та в рамках міжнародних форумів;

b) спільному запровадженні ефективної та превентивної політики щодо боротьби з нелегальною міграцією, незаконним переправленням нелегальних мігрантів через

державний кордон та торгівлею людьми, у тому числі щодо методів боротьби з організованими злочинними групами, що здійснюють незаконне переправлення нелегальних мігрантів через державний кордон та торгівлю людьми, а також захисту жертв таких злочинів;

c) запровадженні всеохоплюючого діалогу з питань притулку, зокрема стосовно практичних аспектів реалізації Конвенції ООН про статус біженців 1951 року, Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та інших відповідних міжнародних документів, а також шляхом забезпечення поваги принципу «невислання»;

d) правилах щодо доступу, забезпеченні прав та статусу осіб, яким надано доступ, гідному поводженні та інтеграції іноземців, які проживають на законних підставах;

e) подальшому розвитку оперативних заходів у сфері управління кордонами:

i) Співробітництво у сфері управління кордонами може включати, *inter alia*, навчання, обмін найкращими практиками, зокрема технологічні аспекти, обмін інформацією з дотриманням встановлених правил та, у разі потреби, обмін офіцерами зв'язку

ii) Зусилля Сторін у цій сфері будуть спрямовані на ефективну імплементацію принципу інтегрованого управління кордонами

f) Посиленні рівня безпеки документів

g) Розвитку ефективної політики повернення, зокрема у її регіональному вимірі

h) Обміні поглядами щодо нелегального працевлаштування мігрантів.

Стаття 19. Рух осіб

1. Сторони забезпечують повне виконання:

a) Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18 червня 2007 року (через Спільний комітет з питань реадмісії, створений згідно з її статтею 15).

б) Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз від 18 червня 2007 року (через Спільний комітет для реалізації цієї Угоди, створений згідно з її статтею 12).

2. Сторони також прагнуть досягти посилення мобільності громадян і подальшого прогресу у візовому діалозі.

3. Сторони зобов'язуються вжити послідовних кроків до встановлення безвізового режиму у відповідний час після створення умов для добре керованого і безпечного пересування людей, визначених у двофазовому Плані дій щодо лібералізації візового режиму, представленого на Саміті Україна – ЄС 22 листопада 2010 року.

Стаття 153. Адаптація законодавства

1. Україна забезпечує поступове приведення існуючого та майбутнього законодавства у сфері державних закупівель у відповідність до *acquis* ЄС у сфері державних закупівель.

2. Адаптація законодавства здійснюється поетапно згідно з періодами, визначеними у Додатку XXI-A та в Додатках XXI-B–XXI-E, XXI-G, XXI-H та XXI-J до цієї Угоди. Додатки XXI-F та XXI-I до цієї Угоди визначають необов'язкові елементи, які не потребують впровадження в законодавство України, тоді, як Додатки XXI-K–XXI-N до цієї Угоди містять елементи *acquis* ЄС, які залишаються поза сферою законодавчої адаптації. У цьому процесі належна увага повинна приділятися відповідному прецедентному праву Європейського Суду та імплементаційним заходам Європейської Комісії, а також, якщо в цьому виникне необхідність, будь-яким змінам в *acquis* ЄС, що відбуватимуться в той самий час. Реалізація кожного періоду оцінюється Комітетом з питань торгівлі й після позитивної оцінки цим органом поєднуюватиметься зі взаємним наданням доступу до ринку згідно з Додатком XXI-A до цієї Угоди. Європейська Комісія повідомляє Україну без невиправданої затримки про будь-які зміни в *acquis* ЄС.

Комісія надаватиме відповідні консультації й технічну допомогу з метою впровадження таких змін.

3. Сторони домовились, що Комітет з питань торгівлі розпочинає оцінку наступного етапу адаптації лише після того, як завершені та схвалені заходи з імплементації попереднього етапу згідно з умовами, передбаченими у пункті 2 цієї статті.

4. Сторони забезпечують, щоб ті аспекти і сфери державних закупівель, які не охоплюються цією статтею, вирішувалися відповідно до принципів прозорості, недискримінації та рівного ставлення, що визначені статтею 151 цієї Угоди.

Стаття 154. Доступ до ринку

1. Сторони домовилися, що ефективно і взаємне відкриття відповідних ринків має здійснюватись поступово та одночасно. Протягом процесу адаптації законодавства рівень доступу до ринку, що надається Сторонами на умовах взаємності, пов'язується з досягнутим прогресом адаптації законодавства відповідно до Додатка XXI-A до цієї Угоди.

2. Рішення щодо початку наступного етапу відкриття ринку приймається на підставі оцінки якості прийнятого законодавства, а також його практичного застосування. Така оцінка регулярно здійснюється Комітетом з питань торгівлі.

3. У тій мірі, в якій Сторона згідно з Додатком XXI-A до цієї Угоди відкрила свій ринок закупівель для іншої Сторони, Сторона ЄС надасть доступ до процедур укладення контрактів українським компаніям – заснованим як в межах, так і поза межами Сторони ЄС – згідно з правилами державних закупівель Сторони ЄС на умовах не менш сприятливих, ніж ті, що застосовується до компаній Сторони ЄС; Україна надасть доступ до процедур укладення контрактів компаніям Сторони ЄС – заснованим як в межах, так і поза межами України – згідно з національними правилами державних закупівель на умовах не менш сприятливих, ніж ті, що застосовуються до українських компаній.

4. Після реалізації останнього етапу адаптації законодавства Сторони розглянуть можливість взаємного надання доступу до ринків стосовно закупівель, вартість яких є навіть нижчою, ніж порогові значення, визначені у статті 149(3) цієї Угоди.

5. Фінляндія зберігає свою позицію щодо Аландських островів.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

1.3. Історія відносин Україна – ЄС: хронологічний зріз (станом на 2022 рік)

- **1991 р.** – Декларація ЄС щодо України.
- **1992 р.** – перша зустріч Україна – ЄС на найвищому рівні.
- **1993 р.** – підписана угода між Європейськими спільнотами та Україною про торгівлю текстильними виробами, відкриття представництва Комісії європейських спільнот в Україні.
- **1994 р.** – Верховна Рада України ратифікувала Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС.
- **1995 р.** – перше засідання Спільного комітету Україна – ЄС, створення представництва України при Європейських спільнотах.
- **1996 р.** – Європейський Союз визнав за Україною статус країни з перехідною економікою. Рада Європейського Союзу прийняла план дій щодо України.
- **1997 р.** – підписано угоду між Європейською спільнотою з вугілля та сталі та урядом України про торгівлю сталеливарними виробами.
- **1998 р.** – набуття чинності угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, Україна офіційно заявила про прагнення набутти статусу асоційованого член-

ства ЄС, прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»^[3].

- **1999 р.** – ЄС підтвердив намір сприяти вступу України до Світової організації торгівлі, початок роботи щодо запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.
- **2004 р.** – на саміті Україна – ЄС євроінтеграційні очікування України були підірвані у зв'язку з неотриманням статусу країни з ринковою економікою від ради міністрів ЄС. Однак це сталося до Помаранчевої революції.
- **2005 р.** – Рада Європейського Союзу надала Україні статус країни із ринковою економікою, черговий саміт.
- **5 березня 2007 р.** – розпочато переговори про укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво.
- **2008 р.** – набуття чинності угодами про спрощення візового режиму та реадмісію між Україною та ЄС.
- **2008 р.** – під час паризького саміту Україна – ЄС досягнуто компромісне рішення щодо назви нової посиленої угоди як Угоди про асоціацію.
- **7 травня 2009 р.** – Україна стала учасницею ініціативи ЄС «Східне партнерство»
- **16 червня 2009 р.** – під час засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС політично схвалено «Порядок денний асоціації Україна – ЄС».
- **25 лютого 2010 р.** – Європарламент схвалив резолюцію по ситуації в Україні, в якій, зокрема, визнається право України на приєднання до ЄС. Також Єврокомісії надається мандат задля роботи над «дорожньою картою» безвізових подорожей між Україною та країнами ЄС^[72].
- **2013 р.** – на брюссельському саміті було ухвалено спільну заяву, в якій зазначено, що Україна «рішуче налаштована виконувати» умови ЄС для того, щоб сторони змогли підписати Угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі.

- **21 листопада 2013 р.** – Кабінет міністрів України вирішив призупинити процес підготовки до підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом, внаслідок цього по всій території країни почалися масові демонстрації проти призупинення процесу євроінтеграції. 24 листопада у Києві відбулась масова акція протесту, в якій взяли участь понад мільйон людей.
- **21 березня 2014 р.** – у Брюсселі було підписано політичну частину Угоди про асоціацію з ЄС за участі українського прем'єр-міністра Арсенія Яценюка.
- **27 червня 2014 р.** – Президент України Петро Порошенко підписав другу (економічну) частину Угоди про асоціацію з ЄС.
- **16 вересня 2014 р.** – Європейський парламент ратифікував Угоду про асоціацію між Україною і Європейським Союзом синхронно з Верховною Радою України (через телеміст за допомогою Skype).
- **1 листопада 2014 р.** – вступило в силу тимчасове застосування Угоди про Асоціацію.
- **23 лютого 2017 р.** – Верховна Рада ратифікувала Угоду між Урядом України і Європейським Союзом про участь України у програмі COSME.
- **13 липня 2017 р.** – на саміті Україна – ЄС у Києві завершено процес ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і набуття чинності безвізового режиму з Євросоюзом для громадян України.
- **9 липня 2018 р.** – відбувся Саміт Україна – ЄС. Це 20 ювілейний саміт.
- **12 жовтня 2021 р.** – на саміті Україна – ЄС у Києві підписано угоду про Спільний авіаційний простір.
- **28 лютого 2022 р.** – Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на вступ України до ЄС за прискореною процедурою.

- **1 березня 2022 р.** – Прийняття заявки Європейським парламентом та її розгляд.
- **8 квітня 2022 р.** – Європейська комісія передала Україні опитувальник для отримання статусу кандидата.
- **18 квітня 2022 р.** – Президент України Володимир Зеленський передав главі представництва ЄС в Україні першу частину опитувальника для отримання статусу кандидата.
- **9 травня 2022 р.** – Україна заповнила другу частину опитувальника для отримання статусу кандидата.
- **17 червня 2022 р.** – Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС.
- **23 червня 2022 р.** – Україна отримала статус кандидата на членство у ЄС.
- **1 жовтня 2022 р.** – приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами

URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>

1.4. Єврокомісія рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС 17.06.2022 р.

Європейська Комісія опублікувала думку щодо заявки України на членство в ЄС, яку Президент України подав 28 лютого 2022 року.

Документ було підготовлено на основі відповідей України на опитувальник Єврокомісії щодо відповідності України Копенгагенським критеріям членства в ЄС – політичним (демократичні інституції) та економічним (ринкова економіка).

Документ визнає величезну роботу, яку зробила Україна в межах виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема щодо нормативно-правового наближення до актів права ЄС та проведення низки реформ. У думці Єврокомісії також вказується, що Уряд України під час війни продемонстрував «дивовижний рівень інституційної сили, цілеспрямованість та спроможність функціонувати».

Євроінтеграційний прогрес України дозволив Єврокомісії позитивно оцінити заявку держави та рекомендувати Європейській Раді вже 23-24 червня надати Україні офіційний статус кандидата на членство в ЄС. Єврокомісія також визначила низку умов, які Україна має виконати перед початком переговорів про вступ, зокрема щодо боротьби з корупцією, реформування правоохоронного сектору, імплементації антиолігархічного закону та ін.

«Історичне рішення – Єврокомісія визнала готовність України стати кандидатом на членство в ЄС. Це справедливий підсумок тієї титанічної роботи, яку Україна провела з 2014 року, виконуючи Угоду про асоціацію та інтегруючись до Євросоюзу. Статус кандидата відкриває для України ще більше можливостей, аби пришвидшити цю роботу. Учора ми почули, що лідери Італії, Німеччини, Румунії та Франції готові підтримати цю пропозицію на Європейській Раді. Розраховуємо на позитивне рішення усіх лідерів Євросоюзу вже за тиждень на основі представленої оцінки Єврокомісією», – сказала Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevrokomisiya-rekomenduvana-nadati-ukrayini-status-kandidata-na-vstup-do-yes>

1.5. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус (18.06.2022 р.)

Для усіх в Україні, хто опікується питаннями європейської інтеграції та реформ, 17 червня стало дуже добрим днем. На цьому фронті Україна отримала перемогу: Єврокомісія підтвердила, що наша держава заслуговує на статус кандидата на вступ до ЄС.

Наразі – публічно – українська влада відгукується про це рішення винятково позитивно. Та у разі, якщо саміт ЄС схвалить його у запланованому вигляді, декому ця перемога виявиться не до вподоби. Причому незадоволені можуть бути і у владі, і в опозиції.

Натомість для суспільства, для прибічників реформ та для тих, хто хоче запровадити в Україні європейські правила, це рішення – навіть краще за очікування.

Адже одночасно із затвердженням статусу кандидата Брюссель висунув на адресу Києва вимоги щодо проведення реформ, надавши список із семи пунктів. Серед них – ті, яких влада тривалий час уникала, навіть ціною конфліктів із західними партнерами. Утім, у списку є також реформи, від яких буде невесело їхнім попередникам.

Але юридичні деталі – те, як оформлені ці вимоги ЄС, – є не менш цікавими. Про них українська влада наразі не згадує. Між тим саме вони можуть стати «ядерною зброєю» у просуванні реформ в Україні. Досі таку схему ЄС застосовував лише один раз – коли тиснув на Київ щодо завершення «безвізових» реформ.

Про все це, а також про те, коли Брюссель планує розпочати з Києвом переговори про членство, читайте у цій статті.

Така, як Молдова, але інша, ніж Грузія

«Ми вдячні європейським платникам податків, які допомагали проводити реформи в нашій країні, і навіть по-

при ці сумні новини вважаємо, що народ Грузії є частиною європейської сім'ї». Приблизно так звучали заяви багатьох грузинських журналістів, що брали слово на брифінгах представників Єврокомісії у п'ятницю.

Річ у тім, що з трьох держав, які подали заявки на вступ до ЄС, Грузія стала єдиною, яка отримала відмову в наданні статусу кандидата.

Але цікаво, що жоден із тих журналістів, хто висловлював жаль з приводу такого рішення Єврокомісії, не заявив про незгоду з ним. Оскаржувати тут справді не було чого – чинна влада Грузії зробила все, щоб зіпсувати відносини з Брюсселем та країнами-членами (та й опозиція додала до цього свій внесок).

І хоча президентка ЄК Урсула фон дер Ляен намагалася переконати грузинів у тому, що, мовляв, їм треба радіти навіть факту «визнання європейської перспективи Грузії», текст висновку Комісії був просто розгромний. Достатньо почитати перелік вимог, які має виконати Тбілісі для відновлення переговорів про кандидатство.

Якщо державі кажуть, що вона має нарешті «забезпечити повноцінне функціонування державних інституцій», то це означає, що стан справ у Грузії ЄС оцінює як гранично поганий.

Будемо відверті: ЄС чекає на зміну влади у Тбілісі.

Бо за протистояння Іванішвілі й Саакашвілі висунутий список вимог навряд чи можливо виконати.

Натомість висновки щодо Молдови та України принципово інші.

Обом країнам Єврокомісія рекомендувала дати повноцінний статус кандидата вже зараз. При цьому в Брюсселі розглядають наші держави «в одному кошику». Урсула фон дер Ляен на презентації висновків навіть не стала детально розписувати логіку молдовського рішення, пояснивши лише, що «воно по суті таке саме, як українське».

Хоча відмінності є.

До Молдови Брюссель висунув масштабніші вимоги, ніж до України. Річ у тім, що Кишинів, де проєвропейський уряд призначили менше року тому (після періоду влади команди Додона), зараз перебуває на початковому етапі за низкою реформ, на кшталт судової.

Утім, після публікації рішення Єврокомісії з'ясувалося, що про початок переговорів про членство у ньому взагалі не йдеться. Цей етап відклали.

А вимоги, прописані зараз, треба виконати для того, щоб Україна зберегла статус кандидата. У документі чітко зазначено, що нинішнє надання статусу не є остаточним, і ЄС може скасувати його у разі, якщо офіційний Київ ігноруватиме порядок денний реформ (те саме стосується і Кишинєва).

Перед тим як з'ясувати, як це працюватиме – розберемося з переліком реформ, який визначив ЄС.

Від реформ не втекти

Якщо бути зовсім точним, то йдеться не про сім вимог ЄС, а про сім блоків реформ, виконання яких Євросоюз визначив як умову того, що статус кандидата збережеться:

- (1) реформа Конституційного суду
- (2) продовження судової реформи
- (3) антикорупція, включно з призначенням керівника САП
- (4) боротьба з відмиванням коштів
- (5) втілення антиолігархічного закону
- (6) узгодження аудіовізуального законодавства з європейським
- (7) зміна законодавства про нацменшини.

Забігаючи наперед, скажемо, що деякі пункти є дуже дивними.

У кінці тексту ми наведемо повне формулювання рекомендацій для тих, хто зацікавлений, а зараз – про найголовніше з них.

ЄвроПравда вже не раз розповідала, що ЄК узгоджувала з державами-членами свою позицію стосовно кандидатства України. А список очікуваних реформ додатково на це натякає. Дуже схоже, що до реальних вимог щодо реформ у Брюсселі додали ті, які мають заспокоїти окремі європейські столиці і гарантують, що ті не заблокують статус кандидата на саміті.

Тепер детальніше про кожну з них. Почнемо з найменш важливих і закінчимо ключовими – тими, які зазначені першими.

Нацменшини

Цей пункт записали для заспокоєння Угорщини. У ньому йдеться про те, що Україна ще кілька років тому обіцяла ухвалити рамковий закон про нацменшини.

Чи не вимагатиме Угорщина ухвалити закон у редакції, яка не підійде Україні? У Брюсселі запевняють, що ні. Європейський високопосадовець, що спілкувався з ЄП на умовах анонімності, підкреслив, що за процедурою оцінювати виконання цієї вимоги (як і усіх інших) буде сама Єврокомісія. Передбачається, що закон про нацменшини треба буде подати на аналіз до Венеційської комісії, і якщо вона скаже, що документ в нормі та не притискає інтереси угорської меншини, то вимога виконана.

Відмивання коштів та аудіовізуальне законодавство

Ці два пункти – дуже дивні. Річ у тім, що в цих сферах та у тому ключі, як це описує ЄК, в Україні немає таких проблем, щоби визначати ухвалення нового законодавства як вимоги до кандидатства. Навіть сама Єврокомісія в описовій частині не змогла детально прописати, в чому конкретно полягають претензії.

Одна з версій, як цей пункт з'явився у висновку – це те, що існували вимоги якоїсь з країн ЄС, і в Брюсселі вирішили, що легше записати цей пункт, а потім внести якісь точ-

кові зміни у законодавство і оголосити, що вимога знята. Ще один з можливих варіантів – що у висновок навмисно включили такі пункти, що дадуть Україні легко «продемонструвати прогрес».

Боротьба з олігархами

У багатьох в Україні цей пункт викликав подив, адже існує (хибний) стереотип, що антиолігархічний закон не має підтримки на Заході. Це не так. У ЄС його підтримували від початку. І, як виявилось, підтримка настільки висока, що він – після переговорів Урсули фон дер Ляен та Володимира Зеленського – потрапив навіть у список умов для кандидатства.

А щоби чинна влада не сприйняла це як карт-бланш для довільної «розолігархізації», ЄК записала запобіжник: закон має пройти експертизу Венеційської комісії і, за потреби, бути відповідно змінений. До ВК цей документ передали минулої осені, дата висновку наразі не визначена. Хоча є шанс, що «Венеційка» розкритикує його вщент.

Лишаються ще три пункти, і от вони є коренем, суттю висновку ЄК.

Антикорупція

У цьому пункті скомбіновані відразу кілька умов. Одна з них – призначити керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, «затвердивши визначеного переможця конкурсу». Як відомо, Банкова тривалий час, від минулого року, блокує призначення переможця, і це вже набуло неприйнятних масштабів, адже Зеленський особисто обіцяв вирішити проблему і президенту Байдену, і фон дер Ляен – але нічого не змінилося.

Через це ЄС пішов на безпрецедентний крок – уперше вимагаючи призначити конкретну людину на посаду.

А кандидатський статус України в ЄС поставили в залежність від цього призначення.

І цей пункт стане тестом бажання Зеленського здійснювати реальні реформи у сфері правосуддя.

«Я особисто навіть не знаю, хто переміг у тому конкурсі, і це не важливо. Але чесний конкурс відбувся, ЄС активно брав участь у його організації і проведенні. Україна має продемонструвати, що вона діє за правилами, і призначити обраного керівника САП», – пояснив ЄП європейський високосадовець, що опікувався формуванням документа.

Крім того, у цьому блоці є вимога провести чесний конкурс на призначення нового голови НАБУ, а також присутні загальні вимоги на кшталт «ефективного розслідування та судових вироків», виконання яких Єврокомісія буде оцінювати на власний розсуд.

Судова реформа та Конституційний суд

Тут жодних сюрпризів, ЄК повторила те, що звучало не раз.

Україна має нарешті розпочати призначення фахових суддів до КС, а для цього запровадити систему попереднього відбору суддів. А у судовій реформі ЄС чекає перевірки/чистки Вищої ради правосуддя та створення нової Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Та лишається питання: а що буде, якщо президент Зеленський та Верховна рада провалять виконання цих вимог?

Чи заберуть у нас статус кандидата?

Рішення, яке Єврокомісія ухвалила щодо України (а також щодо Молдови, воно ідентичне), не має аналогів. ЄС ще ніколи такого не робив.

Зазвичай Брюссель або каже, що держава готова до кандидатства, і рекомендує розпочати з нею переговори про членства (як варіант – після виконання певних умов), або визнає, що вона не готова, і пропонує повернутися до питання пізніше, коли претендент стане більш європейським (таке рішення ухвалили щодо Грузії).

А щодо нас придумали гібрид.

По суті, Брюссель сказав, що Україна ще не готова бути кандидатом, але, попри це, отримує статус просто зараз.

При цьому, на відміну від усіх інших держав, яким давали статус кандидата, в українському висновку немає фрази про запрошення України або Молдови до переговорів навіть за виконання умов.

А 7 блоків реформ, описаних вище, необхідно виконати для того, зберегти статус кандидата. Рішення це чітко означає, а також додає, що Брюссель лишає за собою право забрати цей статус у будь-який момент, або ж навпаки – пересунути Україну або Молдову на наступний етап.

«Будь-яка з цих країн оцінюється і може просуватися (по процедурі вступу -ЄП) на основі своїх здобутків, але так само це означає, що ЄС може переглянути рішення про кожний зі здійснених кроків у разі, якщо умови надання більше не виконуються», – йдеться у документі.

Як це працюватиме?

І коли Україна зможе перейти на наступний етап?

Треба бути свідомим того, що до завершення активної фази війни шансів почати переговори немає, і це, насправді, було відомо наперед. ЄС не може вести переговори про вступ держави, коли невідомо, у якому стані перебуває ця держава. А в сенсі процедури ще важливіше те, що під час воєнного стану неможливо проводити системні реформи. У принципі.

Під час воєнного стану неможливе суспільне обговорення комплексних змін, парламентські процедури – спрощені і не дозволяють повноцінно враховувати ідеї до законопроектів.

У ЄС це також розуміють.

Через це дедлайну виконання цих 7 вимог також немає.

Багато хто звернув увагу на згадку про «кінець 2022 року» у рішенні ЄК. Але це не є остаточним терміном, під-

креслюють у Брюсселі. «Йдеться про регулярну оцінку прогресу; кінець 2022 року – це термін першої оцінки».

При цьому в Єврокомісії в неофіційних розмовах припускають, що цього може бути цілком достатньо для початку переговорів – але залежатиме від того, чи буде Україна щиро проводити реформи.

Чому йдеться про те, що це вигідно Україні?

По-перше, це дає просто неймовірний важіль тиску на владу.

Досі був єдиний приклад, коли ЄС мав такий механізм: це 2016 рік, часи Порошенка. Тоді ЄК вирішила, що надає Україні безвіз, бо зараховує «виконання» безвізового плану також авансом, але лишає за собою право забрати безвіз.

Це створювало справді «ядерну зброю»: Захід міг пояснювати, що ті чи інші дії створюють загрозу втрати безвізу. Щоразу це дозволяло запобігати відкату реформ.

Загроза втрати статусу кандидата буде ще потужнішим важелем. І суспільство не дозволить владі перетнути цю червону лінію.

По-друге, важливо, що ми йдемо цим шляхом разом з Молдовою

Це створює конкуренцію. Уявіть рівень суспільного тиску на владу, якщо Молдова почне переговори, а ми будемо тупцяти на місці? До речі, саме такий механізм просував реформи у державах Центральної-Східної Європи, призводячи часом навіть до змін в урядах.

Найголовніше – те, що процес запустився і що лідери ЄС принципово погодилися йти до вступу України. А швидкість цього процесу, який почнеться після нашої перемоги у війні, залежатиме виключно від нас.

С. Сидоренко. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/>

1.6. Постанова Верховної Ради України Про Звернення Верховної Ради України до держав – членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни – кандидата на вступ до ЄС від 19.06.2022 р. (Витяг)

Верховна Рада України постановляє:

1. Ухвалити Звернення Верховної Ради України до держав – членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни – кандидата на вступ до ЄС (додається).
2. Доручити Голові Верховної Ради України невідкладно направити текст Звернення до національних парламентів та урядів держав – членів Європейського Союзу, а також інституцій Європейського Союзу.
3. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

**Голова Верховної Ради України
Р. СТЕФАНЧУК**

ЗВЕРНЕННЯ Верховної Ради України до держав – членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни – кандидата на вступ до Європейського Союзу

Підтверджуючи стратегічний курс України на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі, закріплений у Конституції України,

виборюючи невід’ємне право самостійно визначатися щодо членства України в міжнародних політичних, економічних та безпекових об’єднаннях,

керуючись волею Українського народу щодо безпрецедентної підтримки вступу України до Європейського Союзу,

посилаючись на Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони,

беручи до уваги попередні резолюції Європейського Парламенту, а саме щодо російської агресії проти України від 1 березня 2022 року, необхідності термінового плану дій Європейського Союзу щодо забезпечення продовольчої безпеки всередині та за межами Європейського Союзу у світлі російського вторгнення в Україну від 24 березня 2022 року, висновків засідання Європейської ради від 24-25 березня 2022 року: зокрема, про останні події війни проти України та санкції Європейського Союзу проти росії та їх реалізацію від 7 квітня 2022 року, впливу війни проти України на жінок від 5 травня 2022 року,

беручи до уваги Версальську декларацію про визнання європейських прагнень та європейського вибору України, а також звернення Ради Європейського Союзу до Європейської Комісії щодо надання свого висновку на отримання статусу країни – кандидата на вступ України до Європейського Союзу без зволікань,

беручи до уваги результати самітів Україна – ЄС та постійних двосторонніх діалогів на найвищому політичному рівні,

вітаючи спільну заяву президентів Республіки Болгарія, Чеської Республіки, Естонської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Польща, Словацької Республіки, Республіки Словенія, а також президентів Французької Республіки, Італійської Республіки, Румунії та Канцлера Федеративної Республіки Німеччина із закликом негайного надання Україні статусу країни – кандидата на вступ до Європейського Союзу,

вітаючи рішення Ради Європейського Союзу щодо тимчасового скасування всіх мит та квот на експорт із України, вітаючи прийняття Європейським Союзом шостого пакета обмежувальних заходів проти росії,

вітаючи Заключну заяву та рекомендації Парламентського комітету асоціації Україна – ЄС від 9 червня 2022 року, в якій наголошується, що надання Україні офіційного статусу кандидата буде сильним політичним сигналом, який рішуче та незворотно зміцнить європейський шлях та підтримку України, а також зміцнить моральний дух Українського народу в його боротьбі у неспровокованій і невинуватій загарбницькій війні росії проти України,

вітаючи рекомендацію Європейської Комісії від 17 червня 2022 року надати Україні статус країни – кандидата на вступ до Європейського Союзу,

рішуче засуджуючи повномасштабну російську агресію проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року із застосуванням сухопутних військ, авіації, ракетних систем, використання методів, що порушують закони та звичаї війни, зокрема використання касетних та фосфорних бомб, основною метою чого є знищення українських міст та цивільне вбивство мирного населення, дітей, що супроводжується надзвичайною жорстокістю та знущанням над ними, примусовим вивезенням (депортацією) громадян України, у тому числі неповнолітніх дітей, на територію росії з метою здійснення геноциду Українського народу,

наголошуючи на порушенні державою-агресором - російською федерацією – основоположних принципів і норм міжнародного права та законів та звичаїв війни, що закріплені, зокрема у Статуті ООН та Женевських Конвенціях, що супроводжується постійними погрозами світові з боку росії використанням ядерної зброї, а також захопленням державою-агресором українських атомних електростанцій,

{Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі, Конвенція про поводження з військовополоненими, Конвенція про захист цивільного населення під час війни}

підкреслюючи особливу роль національних парламентів у просуванні європейських цінностей та ефективній комунікації зі своїми громадянами відповідно до статті 12 Договору про Європейський Союз та Протоколу № 1 про роль національних парламентів у Європейському Союзі,

наголошуючи, що набуття повноправного членства України в Європейському Союзі є стратегічною ціллю України, яку вкотре підтвердив Український народ та за яку він платить кров'ю, тому важливо, щоб Європейський Союз рішуче відповів на вибір українців і вже у червні надав нашій державі статус країни-кандидата,

стверджуючи, що надання Україні статусу кандидата наприкінці червня 2022 року та подальша інтеграція до ЄС стане важливим кроком для побудови мирної та процвітаючої Європи,

Верховна Рада України звертається до національних парламентів, урядів держав-членів та інституцій Європейського Союзу і закликає:

підтримати прагнення України щодо визнання її європейської перспективи шляхом надання Україні статусу країни - кандидата на вступ до Європейського Союзу під час засідання Європейської Ради 23-24 червня 2022 року відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз,

продовжити стояти пліч-о-пліч з Українським народом у його боротьбі як за власний суверенітет та відновлення територіальної цілісності у міжнародно визнаних кордонах, так і за загальноєвропейські цінності, демократію, плюралізм та основоположні свободи,

продовжувати надавати максимально можливу економічну та фінансову підтримку Україні, зокрема для подальшого зміцнення стійкості її демократичних інститутів та макрофінансової стабільності,

нарошувати військову допомогу Україні як на національному рівні, так і в рамках Європейського фонду миру на основі скоординованої оцінки потреб, узгодженої з українською владою для посилення протиповітряної, протитанкової та протикорабельної оборони, а також захисне спорядження та захищене обладнання для зв'язку,

продовжувати надання гуманітарної допомоги Україні як на національному рівні, так і в рамках Механізму цивільного захисту Європейського Союзу,

посилювати жорсткий санкційний тиск на росію та білорусь через послідовне запровадження подальших пакетів санкцій, які повинні включати, зокрема, відключення росії від світової фінансової системи, повне ембарго на найважливіші товари російського експорту, включаючи нафту, газ, вугілля, припинення всіх російських інвестицій у галузі енергетики в Європейському Союзі, у тому числі в атомну енергетику, заборону російського судноплавства, логістики та доступу до портів на території держав - членів Європейського Союзу, а також запровадження персональних санкцій щодо російських високопосадовців та членів їхніх сімей та арешт і подальшу конфіскацію їхніх активів у державах - членах Європейського Союзу,

з огляду на виключну відповідальність російської федерації за блокування українських портів і крадіжку українського зерна приділити особливу увагу гарантуванню світової продовольчої безпеки та вжити необхідних заходів для забезпечення безпечного та безперервного експорту українських зернових,

розслідувати та покарати винних у воєнних злочинах та злочинах проти людяності, актах геноциду, нелюдських

звірствах проти українців, цілеспрямованому знищенні міст і сіл України, цивільної інфраструктури, вчинених російськими окупантами. Європейський Союз як регіональний лідер має бути залучений до підготовки та створення Спеціального трибуналу з метою розслідування злочину агресії проти України та притягнення представників вищого політичного і військового керівництва російської федерації до відповідальності за його вчинення,

сприяти відбудові України, зокрема пошкоджених та зруйнованих внаслідок збройної агресії росії проти України об'єктів інфраструктури, медичних установ, житла та шкіл, а також продовженню процесу модернізації держави з метою подальшого поглиблення політичної та економічної інтеграції України з Європейським Союзом та виконання Копенгагенських критеріїв, у тому числі відповідно до плану Європейського Союзу «Відновлення України».

Україна вдячна Європейському Союзу та державам - членам Європейського Союзу за політичну, фінансову, військову, гуманітарну підтримку та високо цінує її. Водночас просить не послаблювати допомогу Україні доти, поки вся територія України не буде повністю звільнена, а держава-агресор не буде переможеною та покараною. Зокрема, Україна закликає Європейський Союз збільшувати придбання та постачання зброї як на національному рівні, так і в рамках Європейського фонду.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2298-20#n9>

1.7. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС

23 червня лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС.

«Ми вітаємо це історичне рішення Євросоюзу, яке фактично означає, що велика родина країн Європейського Союзу бачать Україну членом ЄС. В ці важкі часи ЄС почув народ України та чітко заявив, що наша держава належить до Європи, ми маємо спільне потужне майбутнє, – прокоментувала рішення Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина. – Статус кандидата офіційно запускає процес набуття Україною членства в ЄС. Ми вже активно працюємо над подальшими кроками та реформуванням країни попри війну, аби не втрачати темпи нашої інтеграції».

Урядовець зазначила, що подальша підготовка до членства передбачатиме завершення всеохопної трансформації всіх сфер, що створюватиме умови, коли країна житиме за принципами Євросоюзу та його законами, які спрямовані на захист кожного громадянина та бізнесу. Це започаткує умови для наближення рівня життя, добробуту та правового захисту українців, як в інших країнах ЄС. У цьому Україну постійно підтримуватиме Єврокомісія, надаючи необхідну консультаційну та іншу допомогу.

Окрім того, статус кандидата відкриває можливості отримання фінансової допомоги у трансформації суспільства, правової системи та економіки на шляху до членства в ЄС, а також триматиме євроінтеграційні реформи країни у пріоритеті.

УКРАЇНА - КАНДИДАТ НА ВСТУП ДО ЄС EUSA

Що це означає?

- Офіційний старт набуття членства в ЄС**
ЄС визнає та юридично закріплює європейське майбутнє України. Статус кандидата офіційно запускає процес набуття Україною членства в Європейському Союзі.
- Масштабна трансформація країни**
Підготовка до членства в ЄС передбачає наближення рівня життя, добробуту та правового захисту українців, як в країнах ЄС.
- Доступ до фінансування**
Україні буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються до вступу в ЄС, зокрема гранти, інвестиції або технічна допомога.
- Залучення інвестицій**
У ході реформ Україна ставатиме все більш зрозумілою та привабливою для інвесторів. Країни-члени ЄС розглядатимуть інвестиції в Україну як інвестиції у зміцнення та зростання ЄС.
- Розвиток співпраці**
Україна стане учасником програм та ініціатив ЄС, відкритих для країн ЄС та країн зі статусом кандидата на членство.

Так, Україні буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються для вступу до ЄС (Інструмент передвступної допомоги, IPA). Така допомога може надаватись через гранти, інвестиції або як технічна допомога. Кандидатство також відкриває для України участь у програмах та ініціативах Євросоюзу.

Про те, що означає статус кандидата та які можливості відкриваються перед Україною – в інфографіці.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>

1.8. Шлях до членства у новому форматі: які зміни відкрив для України статус кандидата

27 лютого в євроінтеграційних командах Уряду та Офісу президента коліщатка всіх робочих механізмів крутились наповну: за кілька годин Україна мала подати заявку на вступ до Європейського Союзу.

Це рішення було відносно спонтанним, і не буде перебільшенням сказати, що якби не повномасштабне вторгнення Російської Федерації, навряд чи Україна зробила би такий рішучий крок на шляху європейської інтеграції.

У той час у Брюсселі теж вирували події, що порушували звичні правила роботи європейської бюрократії: там вже знали про цей намір, готувалися приймати заявку на вступ і думали, що робити далі не тільки з Україною, але й з Молдовою та Грузією.

Як гартувався кандидат

Подання заявки на членство в Європейському Союзі було важливим кроком – і тільки першим. Він запустив лан-

цюжок подій та завдань, що вимагали дуже активної роботи десятків, якщо не сотень людей.

Період між 28 лютого та 23 червня продемонстрував неймовірну єдність між владою та громадянським суспільством, які в інші часи часто-густо не можуть дійти порозуміння. У адвокаційний процес включилися як топ-урядовці, так і представники аналітичних центрів та медіа, що мають повагу в ЄС.

Україна проводила і двосторонні, і багатосторонні зустрічі з посадовцями ЄС, країн-членів, обговорення в кращих європейських університетах, організувала масові акції, аргументувала та контраргументувала, доводячи, що держава готова стати кандидатом у члени ЄС, попри місцями суттєвий спротив деяких європейських політиків.

Одночасно з адвокаційною роботою уряду та громадськості активно працювала робоча група з питань європейської інтеграції Національної ради відновлення від наслідків війни, що зібрала понад 150 представників усіх стейкхолдерів: бізнесу, громадянського суспільства, уряду, міжнародної спільноти. Вона оцінювала виклики, які стоять перед Україною, а також майбутні можливості.

Тож варто дати відповідь на запитання: що ж дає новий статус, що він змінює для України?

Від руйнування форматів до можливостей та викликів

Офіційно визнаний статус кандидата свідчить про те, що ЄС розглядає Україну як майбутнього члена і відповідним чином буде свої політики стосовно цієї держави, а також бере на себе політичні зобов'язання щодо її підтримки, як мінімум у питанні проведення реформ.

З Україною, яка страждає від агресивної безпричинної війни, ситуація особлива. Затвердження статусу кандидата для України означає також, що її відновлення стає важли-

вим пунктом у геополітичному порядку денному Європи. Зокрема, Європейська комісія ще у травні висловила готовність бути ключовим партнером з відновлення нашої держави, створивши відповідну платформу.

Однак головним тут є чіткий сигнал про готовність ЄС брати участь у відновленні України і у майбутньому, і зараз, надаючи макрофінансову, військову, гуманітарну та іншу допомогу, сумарний анонсований розмір якої наразі майже доходить до 15 млрд євро і зростає.

Статус кандидата також відкриває для України доступ до нових фінансових інструментів ЄС, що створювалися саме для країн, які знаходяться на шляху переговорів до членства – це так званий Інструмент передвступної допомоги (ІРА). Досі це фінансування було адресоване тільки державам Західних Балкан.

Можливо, менш очевидною для євробюрократів, але важливою для нас можливістю, яку відкриває кандидатство, стане активніше виконання Угоди про асоціацію та оновлення Порядку денного інтеграції України до ЄС, що і було однією з магістральних тем засідання Ради асоціації у Брюсселі 5 вересня.

Рамка відносин України з ЄС тепер має змінитися – в усіх вимірах.

Змін потребують не лише формальні документи, що регулюють відносини між Україною та ЄС. Будуть змінюватись також і регіональні формати співпраці.

Так, Східне партнерство значною мірою втрачає актуальність, оскільки різниця між його учасниками стає не просто значною – колосальною. Те саме можна сказати і про формат Асоційованого тріо, який вже фактично зник з порядку денного, адже Україна і Молдова вже переступили сходинку, на яку Грузії ще лише належить піднятися, та й синхронними дії трьох партнерів назвати важко.

Для ЄС очевидним стає також необхідність перегляду політики сусідства, яка вже не дає відповіді на всі питання у регіоні.

Та звісно ж, йдеться не просто про зникнення старих форматів у відносинах з ЄС. З'являються можливості для розвитку нових – таких, як запропонований Макроном концепт Європейського політичного співтовариства (ЄПС).

Вже зараз можна сказати, що переформатування співпраці створює і можливості для України, і виклики. Адже умовне ЄПС може стати як додатковим майданчиком для України для співпраці з ЄС, просування своєї агенди та загального наближення до Союзу, так і форматом, який зможе загальмувати Україну та інших кандидатів на шляху до членства, ставши певним сурогатом повноцінного вступу в ЄС. Ці ризики Україна повністю усвідомлює, і план дій формується разом з тим, як наближується перша зустріч ЄПС, що має відбутися 6-7 жовтня у Празі.

Вже відомо, що на цю зустріч будуть запрошені й ті регіональні партнери ЄС, які прагнуть долучитися до блоку, й ті, хто абсолютно комфортно себе почуває, залишаючись поза ним.

Що далі?

В середовищі людей, що працюють над європейською інтеграцією України, є чітке розуміння того, що у Євросоюзі не бракує скептиків щодо членства України. Тому ми маємо бути проактивними і не забувати, що немає країни, більше зацікавленої у вступі України до ЄС, ніж власне сама Україна.

Отже, на чому треба сфокусуватися?

– Формувати спільний порядок денний. Україна має стати найактивнішим лобістом перегляду порядку денного співробітництва і внести зміни у формати взаємодії з ЄС з урахуванням контексту, що змінився.

– Просувати продовження терміну скасування мит. Скасування мит строком на рік – це однозначно великий крок назустріч Україні. Тепер маємо працювати над тим, щоб цей строк було продовжено, або ж щоб мита були скасовані до моменту закінчення переговорів про вступ, що буде значним внеском в економічний розвиток України з боку ЄС.

– Просувати інтеграцію у внутрішній ринок Євросоюзу. Україна має працювати над усуненням нетарифних торговельних бар'єрів і, як результат, отриманням доступу до чотирьох основоположних свобод ЄС: свободи пересування товарів, осіб, послуг та капіталів.

– Сформувати своє реалістичне бачення графіка інтеграції та переговорних позицій.

– Зрозуміти свою цінність для ЄС з урахуванням сильних сторін України та можливостей їхнього розвитку.

Україна має скористатися вікном можливостей, що його надає кандидатство, а також оновити формат відносин з ЄС на своєму шляху до повноцінного членства.

Іван Нагорняк, радник віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України;

Дмитро Ливч, співзасновник Центру економічного відновлення, голова правління ГО «EasyBusiness»

Юлія Шаїнова, координаторка проєктів Центру економічного відновлення

Іван Нагорняк, Дмитро Ливч, Юлія Шаїнова. Шлях до членства у новому форматі: які зміни відкрив для України статус кандидата.

URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/09/20/7147140/>

1.9. 5 сценаріїв руху до ЄС: що може зробити євроінтеграцію вдалою, а що – зупинити її

Європейська інтеграція є мрією українців та геополітичним вибором, записаним в Конституції, і над цим щодня наполегливо працюють сотні політиків, урядовців та громадських активістів.

Попри війну, Україна значно просунулася на шляху євроінтеграції, а підтримка цієї ідеї громадянами досягла рекордної позначки.

А Євросоюз, своєю чергою, надав безпрецедентну допомогу Україні у відповідь на війну – фінансову, гуманітарну, а також вперше в історії фінансує постачання летальної зброї країні, яка зазнала нападу, демонструючи, що гасло «разом ми – Європа» має практичний вимір.

Однак у довгостроковій перспективі шлях до Європейського союзу видається не безхмарним, цей процес пов'язаний із численними викликами й не обіцяє бути ні легким, ні швидким.

Ми всі пам'ятаємо і перипетії британського приєднання та виходу, і багаторічне турецьке очікування у передпокої, що врешті завершилося розворотом політичного курсу. На наших очах відбувався фінансовий конфлікт між європейською північчю та півднем, а нині споглядаємо опортунізм ряду східноєвропейських країн.

Яким же буде український шлях? Чи буде він успішним, чи принесе країні очікувані блага?

Ключові чинники та можливі сценарії української євроінтеграції детально вивчалися на форсайті, який нещодавно був організований на замовлення Проєкту CEU4U, що фінансується Європейським Союзом.

Форсайт – це сценарне прогнозування соціально-економічного й політичного розвитку у тривалій (як правило, у 10-20 річній) перспективі, проведене людьми, які беруть на

себе безпосередню відповідальність за втілення кращого сценарію майбутнього.

Форсайт-сесія зібрала разом представників Уряду, Парламенту, експертно-аналітичних центрів та профільних громадських організацій – економістів, соціологів, політологів, правників, дипломатів, культурологів, медійників, екологів, лідерів бізнес-об'єднань, футурологів, фахівців з енергетики, освіти, охорони здоров'я тощо.

Рамкою дослідження був обраний 2032 рік – за десятиліття всі поточні процеси мають призвести до певних результатів, і ми побачимо, яким став шлях України до Європейського Союзу.

Окресливши більше 90 різноспрямованих політичних, безпекових, економічних, соціальних, культурних, технологічних, екологічних, демографічних та інших трендів (раджу з ними ознайомитися у повному звіті, там є надзвичайно цікаві речі), учасники й учасниці форсайту обрали з них три найголовніші, що визначатимуть майбутнє України та її європейського вибору:

Спроможність, незалежність, сталість державних інституцій.

Спроможне й справедливе правосуддя, спрямоване на захист прав і свобод громадян.

Розвиток приватної сфери (побудова «країни підприємців»), що включає, зокрема, повномасштабну приватизацію, доступність концесій та оренди державного майна, успішну приватну активність у сфері освіти й охорони здоров'я тощо.

Ці ключові тренди є аналогом залізничних розв'язок, що визначають, куди зверне український потяг на шляху до Європи та на яку станцію прибуде за десять років. Оскільки не всі комбінації ключових розв'язок є можливими, загалом було описано 5 сценаріїв, з яких в одному євроінтеграція успішна, у двох сценаріях відбулася, але неуспішно, і ще у двох провалилася.

Оцінити ймовірності сценаріїв наразі неможливо, але чітко видно їхні межі, характеристики та траєкторії розвитку.

Лише один зі сценаріїв (**«We are the champions»**) представляє успішну євроінтеграцію.

Спроможні інституції, розвинене правосуддя, забезпечення прав і свобод та розвинена приватна сфера економіки приводять Україну до статусу повноцінного члена Європейського Союзу, який може повною мірою скористатися благами спільного ринку, спільних напрацювань у правовій сфері та відкритого руху людей, ідей, капіталів і товарів.

	Спроможні інституції		Неспроможні інституції
	Наявність правосуддя	Відсутність правосуддя	
Розвиток приватної сфери («країна підприємців»)	Сценарій «We are the Champions»	Сценарій «Вбити дракона і стати драконом»	Сценарій «Гайтізація»
Відсутність розвитку приватної сфери	Сценарій «Дитячий садок»	Сценарій «1984»	

Це найскладніший сценарій для впровадження, бо вимагає стовідсоткової реалізації реформ, які вже є на порядку денному (частина з них передбачена ще Угодою про асоціацію між Україною та ЄС від 2014 року, з вимоги підписання якої починалася Революція Гідності) чи з'являться там у процесі вступу до ЄС.

Передусім йдеться про судову реформу та реформу державного управління, які повсякчас гальмують. Важливим фактором успіху в цьому сценарії є успішна децентралізація – спроможність громад планувати, змінюватись, залучати кошти, впроваджувати.

Передумовою цього сценарію є успішне післявоєнне відновлення та гарантії безпеки для України. Економічна свобода, інклюзивність, сталість є незмінними принципами на цьому шляху, а освіта дорослих, розвиток бізнес-культури та ефективна комунікація реформ постійно супроводжуватимуть процес.

Важливою є роль громадянського суспільства – воно відповідає за адвокацію та моніторинг змін, а також виступає «містком» між державою та ЄС.

Але цей сценарій – лише один із п'яти.

На двох однозначно негативних сценаріях має сенс зупинитися лише побіжно, бо їхні ризики очевидні.

Сильна держава в умовах відсутності правосуддя та незрозуміності приватної сфери веде нас до авторитарного сценарію «1984», що нагадує СРСР: правосуддя є керованим, суспільство апатичним, а медіа повністю контрольовані владою.

Максимальна концентрація влади з відсутністю стримувань і противаг, фіскальна криза, цензура в медіа, популізм в політиці та гра на невдоволенні народних мас не віщують нічого доброго. Сповзання до авторитаризму відбувається еволюційно, а не раптово.

Економіка сильно падає, а середня тривалість життя населення скорочується. Ключовими запобіжниками проти такого сценарію є прискорений розвиток громадянського суспільства, вільний політичний процес та свобода слова, судова реформа та розвиток підприємництва, а також освіта дорослих та «червоні лінії» для диджиталізації, щоб вона не перетворилася на тотальний контроль.

Інший негативний сценарій формується у разі неспроможності інституцій та відсутності правосуддя. Навіть розвинена приватна сфера не рятує, тож цей сценарій отримав назву «Гаїтізація»: безвладдя, отаманщина, «лихі 1990-і», радикалізація.

Надмірне послаблення державних інституцій веде аж до стану «проваленої держави» або «м'якого авторитаризму».

Ці два негативних сценарії, в яких Європа та решта демократичного світу ставлять на нас «жирний хрест», є очевидними, їх постійно бачить перед очима й побоюється чимало людей.

Набагато цікавіші два пограничних, «присмеркових» сценарії. Це сценарії, коли євроінтеграція, можливо, й відбулася (а можливо, зірвалася), але її наслідки є дуже сумнівними як для України, так і для Європи.

У сценарії «**Вбити дракона і стати драконом**» спроможність державних інституцій та розвинена приватна сфера економіки поєднуються з відсутністю правосуддя та громадянських прав і свобод. Тут ми маємо справу з маленькою євроінтегрованою подобою Росії чи Китаю – не очевидно, що Європейський Союз захоче мати членом таку країну, хіба що у випадку суто формального підходу до української євроінтеграції як до призу за перемогу.

Саме до такого підходу закликає Євросоюз ряд українських політиків, проголошуючи гасло «спочатку євроінтеграція, потім [можливо] реформи». Якщо українська та європейська політичні еліти досягнуть згоди щодо того, що членство в ЄС буде винагородою за перемогу, а не оцінкою добре виконаної домашньої роботи, то формально проведені реформи та формальна їх оцінка «зараховано» ведуть нас до цього сценарію.

Тут на нас чекає соціально-економічна поляризація, привласнення Перемоги та відбудови політичною елітою, централізація та цензура, обмеження політичної активності, масових заходів, свободи слова, а також зменшення ролі парламенту.

Запобіжником проти такого сценарію є передусім активна роль громадянського суспільства (включаючи лідерів місцевого самоврядування, ветеранську спільноту, об'єдна-

ний неолігархічний бізнес тощо) та його пряма комунікація з інституціями Європейського Союзу.

Інший “присмерковий” сценарій формується внаслідок успішної євроінтеграції зі спроможними інституціями та ефективним правосуддям, але з обмеженням приватної ініціативи.

Цей сценарій отримав назву “**Дитячий садок**”, або ж “Гетманцевщина” за іменем відомого народного депутата, що просуває подібні ідеї. Збільшення ролі держави в економіці, частки державної власності, посилення регуляції, формування нових монополістів (лояльних до політичного керівництва) та інші обмеження економічних свобод призводять до формування надзвичайно централізованої й монополізованої економіки.

Європейські регуляції використовуються для придушення підприємницької ініціативи, а європейські кошти спрямовуються передусім на соціальний захист. Інформаційний простір також монополізується, а приватний бізнес масово виїжджає.

Суспільство поляризується, складаючись з політичної верхівки та соціально захищених патерналістів, а середній клас вимивається – разом із ним вимивається і запит на демократію, свободу слова тощо.

Ця історія нагадує режим Орбана в Угорщині.

Запобіжниками проти такого сценарію є активна роль спільнот приватного бізнесу, їхня взаємодія з іншими гравцями, включаючи громадянське суспільство та інституції ЄС, а також сфокусована увага ЄС на розвитку масового підприємництва та забезпеченні вільної й чесної конкуренції в Україні.

Сценарний аналіз доводить, що євроінтеграція не обов’язково станеться, а якщо станеться, то не обов’язково буде успішною. Тому форсайт завершився пошуками відповідей на питання, що мають робити для успішної євроінте-

грації українська держава, громадянське суспільство та європейські інституції.

Також учасники й учасниці форсайту дослідили стереотипи взаємного сприйняття європейців та українців та спробували сформулювати цінність євроінтеграції для обох сторін – України та Європейського Союзу.

Підсумовуючи, варто зазначити: успішна Україна можлива лише за умови поєднання спроможних державних інституцій, ефективного й справедливого правосуддя та розвиненої масової приватної ініціативи.

Успішна реформа судової системи та державного управління, поглиблення децентралізації та збільшення спроможності громад мають поєднуватися зі зростанням економічної свободи, збільшенням ролі громадянського суспільства та вільних медіа.

Якісна комунікація реформ суспільству та освіта дорослих є необхідними умовами успіху, а пряма комунікація громадянського суспільства, місцевого самоврядування та бізнес-спільнот з інституціями Європейського Союзу та європейськими партнерами того ж рівня служить запобіжником проти сповзання у негативні та “присмеркові” сценарії.

Найважливішим тут видається сприйняття Європою України як проблеми чи як можливості.

Це означає, що український шлях до Євросоюзу є дорогою з двостороннім рухом: ЄС має визнати й артикулювати цінність, яку створює для нього приєднання України, і не просто у ролі наставника чекати виконання Україною “домашнього завдання”, а разом з Україною рухатися у нову, кращу реальність.

Учасники та учасниці форсайту позначили нинішню Україну метафорою “**Лейкоцити Свободи**” – наш досвід допоможе захистити європейські суспільства від патогенів автократій і продуктів руйнування соціальних тканин, підсилюючи імунітет демократичного світу.

І тоді європейське майбутнє можна буде позначити метафорою “**Перевинайдення Європи**”, або ж “Ренесанс 2.0” чи “Євроремонт” – українці можуть тактовно запропонувати оновлення того, що застаріло чи не працює в європейському домі.

Взаємне переосмислення досвіду призведе до формування нової реальності, в якій будуть лише найкращі інституційні, правові, технологічні та творчі рішення – ідеалістичний, але можливий і бажаний сценарій.

Автор: Валерій Пекар, викладач Києво-Могилянської та Львівської бізнес-школи

Валерій Пекар. 5 сценаріїв руху до ЄС: що може зробити євроінтеграцію вдалою, а що – зупинити її.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/19/7148898/>

1.10. Посилити ЄС: чому членство України потрібне самому Євросоюзу

Надання Україні статусу кандидата у члени ЄС не поставило хрест на питанні «а навіщо це все Євросоюзу». Навіть навпаки – дискусія з цього питання лише активізувалась.

Хтось розглядає привідкриття дверей для України як сигнал підтримки, хтось – як геополітичну необхідність.

Але насправді – це те, чого не вистачає Євросоюзу і чого він сам має прагнути, спираючись на свої ж такі документи та на заяви власних лідерів.

Курс на стратегічну автономію

Ще на початку 2010-х у Франції вперше озвучили нову ідею: Євросоюз має посилювати свою стратегічну автономію.

Згодом цю ініціативу взяв на спис французький президент Еммануель Макрон, а також підтримала голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляен, наголосивши, що діяльність Єврокомісії має стати більш «геополітичною».

То що ж це зрештою означає?

Стратегічна автономія Європейського Союзу – концепт, який передбачає, що Європейський Союз має підвищувати свою здатність діяти самостійно, якщо це необхідно, і разом з партнерами – якщо це можливо.

Стратегічна автономія має допомогти ЄС розвинути інструменти для провадження більш незалежної міжнародної політики.

Зокрема, стратегічна автономія має допомогти подолати такі виклики, як залежність від безпекової парасольки Сполучених Штатів, технологічна залежність від США, залежність від російських енергоносіїв, від швидкості та ефективності видобування ресурсів на Азійському та Африканському континентах та довжини логістичних ланцюгів до країн, що розвиваються, і де розміщені великі європейські виробництва.

Європейський Союз вже досить довго прагне зміцнювати свою стратегічну автономію, але на цьому етапі успіхи були досить обмежені.

Натомість Україна може допомогти Європейському Союзу досягти цієї мети.

Власне, стратегічна автономія ЄС може розглядатися у трьох вимірах: політичному, безпековому та економічному. І в усіх цих вимірах Україна потрібна ЄС.

Сильна економіка

Релокація бізнесу в Україну.

Вивчаючи бізнес-моделі великого європейського бізнесу, можна побачити, що частина виробництв знаходяться у Південно-Східній Азії, зокрема, в Китаї, Індії, Бангладеш.

Водночас ця модель має певні недоліки, які Україна цілком може переkritи.

Так, наприклад, вартість праці в Україні нижча, але умови праці найманих робітників та їхня мотивація – вищі. Транспортні видатки – нижчі, порівняно з Південно-Східною Азією, зокрема, з Китаєм, вартість транспортування морем з якого зросла майже у п'ять разів за останні три роки: з 1100 пунктів у 2019 році до 5050 пунктів у 2022 році, відповідно до Індексу контейнерних фрахтових ставок від Statista.

Вуглецевий слід також буде меншим приблизно на 80%, якщо транспортувати продукцію з України, а не з Китаю чи Бангладеш.

Таким чином, ланцюжок доданої вартості суттєво скоротився би, що однозначно було би вигідно європейському бізнесу.

Посилення продовольчої безпеки.

З одного боку, країни Європи найменше страждають від продовольчої непевності, а європейські виробники подекуди і взагалі бояться конкуренції з боку українських агроекспортерів.

Разом з тим, Україна має колосальний потенціал не лише як постачальник сировини, але і їжі вищого ступеня обробки.

На вищих рівнях інтеграції з Євросоюзом, Україна може підвищити продовольчу безпеку та знизити потребу у поставках з-поза меж Європи, дозволяючи залишати додану вартість у межах Європейського Союзу та зберігати стійкість ланцюгів доданої вартості.

Як і багато інших країн, Україна зможе виробити свою спеціалізацію, яка дозволить їй не перетинатись з іншими агровиробниками Євросоюзу.

Видобування ресурсів майбутнього.

Попри свою розвиненість, Західний світ досить сильно залежить від так званих ресурсів майбутнього: літію, кобальту, нікелю, урану. Необхідні для виробництва електроніки літій, кобальт та нікель переважно виробляються в країнах Африки, які часто-густо перебувають під впливом таких антагоністів Заходу, як Росія і Китай.

Що стосується поставок урану, то двома основними постачальниками урану до Євросоюзу стали Нігер та Росія, поставивши 2 555 та більше 2 500 тонн відповідно.

Україна може стати відповіддю на ці залежності, маючи свій щит, що містить понад 22 природні копалини, у тому числі і так звані «метали майбутнього».

Україна також володіє понад 2% всіх світових запасів урану.

За умови інвестицій в урановидобувну галузь це могло би суттєво зменшити залежність ЄС від урану, що походить з Росії.

На додаток, Україна має потенціал розвивати виробництво зеленого водню, що з часом може стати альтернативою російському газу, оскільки Україна зможе експортувати зелений водень у Європу.

Зменшення залежності від російських енергоносіїв.

Понад 60% імпорту ЄС, що йде з Росії – це енергоносії. Понад 40% газу, 27% нафти та 46% вугілля імпортувалось ЄС з Росії, і ця залежність лише зростала останні двадцять років.

Водночас Україна після приєднання до ENTSO-E стала надійним експортером чистої електроенергії в ЄС, а також має потенціал до розвитку власних потужностей зеленого водню, біогазу та інших відновлюваних джерел енергії, надлишок генерації яких може експортувати до Європи.

Україна може досягти цього, переорієнтуючи свої транзитні спроможності та спроможності підземних схо-

вищ газу, обсяги яких є найбільшими в Європі, і які Київ досі не використовував на повну потужність.

Колективне ноу-хау

Використання розвинутого людського капіталу.

Україна має розвинений потенціал у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), маючи понад 220 тисяч спеціалістів у сфері ІКТ, чия кількість зросла майже вдвічі за останні 5 років.

Разом з тим, у Європейському Союзі понад 55% компаній повідомляють про складнощі з наймом працівників у сфері ІКТ, що призводить до нестачі кваліфікованих спеціалістів та програшу в «битві за таланти» з США, а в результаті – і до того, що МСБ не може конкурувати з технологічними гігантами.

За рахунок надання Україні доступу до чотирьох свобод ЄС – свободи руху людей, послуг, капіталів та товарів – Європейський Союз міг би збільшити свою цифрову автономію від Штатів та Китаю, використовуючи розвинений людський капітал та інновації України.

Розвиток «лабораторії інновацій».

Певною мірою Україна стала «лабораторією інновацій», прийнявши однією з перших у Європі закон, що врегулює обіг криптовалют, створивши сприятливий податковий режим для ІТ компаній, а також зробивши квантовий стрибок у розвитку публічних послуг, що надаються онлайн.

До прикладу, менше 300 тисяч українців отримували публічні послуги онлайн у 2019 році, але на початок 2022 року понад 17 мільйонів українців мали такий досвід через загальнонаціональний застосунок Дія.

Україна має колосальну гнучкість, що може стати органічним доповненням до стабільності Європейського Союзу.

Стійкість через безпеку

Зміцнення обороноздатності.

Війна в Україні, розпочата Російською Федерацією, продемонструвала, що українські збройні сили є одними з найбільш боездатних у Європі.

Станом на зараз понад мільйон осіб захищає Україну у складі сил оборони, набуваючи військовий досвід, якого ніхто в Європі не мав з часів Другої світової війни.

За останні 8 років Україна пройшла колосальний шлях розвитку: від \$2,3 млрд, закладених на армію у 2013 році, що складало близько 1,6% ВВП України, до \$5,9 млрд у 2020, що складало близько 4%.

У той же час рекомендовані НАТО мінімально необхідні витрати на оборону мали би складати близько 2% ВВП, але серед європейських країн-членів НАТО лише кілька задовольняють цей критерій. В Україні ж загальні видатки на ширший сектор безпеки і оборони у проекті державного бюджету на 2023 рік закладаються на рівні понад 17% ВВП.

Поруч з цим, Україна має потенціал для розвитку власного ВПК і закладає плани щодо його розвитку у свій План відновлення.

Сукупно ці фактори роблять Україну дуже вагомим надбанням для Євросоюзу, який розуміє необхідність розвитку власної безпекової та оборонної політики та ризику, що утворюються від постійного покладання на Сполучені Штати у питаннях оборони.

Розвиток інформаційних та кіберспроможностей.

Не буде перебільшенням сказати, що Україна знаходиться «на нулі» гібридної війни, так само, як і війни конвенційної. Лише за перші 40 днів війни Україна зазнала понад 200 тисяч кібератак на об'єкти енергетичної інфраструктури, у той час, коли у за весь 2021 рік кількість кібератак склала 900 тисяч.

Паралельно з кіберсферою РФ нарощує свої спроможності і в інформаційній війні, збільшивши витрати на пропаганду щонайменше на 40% за останні три роки.

Україна має колосальний досвід протидії кіберзагрозам та успішної боротьби на інформаційному фронті, у тому числі завдяки громадянським факт-чекінговим та OSINT (open-source intelligence – розвідка з відкритих джерел). Цей досвід міг би стати дуже важливим для Європи.

Збільшення «м'якої сили в Європі».

Україна зараз є символом боротьби з колоніальним минулим, а також боротьби за власний цивілізаційний вибір.

Позитивний досвід України стане історією успіху та означатиме, що перехід до суспільства з розвиненою ринковою економікою, демократичного та незалежного – можливий. І це підвищить привабливість саме такого шляху розвитку в регіоні, одночасно зменшивши вплив Росії та Китаю.

Натомість, якщо Україна не досягне своєї мети – це стане потужним аргументом в руках авторитарних режимів.

Вони зможуть роздмухувати тези про слабкість Європейського Союзу, марність зусиль із прагнення до якісних перетворень і неминучість знаходження під впливом імперії.

Отже, варто покласти край традиційним поглядам на Україну як виключно реципієнта допомоги з боку Європейського Союзу.

ЄС зацікавлений в Україні, тож варто розуміти свої сильні сторони і робити на них ставку у переговорах.

І само собою, розвивати їх, збільшуючи наш потенціал, нашу привабливість і наші шанси на те, щоб стати історією успіху Європи.

Автори:

Дмитро Ливч, співзасновник Центру економічного відновлення, голова правління ГО «EasyBusiness»;

Юлія Шаїнова, координаторка проектів Центру економічного відновлення;

Олександр Костриба, координатор проектів Центру економічного відновлення

Дмитро Ливч, Юлія Шаїнова, Олександр Костриба.

Посилити ЄС: чому членство України потрібне

самому Євросоюзу.

URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/09/27/7147575/>

1.11. Долаючи перешкоди: як буде відбуватися інтеграція України до єдиного ринку ЄС

Україна наближається до ЄС, але це рішення – не лише політичне.

Україні потрібно зробити суттєвий крок уперед у своїй економічній інтеграції з Євросоюзом. Для економічної інтеграції надважливим є збільшення обсягів торгівлі та надання ширшого доступу до єдиного ринку ЄС.

Тож який наразі стан торгівлі між Україною та Європейським Союзом, які є можливості та виклики на шляху економічної інтеграції і які кроки можна вжити для їхнього подолання?

Курс на економічну інтеграцію

Структура українського експорту після 2014 року зазнала суттєвих змін. Росія і країни СНД більше не є основними експортними ринками для України.

Втім, і повної переорієнтації на ринок Європейського Союзу не відбулося.

З одного боку, наразі торгівля між Україною та Європейським Союзом є доволі жвавою – цьому сприяло запро-

вадження Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі, яка передбачала скасування більшості тарифних бар'єрів та поступове скасування нетарифних технічних бар'єрів. З усієї продукції, яку Україна постачає в Європейський Союз, найбільш затребуваними лишаються немінеральні матеріали, товари сільського господарства та легкої промисловості.

Проте одночасно Україна все ще відстає у впровадженні ключових реформ, які дозволили би ще більше стимулювати торгівлю.

Після Революції гідності 2013 року Україна почала скорочувати експорт до країн СНД. Через це спаду зазнали усі галузі, за винятком сільського господарства, де попит від початку був низьким.

Після переорієнтації на інші ринки лише окремим галузям промисловості (сільське господарство, легка, електротехнічна та оптична) вдалося значно збільшити обсяги експорту, оскільки вони зуміли залучити інвестиції.

Також виграв і аграрний сектор. Попри поширені уявлення, український сектор сільськогосподарської продукції не створив великого виклику для Європейського Союзу. Річ у тім, що ступінь технологічної складності експортованої Україною агропродукції переважно є нижчим, ніж у тої продукції, що її виробляють компанії у ЄС.

Окрім переорієнтації на ринки ЄС, Україна намагалася вивчити інші міжнародні ринки.

Зростав експорт зернових та олійних культур, а також товарів легкої промисловості. Проте іншим галузям промисловості (особливо важкій промисловості й галузі немінеральних матеріалів) фактично не вдалося успішно переорієнтувати виробництво.

Крім того, ступінь технологічної складності товарів, що експортуються до ЄС, здебільшого нижчий, ніж тих, що експортувалися до СНД.

Разом з тим завдання переорієнтації на ринки Євросоюзу є цілком посильним – раніше Румунії, Словаччині та Хорватії вдалося суттєво збільшити ступінь технологічної складності експортованої до ЄС продукції після приєднання до блоку.

Разом з тим Україна страждає від нестачі прямих іноземних інвестицій.

Обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення в Україні є найнижчим серед досліджуваних країн: \$1,2 тисячі порівняно з \$6,7 тисячами в Польщі та \$35,2 тисячами в Угорщині.

При цьому майже 60% прямих іноземних інвестицій наразі припадає на сектор послуг.

Низькою є і присутність в Україні транснаціональних корпорацій, які створюють всього лише 2% робочих місць в країні, порівняно з 12% у Словаччині та 21% в Угорщині.

Для того щоб зрозуміти, як далі діяти Україні, слід оцінити досвід останніх розширень Європейського Союзу і те, як змінювався обсяг торгівлі колишніх держав-кандидатів.

Досвід приєднання нових членів ЄС

Якщо розглядати досвід розширень ЄС 2004, 2007 та 2013 років, то можна сказати, що експорт до Євросоюзу під час

перебування у статусі кандидата зростає майже в усіх країн-кандидатів, хоча і з різною швидкістю.

Наприклад, Польща та Словаччина продемонстрували найшвидше зростання вартості експорту протягом періоду ведення переговорів про членство.

Натомість такі країни, як Хорватія, досить поволі нарощували обсяги торгівлі. Суттєве зростання торгівлі країн, які приєдналися до Європейського Союзу у 2004 році, пояснюється збільшенням розміру ринку, оскільки членами ЄС стали 10 нових членів.

Водночас для жодної з колишніх країн-кандидатів, окрім Хорватії, не було запроваджено зниження торговельних бар'єрів.

Тому в цьому розрізі можна назвати становище України навіть дещо преференційним. У цьому випадку в таких галузях, як лісове господарство, мінерали, електротехніка, оптика, легка промисловість, експорт у країни ЄС склав понад 75% від загального виробництва цих секторів.

Відбулося також нарощування експорту до Євросоюзу продукції сільського господарства, викопних палив, водної промисловості. Для сільського господарства та викопних палив тарифи були скасовані, а для водної промисловості – суттєво знижені.

Відтак, ми бачимо, що навіть надання статусу кандидата, ще до вступу в ЄС, вже сприяє зростанню економіки держави.

На додачу, скасування (хай і тимчасове) торговельних бар'єрів однозначно позитивно відіб'ється на торгівлі України та Євросоюзу.

Тож яким був би економічний ефект від поглиблення інтеграції України до ЄС, за умови, що Україна зможе подолати недоліки своєї економічної політики?

Ближче до ЄС

Залежно від того, скільки триватиме війна, як сильно і як саме вона вплине на торгові потоки, скільки Україна перебуватиме у статусі кандидата у члени ЄС, можлива реалізація різних сценаріїв інтеграції.

За сценарієм повільного зростання та повоєнного відновлення Україна може мати вже близько \$35 млрд експорту товарів до ЄС та \$24 млрд імпорту товарів з ЄС до 2030 року.

А за сценарієм швидкого зростання, експорт до 2030 року може досягти \$103 млрд, а імпорт – \$129 млрд.

Це суттєво більше, ніж нинішні показники. Нагадаємо, обсяг українського експорту товарів до ЄС за результатами відносно мирного минулого року склав трохи більше \$26 млрд, імпорт – близько \$28,9 млрд.

Для України вступ до ЄС означатиме збільшення торговельних потоків, відкриття нових ринків та спрощення доступу до них, підвищення складності продукції, що виробляється, та покращення ноу-хау.

На додачу вступ до ЄС також потягне за собою зменшення безробіття, зміцнення людського капіталу, підвищення стандартів життя та зростання заробітних плат.

Але і ЄС так само матиме переваги від вступу України.

Вступ України означатиме збільшення прибутку від інвестицій, можливість для скорочення трудового розриву, зменшення вартості праці, збільшення бюджету ЄС за рахунок внесків України, запобігання інфляції зарплат, збільшення надходжень у банківський сектор тощо.

Також для ЄС вступ України може стати можливістю посилити свою стратегічну автономію – курс на збереження своєї відкритості до збільшення торгівлі та інвестицій в економіку ЄС, із запровадженням чітких правил, сталості та захисту європейських споживачів та товаровиробників від примусових торгових практик третіх країн.

Для досягнення описаних вище показників знадобиться багато роботи. Україна має вже готувати економіку для вступу в ЄС і використати усі можливості, які надає кандидатство.

Відповідно, для українського уряду пріоритетними мають стати такі цілі:

Остаточне скасування торговельних бар'єрів. Пріоритетом для уряду має стати адвокування повного скасування бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС, або продовження терміну, на який вони скасовані. В умовах загального погіршення економічної ситуації це допоможе українським виробникам швидше відновитися від наслідків війни та почати нарощувати обсяги торгівлі з Європейським Союзом.

Збільшення показника технологічної складності експорту. Уряду слід розробити загальнонаціональну програму для стимулювання збільшення частки експорту з високим ступенем технологічної складності, а також побудови екосистеми підтримки експорту. Конкурентоздатність продукції, яка має вищу технологічну складність, також буде вищою.

Транспозиція вимог права ЄС у національне законодавство. Угода про Асоціацію ставила на меті наближення національного законодавства до права ЄС. Втім, процес

вступу вимагає переходу на вимоги та стандарти Європейського Союзу. Такий перехід дозволить нарешті запустити «промисловий безвіз», а також сприятиме скасуванню нетарифних технічних бар'єрів у торгівлі. У результаті національні виробники матимуть більший доступ до ринків ЄС, а також матимуть вищу конкурентоздатність для оперування на цих ринках.

Розвиток людського капіталу. Усі шляхи економічного розвитку залежать від ступеня розвиненості людського капіталу країни. Для того щоб підвищити свою конкурентоздатність на європейських ринках та могли збільшувати обсяги торгівлі товарами і послугами, Україна має запустити програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації, а також працювати над залученням талантів з-за кордону. Вже зараз необхідно займатися підготовкою молоді до конкуренції на ринках ЄС, у тому числі за допомогою реалізації програм обміну.

Стимулювання залучення інвестицій. Надважливим є збільшення потоку прямих іноземних інвестицій в Україну, в тому числі шляхом залучення на український ринок більшої кількості транснаціональних корпорацій. Важливою складовою цього процесу є також перезапуск ринків капіталу, а також підтримка сектора інновацій, що зробить Україну більш привабливою для інвестицій.

За умови, що ці рекомендації будуть виконані, Україна зможе ефективно та швидко завершити економічну інтеграцію з ЄС та стати повноцінним членом Євросоюзу.

*Дмитро Ливч, Катерина Шаповаленко,
Юлія Шаїнова. Долаючи переешкоди: як буде відбуватися
інтеграція України до єдиного ринку ЄС.*

URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/11/14/7150291/>

1.12. Чи склав парламент іспит від ЄС? Аналіз виконання Україною критеріїв Єврокомісії

13 грудня Верховна рада ухвалила три закони, що мали статус навіть більший, аніж просто «євроінтеграційні». Проведення реформ, передбачених цими законами, є одними з умов для початку переговорів щодо членства України в Євросоюзі.

Як відомо, у червні 2022 року Європейська комісія рекомендувала надати Україні статус країни-кандидата в члени Євросоюзу за умови виконання сімох рекомендацій, які стосуються реформи добору суддів Конституційного суду та судової реформи, боротьби з корупцією та відмиванням коштів, належного впровадження антиолігархічного законодавства, ухвалення нового закону про медіа, а також забезпечення прав національних меншин.

Утім, і після цього засідання не можна говорити про те, що Україна виконала домовленості з ЄС. Київ справді демонструє прогрес у виконанні всіх рекомендацій Єврокомісії. Але досі жодна з них не виконана повністю.

Коаліція «Реанімаційний пакет реформ» підготувала аналіз того, де перебуває Україна у виконанні кожної з рекомендацій Єврокомісії.

Реформа процедури добору суддів КСУ

Запровадити прозорий і незалежний конкурс для кандидатів на посади суддів Конституційного суду – це давня рекомендація міжнародних партнерів України. Про доцільність цього не раз заявляли послы країн G7, про це йшлося у висновках Венеційської комісії – але українська влада не квапилася втілювати цю пораду.

Навіть у липні 2022 року, всупереч рекомендаціям Єврокомісії та з порушенням вимог закону про Конституційний суд, Верховна рада призначила суддею КСУ народного депу-

тата від “Слуги народу” Ольгу Совгірю. Та після того реформа усе ж почалася.

У вересні Рада ухвалила в першому читанні законопроект № 7662, а 13 грудня затвердила його в цілому – але з ним не все добре. Запроваджується новий спеціальний орган – Дорадча група експертів (ДГЕ), яка має оцінювати передусім моральні якості та добросовісність кандидатів, а її висновки будуть обов’язковою умовою для того, щоб кандидат проходив на наступний етап конкурсу.

Однак проблема у тому, що половину складу ДГЕ сформують президент, Верховна рада та з’їзд суддів, тож існує шанс формування ними спільної позиції, за якої без їхнього голосу буде неможливо дати “зелене світло” тим кандидатам, яких влада (суддівська або політична) вважатиме неугодними.

Остаточний висновок щодо тексту ухваленого закону можна буде зробити, коли його опублікують на сайті ВР, тобто за кілька днів. Але наразі видається, що ухвалений закон потребує доопрацювання.

Судова реформа

Друга рекомендація ЄС стосується завершення перевірки добросовісності членів Вищої ради правосуддя (ВРП) та проведення добору кандидатів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС). Ці очікування теж з’явилися не зараз: міжнародні партнери закликають до цього з 2019 року.

ВРП і ВККС є серцем усієї судової системи, адже саме вони мали б визначати стандарти добросовісності, незалежності та професійності усіх суддів в Україні.

Але у 2016 році, коли створювалися ці органи, більшість у їхньому складі отримали представники тоді ще нереформованого і загалом недобросовісного суддівського корпусу.

А деякі члени ВРП є учасниками корупційних скандалів.

Виконання рекомендації Єврокомісії щодо завершення добору членів ВККС зараз перебуває на початковій стадії: через повномасштабну російську агресію початок конкурсу до ВККС перенесли на липень цього року, а прийом документів тривав до 22 серпня.

Дещо краща ситуація – з оновленням ВРП. Чинні члени ВРП всіляко намагалися уникнути перевірки з боку Етичної ради, але коли це не вдалося – 12 людей просто звільнилися за власним бажанням. Ще одного члена ВРП звільнили на підставі висновку Етичної ради. Тобто всього у ВРП утворилося 17 вакансій, що дозволяло на 80% оновити її склад.

Зараз заповнено лише сім посад, але конкурси ще тривають.

Загалом, на думку експертів “Реанімаційного пакета реформ”, виконання цієї рекомендації Єврокомісії перебуває в активній стадії та наближається до завершення.

Боротьба з корупцією

У цій сфері Україна повністю виконала лише одну частинку рекомендації ЄК: 19 липня 2022 року на посаду керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури призначено переможця конкурсу Олександра Клименка.

Конкурси на посаду очільників Національного антикорупційного бюро та Агентства з розшуку та менеджменту активів ще тривають.

А ось “ посилення боротьби з корупцією, зокрема на високому рівні, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечення належної динаміки судових справ та вивнесених вироків” (як це формулює Єврокомісія) – ще попереду.

Це завдання є комплексним і залежить від цілої низки заходів. Наприклад, необхідно позбавити СБУ й НАЗК невласливих їм функцій: боротьба з економічними злочинами та надання пропозицій щодо накладання міжнародних санкцій відповідно.

Боротьба з відмиванням коштів та правоохоронна реформа

За першою частиною цією рекомендацією Україна одночасно пасе задніх та перебуває на передовій.

Наша країна входить до топ-15 країн світу за виведенням капіталу (майже 11 млрд дол щорічно) і водночас є однією з країн-лідерів із відкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників (КБВ).

При цьому саме відкриття інформації про КБВ є однією з головних рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF).

Зараз одне з найважливіших завдань України – визначити державний орган, відповідальний за формування та реалізацію політики щодо бенефіціарної власності.

У тому ж блоці Єврокомісія чекає від України ухвалення комплексного стратегічного плану реформування правоохоронного сектора.

Формально цю рекомендацію можна виконати найближчим часом відповідно до вже наявних напрацювань МВС (завершення реалізації Стратегії розвитку органів МВС до 2020 року), Міністерства юстиції (у межах розділу “Юстиція” Плану відновлення України) та Офісу генерального прокурора (проект Концепції реформи кримінальної юстиції до 2030 року).

Та **реально** є потреба оновити ці документи.

Під час повномасштабної російської агресії перед правоохоронним сектором України постали нові виклики, як от притягнення до відповідальності осіб, винних у воєнних злочинах і злочині агресії. Зараз за цією класифікацією зареєстровано понад 32 тисячі кримінальних проваджень, а з деокупацією територій кількість цих проваджень лише зростає.

Тому необхідні комплексні реформи у сферах військової та воєнної юстиції, а також громадського порядку.

Боротьба з впливом олігархів

Інша рекомендація Єврокомісії стосується конкретного нормативно-правового акта – ухваленого у вересні 2021 року закону про олігархів.

ЕК наголошує на необхідності належного впровадження цього законодавства відповідно до майбутнього висновку Венеційської комісії. Але цього висновку досі немає.

Також досі не запроваджений передбачений законом Реєстр олігархів.

З одного боку, це свідчить про проблеми з розробленням дієвої методики віднесення конкретної особи до олігархів. А з іншого – погіршення фінансового становища найбагатших громадян України внаслідок війни ускладнює використання терміну “олігарх”.

Реформа медіаправа

До певної міри обмеження впливу олігархів стосується також наступна рекомендація Єврокомісії – ухвалення закону про медіа, який узгоджує законодавство України з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги.

Значним прогресом у виконанні цієї рекомендації ЄК стало ухвалення нового закону про медіа у другому читанні 13 грудня. Зокрема, цей документ посилює повноваження медійного регулятора – Національної ради з питань телебачення і радіомовлення.

Але тепер наступним необхідним кроком буде ухвалення окремого закону про телерекламу. У ЄС цю сферу регулює Директива, тоді як в Україні – окреме законодавство.

Без нового закону про телерекламу навряд чи буде можна назвати рекомендацію ЄК щодо медіареформи виконаною повністю.

Реформа законодавства щодо нацменшин

Рекомендація Єврокомісії щодо забезпечення прав національних меншин не є унікальною для України. Раніше відповідні законодавчі акти під час вступу до ЄС ухвалювали в Румунії, Болгарії та Хорватії.

Певна складність полягає в тому, що питання дотримання прав національних меншин і корінних народів забезпечується низкою законів і нормативних актів, а не одним документом.

Права меншин враховуються в освітній сфері, децентралізації, мовленні, культурі, залученні та управлінні, запобіганні дискримінації тощо. Але й саме рекомендація Єврокомісії сформульована доволі абстрактно.

Тому прогресом у виконанні цієї рекомендації ЄК можна вважати ухвалений 13 грудня в цілому закон “Про національні спільноти в Україні”.

Загалом розроблення всього законодавства у сфері забезпечення прав меншин має відбуватися в комунікації з Європейською комісією та Радою Європи (Венеційська комісія).

Висновок. Де перебуває Україна?

Отже, наразі не завершено виконання жодної з рекомендацій Єврокомісії.

За більшістю пунктів воно залежить від ухвалення Верховною радою відповідних законопроектів (частина вже ухвалена, але є питання щодо якості), а також від завершення конкурсів до антикорупційних і суддівських інституцій, як от НАБУ, АРМА, ВРП, ВККС тощо.

І якщо до кінця 2022 року парламент потенційно здатний ухвалити більшу частину необхідного законодавства, то конкурсні процедури ще не завершаться.

Утім, Єврокомісія зараз також не поспішає з підготовкою оцінки окремих рекомендацій або їхніх частин. Тож Україна в змозі вчасно завершити усі процедури.

Виконання цих семи рекомендацій, між тим, потрібно не лише для подальшої інтеграції України до ЄС.

Ці реформи самі собою мають визначити незалежність і стабільність державних інституцій на роки вперед, забезпечивши подальший демократичний розвиток України як правової держави – те, за що зараз українці борються на фронті у війні проти Росії.

Дмитро Кривошеєв, Ольга Лимар, Денис Давиденко. Чи склав парламент іспит від ЄС? Аналіз виконання Україною критеріїв Єврокомісії. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/12/14/7152454/>

Розділ II.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН УКРАЇНИ З НАТО

2.1. Держави-члени НАТО та кількість населення (станом на 2022 рік)

Держави-члени (жовті країни)

Станом на 2022 рік.

Держава, столиця	Дата вступу	Загальна чисельність ЗС (тис осіб)	Чисельність ЗС на 1000 населення	Витрати на ЗС у відсотках до ВВП (на основі ціни 2014 року)	Витрати на ЗС (мільярди дол. США)	Положення
Албанія, Тирана	1 квітня 2009	207 ^[1]	4,11 ^[1]	1,41 ^[1]	210 ^[1]	Заступник
Бельгія, Брюссель	4 квітня 1949	341 ^[1]	3,34 ^[10]	1,10 ^[1]	5,173 ^[1]	Заступник
Болгарія, Софія	29 березня 2004	66,44 ^[12]	7,88 ^[12]	1,39 ^[1]	1,156 ^[1]	Заступник
Канада, Оттава	4 квітня 1949	187,87 ^[14]	3,14 ^[14]	2,43 ^[1]	59,634 ^[1]	Заступник
Греція, Афіни	18 липня 1952	177,6 ^[15]	16,61 ^[15]	2,58 ^[1]	4,788 ^[1]	Заступник
Данія, Копенгаген	4 квітня 1949	22,89 ^[11]	4,24 ^[11]	1,47 ^[1]	4,716 ^[1]	Заступник
Естонія, Таллінн	29 березня 2004	5,51 ^[13]	4,13 ^[13]	2,38 ^[1]	689 ^[1]	Заступник
Латвія, Рїга	4 квітня 1949	0	0	0,15 ^[1]	37	Заступник
Іспанія, Мадрид	30 травня 1982	177,89 ^[16]	3,49 ^[16]	1,16 ^[1]	14,069 ^[1]	Заступник
Італія, Рим	4 квітня 1949	230,10 ^[17]	3,42 ^[17]	1,43 ^[1]	24,853 ^[1]	Заступник
Канада, Оттава	4 квітня 1949	62,5 ^[11]	1,61 ^[11]	1,49 ^[1]	22,182 ^[1]	Заступник
Литва, Віленс	29 березня 2004	5,5 ^[13]	2,13 ^[13]	2,32 ^[1]	722 ^[1]	Заступник
Латвія, Рїга	29 березня 2004	19,8,0 ^[13]	3,89 ^[13]	2,29 ^[1]	1,119 ^[1]	Заступник
Люксембург, Люксембург	4 квітня 1949	0,99 ^[1]	1,92 ^[14]	0,99 ^[1]	422	Заступник
Нідерланди, Амстердам	4 квітня 1949	53,13 ^[18]	3,24 ^[18]	1,49 ^[1]	12,067 ^[1]	Заступник
Німеччина, Берлін	9 травня 1955	200,77 ^[19]	3,45 ^[19]	1,57 ^[1]	56,074 ^[1]	Заступник
Норвегія, Осло	4 квітня 1949	29,1 ^[10]	4,68 ^[10]	2,29 ^[1]	6,679 ^[1]	Заступник
Республіка Північна Македонія, Скопје	27 березня 2020			1,21 ^[1]	15,47 ^[1]	Заступник
Польща, Варшава	12 березня 1999	106 ^[20]	4,22 ^[20]	2,30 ^[1]	12,345 ^[1]	Заступник
Португалія, Лісабон	4 квітня 1949	44,9 ^[11]	4,29 ^[11]	1,63 ^[1]	2,472 ^[1]	Заступник
Румунія, Бухарест	29 березня 2004	93,6 ^[11]	4,31 ^[11]	2,36 ^[1]	5,488 ^[1]	Заступник
Словаччина, Братислава	29 березня 2004	26,2 ^[11]	4,66 ^[11]	1,56 ^[1]	1,753 ^[1]	Заступник

Держави	Дата підписання	Число сторінок	Число сторінок (альтернативна)	Число сторінок (альтернативна)	Число сторінок (альтернативна)	Статус
Словенія, Литва	29 березня 2004	97	1,217	1,207	8947	Закончено
США, Вашингтон	4 квітня 1949	1,479	4,167	3,875	784,892	Закончено
Туреччина, Анкара	18 лютого 1962	756	8,867	1,315	13,305	Закончено
Угорщина, Будапешт	12 березня 1989	33,4	3,147	1,335	1,829	Закончено
Франція, Париж	4 квітня 1949	239,09	4,277	2,315	90,247	Закончено
Австрія, Відень	1 квітня 2009	51	8,637	1,315	866	Закончено
Чехія, Прага	12 березня 1989	57,09	5,197	1,435	3,038	Закончено
Чехословаччина, Прага	5 червня 2011			1,315	977	Закончено

2.2. Нормативно-правове забезпечення євроатлантичної інтеграції України

Будуючи відносини з Північноатлантичним Альянсом Україна пройшла шлях від Хартії про особливе партнерство, підписаної 9 липня 1997 року в Мадриді, через План дій, схвалений 22 листопада 2002 року у Празі, в рамках якого реалізується щорічний Цільовий план Україна-НАТО, до Інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань набуття членства та відповідних реформ, який було започатковано 21 квітня 2005 року у Вільнюсі, в рамках якого розглядається повний діапазон політичних, військових і фінансових питань, пов'язаних з членством в Альянсі. Хартія про особливе партнерство є основним політичним документом, який регулює відносини між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Хартією визначено, що співпраця між Україною та Організацією Північноатлантичного договору і її державами членами спрямована на зміцнення стабільності та безпеки всіх держав в Європі без відновлення ліній розподілу. Підписуючи Хартію, Україна та НАТО беруть на себе зобов'язання у подальшому розширити та посилити своє співробітництво та розвивати особливе та ефективне партнерство, яке сприятиме забезпеченню більшої стабільності та спільних демократичних цінностей в Центральній-Східній Європі.

Хартією визначені принципи, на яких будується розвиток відносин між Україною та НАТО та визначені зобов'язання обох сторін:

- визнавати, що безпека всіх держав у регіоні ОБСЄ є неподільною, що жодна країна не може будувати свою безпеку за рахунок безпеки іншої країни, та що жодна країна не може розглядати жодну частину регіону ОБСЄ як сферу свого впливу;
- утримуватися від загрози силою або використання сили проти будь-якої держави будь-яким чином, не сумісним з принципами Статуту ООН або Хельсінкського Заключного акта, якими керуються країни-учасниці;
- визнавати невід'ємне право всіх держав вільно обирати та застосовувати власні засоби забезпечення безпеки, а також право свободи вибору або зміни своїх засобів забезпечення безпеки, включаючи союзницькі договори, в міру їх еволюції;
- поважати суверенітет, територіальну цілісність та політичну незалежність всіх інших держав, непорушність кордонів та розвиток добросусідських відносин;
- визнавати верховенство права, зміцнювати демократію, політичний плюралізм та ринкову економіку;
- визнавати права людини та права осіб, що належать до національних меншин;
- запобігати конфліктам та врегульовувати спори мирними засобами у відповідності до принципів ООН та ОБСЄ.

В рамках Хартії Україна підтверджує рішучі наміри продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний та цивільний контроль над збройними силами та підвищувати їхню оперативну-технічну сумісність зі збройними силами НАТО та країн-партнерів. НАТО зі свого боку підтверджує підтримку Україні у цих зусиллях.

Хартією визначені основні сфери консультацій та співробітництва, що становлять спільний інтерес, включаючи участь в миротворчих операціях, а саме:

- політичні питання та питання, що стосуються безпеки, зокрема розвитку євроатлантичної безпеки та стабільності, включаючи безпеку України;

- запобігання конфліктам, управління кризами, підтримання миру, врегулювання конфліктів та гуманітарних операцій, беручи до уваги роль ООН та ОБСЄ у цій галузі;

- політичні та оборонні аспекти нерозповсюдження ядерної, біологічної та хімічної зброї;

- контроль над озброєнням та роззброєння, включаючи питання, що стосуються Договору про звичайні збройні сили в Європі, Договору про відкрите небо та заходів зміцнення довіри і безпеки за Віденським Документом 1994 р.;

- експорт озброєнь та передача супутніх технологій;

- боротьба з контрабандою наркотиків та тероризмом; та за погодженням:

- у сфері озброєнь (поза межами діалогу в рамках Конференції керівників національних органів держав-членів НАТО у галузі озброєнь);

- військова підготовка, в тому числі проведення навчань в рамках ПЗМ на території України і сприяння з боку НАТО українсько-польському миротворчому батальйону;

- сприяння співробітництву у галузі оборони між Україною та її сусідами. Посилене співробітництво України з НАТО розширить та поглибить політичний діалог між Україною та членами Альянсу з широкого кола питань безпеки, включаючи ядерні питання. Це зробить внесок у поліпшення загального середовища безпеки в Європі. Окрім питань загальнонаціональної безпеки Хартією покладено на Україну зобов'язання щодо забезпечення повної підтримки діяльності Центру інформації та документації НАТО, який засновано в Україні для поліпшення обопільної обізнаності та порозуміння, у відповідності з Меморандумом про взаєморозуміння між урядом України та НАТО, підписаним у Києві 7 травня 1997 року. Для реалізації основних положень Хартії, а також

з метою забезпечення постійного співробітництва з НАТО та участі у Раді Євроатлантичного Партнерства 4 грудня 1997 року було засновано Місію України при НАТО як закордонну дипломатичну установу України зі статусом представництва України при міжнародній організації з розташуванням у Брюсселі. Положенням визначені основні завдання Місії:

- забезпечення реалізації державної політики України щодо співробітництва з НАТО; – представництво України при НАТО, її органах та підтримання з цією організацією офіційних відносин;

- забезпечення постійних контактів з політичними і військовими структурами НАТО, представництво України в РСАП та її органах; – участь у роботі органів РСАП, Програми НАТО “Партнерство заради миру”, Комісії Україна-НАТО та інших спільних органів. Структура Місії складається з політичної та оборонної секцій та військового представництва. Фінансування та організаційне забезпечення Місії здійснює Міністерство закордонних справ України. 22 листопада 2000 року під час Празького засідання Комісії Україна-НАТО на розвиток Хартії про особливе партнерство було ухвалено політичний документ “Україна – НАТО – План дій”, розроблений відповідно до рішення Комісії Україна – НАТО з метою поглиблення й розширення відносин Україна – НАТО. Він відображає Стратегію відносин України з Організацією Північноатлантичного договору та базується на Хартії про особливе партнерство, яка залишається основою відносин Україна-НАТО.

Метою Плану дій є чітке визначення стратегічних цілей і пріоритетів України для досягнення її мети щодо повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки та для створення стратегічних рамок для існуючого й майбутнього співробітництва Україна – НАТО відповідно до Хартії. Планом визначено принципи та цілі у пріоритетних сферах діяльності – сфера внутрішньої та зовнішньої політики, політики у га-

лузі безпеки, економічних та інформаційних питань, що передбачає: зміцнення демократичних і виборчих інституцій; зміцнення повноважень та незалежності судової влади; сприяння постійному розвитку і зміцненню громадянського суспільства, верховенству права, захисту основних прав людини і громадянських свобод; забезпечення свободи віросповідання; забезпечення свободи зібрань; завершення адміністративної реформи; зміцнення цивільного демократичного контролю над Збройними Силами і сектором безпеки в цілому; боротьба з корупцією, відмиванням грошей та незаконною економічною діяльністю шляхом економічних, правових, організаційних і правоохоронних заходів; проведення необхідних заходів для вилучення зі списку FATF, зокрема прийняття та імплементація закону, який відповідає стандартам FATF; забезпечення рівноваги між трьома гілками влади – законодавчою, виконавчою та судовою – шляхом конституційних і адміністративних реформ і забезпечення їхньої ефективної співпраці; оновлення зовнішньої політики і політики у галузі безпеки.

Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посіб. / [І.В.Артёмов, В.Д.Бакуменко, В.Д.Бондаренко та ін.] – Ужгород: Ліра, 2009. – С. 215-240.

2.3. Указ Президента України «Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік»

З метою забезпечення виконання пріоритетних завдань інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору, домовленостей, досягнутих за підсумками засідання Комісії Україна – НАТО, та відповідно до пунктів 1, 3 і 17 частини першої статті 106 Конституції України **постановляю:**

1. Затвердити Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (додається).

2. Кабінету Міністрів України:

а) затвердити у двадцятиденний строк заходи з виконання Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік та показники ефективності виконання Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік;

б) забезпечувати регулярне інформування громадськості міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади за участю державних органів, залучених до виконання Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік, органів місцевого самоврядування про хід та результати її виконання.

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік

Вступна частина

Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (далі – Програма) є системним документом, який містить опис реформ за відповідними напрямками, визначає їх стратегічну мету, цілі, пріоритетні завдання, необхідні для забезпечення ефективної планомірної реалізації закріпленого Конституцією України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору.

Україна вживає заходів для інтенсивної взаємодії з НАТО та державами – членами Альянсу з метою реалізації рішень стосовно євроатлантичних прагнень України, які зафіксовані в Декларації Бухарестського саміту, прийнятій главами держав і урядів, що взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради в Бухаресті 3 квітня 2008 року.

Реалізація Програми стане ефективною відповіддю на виклики, які постали перед Україною, з урахуванням радикальних змін у світовому безпековому ландшафті, що тривають, а також сприятиме наближенню держави до відповідності базовим принципам, втіленим у Північноатлантичному договорі 1949 року, зокрема політичним, економічним і військовим критеріям.

Протидія збройній агресії Російської Федерації проти України, відновлення територіальної цілісності України, а також захист і відновлення прав громадян України, які постраждали від збройного конфлікту та/або перебувають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, є пріоритетними завданнями держави Україна.

Поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, вплинуло на порядок денний євроатлантичної інтеграції. Головне завдання Програми полягає у мінімізації негативного впливу пандемії на темпи та спектр реформ, що наближують Україну до членства в НАТО, зробивши їх більш планомірними, цілеспрямованими і зорієнтованими на конкретний результат.

Окрему увагу у Програмі приділено питанням поглиблення взаємодії з НАТО у рамках отриманого Україною у 2020 році статусу партнера розширених можливостей.

Головний акцент у Програмі зосереджується на зусиллях держави, спрямованих на забезпечення здоров'я, безпеки і добробуту людини як ключового суб'єкта національної безпеки. Людиноцентричність, права, свободи і законні інтереси громадян є у центрі реформ, що впроваджуються.

Програма гармонізована з основними стратегічними документами України, у тому числі Законом України «Про національну безпеку України», Стратегією національної безпеки України, Стратегічним оборонним бюлетенем

України, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, **Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року.**

Провідну роль у питаннях координації діяльності, пов'язаної з підготовкою, виконанням та моніторингом заходів Програми, відіграє Комісія з питань координації євроатлантичної інтеграції України на чолі з Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Суттєву допоміжну роль відіграють інститут національних координаторів співробітництва України з НАТО у відповідних сферах, система тематичних міжвідомчих робочих груп, а також низка ad hoc-робочих груп під егідою Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України.

Кабінет Міністрів України здійснює координацію діяльності центральних органів виконавчої влади, інших державних органів з розроблення та здійснення заходів, спрямованих на виконання річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО, а також рішень **Комісії Україна – НАТО.**

Україна на постійній основі інформуватиме НАТО про результати виконання Програми.

Розділ I. Політичні та економічні питання

Стратегічна мета 1.1. Україна досягла основних критеріїв для набуття повноправного членства в НАТО та ЄС

Ціль 1.1.1. Органи державної влади мають інституційну спроможність, необхідну для набуття Україною членства в НАТО

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2022 року.

1.1.1.1. Ефективна міжвідомча координація діяльності державних органів у сфері євроатлантичної інтеграції України, що досягається виконанням пріоритетного завдання із визначення повноважень національних координаторів з питань співробітництва України з НАТО, які дають змогу у

повному обсязі забезпечувати міжвідомчу координацію галузевих процесів співробітництва з НАТО (строк виконання – 2022 рік).

1.1.1.2. У державних органах функціонують окремі структурні підрозділи з питань євроатлантичної інтеграції, що досягається виконанням таких пріоритетних завдань:

а) забезпечення підготовки та ухвалення типового положення про структурні підрозділи з питань євроатлантичної інтеграції (строк виконання – 2021 рік);

б) формування та забезпечення функціонування окремих структурних підрозділів з питань євроатлантичної інтеграції із урахуванням рекомендацій їх функціонального обстеження (строк виконання – 2021 рік).

1.1.1.3. Працівники структурних підрозділів державних органів, органів місцевого самоврядування, залучених до співробітництва з НАТО, володіють професійними компетентностями з питань євроатлантичної інтеграції, що досягається виконанням таких пріоритетних завдань:

а) формування переліку професійних компетентностей з питань євроатлантичної інтеграції для посад керівників різних ланок та національних координаторів з питань співробітництва України з НАТО, державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування (строк виконання – 2021 рік);

б) забезпечення регулярного підвищення рівня професійної компетентності керівників різних ланок та національних координаторів з питань співробітництва України з НАТО, державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань євроатлантичної інтеграції, у тому числі щодо оволодіння навичками управління, орієнтованого на результат (строк виконання – 2022 рік);

в) забезпечення навчання з англійської мови працівників структурних підрозділів, до обов'язків яких належать питання євроатлантичної інтеграції (строк виконання – 2021 рік).

Ціль 1.1.2. Україна створює передумови для набуття повноправного членства в ЄС

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2022 року (п.: 1.1.3.1- 1.1.3.3).

Стратегічна мета 1.2. Державне управління різних рівнів ґрунтується на принципах справедливості, інклюзивності, доброчесності та підзвітності (п.: 1.2.1.1. – 1.2.1.3.).

Ціль 1.2.2. Ефективна, гнучка, прозора та підзвітна система державного управління надає якісні державні послуги громадянам відповідно до їх потреб.

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.2.2.1. – 1.2.4.3.).

Стратегічна мета 1.3. Забезпечено умови для реалізації прав і свобод людини із врахуванням критеріїв, норм та принципів НАТО та ЄС

Ціль 1.3.1. Виборчий процес в Україні відбувається із дотриманням міжнародних стандартів та принципів демократії

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.23.1.1. – 1.3.3.4.).

Ціль 1.3.3. Національна система стратегічних комунікацій забезпечує ефективне впровадження інформаційної політики держави

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.3.1.1. – 1.3.3.4.).

Ціль 1.3.4. Створено умови для забезпечення прав національних меншин і корінних народів відповідно до міжнародних зобов'язань України.

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року.

1.3.4.1. Забезпечено належний захист та реалізацію прав національних меншин та корінних народів і задоволення їх етнокультурних потреб, що досягається виконанням таких пріоритетних завдань:

а) сприяння інклюзивному діалогу з питань, що стосуються прав національних меншин і корінних народів (строк виконання – 2021 рік);

б) удосконалення та актуалізація нормативно-правової бази у сфері забезпечення і захисту прав національних меншин і корінних народів (строк виконання – 2021 рік);

в) запровадження державної інформаційної кампанії щодо самореалізації національних меншин в Україні (строк виконання – 2022 рік);

г) створення умов для фінансової підтримки друкованих засобів масової інформації, що видаються мовами національних меншин (строк виконання – 2022 рік);

г) забезпечення системної взаємодії державних органів з представниками та громадськими об'єднаннями національних меншин (строк виконання – 2022 рік);

д) розвиток міжнародного співробітництва України у сфері забезпечення прав національних меншин і корінних народів (строк виконання – 2025 рік).

Ціль 1.3.5. Внутрішньо переміщені особи відчують себе комфортно у суспільстві та реалізують свої права і свободи без обмежень

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п. 1.3.5.1. – 1.3.5.2.).

Стратегічна мета 1.4. Діяльність судових, правоохоронних органів і кримінально-виконавчих установ ґрунтується на принципах верховенства права

Ціль 1.4.1. Незалежна, ефективна, доступна та відповідальна судова влада, якій довіряє суспільство

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.4.1.1. – 1.4.5.4.).

Стратегічна мета 1.5. Забезпечення національної стійкості здійснюється на постійній основі

Ціль 1.5.1. Створено Національну систему стійкості

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п. 1.5.1.1. – 1.5.4.5.).

Стратегічна мета 1.6. Сформована ринкова економіка забезпечує сталий розвиток держави

Ціль 1.6.1. Фіскальна система забезпечує умови для реалізації підприємницького потенціалу громадян, розвитку бізнесу, зростання ділової активності, залучення інвестицій

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.6.1.1. – 1.6.4.3.).

Стратегічна мета 1.7. Сучасна конкурентоспроможна наука, інтегрована у світовий науковий простір та Європейський дослідницький простір

Ціль 1.7.1. Держава створює сприятливі умови для реалізації спільних проєктів вчених України та держав – членів НАТО та ЄС, держав-партнерів та імплементації їх результатів

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.7.1.1. – 1.7.1.3.).

Стратегічна мета 1.8. Мінімізація негативного впливу на навколишнє природне середовище

Ціль 1.8.1. Стан довкілля є контрольованим і задовільним

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.8.1.1. - 1.8.2.4.).

Стратегічна мета 1.9. Міжнародна спільнота сприймає Україну як надійного партнера у системі міжнародної безпеки

Ціль 1.9.1. Україна скоординовано з міжнародними партнерами застосовує політико-дипломатичні засоби з метою відновлення своєї територіальної цілісності в умовах збройної агресії Російської Федерації

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 1.9.1.1. - 1.9.5.2.).

Розділ II. ОБОРОННІ ТА ВІЙСЬКОВІ ПИТАННЯ

Стратегічна мета 2.1. Складові сектору безпеки і оборони України забезпечують обороноздатність держави та безпеку її громадян

Ціль 2.1.1. Демократичний цивільний контроль за сектором безпеки і оборони України зміцнює національну безпеку
З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.1.1.1. – 2.1.5.3.).

Підрозділ II.1. СИЛИ ОБОРОНИ

Стратегічна мета 2.2. Система управління силами оборони відповідає принципам і підходам, прийнятим у державах – членах НАТО

Ціль 2.2.1. Ефективна система управління силами оборони
З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п. 2.2.1.1. – 2.2.5.3.).

Стратегічна мета 2.3. Оперативні (бойові, спеціальні) спроможності сил оборони забезпечують гарантовану відсіч збройній агресії, оборону держави, підтримання миру і міжнародної безпеки

Ціль 2.3.1. Підрозділи Збройних Сил України та інших складових сил оборони ефективно взаємодіють між собою та підрозділами збройних сил держав – членів НАТО
З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.3.1.1. – 2.3.8.4.).

Стратегічна мета 2.4. Об'єднані система логістичного забезпечення і система медичного забезпечення здатні надавати підтримку усім складовим сил оборони

Ціль 2.4.1. Єдина, сумісна зі стандартами НАТО система логістичного забезпечення сил оборони забезпечує виконання завдань відповідно до існуючих та прогнозованих загроз

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.4.1.1. – 2.5.4.3.).

Підрозділ II. СИЛИ БЕЗПЕКИ

Стратегічна мета 2.6. Єдина стійка, керована і функціональна система внутрішніх справ як частина національної безпеки

Ціль 2.6.1. Скоординована політика органів системи Міністерства внутрішніх справ України забезпечує безпечне середовище та ефективне надання послуг громадянам
З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.6.1.1. - 2.6.5.3.).

Стратегічна мета 2.7. Національна гвардія України боєздатна та спроможна виконувати завдання за призначенням

Ціль 2.7.1. Система управління Національної гвардії України, побудована відповідно до принципів та підходів, прийнятих в аналогічних формуваннях держав – членів НАТО, зорієнтована на взаємодію, забезпечує ефективне прийняття рішень та стійке управління військами

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.7.1.1. – 2.7.3.2.).

Стратегічна мета 2.8. Населення України довіряє власну безпеку Національній поліції України

Ціль 2.8.1. Національна поліція України функціонально та структурно спроможна забезпечити безпеку населення України

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.8.1.1. – 2.8.4.2.).

Стратегічна мета 2.9. Державна прикордонна служба України ефективно реалізує політику у сфері безпеки державного кордону

Ціль 2.9.1. Відновлений контроль над ділянкою державного кордону України в межах окремих районів Донецької та Луганської областей

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.9.1.1. - 2.9.4.2.).

Стратегічна мета 2.10. Розвиток Державної міграційної служби України

Ціль 2.10.1. Державна політика у сфері міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів реалізується згідно з міжнародними стандартами

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.10.1.1. – 2.11.3.3.).

Стратегічна мета 2.12. Сучасна та ефективна Служба безпеки України спроможна на достатньому рівні забезпечувати державну безпеку

Ціль 2.12.1. Служба безпеки України забезпечує ефективну протидію загрозам у сфері державної безпеки України з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 2.12.1.1. – 2.13.4.3.).

Розділ III. РЕСУРСНІ ПИТАННЯ

Стратегічна мета 3.1. Ефективна політика планування та управління ресурсами в секторі безпеки і оборони України з використанням сучасних євроатлантичних підходів

Ціль 3.1.1. Система планування, управління та обліку дає змогу забезпечити якісне управління фінансовими ресурсами у сфері безпеки і оборони України

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 3.1.1.1. – 3.1.4.3.).

Стратегічна мета 3.2. Оборонно-промисловий комплекс функціонує ефективно та прозоро

Ціль 3.2.1. Оборонно-промисловий комплекс України забезпечує основні потреби складових сектору безпеки і оборони України в озброєнні, військовій та спеціальній техніці (3.2.1.1. – 3.2.1.4.).

Розділ IV. ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ

Стратегічна мета 4.1. Удосконалена система безпеки інформації забезпечує захищеність, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї

Ціль 4.1.1. Система охорони інформації з обмеженим доступом забезпечує її безпеку в умовах сучасних викликів та загроз

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (4.1.1.1. - 4.2.2.2.).

Розділ V. ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Стратегічна мета 5.1. Національне законодавство гармонізоване із законодавством держав – членів НАТО у сфері безпеки і оборони України

Ціль 5.1.1. Законодавство України гармонізоване із законодавством держав – членів НАТО для набуття Україною членства в НАТО

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року (п.: 5.1.1.1. – 5.1.1.3.).

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1892021-38845>

2.4. Шлях до Альянсу: якою має бути стратегія України для вступу до НАТО

У 2019-2020 роках Дипломатична академія України при МЗС за підтримки Фонду Еберта в Україні підготувала масштабне експертне дослідження – «Концепцію зовнішньої політики України».

Цей документ презентували у Києві 6 жовтня.

«Європейська правда» публікує у скороченому вигляді одну з його частин, присвячену відносинам України та НАТО.

* * * * *

Членство України у НАТО як запорука безпеки держави, зокрема, в умовах агресії РФ та інших регіональних безпекових загроз, є пріоритетом державної політики. Ця мета закріплена у Конституції та має підтримку переважної більшості громадян.

Реалізація цього стратегічного наміру залежить від бачення Україною свого місця на європейському фланзі НАТО, а також від **здатності довести членам Альянсу нагальність і перевагу такого рішення.**

На відміну від часів холодної війни, зараз країни Європи дуже по-різному бачать виклики та загрози власній безпеці. На додачу до цього увага США змістилась на Китай, що зменшило вагу європейських справ.

Усвідомивши факт і масштаби агресії РФ проти України, Альянс здійснив певну переоцінку викликів та загроз з боку Москви. Швеція та Фінляндія активізували безпекову взаємодію як одна з одною, так і з НАТО.

Одночасно криза солідарності (страх, що гарантії колективної безпеки не спрацюють) підштовхує Польщу та Румунію здобути додаткові запевнення та ще більше залучити на свій бік США, закупаючи американську зброю та техніку і пропонуючи розміщення на своїй території додаткового контингенту ЗС США (понад 5 тис. у Польщі). Авіацію СРСР/РФ замінюють на американську та європейську Угорщина, Чехія, Словаччина, Болгарія.

Та навіть попри те, що за Дональда Трампа США жорстко стимулюють європейських союзників виконувати свою частину зобов'язань щодо спільної оборони (зокрема, щодо витрати 2% ВВП на оборону та 20% оборонних бюджетів на оновлення озброєння і техніки), європейські держави досі не повною мірою відповідають цим критеріям.

Так, **Німеччина** планує підвищити оборонний бюджет до 1,5% ВВП лише у 2024 році (53% німців взагалі виступа-

ють проти збільшення витрат на оборону). Навіть найбільш боєздатна **Велика Британія** зіштовхується з проблемами: плани щодо збільшення особового складу ЗС три роки поспіль зриваються, відбувається скорочення Королівського флоту та ядерного потенціалу країни.

Зближення РФ і **Туреччини** не лише погіршує ситуацію для чорноморських країн, а й ставить під загрозу південно-східний фланг та нестабільні і вразливі до російських впливів Балкани.

Викликає занепокоєння стан боєготовності **центрально- та східноєвропейських країн**, які мають обмежені ресурси.

Тож можна констатувати, що сили європейських союзників не є адекватними загрозам з точки зору критичної оцінки їхньої боєздатності.

Іншу важливу проблему становлять суспільні настрої.

Підтримка членства Німеччини в НАТО з 68% у 2017 році знизилась до 54% в 2018-му, у Франції – з 54% до 39%.

Готовність захищати інших союзників в Європі висловлює понад половина опитаних європейців: 66% британців, 58% німців та 53% французів. А якщо доведеться йти на допомогу американцям, то свою готовність висловили лише 27% німців, 42% французів та 45% британців.

Якщо Росія є стороною конфлікту з одним з її сусідів-членів НАТО, то 48% німців, 38% французів та 30% британців не вважають за потрібне прийти на допомогу.

З тим, що Україна має стати членом НАТО погоджуються близько половини німців, французів та голландців, 76% поляків, 72% литовців (решта – проти).

У політичних та експертних колах скепсису ще більше. Навіть найбільші прихильники України серед колишніх іноземних урядовців та дипломатів, а також співробітників аналітичних центрів доволі скептично оцінюють перспективи членства України і шукають «прийнятні» формули на його

заміну. Лунають пропозиції Україні, Росії та НАТО погодитись, що українське членство в НАТО зараз є не на часі, поширюються ідеї обмеженого суверенітету («фінляндизація»).

Між тим повернення України до сфери російського впливу означало б кардинальне погіршення безпекового середовища, загрозу втрати Україною суверенітету, незалежності, територіальної цілісності, демократичного розвитку, прав і свобод громадян, а також унеможливлення зростання добробуту через запровадження неефективної політико-економічної моделі російського зразка.

Членство в НАТО та/або гарантії безпеки з боку США є єдиними інструментами недопущення цього сценарію.

За цих умов перед Україною постає завдання з чотирьох складових:

По-перше, реальні зміни у політичній та економічній площині, боротьби з корупцією, а також трансформація сектора безпеки і оборони у відповідності до цінностей та цілей Заходу є необхідними для посилення стійкості суспільства та держави у протидії агресивній зовнішній політиці Кремля. Вони ж слугуватимуть підставою для наших партнерів до наближення (approximation) та у кінцевому рахунку – повноцінної інтеграції до НАТО.

По-друге, сусідні держави та окремі країни Північної та Західної Європи мають стати пріоритетом взаємодії за принципом «все, що можливо, аж до рівня членства». Це означає усунення перешкод до поглиблення взаємодії у безпековій та оборонній сфері, відновлення та посилення довіри, поглиблену взаємодію у питаннях оцінок безпеки та опрацювання скоординованих зовнішньої та безпекової політик, відкритість для партнерів оборонно-промислового комплексу як передмови для реалізації спільних проєктів.

По-третє, пріоритетне залучення Сполучених Штатів в українську економіку, енергетику, ОПК та інші сфери створюватиме сприятливі умови для набуття статусу пріоритет-

ного союзника поза НАТО (що дає розширені можливості, але не гарантії безпеки) та, у перспективі, союзницьких відносин (з гарантіями безпеки). У цьому контексті ефективно працює польська модель особливих відносин (надійного та корисного партнера – американського форпосту в Європі).

По-четверте, крім просування загального наративу щодо цінності України в НАТО для країн-членів, необхідно запровадити цільові меседжі та кампанії для окремих країн, зокрема, тих, де поширені скептичні настрої щодо членства України в Альянсі.

Треба усвідомлювати, що майбутнє Альянсу, його здатність проактивно діяти та концептуальне майбутнє не виглядають беззмарними.

Втім, це зовсім не означає недоцільність прямувати до членства в Альянсі.

Реформування сектора безпеки і оборони у відповідності до стандартів НАТО (навіть за умов віддаленої перспективи членства), здійснення трансформацій у суспільно-політичній та економічній царинах (політична частина критеріїв щодо членства) сприятиме перетворенню України на потужну, у тому числі у військовому плані, державу. За таких умов Україна з безпекової проблеми може перетворитися на невід'ємний елемент європейської архітектури безпеки.

Розгляд питання про інтеграцію України до НАТО супроводжують такі обставини.

Ревізіоністська політика Російської Федерації є однією з найскладніших проблем на порядку денному Альянсу. РФ, зокрема, проводить цілеспрямовану політику щодо політичної дестабілізації країн євроатлантичної спільноти, надаючи підтримку популістським рухам, активно використовуючи засоби інформаційної війни, а також посилює військову загрозу внаслідок нарощування військової присутності РФ шляхом інтенсивної мілітаризації Криму, Чорноморського басейну та Калінінградського анклаву.

Викликом залишається невизначеність **питання лідерства Сполучених Штатів**. Також виникає **загроза єдності НАТО** через відсутність системного концептуального переосмислення ролі Альянсу в сучасному світі. Окремим викликом для союзників є розширення функцій НАТО.

Гібридні загрози залишаються серйозним викликом для Альянсу – окупація і незаконна анексія Криму та агресія на Сході України є типовим прикладом спільного використання нетрадиційних методів і традиційної військової сили для досягнення Росією її стратегічних цілей. Тому об'єктивна реальність вимагає від НАТО розробки відповідних засобів протистояння та попередження гібридної агресії.

Україна, яка безпосередньо пов'язана з зазначеними викликами та загрозами, мимоволі опинилася у становищі полігону гібридної війни новітнього часу.

З огляду на зазначені виклики, євроатлантична інтеграція України є об'єктивно необхідною. Це безальтернативний вектор зовнішньої політики для Києва, який водночас є викликом для Брюсселя.

Не надаючи ПДЧ Україні, Альянс надсилає негативний сигнал Москві, що спонукає її до активних дій із закріплення регіону у своїй сфері впливу. Крім того, отримання ПДЧ має для України вагомим внутрішньополітичне значення. Якщо Україні не нададуть ПДЧ протягом найближчих трьох-чотирьох років, українці розчаруються не тільки в Альянсі, але й у владі, яка ставить для країни нереальні цілі.

Відсутність досяжних орієнтирів, якими можна вимірювати прогрес євроатлантичної інтеграції, є найзначнішим викликом для української влади.

Зважаючи на потребу посилення обороноздатності України та ключову роль, яка в цих процесах відводиться відносинам з партнерами, доцільно також поглибити військово-оборонне співробітництво з країнами «Бухарест 9», що репрезентують Східний фланг НАТО, за рахунок створен-

ня субрегіональної платформи для держав-аспірантів – Грузії та України, а потенційно й для Молдови. Таке об'єднання необхідне для прискорення реформування національних секторів безпеки та оборони за стандартами НАТО, набуття відповідності критеріям членства в Альянсі.

Співпраця з форматом «Бухарест 9» сприятиме синхронізації політики, зокрема – щодо протидії гібридним загрозам з боку Росії. Це створить новий механізм комунікації між країнами, які на пряму зацікавлені в посиленні безпеки Центрально-Східної Європи. Для України буде забезпечений інституційний майданчик для відпрацювання практичних дій (військові маневри, співпраця ОПК, військово-політичні консультації, обмін розвідданими тощо) в контексті реалізації євроатлантичної перспективи.

Ідея створення платформи для країн-аспірантів НАТО в регіоні відображає позицію США щодо зміцнення регіональної безпеки через створення нових локальних альянсів, яку вона вже впроваджує на Близькому Сході (так зване «Арабське НАТО») та в Сахелі. Тому платформа під егідою об'єднання «Бухарест 9» напевно отримає всебічну підтримку США.

Субрегіональна платформа може стати наступним етапом розвитку відносин України, Грузії, Молдови з Альянсом, форматом регіональної взаємодії, підготовкою для отримання ПДЧ в контексті досягнення фінальної мети – членства в НАТО. Такий формат існував у Вишеградській групі в 1990-х роках для країн Центрально-Східної Європи, які прагнули євроатлантичної та європейської інтеграції. Забезпечуючи статус країн-аспірантів, стимулюючи виконання річних національних програм (або ПДЧ після його надання), платформа стимулювала б розвиток відносин України, Грузії та Молдови з Альянсом.

Символізм створення у Чорноморському регіоні інституційного безпекового об'єднання, базованого на євроатлантичних цінностях, в умовах наростання російської за-

грози важко переоцінити. Москва побачить чіткий сигнал щодо наявності червоних ліній для своєї поведінки. Зі свого боку Захід отримує важливий інструмент стримування агресивної політики Російської Федерації.

Україна має робити акцент не на посиленні загрози конфронтації з Росією, а на зміцненні спроможностей НАТО.

Цьому сприятимуть реалістичні ініціативи з чіткими індикаторами виконання на субрегіональному рівні за сприяння близьких партнерів України зі Східного флангу Альянсу.

Лише за цих умов євроатлантична інтеграція для Києва стане не утопічною абстракцією чи мрією, а реальною перспективою, яка допоможе ефективно реалізувати стратегічні інтереси України та захистити свою національну незалежність і суверенітет.

Рекомендації

Крім головного завдання – утворення згаданої стратегічної платформи України, Грузії та Молдови в межах співробітництва з НАТО, – Україні доцільно:

- актуалізувати питання безпеки в Чорному морі через агресивні дії Російської Федерації. Дипломатам треба привертати увагу до нинішнього статусу Керченської протоки, фактичної анексії Азовського моря Росією. Уваги потребує використання РФ українських економічних зон у Чорному морі як потенційної причини для дестабілізації, зокрема в Південних регіонах України;
- запропонувати НАТО розглянути можливість залучення України до розробки Стратегії Альянсу в Чорноморському регіоні;
- розвивати співпрацю аналітичних центрів, державних та недержавних установ, що займаються проблематикою збройних конфліктів та новими загрозами на кшталт гібридної війни, зокрема у контексті розробки системи раннього попередження та

знешкодження певних дестабілізуючих тенденцій в регіонах, які можуть стати джерелом для розвитку російської гібридної агресії;

- ініціювати збільшення кількості навчань ВМС за підтримки НАТО зі сценаріями спільного патрулювання прибережної зони, відпрацювання протидесантних і десантних операцій, відпрацювання дій на мілководді;
- розглянути можливість використання досвіду країн-членів НАТО (зокрема, країн Балтії, Польщі) щодо створення національної системи територіальної оборони. Запросити радників, інструкторів НАТО для розробки нормативно-правової бази, налагодження взаємодії територіальної оборони з Нацгвардією і ЗСУ.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/10/6/7115070/>

2.5. Саміт НАТО: декларація від 14.06.2021 р.

Лідери країн-членів Північноатлантичного альянсу зібралися вперше за два роки, щоб прийняти стратегію до 2030 року.

Саміт Північноатлантичного альянсу завершився підсумковим комюніке, в якому говориться, що Україна стане членом НАТО, а План дій щодо членства «буде невід'ємною частиною цього процесу». Таке формулювання щодо України звучить вперше.

Україна стане членом альянсу

Україна в майбутньому зможе стати членами НАТО, йдеться в підсумковій заяві саміту країн-членів НАТО, який пройшов в Брюсселі 14 червня. Конкретні дати всту-

пу України до Північноатлантичного альянсу в документі не вказані.

«Ми підтверджуємо рішення, прийняте на саміті в Бухаресті в 2008 році, про те, що Україна стане членом альянсу з Планом дій щодо членства як невід'ємної частини цього процесу. Ми твердо підтримуємо право України самостійно визначати своє майбутнє і зовнішньополітичний курс без втручання ззовні», – йдеться в комюніке.

Члени НАТО заявили, що продовжать підтримувати зусилля України в «протидії гібридній війні», а також реформи України в сфері безпеки і оборони і співпрацювати з питань безпеки в Чорноморському регіоні.

«Статус партнера з розширеними можливостями, наданий торік, дає подальший імпульс для нашої вже амбітної співпраці і буде просувати вперед подальшу сумісність, проводячи більше навчань, занять та обмін інформацією», – запевнили в альянсі.

Учасники саміту відзначили успіх України в проведенні реформ, в тому числі боротьбу з корупцією, децентралізацію на основі демократичних цінностей, поваги прав людини, реформу в сфері безпеки.

Однак в документі є заклик до України рухатися до членства через виконання річних національних програм, щоб досягти подальшого прогресу у відповідності до міжнародних зобов'язань.

«Україна повинна повністю використовувати всі інструменти, доступні в межах Комісії Україна-НАТО, щоб досягти своєї мети із впровадження принципів і стандартів НАТО», – йдеться в декларації.

Успіхи «широких і незворотних реформ» називаються вирішальними для того, щоб закласти основу для процвітаючої і мирної України.

«Особливо важливі подальші реформи в сфері безпеки, зокрема реформа СБУ», – наголошується в документі.

У свою чергу Джо Байден, який вперше бере участь в саміті НАТО як президент США заявив, що Україна зможе вступити до альянсу, якщо буде відповідати критеріям альянсів – зокрема, вирішить проблему з корупцією.

При цьому США зроблять все можливе, щоб «країна могла забезпечити свою фізичну безпеку» ще до її вступу в НАТО, зауважив Байден.

Американський лідер зазначив, що рішення про вступ України в НАТО залежить не тільки від нього, а й від голосування членів альянсу. На питання про те, чи виключає ситуація на Донбасі можливість вступу України, Байден відповів негативно.

Не Росії вирішувати

За кілька днів до саміту НАТО президент Росії Володимир Путін заявив, що вступ України в Північноатлантичний альянс є червоною лінією для Москви.

Путін зазначив, що розширення НАТО в Східній Європі і наближення інфраструктури альянсу до кордонів Росії «має практичне значення», оскільки після вступу в блок на території Польщі і Румунії розмістили пускові ракетні установки.

Російський президент вважає, що ці комплекси можуть бути використані не тільки в оборонних цілях, зазначивши, що ракетам на території цих країн потрібно 15 хвилин, щоб долетіти до центральної Росії.

«Уявімо собі, що Україна стане членом НАТО. Час польоту від Харкова, скажімо, або, не знаю, Дніпра до центральної частини Росії (Москви) зменшиться до семи-десяти хвилин. Це для нас червона лінія чи ні?», – сказав він.

Путін зазначив, що не вважає «балаканиною» розмови про вступ України в НАТО, і зауважив, що західні партнери навіть в період хороших відносин з Росією «начхали на інтереси Москви» в питанні розширення НАТО.

На саміті НАТО генсек альянсу Єнс Столтенберг запевнив, що у Росії в цьому питанні немає права голосу.

«Україна і 30 союзників вирішать, коли Україна стане членом НАТО. Росія, звичайно, не має права голосу, тому що вони не можуть втручатися в те, що можуть робити сусіди», – сказав Столтенберг на підсумковій прес-конференції.

Він зазначив, що «головний меседж – це те, що альянс солідарний з Україною».

«Ми надаємо сильну політичну підтримку територіальній цілісності і суверенітету України. Ми надаємо практичну підтримку, і ми активізуємо нашу практичну підтримку в НАТО, а також на двосторонньому рівні від різних союзників НАТО», – сказав генсек.

Лідери НАТО також закликали Росію відвести свої війська від України, забезпечити вільне судноплавство в Азовському морі і виконувати мінські домовленості. Вони також зазначили, що засуджують і відкидають анексію Криму.

«Ми рішуче засуджуємо і не визнаємо незаконну анексію Криму Росією і засуджуємо його тимчасову окупацію. Порушення прав людини і порушення прав кримських татар і членів інших місцевих громад повинні бути припинені», – наголошується в підсумковій декларації.

Союзники зазначають, що недавнє масове нарощування РФ своєї військової потужності біля кордонів України призвело до ще більшої ескалації і підірвало безпеку.

НАТО не повернеться «до звичайного ведення справ з Росією, поки Москва не продемонструє дотримання міжнародного права, свої міжнародні зобов'язання», йдеться в прийнятому на саміті комюніке.

Що вимагають в Україні

Українська влада свого головного бажання від саміту ніколи не приховувала: отримати План дій щодо членства. Однак, як зазначає брюссельський експерт Німецького фон-

ду Маршалла США Бруно Лете, Київ розуміє, що не отримає зараз ПДЧ, тому вибрав стратегію домагатися, щоб питання членства обговорювали в НАТО.

«Уже близько семи років Україна стукає в двері НАТО. Можливо, зараз настав час припинити стукати і почати штовхати ці двері. Тому я згоден зі стратегією Києва», – цитує його DW.

Зокрема, президент Володимир Зеленський зажадав від Байдена відповіді «так» або «ні» щодо ПДЧ.

Він також заявив, що більшість російських військ все ще перебувають на кордоні з Україною. За словами Зеленського, Україна щодня доводить, що готова вступити в НАТО.

«Ми ведемо війну. Це доказ того, що ми готові вступити [в НАТО]. Ми щодня доводимо, що готові бути в альянсі більше, ніж більшість країн ЄС», – сказав він в спільному інтерв'ю агентствам Reuters, AP та AFP.

Зеленський неодноразово заявляв, що вважає членство України в НАТО єдиною можливістю врегулювати конфлікт на Донбасі.

«Ми прагнемо до реформування нашої армії і оборонного сектора, але одними реформами Росію не зупинити», – заявив він в квітні в ході бесіди зі Столтенбергом.

За підсумками саміту НАТО міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив, що Київ не отримує ПДЧ через Росію.

«Щоб отримати ПДЧ, ми вже провели достатню кількість реформ. Заперечувати це було б цинічним лицемірством. Ми повинні чесно сказати, що головна перешкода для надання Україні ПДЧ саме зараз – це небажання спрямовувати такий сигнал РФ», – сказав він в програмі Свобода слова на ICTV.

Він зазначив, що зокрема, у керівництво ФРН «дуже скептичні погляди» щодо членства України в НАТО. Міністр запевнив, що Україна буде працювати над переконанням тих країн, в яких подібна заклопотаність.

При цьому експерт брюссельського аналітичного центру Friends of Europe Джеймі Ши зазначає, що в Україні і так є практичні інструменти євроатлантичної інтеграції, які передбачає ПДЧ, наприклад Річна національна програма Україна-НАТО.

Чого немає, так це згоди всередині альянсу, зазначив він. Однак Ши переконаний, що така політична можливість з'явиться.

«Для України найголовніше бути готовою, коли така можливість з'явиться. Найгірше, що може статися, це якщо політична можливість з'явиться, а держави-члени НАТО скажуть: вибачте, але Україна не готова», – сказав експерт, наголосивши, що Україні слід прислухатися до наполягань з Брюсселя і втілювати реформи, які рекомендує НАТО.

URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/4367714-ukraina-bude-v-nato-pershyyi-samit-z-baidenom>

2.6. Указ Президента України №448/2021 від 26.08.2021 р. «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»

Відповідно до статті 107 Конституції України **постановляю:**

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» (додається).

2. Затвердити Стратегію зовнішньополітичної діяльності України (додається).

3. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

4. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

26 серпня 2021 року

Введено в дію

Указом Президента України

від 26 серпня 2021 року № 448/2021

РІШЕННЯ

Ради національної безпеки і оборони України

від 30 липня 2021 року

Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України», введеного в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, Рада національної безпеки і оборони України, розглянувши проект Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, **вирішила:**

1. Схвалити проект Стратегії зовнішньополітичної діяльності України (додається).

2. Запропонувати Президентові України затвердити Стратегію зовнішньополітичної діяльності України.

3. Кабінету Міністрів України у двомісячний строк затвердити план дій із реалізації Стратегії зовнішньополітичної діяльності України на середньостроковий період.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України

О.ДАНІЛОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Указом Президента України

від 26 серпня 2021 року № 448/2021

I. Загальні положення

1. Мета зовнішньополітичної діяльності України – утвердження України у світі як сильної та авторитетної

європейської держави, здатної забезпечити сприятливі зовнішні умови для стійкого розвитку і реалізації свого потенціалу, економіки та українського суспільства.

2. В основі зовнішньополітичної діяльності України – стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (ЄС) та в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), закріплений у Конституції України.

3. Забезпечення незалежності і державного суверенітету України, відновлення її територіальної цілісності, протидія агресії Російської Федерації, курс на набуття повноправного членства в ЄС та в НАТО, просування українського експорту і залучення іноземних інвестицій, захист прав та інтересів громадян України за кордоном, утвердження позитивного іміджу України у світі є пріоритетними напрямками зовнішньополітичної діяльності.

4. Зовнішньополітичні зусилля буде спрямовано на розвиток відносин стратегічного характеру з ключовими партнерами на міжнародній арені, передусім з ЄС, НАТО та їхніми державами – членами, здійснення взаємовигідного співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями.

5. Забезпечення у Балто-Чорноморському регіоні миру, міжнародної безпеки і стійкого розвитку, розбудова відносин добросусідства із дружніми сусідніми державами є одним із пріоритетів.

6. Досвід, набутий за роки протидії агресії Російської Федерації, зокрема щодо протистояння гібридним загрозам, має бути використаний для розвитку безпекового та політичного співробітництва з іншими державами.

7. Україна як держава – засновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН) та низки інших міжнародних організацій послідовно виступає на захист міжнародного правопорядку, що базується на загально визнаних принципах і нормах

міжнародного права, повазі до прав людини та демократичних цінностей.

8. Буде вжито заходів для зміцнення позиції держави у регіоні, посилення її ролі як контрибутора євроатлантичної безпеки, розширення географії безпекового та економічного партнерства, активізації участі у діяльності універсальних та регіональних міжнародних організацій, заходах щодо їх реформування, створенні нових регіональних форматів міжнародної співпраці.

9. Геополітичне положення України робить її не лише невід'ємною частиною європейської та євроатлантичної систем безпеки, а й важливим енергетичним та логістичним хабом у регіоні.

10. Продовжиться активна участь у міжнародних зусиллях з підтримання міжнародного миру і безпеки, зокрема шляхом участі у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

11. Здійснюватиметься подальше дієве міжнародне співробітництво у сферах боротьби з міжнародним тероризмом, злочинністю, нелегальною міграцією, кіберзагрозами, а також відповідальне співробітництво з питань роззброєння, нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, контролю над озброєннями, активізація участі у міжнародних зусиллях із протидії негативним наслідкам зміни клімату.

12. Використання «м'якої сили» через засоби публічної дипломатії сприятиме формуванню позитивного іміджу держави для налагодження нових політичних зв'язків, розвитку торговельно-економічного партнерства, поширення достовірної інформації про розвиток та досягнення України.

13. Україна дбає про збереження національної і культурної ідентичності та захист прав і законних інтересів українців за кордоном, сприяє задоволенню їхніх потреб, активно взаємодіє з ними для просування інтересів держави у світі.

14. На тлі поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19), і глобальної економічної рецесії посилюється роль України у подоланні викликів продовольчій безпеці, існують передумови для утвердження України як гаранта продовольчої безпеки.

15. Реалізація Стратегії зовнішньополітичної діяльності України (далі – Стратегія) буде здійснюватися з дотриманням таких принципів:

- стійкість – здатність держави і суспільства ефективно протидіяти загрозам будь-якого походження і характеру, зокрема збройній агресії, економічному тиску, політичній дестабілізації, кібератакам, дезінформації та іншим загрозам, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлювати рівновагу після криз;

- дотримання міжнародного права – дотримання загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права, виконання міжнародних зобов'язань України, взятих на себе за міжнародними договорами та в рамках членства у міжнародних організаціях, дотримання досягнутих міжнародних домовленостей;

- адаптивність – оперативне реагування на зміни міжнародного середовища, ефективний кризовий менеджмент у сфері зовнішньої політики України, інноваційність у підходах та інструментаріях, гнучкість у прийнятті рішень;

- взаємодія – ефективна координація діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу України, налагодження ефективної комунікації та співробітництва з іншими державами, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, а також з недержавними інституціями, бізнесом, науково-академічними колами, засобами масової інформації;

- прагматизм – розвиток двосторонніх і багатосторонніх міжнародних відносин на основі національних інтересів

сів з метою розв'язання конкретних зовнішньополітичних завдань; інтенсифікація економічної дипломатії для сприяння сталому розвитку економіки та зростанню добробуту громадян України;

- людиноцентричність – визнання і утвердження поваги до людського життя та гідності, прав і свобод людини як найвищих цінностей; захист, сприяння реалізації, просування прав та законних інтересів громадян України за кордоном, прав і законних інтересів закордонних українців в інших державах.

II. Аналіз зовнішнього середовища

16. Сучасний стан міжнародних відносин характеризується високою нестабільністю і послабленням впливу міжнародних організацій, що мають забезпечувати дотримання норм міжнародного права, а також мобілізацію зусиль для подолання глобальних викликів.

17. Нинішній світоустрій постав перед небаченими досі викликами. Пандемія COVID-19 виявила критичні проблеми в суспільствах та економіках держав, призвела до глобальної економічної рецесії, стала каталізатором трансформаційних процесів, фрагментації міжнародної спільноти.

18. Пандемія COVID-19 загострила та прискорила негативні тенденції – кризу глобальної взаємодії, зростання глобального суперництва, посилення націоналізму, протекціонізму та популізму. Вона також призвела до зменшення мобільності населення і міжлюдських контактів, активізувала процеси регіоналізації, спричинені потребою в переорієнтації з глобальних ланцюгів постачання на місцеві та в переміщенні виробничих потужностей ближче до кінцевого споживача. Як наслідок, найближчі роки можуть характеризуватися більшою увагою держав до внутрішніх проблем, а не зовнішньополітичного порядку денного.

19. У короткій та середній перспективі перед міжнародною спільнотою стоятиме виклик подолання економічної рецесії. Економічне відновлення у «постковідному» світі буде характеризуватися нерівномірністю: розвинуті економіки мають шанси відновитися швидше, а економікам держав, що розвиваються, загрожує фінансова нестабільність, стагнація або колапс.

20. Сполучені Штати Америки намагатимуться зберегти роль глобального лідера, яким прагне стати Китайська Народна Республіка, що створює нові лінії напруги у системі міжнародних відносин.

21. НАТО залишиться основним контрибутором безпеки на євроатлантичному просторі попри тенденції до посилення стратегічної автономності ЄС у сфері безпеки і оборони. Важливим фактором стане прийняття нової Стратегічної концепції НАТО – 2030.

22. Вихід Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії з ЄС, посилення націоналістичних та популістичних настроїв у європейських державах, стагнація процесу розширення ЄС, нестабільність на державних кордонах держав – членів ЄС, гібридні впливи зовнішніх сил, посилення дискусій всередині ЄС із ключових питань розвитку стимулюють процес активного переосмислення глобальної ролі і майбутнього ЄС.

23. Водночас ЄС виступатиме провідним глобальним суб'єктом у сфері захисту прав людини, політики розвитку, запобігання кліматичним змінам. Європейський «зелений» курс формує нову економічну парадигму в Європі, змінюючи традиційні підходи до виробництва і розвитку економіки та водночас перетворюючи континент на кліматично нейтральний через мінімізацію використання викопних видів палива, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, що в результаті покращить здоров'я та якість життя людей.

24. Політика Російської Федерації сьогодні є основною загрозою для України і Європи. Російська Федерація докладає зусиль для відновлення своєї ролі як глобального гравця шляхом політичного, військового, економічного, інформаційного тиску на держави та інституції трансатлантичного співтовариства. Російська Федерація застосовує весь спектр інструментів гібридної агресії з метою встановлення контролю над Україною, порушуючи її територіальну цілісність та намагаючись блокувати її рух до набуття повноправного членства в ЄС та в НАТО, а також для дестабілізації інших держав, порушення заснованого на нормах міжнародного права міжнародного правопорядку. Вихід Російської Федерації з Договору з відкритого неба спрямований на знищення європейської архітектури безпеки та руйнацію міжнародних режимів контролю над озброєннями.

25. Посилення ролі військової сили, зниження порогу її застосування, загострення сучасних збройних конфліктів призводить до зменшення передбачуваності у міжнародних відносинах. Наявна архітектура безпеки, що ґрунтується на дотриманні принципів і норм міжнародного права та діяльності міжнародних режимів контролю, стає менш надійною, спонукає держави посилювати власні військові потенціали. Підвищується рівень небезпеки поновлення гонки озброєнь та розширення кола держав, що володіють ядерною зброєю, а отже, посилюється загроза застосування такої зброї.

26. Дедалі більшого значення набуває інформаційно-цифровий простір, який перетворюється на місце глобального суперництва держав і корпорацій, а також протиправної діяльності терористичних та інших злочинних угруповань.

27. Усе більшої гостроти набуває проблема зміни клімату. Зростає необхідність координації дій усіх держав у цій сфері, проте це часто вступатиме у конфлікт із національними інтересами держав, оскільки вимагатиме зміни під-

ходів до виробництва та використання енергії. Швидкий розвиток альтернативних джерел енергії обумовлює перегляд ролі традиційних енергоносіїв (вугілля, нафти і газу).

28. Розвиток цифрових технологій, біотехнологій та технологій штучного інтелекту суттєво змінює структуру економік.

III. Виклики та загрози

29. Порушення територіальної цілісності України внаслідок збройної агресії, що призвела до тимчасової окупації Російською Федерацією територій у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (далі – тимчасово окуповані території), залишається головним зовнішнім викликом національній безпеці. Продовження втручання Російської Федерації у внутрішні справи інших держав для посилення власних позицій на міжнародній арені є викликом для всього демократичного світу.

30. Нарощування військового потенціалу Російською Федерацією вздовж державного кордону України створює небезпеку розширення збройної агресії проти України.

31. Уповільнення процесу розширення ЄС та стриманість ЄС у зміцненні своєї геополітичної ролі в регіоні впровадження ініціативи ЄС «Східне партнерство» є одним із чинників, які впливають на темпи реалізації європейських прагнень України, а також створюють умови для посилення з боку Російської Федерації протидії європейському вибору держав відповідного регіону.

32. Протистояння між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою, тенденції до видозмін глобалізації та посилення регіоналізації, криза міжнародних безпекових механізмів, зростання націоналізму й протекціонізму у світі, ускладнення доступу до прісної води, а також конкуренція держав за володіння та контроль над джерелами природних ресурсів і шляхами їх постачання

можуть призвести до посилення конфліктогенності та ще більшої дисфункції міжнародного правопорядку.

33. Економічна та політична дестабілізація, зокрема в зонах тривалих конфліктів, гуманітарна і продовольча кризи, зміни клімату потенційно створюють передумови для нових хвиль масової міграції, зокрема зростання кількості біженців. Транскордонна злочинність є одним із джерел політичної нестабільності та зростання різних форм екстремізму.

34. Тероризм у різноманітних проявах має глобальний вимір і залишається міжнародним дестабілізаційним фактором, що характеризується розширенням політичних вимог, швидкою адаптацією до сучасних реалій та використанням науково-технологічних досягнень зі злочинною метою, зрощенням терористичних організацій із державними інститутами окремих держав.

35. Виникнення нових та розмороження існуючих збройних конфліктів на пострадянському просторі несе загрози як для України, так і для регіональної безпеки і стабільності.

36. Посилення націоналістичних, популістських та радикальних (як правих, так і лівих) рухів у державах негативно вплине на міжнародну політику та стабільність.

37. З'являються нові виклики у цифровому просторі, серед яких, зокрема, відсутність чіткого правового регулювання цієї сфери, що призводить до зловживання цифровими даними з метою завдання шкоди як окремим особам, так і державам та міжнародним організаціям.

38. Інформаційну загрозу для України становить використання засобів комунікації для підриву довіри до державних інститутів, поширення дезінформації та ворожої пропаганди, поляризації суспільства, формування негативного сприйняття України у світі.

39. Зростає небезпека використання кіберпростору для завдання шкоди національним інтересам України, включа-

ючи виведення з ладу критично важливих об'єктів інфраструктури.

40. Поширення COVID-19 довело, що епідемії здатні вражати держави та суспільства одразу в багатьох вимірах. Заходи протидії COVID-19 порушують усталені практики міжнародного спілкування, передбачають обмеження основних прав і свобод та при цьому все одно можуть бути недостатніми для захисту життя і здоров'я людей.

41. Стан екології, кліматичні зміни та деградація навколишнього природного середовища, зокрема дефіцит водних ресурсів, що загострюється через їх нерівномірний розподіл і дедалі більше забруднення, залишаються пріоритетними викликами, подолання яких виходить за рамки можливостей окремих, навіть найбільш розвинутих, держав. Реагування на ці загрози потребує широкої міжнародної співпраці.

IV. Цілі зовнішньополітичної діяльності України

42. Україна прагне миру, який є запорукою розвитку та процвітання держави, реалізації потенціалу Українського народу.

43. Протидія державі-агресору, відновлення територіальної цілісності України та забезпечення державного суверенітету України на всій її території в межах міжнародно визнаного державного кордону є найвищими пріоритетами.

44. Дипломатична служба активізує роботу для побудови мирної, безпечної та успішної України, яка посідає гідне місце серед європейських демократій.

45. Для досягнення основної мети – безпека і процвітання України – визначаються такі цілі зовнішньополітичної діяльності України:

- відновлення миру і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону;
- притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності;

- захист прав та інтересів громадян України за кордоном;
- протидія дезінформаційним атакам із зовнішніх джерел, що здійснюються на шкоду національним інтересам та іміджу України за кордоном;
- формування безпечного середовища дипломатичними засобами;
- набуття повноправного членства в НАТО;
- набуття повноправного членства в ЄС;
- сприяння зовнішній торгівлі та інвестиціям;
- технологічна та екологічна трансформація України;
- свобода пересування громадян України у світі;
- підтримка українців за кордоном, їх залучення до державотворчих, соціальних, економічних проєктів;
- формування і просування позитивного іміджу України у світі.

V. Напрями зовнішньополітичної діяльності України Протидія агресії Російської Федерації політико-дипломатичними засобами

46. Вчинення Російською Федерацією злочину агресії проти України та здійснення тимчасової окупації частини її території, протиправне використання природних ресурсів України у Чорному та Азовському морях та на тимчасово окупованих територіях, прискорена мілітаризація тимчасово окупованих територій, незаконна побудова мосту через Керченську протоку є грубими порушеннями загальновизнаних норм і принципів міжнародного права, зобов'язань Російської Федерації за двосторонніми міжнародними договорами та державного суверенітету України.

47. З метою відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону зовнішньополітичні зусилля будуть зосереджуватися на:

- забезпеченні збереження на міжнародному порядку денному питання збройної агресії Російської Федерації про-

ти України та пов'язаних із цим безпекових, гуманітарних, економічних, екологічних та інших загроз;

- забезпеченні врахування міжнародною спільнотою довгострокового негативного та деструктивного впливу агресивної політики Російської Федерації на міжнародну, зокрема європейську, безпеку;

- розширенні кола держав, які активно підтримують територіальну цілісність і державний суверенітет України у протистоянні з Російською Федерацією;

- збереженні та посиленні наявних зовнішніх механізмів та інструментів щодо протидії збройній агресії Російської Федерації проти України;

- активізації з метою забезпечення підтримки позиції та ініціатив України у питанні відновлення її територіальної цілісності в межах міжнародно визнаного державного кордону діалогу з державами-партнерами, зокрема у форматі «Нормандської четвірки», новому міжнародному консультаційно-координаційному форматі «Кримська платформа», інших наявних та перспективних багатосторонніх форматах, а також у рамках міжнародних організацій, з урахуванням положень Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, підписаного 5 грудня 1994 року (далі – Будапештський меморандум);

- розробленні нових інструментів, зокрема з використанням засобів міжнародної взаємодії, для відновлення територіальної цілісності України, реалізації політики деокупації та безпечної реінтеграції тимчасово окупованих територій;

- роботі з державами-партнерами для забезпечення дотримання політики невизнання спроби анексії Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і закріплення цієї політики у документах міжнародних організацій;

- активізації діяльності з використанням усіх доступних міжнародно-правових механізмів з метою отримання від Російської Федерації відшкодування шкоди та збитків, завданих державі Україна, її громадянам та юридичним особам внаслідок тимчасової окупації частини території України;

- зміцненні міжнародного консенсусу щодо необхідності збереження і посилення політико-дипломатичного та економічного тиску на Російську Федерацію (зокрема, через запровадження обмежувальних заходів (санкцій) з огляду на триваючу агресію проти України; ужитті заходів для збереження міжнародних санкцій, застосованих до Російської Федерації, до моменту відновлення територіальної цілісності України, а також їх посилення у разі подальших дій Російської Федерації щодо підриву територіальної цілісності України, порушення прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях;

- максимально широкому донесенні до міжнародної спільноти правдивої інформації про скоєні злочини та наслідки агресії Російської Федерації проти України;

- комплексній протидії гібридним операціям впливу, передусім у суміжних з Російською Федерацією регіонах України.

48. Притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності за вчинення злочину агресії проти України буде здійснюватися передусім шляхом звернення до міжнародних судових органів, зокрема до Міжнародного суду ООН, Європейського суду з прав людини, міжнародних арбітражів.

49. Україна продовжуватиме активну позовну роботу в міжнародних судових органах, сприятиме встановленню міжнародно-правових фактів збройної агресії Російської Федерації проти України та кваліфікації дій Російської Федерації як держави-агресора, фіксації фактів порушень Ро-

сійською Федерацією її зобов'язань за міжнародним правом та інформуватиме міжнародних партнерів і відповідні міжнародні судові органи про такі порушення.

50. Вживатимуться заходи щодо залучення міжнародної підтримки для вирішення питань звільнення усіх незаконно утримуваних осіб (військовополонених, політв'язнів), які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на території Російської Федерації, буде опрацьовано з міжнародними партнерами питання щодо можливості запровадження проти Російської Федерації додаткових санкцій за порушення прав людини.

51. Деокупація тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя є пріоритетом зовнішньополітичної діяльності України.

52. Основним майданчиком, який координуватиме міжнародні зусилля у правовій, безпековій, гуманітарній, економічній, екологічній та інших сферах для досягнення цієї мети, має стати ініційований Україною міжнародний консультативно-координаційний формат «Кримська платформа». З метою реалізації зазначеної ініціативи буде залучено максимально широку політичну та практичну міжнародну підтримку.

53. Особлива увага приділятиметься протидії порушенням прав і свобод людини на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, зокрема прав корінних народів України.

54. Україна продовжуватиме протистояти агресії Російської Федерації на сході держави, намагаючись політико-дипломатичними засобами забезпечити державний суверенітет на тимчасово окупованих територіях в Луганській і Донецькій областях. Взаємодія з міжнародними партнерами та продовження переговорного процесу є ключовими інструментами з деокупації зазначених територій.

55. У відповідь на застосування Російською Федерацією технологій гібридної агресії докладатимуться зусилля для

зменшення спроможностей Російської Федерації поширювати пропагандистські наративи в Україні та в інших державах, буде вжито заходів до активізації взаємодії з державами-партнерами та міжнародними організаціями у протидії дезінформації.

56. Агресивна політика Російської Федерації, яка проявляється в проекції її силового потенціалу в Азово-Чорноморському регіоні, на Південному Кавказі, у Східній і Південно-Східній Європі та у Середземномор'ї, спричинює ерозію регіональної безпекової архітектури. Серед засобів гібридної війни, які держава-агресор застосовує проти України та інших держав регіону, – використання енергоносіїв як засобу тиску; втручання у вибори; дезінформаційні та маніпуляційні кампанії; кібератаки на критично важливі об'єкти інфраструктури, державні органи, фінансові установи тощо.

57. Задля покращення міжнародного безпекового середовища зовнішньополітичні зусилля будуть спрямовані на:

- максимальне використання існуючих регіональних форматів (Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Бухарестська дев'ятка, Вишеградська група, Люблінський трикутник, Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ, Організація Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС), Веймарський трикутник тощо) для стабілізації безпекової ситуації в регіоні шляхом участі України у спільних безпекових та оборонних ініціативах;

- консолідацію позицій чорноморських держав з метою протидії загрозам, які генерує політика Російської Федерації в Азово-Чорноморському регіоні, зокрема мілітаризації тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя;

- опрацювання разом із НАТО, її державами-членами та Грузією ініціатив з посилення присутності сил Альянсу в Чорноморському регіоні;

– просування спільних ініціатив, спрямованих на забезпечення свободи судноплавства в Чорному та Азовському морях.

58. З метою підвищення обороноздатності та національної стійкості важливим є посилення взаємодії України з ЄС, НАТО та їхніми державами-членами.

59. Порушення Російською Федерацією зобов'язань за Будапештським меморандумом підриває міжнародний режим нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки. Зафіксовані у зазначеному Меморандумі гарантії Сполучених Штатів Америки, Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії та Російської Федерації були принциповою умовою приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як держави, що не володіє ядерною зброєю. Цей Договір залишається наріжним каменем системи ядерної безпеки у світі.

60. Україна продовжить співпрацю з державами-партнерами для того, щоб примусити Російську Федерацію повернутися до виконання положень Будапештського меморандуму та дотримуватися своїх зобов'язань.

61. Будуть вживатися заходи, спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки і подолання загроз енергетичній стабільності в Європі. Продовжиться координація дій із ключовими міжнародними партнерами, зокрема Сполученими Штатами Америки та державами – членами ЄС, з метою запобігання намаганням Російської Федерації використовувати енергетичні ресурси та інфраструктуру їх постачання як інструмент тиску та впливу на інші держави, впроваджувати міжнародні енергетичні проекти, які суперечать національним інтересам України та зумовлюють зростання залежності європейських держав від Російської Федерації.

62. Україна залишатиметься надійним і відповідальним партнером ЄС у питанні транзиту газу, що слугуватиме гарантією зміцнення енергетичної безпеки Європи, розви-

ватиме стратегічне партнерство з ЄС в енергетичній сфері. Буде продовжено роботу з метою забезпечення повної інтеграції енергетичних ринків України та ЄС.

Зовнішньополітична діяльність щодо Російської Федерації

63. Головною метою зовнішньополітичної діяльності України щодо Російської Федерації є припинення російсько-українського збройного конфлікту, відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону та забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях.

64. Агресивна політика Російської Федерації щодо України має тривалий та важкопрогнозований характер. Російська Федерація продовжує дестабілізувати Україну, прагне стримувати її реформи та економічне зростання, на постійній основі намагається блокувати інтеграцію України в ЄС та в НАТО.

65. У фокусі довгострокової протидії такій політиці Російської Федерації перебуває зміцнення стійкості України, посилення на основі широкої міжнародної коаліції тиску та стримування Російської Федерації до повного припинення її агресії проти України, відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону, відшкодування Російською Федерацією завданої шкоди.

66. Україно-російські міждержавні відносини тривалий час перебуватимуть у режимі конфронтації, обмежених контактів, жорстких переговорів за участю міжнародних посередників.

67. Зовнішньополітична діяльність України щодо Російської Федерації обумовлюватиметься подальшим перебігом російсько-українського конфлікту, перспективами його закінчення і можливими наслідками.

68. Очевидними умовами перегляду відносин із Російською Федерацією та переходу від конфронтації до «мирного співіснування» мають бути припинення збройної агресії Російської Федерації проти України, відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону та забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях, звільнення громадян України, військовополонених, незаконно утримуваних або засуджених на тимчасово окупованих територіях або території Російської Федерації, здійснення відшкодування шкоди, завданої державі Україна, її громадянам та юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, відмова Російської Федерації від практики втручання у внутрішні справи України.

69. Агресивна політика Російської Федерації щодо України і надалі перешкоджатиме розвитку двосторонніх економічних відносин. До припинення збройної агресії Російської Федерації проти України та повної деокупації тимчасово окупованих територій буде вжито заходів для скорочення залежності від торгівлі з Російською Федерацією товарами та послугами у стратегічних і чутливих сферах та в подальшому їх повного заміщення з інших джерел.

70. Агресивна зовнішня політика Російської Федерації супроводжується грубими порушеннями та утисками прав і свобод людини як на тимчасово окупованих територіях, так і всередині Російської Федерації. Російська Федерація реалізує політику насильницької асиміляції української діаспори в Російській Федерації. Україна використовуватиме всі наявні міжнародні механізми та інструменти, зокрема санкційного характеру, для спонукання Російської Федерації виконувати свої міжнародні зобов'язання в галузі прав людини.

71. Інтересам України відповідають демократичні перетворення в Російській Федерації.

Європейська інтеграція

72. ЄС є одним із головних суб'єктів світової політики та ключовим партнером України в Європі.

73. Набуття повноправного членства України в ЄС є стратегічним курсом держави.

74. На цьому шляху завданнями зовнішньополітичної діяльності України є:

- повне використання потенціалу політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС на основі Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678–VII (далі – Угода про асоціацію), зокрема шляхом оновлення окремих положень цієї Угоди;
- подальше залучення підтримки ЄС для реалізації внутрішніх реформ в Україні, подолання соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19 та відновлення економіки Донецької і Луганської областей;
- розвиток секторальної інтеграції України з ЄС;
- забезпечення поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС;
- досягнення Україною відповідності Копенгагенським критеріям набуття членства в ЄС;
- забезпечення політичної підтримки державами – членами ЄС перспективи України щодо набуття повноправного членства згідно зі статтею 49 Договору про Європейський Союз;
- посилення стратегічного значення ініціативи ЄС «Східне партнерство» з урахуванням інтеграційних прагнень держав-учасниць, зокрема шляхом розвитку взаємодії у рамках «Асоційованого тріо» – тристороннього формату посиленої співпраці України, Грузії та Республіки Молдова з питань європейської інтеграції.

Беручи до уваги всі переваги реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС, зокрема потужний сприятливий вплив поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі на зовнішню торгівлю України, здійснюватимуться заходи для:

- покращення умов торгівлі з ЄС з урахуванням національних інтересів України шляхом мінімізації торговельних бар'єрів, прискорення тарифної лібералізації, подальшої гармонізації відповідних національних норм і стандартів із європейськими;
- перегляду положень Угоди про асоціацію в частині поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі з метою їх актуалізації відповідно до потреб і потенціалу торгівлі між Україною та ЄС;

Євроатлантична інтеграція

88. Набуття повноправного членства України в НАТО є стратегічним курсом держави

89. Ключовими напрямками розвитку відносин України з НАТО є:

- активізація спільної діяльності щодо протидії тривалим безпековим викликам у регіоні, насамперед збройній агресії Російської Федерації проти України, з використанням допомоги, що надається Альянсом;
- розвиток особливого партнерства з НАТО з метою набуття повноправного членства України в Альянсі як гарантії національної безпеки.

90. Пріоритетним завданням є активне використання існуючих та створення нових форматів взаємодії між Україною та НАТО в рамках заходів щодо відновлення та зміцнення безпеки у Чорноморському регіоні, зокрема як зони відповідальності Альянсу.

91. Докладатимуться зусилля для нарощування присутності НАТО у регіоні Чорного моря, збільшення кількості

спільних навчань Україна – НАТО на морі та у прибережній зоні, належного застосування «Чорноморського пакета» НАТО для України і Грузії та подальшого його розширення. Також буде вжито заходів для залучення України до розроблення Стратегії Альянсу в Чорноморському регіоні та ін.

92. З метою протидії гібридним загрозам, насамперед дезінформаційним кампаніям, у рамках Платформи Україна – НАТО з вивчення досвіду протидії гібридній війні розширюватиметься співпраця з Альянсом щодо обміну досвідом із протидії гібридній війні в Україні. За мету також ставиться започаткування та розвиток співробітництва з центрами передового досвіду НАТО у різних сферах.

93. На шляху євроатлантичної інтеграції та набуття повноправного членства в НАТО першочерговими цілями зовнішньополітичної діяльності України є:

- досягнення відповідності критеріям членства в НАТО через цілеспрямоване та планомірне впровадження широкого спектра внутрішньодержавних реформ у рамках виконання річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО;

- ефективне використання всіх можливостей для розвитку взаємодії з Альянсом, наданих Україні у зв'язку з набуттям статусу партнера з розширеними можливостями;

- прийняття Альянсом рішення про запрошення України до плану дій щодо членства в НАТО.

94. Реформування сектору безпеки і оборони та виконання політичних критеріїв членства в Альянсі посилять роль України як надійного партнера і контрибутора євроатлантичної, європейської та регіональної безпеки.

95. Маючи на меті зробити важливий внесок у покращення міжнародного безпекового середовища, Україна продовжить активну участь у поточних операціях і місіях під проводом НАТО, Силах реагування НАТО, а також приєднається до навчально-тренувальної місії Альянсу в Республіці

Ірак та операції НАТО «Морський охоронець» у Середземному морі.

***Розбудова двосторонніх відносин
Відносини пріоритетного стратегічного
характеру та стратегічного партнерства***

96. Розбудова з іншими державами системи відносин пріоритетного стратегічного характеру здійснюється відповідно до пріоритетів зовнішньої політики та відображає особливий рівень і характер співробітництва, що ґрунтується на взаємних інтересах і цінностях демократії, верховенства права, поваги до прав людини.

97. Ключовими елементами системи відносин пріоритетного стратегічного характеру є двостороннє співробітництво у політичній, безпековій та військовій сферах, зокрема з метою протидії агресії Російської Федерації та зміцнення стійкості держави.

98. Уживатимуться заходи для активізації розвитку відносин з іншими державами в економічній, інвестиційній, інфраструктурній, енергетичній, культурно-гуманітарній, науково-технічній сферах, з питань захисту довкілля та інших питань, що становлять взаємний інтерес.

99. Згідно зі Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, пріоритетний стратегічний характер для України мають відносини зі Сполученими Штатами Америки, Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Канадою, Федеративною Республікою Німеччина, Французькою Республікою.

100. Сполучені Штати Америки є лідером у консолідації зусиль міжнародної спільноти щодо підтримки державного суверенітету і територіальної цілісності України, протидії агресії Російської Федерації, наданні допомоги Україні у сферах безпеки і оборони та щодо проведення реформ та ін.

101. З метою подальшого розвитку стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки основні зусилля спрямовуватимуться на:

- забезпечення сталої двопартійної підтримки України з боку Сполучених Штатів Америки з питань відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону, надання безпекової та військової допомоги, сприяння євроатлантичній інтеграції України;
- забезпечення подальшої підтримки проведення реформ в Україні, які є основою для розширення торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва, зокрема у сферах енергетики, інфраструктури, аерокосмічній та інших високотехнологічних сферах, в оборонно-промисловому комплексі;
- співробітництво у протидії дезінформаційним атакам та сприянні свободі релігій;
- співробітництво щодо протидії глобальним змінам клімату.

102. Основними інституційними форматами двосторонньої співпраці виступатимуть Комісія стратегічного партнерства Україна – США, Українсько-Американська рада з торгівлі і інвестицій, Українсько-американська робоча група з питань нерозповсюдження та експортного контролю, кібернетичний діалог, стратегічний енергетичний діалог, Українсько-американська Робоча група з науки і технологій.

103. У розбудові відносин особливого партнерства з Канадою, яка займає тверду і послідовну позицію щодо підтримки України і є одним із лідерів у наданні безпекової та військової допомоги, пріоритетами будуть ефективно впровадження Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою, ратифікованої Законом України від 14 березня 2017 року № 1917–VIII, зокрема включення до сфери її дії питань інвестицій та послуг, подальша лібералізація умов двосто-

ронньої торгівлі, забезпечення сприятливих умов для реалізації канадських інвестиційних проектів в Україні, лібералізація візового режиму для поїздок громадян України в Канаду, підтримка та розвиток зв'язків з українською діаспорою в Канаді.

104. Важливими напрямками залишатимуться забезпечення підтримки Канадою євроатлантичної інтеграції та проведення реформ в Україні, розширення торговельно-економічної та інвестиційної співпраці, зокрема у сфері видобутку корисних копалин, розвитку інформаційних технологій, альтернативної енергетики, сільського господарства, в аерокосмічній галузі.

105. Федеративна Республіка Німеччина та Французька Республіка є ключовими партнерами України у питаннях набуття повноправного членства держави в ЄС та в НАТО, протидії агресії Російської Федерації, деокупації та безпечної реінтеграції тимчасово окупованих територій.

106. У рамках стратегічного партнерства з Федеративною Республікою Німеччина розширюватиметься багатомірною взаємодією з використанням таких механізмів двосторонньої співпраці, як Українсько-німецька група високого рівня з економічного співробітництва, міжурядові переговори про співробітництво задля розвитку, українсько-німецьке енергетичне партнерство, українсько-німецькі економічні форуми за участю вищих посадових осіб держав. Буде вжито заходів для відновлення формату двосторонніх українсько-німецьких міждержавних консультацій на чолі з Президентом України та Федеральним канцлером Федеративної Республіки Німеччина.

107. Розвиток всебічного співробітництва між Україною та Французькою Республікою має стратегічне значення. Підвищення рівня партнерства буде досягатися шляхом підтримання регулярного двостороннього політичного діалогу на всіх рівнях, започаткування нових форматів співпраці,

зокрема ради з торгівлі та інвестицій, розширення співробітництва у кібернетичній та енергетичній сферах.

108. Важливим є залучення економічного потенціалу Французької Республіки до реалізації спільних економічних проектів із високим ступенем локалізації виробництва в Україні у сферах енергетики, машинобудування, з питань розбудови інфраструктури, високих технологій, в аграрному секторі.

109. Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії розглядається Україною як впливова держава поза межами ЄС і як стратегічний партнер, який відіграє важливу роль у формуванні та збереженні міжнародної солідарності щодо підтримки державного суверенітету і територіальної цілісності України, поступу України на шляху євроатлантичної інтеграції, допомоги у зміцненні обороноздатності.

110. Подальший розвиток відносин зі Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії здійснюватиметься на основі Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2020 року № 1100–ІХ, зокрема шляхом підтримання інтенсивної політичної комунікації у форматі діалогу стратегічного партнерства на високому рівні, практичної реалізації двосторонніх домовленостей щодо посилення обороноздатності України, забезпечення функціонування режиму вільної торгівлі. Значна увага приділятиметься питанням спрощення умов поїздок громадян України до Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії та поступової подальшої лібералізації візового режиму.

111. Стратегічне партнерство з Республікою Польща в європейському, євроатлантичному, регіональному та двосторонньому вимірах є одним із головних пріоритетів зовнішньополітичної діяльності України. Таке партнерство

потребує подальшого наповнення новими масштабними проектами в безпековій, енергетичній, військовій, торговельно-економічній сферах.

112. Наявність значної української національної меншини в Республіці Польща зумовлює підвищену увагу до питань захисту прав і законних інтересів українців у цій державі. Україна відкрита для двостороннього діалогу з питань історичної пам'яті з метою подолання наявних стереотипів, мінімізації впливу трагічних сторінок спільної історії на двосторонню співпрацю.

113. Пріоритетне значення у розбудові стратегічного партнерства з Турецькою Республікою матиме підтримання політичного діалогу на рівні глав держав, зокрема у форматі Стратегічної ради високого рівня між Україною і Турецькою Республікою, а також розвиток нового механізму політико-безпекових консультацій на рівні міністрів закордонних справ і міністрів оборони (формат «Квадрига»).

114. Зміцненню українсько-турецького партнерства сприятиме укладення збалансованої та взаємовигідної Угоди про вільну торгівлю, тісніша кооперація у сфері оборонно-промислового комплексу, продовження залучення інвестицій Турецької Республіки у розвиток економіки України, зокрема з метою реалізації масштабних проектів.

115. Серед пріоритетів залишатиметься взаємодія щодо зміцнення безпеки Чорноморського регіону, зокрема із залученням потенціалу НАТО. Велике значення матимуть активна участь Турецької Республіки у діяльності міжнародного консультативно-координаційного формату «Кримська платформа», а також подальше співробітництво з Турецькою Республікою з питань захисту прав кримських татар.

116. Відносини стратегічного партнерства з Азербайджанською Республікою, Грузією, Литовською Республікою та встановлення таких відносин із Румунією є вагомим чинником стабільності в Центральній і Східній Європі, у регіоні

Азовського, Чорного, Балтійського і Середземного морів та важливим елементом архітектури загальноєвропейської безпеки.

117. У відносинах з Азербайджанською Республікою особлива увага приділятиметься енергетичній співпраці та створенню умов для розширення діяльності українського бізнесу в цій державі, зокрема залучення юридичних осіб України до реалізації інфраструктурних та інших проектів.

118. Пріоритетними завданнями у відносинах із Грузією є об'єднання зусиль щодо пошуку ефективних шляхів протидії агресії Російської Федерації, деокупації та забезпечення державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях держав, а також взаємодія щодо просування по шляху європейської та євроатлантичної інтеграції.

119. Стратегічне партнерство з Литовською Республікою обумовлено особливими історичними зв'язками двох держав, активною позицією Литовської Республіки щодо підтримки України в рамках діяльності ЄС, НАТО, а також на інших ключових глобальних і регіональних форумах. Литовська Республіка ініціює на міжнародному рівні та просуває важливі для України рішення, пов'язані з імплементацією європейського та євроатлантичного інтеграційного порядку денного України та протидією агресії Російської Федерації. Для координації зусиль будуть використовуватися механізми Ради Президентів України та Литовської Республіки, інструменти міжпарламентської взаємодії.

120. Перспективним є розвиток тристороннього співробітництва між Україною, Республікою Польща і Литовською Республікою у форматах Люблінського трикутника, Міжпарламентської асамблеї Україна – Польща – Литва та військового компонента (спільної литовсько-польсько-української бригади (ЛИТПОЛУКРБРИГ)).

121. Встановлення стратегічного партнерства з Румунією важливе з огляду на роль цієї держави в ЄС, НАТО та

її міцні позиції у системі регіональної безпеки Чорноморського регіону, зокрема її енергетичної складової.

122. Започаткування тісної взаємодії у форматах «трикутників» Україна – Республіка Польща – Румунія, Україна – Румунія – Республіка Молдова сприятиме формуванню спільного порядку денного з актуальних питань у сферах зовнішньої політики, безпеки, оборони, економіки, регіонального співробітництва. Окрему увагу буде приділено поглибленню двосторонньої співпраці з Румунією в економічній та енергетичній сферах, які мають для обох держав стратегічний характер.

123. З метою поглиблення відносин пріоритетного стратегічного характеру та стратегічного партнерства, наповнення їх конкретним змістом буде здійснено заходи для розроблення конкретних довгострокових проектів співробітництва у ключових сферах – високі технології, енергетика, комунікації, оборона і військово-технічне співробітництво, інфраструктура.

124. Відповідно до укладених міжнародних договорів України розвиватиметься стратегічне партнерство з Китайською Народною Республікою, глобальне партнерство з Японією та стратегічне партнерство з Федеративною Республікою Бразилія.

125. Розбудова відносин з Китайською Народною Республікою здійснюватиметься на основі принципів міжнародного права щодо поваги до державного суверенітету і територіальної цілісності держав шляхом реалізації базових міждержавних документів, зокрема Спільної декларації про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною і Китайською Народною Республікою, підписаної 20 червня 2011 року. Зовнішньополітичні зусилля будуть спрямовані на активізацію політичного діалогу, подальшу лібералізацію торгівлі та візового режиму, практичне наповнення двосторонніх відносин шляхом започаткування та ре-

алізації спільних проектів у сферах інфраструктури, енергетики, транспорту, промислового виробництва.

126. Стабільним політичним союзником в Азійському регіоні є Японія, відносини з якою визначені як глобальне партнерство. Пріоритетами двостороннього співробітництва є розвиток активного діалогу з політичних та безпекових питань, посилення взаємодії в рамках міжнародних організацій, насамперед щодо протидії агресії Російської Федерації, нейтралізації гібридних загроз, подолання негативних наслідків зміни клімату та сприяння декарбонізації економіки, розширення співробітництва в торговельно-економічній, інвестиційній сферах та з питань міжнародної технічної допомоги, зокрема шляхом створення передумов для лібералізації торгівлі, трансферу технологій, реалізації спільних проектів щодо альтернативної енергетики, телекомунікацій, захисту навколишнього природного середовища, розбудови сучасної інфраструктури.

127. Партнерські відносини з Федеративною Республікою Бразилія базуються на спільній декларації Президентів України та Федеративної Республіки Бразилія від 2 грудня 2009 року, якою було проголошено стратегічне партнерство між державами. Українсько-бразильський діалог включає політичні та безпекові питання, зокрема співпрацю у боротьбі з гібридними загрозами, міжнародним тероризмом та кібербезпеку, а також подальший розвиток торговельно-економічного співробітництва, зокрема у фармацевтичній, енергетичній, транспортній, науковій та науково-технічній сферах, щодо реалізації інфраструктурних проектів, боротьби з наслідками надзвичайних ситуацій.

128. Важливим партнером в Азійському регіоні є також Республіка Індія, зважаючи роль цієї держави як одного з регіональних лідерів. Подальший розвиток відносин з Республікою Індія передбачає забезпечення сталого політичного діалогу на високому рівні, розширення договірно-правової бази

співробітництва, розширення залучення інвестицій, збільшення у товарній структурі двосторонньої торгівлі питомої ваги продукції з високою доданою вартістю. Пріоритетними напрямками співробітництва розглядаються військово-технічне співробітництво, співпраця у сферах високих технологій, альтернативної енергетики, фармацевтики, медицини, освіти, туризму, реалізація інфраструктурних проектів.

Регіональне співробітництво

129. Зміцнення лідерських позицій України в регіоні є важливою складовою успішної реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та в НАТО, поліпшення безпекового середовища.

130. Пріоритетом є проактивна позиція у розвитку добросусідських та партнерських відносин з державами Центральної, Південної та Східної Європи, посиленні своєї ролі у Балто-Чорноморському регіоні.

131. Крім взаємовигідного двостороннього співробітництва, важливими аспектами регіонального співробітництва є взаємодія з питань урегулювання конфліктів у регіоні на основі принципів і норм міжнародного права, запобігання та протидія екологічним загрозам, реалізація масштабних транскордонних та інфраструктурних проектів та ін.

(неповний текст)

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

2.7. Проект Річної національної програми під егідою Комісії Україна-НАТО на 2022 рік (Витяг)

23 лютого Кабінет Міністрів України ухвалив проект Указу Президента України «**Про Річну національну програ-**

му під егідою Комісії Україна – НАТО на 2022 рік» (далі – РНП-2022).

«Сьогодні ми ухвалили важливий документ – проект РНП на 2022 рік. Визнання Росією псевдо об'єднань територій українського Донбасу – це чергове грубе порушення територіальної цілісності і суверенітету нашої держави. У цій новій реальності виконання РНП, яка за структурою і змістом подібна до Плану дій щодо членства в НАТО, є одним з елементів забезпечення безпеки для наших громадян. Це продовження реалізації реформ, які роблять нас сумісними військово та політично з державами-членами НАТО. А найголовніше – сильними та стійкими. Курс євроатлантичної інтеграції України залишається незмінним», – коментує Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина.

РНП-2022, зокрема, зосереджується на:

- активізації реформ в Україні, зокрема щодо боротьби з корупцією, посилення верховенства права, демократичного цивільного контролю над сектором безпеки й оборони;
- забезпеченні взаємосумісності інститутів безпеки й оборони України та Альянсу;
- індивідуальному та/або спільному з НАТО внеску України в безпеку Чорноморського регіону;
- адаптації сектору безпеки й оборони України до норм і принципів НАТО, зокрема створення національної системи стійкості та реформування оборонної промисловості;
- поглибленні взаємодії з НАТО в межах статусу партнера з розширеними можливостями, який Україна отримала у 2020 році;
- гармонізації українського законодавства із законодавством держав – членів НАТО у сфері безпеки й оборони;
- забезпеченні рівних прав та можливостей жінок і чоловіків сектору безпеки й оборони України;

- підвищенні рівня професійної компетентності держслужбовців, що працюють на реалізацію Україною євроатлантичного курсу.

РНП-2022, як і попередня РНП-2021, – «людиноцентрична»: основна увага державної політики євроатлантичної інтеграції спрямована на забезпечення безпеки й добробуту людини як ключового суб'єкта національної безпеки.

Документ розроблено з урахуванням сучасної світової методології «Управління, орієнтоване на результат», яку використовують держави-члени НАТО та багато міжнародних організацій при розробці документів стратегічного характеру.

Проект РНП-2022 буде передано на розгляд Президенту України з метою подальшого затвердження.

Довідково

Річна національна програма під егідою Комісії Україна-НАТО на 2022 рік – це ключовий інструмент досягнення Україною критеріїв членства в НАТО. Структура РНП відповідає структурі Плану дій щодо членства в НАТО, де перелічені стратегічні цілі, зміст, завдання та заходи за напрямками: політичні та економічні питання, оборонні та військові питання, питання ресурсів, питання безпеки, правові питання.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-proekt-richnoyi-nacionalnoyi-programi-pid-egidoyu-komisiyi-ukrayina-nato-na-2022-rik>

2.8. Стратегічна концепція НАТО-2022 р. від 29.06.2022 р.

Передмова

Ми, глави держав і урядів країн – членів НАТО, провели зустріч у Мадриді у критичні часи для нашої безпеки,

міжнародного миру і стабільності. Сьогодні ми ухвалюємо нову Стратегічну концепцію НАТО, покликану забезпечити такий Альянс, який був би готовий і оснащений для майбутнього.

Протягом понад 70 років НАТО гарантувала свободу і безпеку своїх членів. Наш успіх став можливим завдяки відданості і самопожертві жінок і чоловіків, які служать у наших збройних силах. Ми у великому боргу вдячності перед ними і їхніми сім'ями.

Наша рішучість захищати один мільярд громадян Альянсу, обороняти нашу територію і стояти на сторожі наших свободи і демократії є, як завжди, непохитною. Ми зміцнимо нашу єдність, згуртованість і солідарність на основі давнього трансатлантичного зв'язку між нашими державами і міцності наших спільних демократичних цінностей. Ми знову підтверджуємо непохитну відданість Північноатлантичному договору і гарантуванню взаємної оборони перед обличчям будь-яких загроз, звідки б вони не походили.

Ми і надалі докладатимемо зусиль для встановлення справедливого, інклюзивного і тривалого миру і залишатимемося оплотом заснованого на правилах міжнародного порядку. Ми і надалі дотримуватимемося глобальної перспективи і тісно співпрацюватимемо з нашими партнерами, іншими країнами і міжнародними організаціями, такими як Європейський союз і Організація Об'єднаних Націй з метою сприяння міжнародному миру і безпеці.

Наш світ сповнений суперництва і непередбачуваний. Загарбницька війна Російської Федерації проти України похитнула мир й значно погіршила наше середовище безпеки. Жорстоке і незаконне вторгнення Росії, неодноразові порушення нею міжнародного гуманітарного права, її жахаючі військові напади і звірства спричинили невимовні страждання і спустошення. Сильна і незалежна Україна є вкрай важливою для стабільності на євроатлантичному просторі.

Поведінка Москви є відображенням схеми агресивних дій щодо сусідів Росії і трансатлантичної спільноти загалом. Ми також стикаємося з нагальною загрозою тероризму в усіх його формах і проявах. Повсюдна нестабільність, зростання стратегічного суперництва і поширення авторитаризму становлять виклик для інтересів і цінностей Альянсу.

У нашій новій Стратегічній концепції знову підтверджується, що основним завданням НАТО є гарантування колективної оборони на основі підходу «на 360 градусів». У ній визначено три основоположних завдання Альянсу, а саме: стримування і оборона; запобігання і врегулювання криз; а також безпека шляхом співпраці. Ми знову наголошуємо на необхідності істотного зміцнення стримування і оборони Альянсу – підґрунтя нашого зобов'язання захищати один одного згідно зі Статтею 5.

Основним призначенням ядерного потенціалу НАТО є збереження миру, запобігання примусу і стримування агресії. Доки існує ядерна зброя, НАТО залишатиметься ядерним альянсом. НАТО прагне безпечнішого світу для усіх; ми прагнемо створити таке середовище безпеки, в якому в усьому світі зникла б потреба у ядерній зброї.

У Стратегічній концепції наголошується, що забезпечення національної і колективної стійкості наших суспільств є вирішальним для виконання усіх основоположних завдань Альянсу і підґрунтям наших зусиль убезпечити наші країни, суспільства і спільні цінності. У ній також підкреслюється наскрізна необхідність інвестицій у технологічні інновації і включення таких аспектів, як зміна клімату, людська безпека і тематика жінок, миру і безпеки до усіх основоположних завдань Альянсу.

Наше бачення світу, в якому ми хочемо жити, є чітким: це світ, де панує повага до суверенітету, територіальної цілісності, прав людини і міжнародного права і де кожна країна вільна обирати свій шлях, світ, де немає місця агресії,

примусу або саботажу. Ми співпрацюємо з усіма, хто поділяє ці цілі. Ми як держави – члени Альянсу є єдиними у захисті нашої свободи і забезпеченні більш мирного світу.

Цілі і принципи

1. НАТО готова боронити свободу і безпеку своїх членів. Основним завданням і найвищою відповідальністю Альянсу є гарантування колективної оборони державчленів від усіх загроз з усіх напрямків. НАТО – це оборонний альянс.

2. Трансатлантичний зв'язок між нашими державами є основоположним для нашої безпеки. Ми пов'язані спільними цінностями, такими як особиста свобода, права людини, демократія і верховенство права. Ми, як завжди, неухильно віддані завданням і принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй і Північноатлантичного договору.

3. НАТО – це унікальний, необхідний і незамінний трансатлантичний форум для проведення консультацій і координації дій з усіх питань, пов'язаних з нашою індивідуальною і колективною безпекою. Ми зміцнимо наш Альянс, ґрунтуючись на неподільності безпеки його членів, солідарності і залізній відданості захисту один одного, як закріплено у Статті 5 Північноатлантичного договору. В основу цього зобов'язання покладено нашу здатність забезпечувати стримування і оборону.

4. НАТО і надалі виконуватиме три своїх основоположних завдання, а саме: стримування і оборона; запобігання і врегулювання криз; та безпека шляхом співпраці. Ці завдання є взаємодоповнюючими і слугують забезпеченню колективної оборони і безпеки усіх союзників по НАТО.

5. Ми зміцнимо нашу індивідуальну і колективну стійкість і закріпимо технологічну першість. Ці зусилля є вирішальними для виконання основоположних завдань Альянсу. Ми сприятимемо забезпеченню справедливого управління і включимо зміну клімату, людську безпеку і тематику «Жінки,

мир і безпека» до усіх завдань Альянсу. Ми і надалі просуватимемо гендерну рівність як відображення наших цінностей.

Стратегічна обстановка

6. На євроатлантичному просторі нині немає миру. Російська Федерація порушила норми і принципи, що сприяли стабільному і передбачуваному порядку у галузі безпеки в Європі. Ми не можемо применшувати вірогідність нападу, здатного порушити суверенітет і територіальну цілісність держав – членів Альянсу. Стратегічне суперництво, повсюдна нестабільність і періодичні потрясіння – ось чинники, які визначають загальне середовище безпеки. Загрози, з якими ми стикаємося, мають глобальний характер і є взаємопов'язаними.

7. Авторитарні суб'єкти кидають виклик нашим інтересам, цінностям і демократичному способу життя. Вони вкладають кошти у більш досконалі звичайні озброєння і новітній ядерний і ракетний потенціал, демонструючи при цьому відсутність прозорості або поваги до міжнародних норм і зобов'язань. Стратегічні конкуренти випробовують нашу стійкість і намагаються використати на свою користь відкритість, взаємопов'язаність і діджиталізацію наших суспільств. Вони втручаються у демократичні процеси й установи наших країн і зазіхають на безпеку наших громадян за допомогою гібридної тактики, яку використовують як напряму, так і через посередників. Вони здійснюють зловмисну діяльність у кіберпросторі і космосі, поширюють дезінформацію, інструменталізують міграцію, маніпулюють енергоресурсами і вдаються до економічного тиску. Ці суб'єкти також перебувають на передовій навмисних намагань підірвати багатосторонні норми та інституції і поширити авторитарні моделі правління.

8. Російська Федерація є найбільш значною і прямою загрозою безпеці держав – членів Альянсу та миру і стабіль-

ності в євроатлантичному регіоні. Вона намагається встановити сфери впливу і прямий контроль за допомогою примусу, саботажу, агресії та анексії. Вона вдається до звичайних військових засобів та кібер- і гібридних методів проти нас і наших партнерів. Її силова військова позиція і риторика, а також доведена на практиці готовність застосувати військову силу для досягнення своїх політичних цілей, підтримують заснований на правилах міжнародний порядок. Російська Федерація здійснює модернізацію своїх ядерних сил і нарощує новітні і руйнівні системи доставки, здатні нести як звичайні, так і ядерні боеголовки, водночас надсилаючи сигнали тиску через загрозу застосування ядерної зброї. Вона ставить собі за мету дестабілізувати ситуацію у сусідніх з Альянсом державах на сході і півдні. На Крайній Півночі у зв'язку з можливістю перешкоджання Росією підкріплення сил Альянсу і порушення свободи судноплавства в районі Північної Атлантики виникає стратегічний виклик для Альянсу. Нарощування Москвою військової сили, зокрема у районі Балтійського, Чорного і Середземного морів, а також її військовий союз з Білоруссю, кидають виклик нашій безпеці і нашим інтересам.

9. НАТО не прагне конфронтації і не становить загрози Російській Федерації. Ми і надалі відповідально і єдиним фронтом реагуватимемо на загрози, що походять від Росії, і її ворожій дії. Ми істотно зміцнимо стримування і оборону усіх членів Альянсу, підвищимо стійкість перед обличчям силового тиску з боку Росії і підтримаємо наших партнерів у протистоянні зловмисному втручанню і агресії. У світлі ворожій політики і дій Російської Федерації ми не можемо розглядати її як партнера Альянсу. Проте ми готові і надалі тримати відкритими канали зв'язку з Москвою з метою контролю і зменшення ризиків, запобігання ескалації і підвищення прозорості. Ми прагнемо стабільності і передбачуваності на євроатлантичному просторі, а також у від-

носінах між НАТО і Російською Федерацією. Обов'язковою умовою для зміни наших відносин з Російською Федерацією є її відмова від агресивної поведінки і забезпечення цілковитого дотримання норм міжнародного права.

10. Тероризм в усіх його формах і проявах становить найбільшу пряму асиметричну загрозу безпеці наших громадян, а також міжнародному миру і добробуту. Терористичні організації намагаються уразити нас або надихнути інших на здійснення нападів проти нас. Терористичні мережі розширюються, їхні спроможності вдосконалюються, а надбання новітніх технологій дає їм змогу збільшити зону ураження і підвищити смертоносність терористичних нападів. Недержавні збройні угруповання, зокрема транснаціональні терористичні мережі і підтримувані урядами терористичні організації, продовжують використовувати на свою користь конфлікти і слабкість управління для вербування, мобілізації і збільшення армії своїх послідовників.

11. Конфлікти, крихкість та нестабільність в Африці і на Близькому Сході позначаються на нашій безпеці і безпеці наших партнерів. Країни по сусідству з НАТО на півдні, насамперед у таких регіонах, як Близький Схід, Північна Африка і Сахель, стикаються із взаємопов'язаними безпековими, демографічними, економічними і політичними викликами. Ситуація погіршується у зв'язку з наслідками зміни клімату, слабкості інституцій, криз у галузі охорони здоров'я і проблем продовольчої безпеки, створюючи плідний ґрунт для поширення недержавних збройних угруповань, включаючи терористичні організації. Це також дає змогу стратегічним конкурентам дестабілізувати ситуацію і здійснювати силовий вплив.

12. Повсюдна нестабільність спричиняє насильство проти цивільних, включаючи сексуальне насильство у контексті конфліктів, а також напади на об'єкти культурної спадщини і завдання шкоди довкіллю. Це сприяє виму-

шеному переміщенню осіб, живить торгівлю людьми і нелегальну міграцію. Через такі тенденції виникають серйозні транснаціональні і гуманітарні виклики, які підривають людську безпеку і національну безпеку держав і мають набагато серйозніші наслідки для таких категорій населення, як жінки, діти і представники меншостей.

13. Проголошені Китайською Народною Республікою (КНР) цілі і силова політика кидають виклик нашим інтересам, безпеці і цінностям. КНР застосовує широкий спектр політичних, економічних і військових засобів з метою збільшення своєї глобальної присутності і поширення зони впливу, при цьому не розголошуючи свої стратегію, наміри і плани нарощування військової сили. Зловмисні гібридні і кібероперації КНР поряд з її риторикою конфронтації і поширенням дезінформації спрямовані проти наших держав-членів і шкодять безпеці Альянсу. КНР намагається контролювати ключові технологічні і промислові галузі, критичну інфраструктуру, а також матеріали стратегічного значення і ланцюги постачання, вдаючись до економічних важелів задля створення стратегічної залежності і збільшення свого впливу. Вона намагається скинути заснований на правилах міжнародний порядок, зокрема у космосі, кіберпросторі і в морській галузі. Поглиблення стратегічного партнерства між Китайською Народною Республікою і Російською Федерацією, а також їхні взаємопідсилювальні намагання ослабити заснований на правилах міжнародний порядок, ідуть всупереч нашим цінностям та інтересам.

14. Ми залишаємося відкритими конструктивним контактам з КНР, в тому числі для досягнення взаємної прозорості, з метою захисту інтересів Альянсу у галузі безпеки. Ми як члени Альянсу разом і з відповідальністю вироблятимемо шляхи реагування на системні виклики євроатлантичній безпеці з боку КНР і забезпечимо спроможність

НАТО продовжувати гарантувати оборону і безпеку своїх членів. Ми вдосконалимо спільну обізнаність із ситуацією, підвищимо наші стійкість і готовність, а також захист від силової тактики КНР і намагань посягти розбрат усередині Альянсу. Ми відстоюватимемо наші спільні цінності і заснований на правилах міжнародний порядок, включаючи свободу судноплавства.

15. Суперництво у кіберпросторі постійно зростає. Зловмисники намагаються завдати шкоди нашій критичній інфраструктурі, втрутитися у роботу державних служб, отримати доступ до розвідувальних даних, присвоїти інтелектуальну власність і перешкодити проведенню військових заходів.

16. Стратегічні конкуренти і потенційні противники вкладають кошти у технології, які можуть обмежити наш доступ і свободу діяльності у космосі, скоротити наш космічний потенціал, підірвати наші цивільну і військову інфраструктури, ослабити нашу оборону і завдати шкоди нашій безпеці.

17. Новітні та проривні технології несуть в собі як можливість, так і ризики. Вони змінюють природу конфліктів, набуваючи більшої стратегічної вагомості і стаючи основною нивою глобального суперництва. Технологічна першість дедалі більше стає чинником успіху на полі бою.

18. Послаблення архітектури контролю над озброєннями, роззброєння і запобігання розповсюдженню зброї масового знищення негативно позначилося на стратегічній стабільності. Порушення та вибіркове виконання Російською Федерацією її обов'язків і зобов'язань у галузі контролю над озброєннями спричинили погіршення загального ландшафту безпеки. Можливість застосування проти НАТО хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних матеріалів і зброї ворожими державними та недержавними суб'єктами і досі становить загрозу нашій безпеці. Іран і Північна

Корея продовжують розвивати ядерні і ракетні програми. Сирія, Північна Корея і Російська Федерація, а також недержавні суб'єкти застосували хімічну зброю. КНР швидко нарощує свій ядерний арсенал і розробляє дедалі досконаліші системи доставки ядерної зброї, при цьому без підвищення прозорості або сумлінної участі в механізмах контролю над озброєннями або зменшення ризиків.

19. Зміна клімату є вирішальним викликом нашого часу. Вона має глибинний вплив на безпеку Альянсу, є каталізатором криз і загроз і може загострювати конфлікти, нестабільність та геополітичне суперництво. Підвищення температури спричиняє підвищення рівня моря, лісові пожежі і дедалі частіші та екстремальніші кліматичні явища, порушуючи нормальне функціонування наших суспільств, підриваючи нашу безпеку і загрожуючи життю і засобам до існування наших громадян. Зміна клімату також впливає на функціонування наших збройних сил. Наші інфраструктура, сили і засоби та військові бази потерпають від її наслідків. Нашим військовим доводиться діяти за більш екстремальних кліматичних умов, і наші збройні сили дедалі частіше викликають на допомогу для ліквідації наслідків стихійних лих.

Основоположні завдання НАТО Стримування і оборона

20. Попри те, що НАТО є оборонним альянсом, ні в кого не має бути сумнівів щодо нашої сили і рішучості захищати кожний дюйм території Альянсу, зберігати суверенітет і територіальну цілісність усіх держав – членів НАТО і перемогти будьякого агресора. У середовищі глобального суперництва ми поліпшуватимемо нашу обізнаність із всесвітньою ситуацією, розширюватимемо зону охоплення Альянсу задля стримування, оборони, оспорювання і заборони в усіх галузях і з усіх напрямків відповідно до нашого підходу «на

360 градусів». Позиція НАТО у галузі стримування і оборони ґрунтується на належному поєднанні ядерного потенціалу, звичайних озброєнь і засобів протиракетної оборони, які підкріплюються спроможностями у космічній галузі та кіберпросторі. Увесь цей потенціал є оборонним, пропорційним і цілковито відповідає нашим міжнародним зобов'язанням. Ми застосовуватимемо наші військові і невійськові інструменти пропорційно, узгоджено і в сукупності з метою реагування на усі загрози нашій безпеці – так, коли і в якій галузі ми вважатимемо за доцільне.

21. Ми значно зміцнимо нашу позицію у галузі стримування і оборони, щоб позбавити будь-якого потенційного противника шансів здійснити агресію. З цією метою ми гарантуватимемо істотну і постійну військову присутність на суходолі, на морі і у повітрі, зокрема за допомогою збільшення потужності нашої об'єднаної системи ППО і ПРО. Ми забезпечимо стримування і передову оборону із застосуванням потужних, стаціонарних і боездатних збройних сил в усіх галузях військових операцій, вдосконалених механізмів командування і управління, превентивного складування боеприпасів і розміщення військової техніки, а також модернізації потенціалу й інфраструктури, що дасть змогу забезпечувати оперативне підкріплення будь-якого члена Альянсу, включаючи у стислі терміни або без попередження. Ми переглянемо співвідношення між підрозділами постійного базування і силами підкріплення для зміцнення стримування і підвищення здатності Альянсу забезпечувати оборону. Відповідно до загроз, що стоять перед нами, ми запровадимо заходи для того, щоб позиція Альянсу у галузі стримування і оборони і надалі залишалася надійною, гнучкою, відповідає потребам і була стійкою.

22. Ми і надалі вдосконалюватимемо нашу колективну готовність, швидкість реагування, здатність до розгортань, злагодженість і оперативну сумісність наших збройних

сил. Ми забезпечимо, як на національному рівні, так і колективно, увесь спектр військових підрозділів, спроможностей, планування, ресурсів, сил і засобів та інфраструктури, необхідних для гарантування стримування і оборони, включаючи ведення бойових дій високої інтенсивності в усіх галузях військових операцій проти рівних за потенціалом противників, які мають ядерну зброю. Ми забезпечимо потужну і стійку об'єднану Командну структуру, приведемо національні оборонні плани у відповідність до оборонних планів НАТО, а також зміцнимо і модернізуємо структуру сил НАТО. Ми активізуємо військову підготовку і навчання, здійсимо адаптацію і раціоналізацію процесів ухвалення рішень в Альянсі, вдосконалимо планування і підвищимо дієвість наших механізмів реагування на кризи.

23. Безпека на морі має вирішальне значення для миру і процвітання наших країн. Ми зміцнимо нашу позицію і обізнаність із ситуацією на морі задля стримування і захисту від будь-яких загроз у морській галузі, забезпечення свободи судноплавства, убезпечення морських торговельних маршрутів і гарантування безпеки наших основних шляхів сполучення.

24. Ми прискоримо цифрову трансформацію Альянсу, адаптуємо Командну структуру НАТО до інформаційної доби і вдосконалимо наші кіберзахист, комп'ютерні мережі та інфраструктуру. Ми сприятимемо інноваціям і збільшимо інвестиції у новітні і проривні технології з метою збереження оперативної сумісності і військової першості наших збройних сил. Ми спільно докладатимемо зусиль для запровадження новітніх технологій, розвитку співробітництва з приватним сектором, захисту наших інноваційних екосистем і встановлення стандартів. Ми візьмемо на себе зобов'язання дотримуватися принципу відповідального використання, який відображає наші демократичні цінності і повагу до прав людини.

25. Безпечне використання і безперешкодний доступ до космосу і кіберпростору в майбутньому матимуть ключове значення для гарантування дієвих стримування і оборони. Ми зміцнимо здатність нашого Альянсу ефективно діяти у космосі і кіберпросторі, щоб запобігати, виявляти, протидіяти і реагувати на увесь спектр загроз із застосуванням усіх наявних інструментів. Одноразові зловмисні дії у кіберпросторі або набір таких дій, а також ворожі операції щодо космосу, з космосу або у космосі можуть мати такі наслідки, що прирівнюватимуться до збройного нападу. Внаслідок цього Північноатлантична рада НАТО може запровадити Статтю 5 Північноатлантичного договору. Ми визнаємо застосовність міжнародного права і просуватимемо відповідальну поведінку у кіберпросторі і космосі. Ми також підвищуватимемо стійкість потенціалу Альянсу в космічній галузі й у кіберпросторі, на який спирається наша колективна оборона і безпека.

26. Ми дотримуватимемося потужнішого, єдиного і краще узгодженого підходу щодо розбудови стійкості на національному рівні і загалом в Альянсі проти військових і невійськових загроз і викликів нашої безпеці. Це є обов'язком як окремих країн – членів НАТО, так і колективним зобов'язанням, закріпленим у Статті 3 Північноатлантичного договору. Ми докладемо зусиль для виявлення і зменшення стратегічної уразливості і залежності, зокрема, щодо нашої критично важливої інфраструктури, ланцюгів постачання і систем охорони здоров'я. Ми зміцнимо нашу енергетичну безпеку і здійснимо інвестиції у стабільне і надійне енергозабезпечення, пошук постачальників і джерел енергоресурсів. Ми забезпечимо готовність цивільного суспільства до гарантування безперервності управління, сталого надання основних послуг населенню наших держав і забезпечення наших збройних сил з боку цивільного сектора. Ми вдосконалимо нашу спроможність готуватися до, витримувати, реагувати на і

швидко відновлюватися після стратегічних потрясінь і зривів, а також гарантувати безперервність заходів Альянсу.

27. Ми здійснимо інвестиції у нашу спроможність готуватися до, знеохочувати і захищатися від застосування державними і недержавними суб'єктами політичних, економічних, енергетичних та інформаційних засобів, а також іншої гібридної тактики з метою тиску. Наслідки гібридних операцій проти держав – членів Альянсу можуть бути такими, що вони прирівнюватимуться до збройного нападу. Внаслідок цього Північноатлантична рада НАТО може запровадити Статтю 5 Північноатлантичного договору. Ми і надалі підтримуватимемо наших партнерів у протидії гібридним викликам і намагатимемося досягти максимального рівня взаємодії з іншими відповідними гравцями, такими як Європейський союз.

28. Основним завданням ядерного потенціалу НАТО є збереження миру, запобігання примусу і стримування агресії. Ядерна зброя має винятковий характер. Обставини, за яких НАТО могла б вдатися до ядерної зброї, є вкрай віддаленими. Застосування ядерної зброї проти НАТО у будь-якому вигляді докорінно змінило б характер конфлікту. Альянс має необхідний потенціал і достатню рішучість, щоб будь-який противник заплатив настільки високу ціну, щоб зробити конфлікт неприйнятним і щоб його наслідки значно перевищили будь-які потенційні переваги, яких противник міг би сподіватися досягти.

29. Стратегічні ядерні сили Альянсу, насамперед стратегічні ядерні сили США, є абсолютною гарантією безпеки Альянсу. Стратегічні ядерні сили Великої Британії і Франції, що не входять до структури Альянсу, виконують власну роль стримування й значно зміцнюють загальну безпеку Альянсу. Незалежні центри ухвалення рішень цих держав – членів Альянсу сприяють стримуванню, ускладнюючи розрахунки потенційних противників. Система ядерного

стримування НАТО також покладається на американську ядерну зброю передового базування в Європі і внески задіяних членів Альянсу. Національні внески до місії ядерного стримування НАТО у вигляді літаків, здатних нести як звичайні, так і ядерні боеприпаси, і надалі відіграватимуть центральну роль у цих зусиллях.

30. НАТО запровадить усіх необхідних заходів для забезпечення надійності, ефективності, безпеки і безпечності місії ядерного стримування. Альянс готовий забезпечити вищий рівень інтеграції та злагодженості спроможностей і заходів в усіх галузях і з усього спектра конфліктів, водночас стверджуючи відокремлену і унікальну роль ядерного стримування. НАТО продовжить гарантувати надійне стримування, вдосконалювати стратегічні комунікації, підвищувати ефективність військових навчань і зменшувати стратегічні ризики.

31. Ми продовжимо докладати зусиль для вдосконалення системи захисту від хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної загрози. Ми вдосконалимо політику і плани Альянсу, активізуємо військову підготовку і навчання, а також здійснимо аналіз наших спроможностей, щоб позиція Альянсу у галузі стримування і оборони належно відображала ці потреби.

32. Стратегічна стабільність, яка забезпечується за допомогою ефективних стримування і оборони, контроль над озброєннями і роззброєння, а також значущий взаємний політичний діалог і надалі відіграють вагомий роль у гарантуванні нашої безпеки. Контроль над озброєннями, роззброєння та нерозповсюдження зброї масового знищення істотно сприяють досягненню цілей Альянсу. Зусилля НАТО у галузі контролю над озброєннями, роззброєння та нерозповсюдження зброї масового знищення мають на меті зменшити ризик і зміцнити безпеку, прозорість, верифікацію і відповідність нормам. Ми запроваджуватимемо усі

складові процесу зменшення стратегічного ризику, включно із заходами зі зміцнення довіри і передбачуваності шляхом ведення діалогу, підвищення розуміння, а також створення ефективних механізмів запобігання і врегулювання криз. Ці зусилля враховуватимуть домінуюче середовище безпеки, а також міркування безпеки усіх членів Альянсу і доповнюватимуть позицію НАТО у галузі стримування і оборони. НАТО буде майданчиком для проведення ґрунтовних обговорень і тісних консультацій щодо заходів у галузі контролю над озброєннями.

33. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї – це вагомий оплот запобігання розповсюдженню ядерної зброї, і ми й надалі віддані його цілковитій імплементації, включаючи Статтю VI. НАТО ставить собі за мету створення такого середовища безпеки, в якому світ міг би стати вільним від ядерної зброї відповідно до цілей Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

34. Боротьба з тероризмом має вагоме значення для нашої колективної безпеки. Роль НАТО у боротьбі з тероризмом сприяє виконанню усіх трьох основоположних завдань Альянсу і є складовою підходу НАТО «на 360 градусів» у галузі стримування і оборони. Терористичні угруповання загрожують безпеці населення, збройних сил і територій наших держав-членів. Ми продовжуватимемо протидіяти, стримувати, захищатися від і реагувати на загрози і виклики з боку терористичних угруповань, поєднуючи заходи запобігання, захисту і знеохочення. Ми активізуємо співробітництво з міжнародною спільнотою, зокрема з Організацією Об'єднаних Націй та Європейським союзом, для розв'язання проблем, що спричиняють поширення тероризму.

Запобігання і врегулювання криз

35. Держави – члени Альянсу поділяють зацікавленість у тому, щоб сприяти стабільності і разом розв'язувати кон-

флікти за допомогою НАТО. Ми і надалі докладатимемо зусиль для запобігання і розв'язання криз, коли ті можуть потенційно загрожувати безпеці Альянсу, ґрунтуючись на унікальних спроможностях і досвіді Альянсу у галузі врегулювання криз. З цією метою ми докладемо зусиль у галузі реагування на кризи, готовності до криз і кризового управління шляхом проведення регулярних навчань, а також підвищимо здатність Альянсу здійснювати координацію, проводити, підтримувати і забезпечувати багатонаціональні операції з врегулювання криз.

36. Ми забезпечимо виділення ресурсів, розвиток спроможностей, підготовку персоналу і наявність механізмів командування й управління задля проведення розгортань і забезпечення військових і цивільних місій з врегулювання криз і стабілізації, а також антитерористичних операцій, включаючи на далеких відстанях. Ґрунтуючись на досвіді, набутому протягом останніх трьох десятиліть, зокрема під час операцій Альянсу в Афганістані, ми і надалі підвищуватимемо готовність Альянсу, вдосконалюватимемо наш військовий і цивільний потенціал, а також цивільновійськове планування і координацію. Ми продовжимо вдосконалювати здатність Альянсу забезпечувати підтримку цивільних операцій з врегулювання криз і надання допомоги цивільному населенню у разі надзвичайних станів і готуватимемося до наслідків для нашої безпеки таких явищ, як зміна клімату, продовольчі проблеми і кризи у галузі охорони здоров'я. Завдяки цьому ми зможемо реагувати на будь-які непередбачувані ситуації у стислі терміни.

37. Країни-партнери здійснюють вагомий внесок до операцій з врегулювання криз під проводом НАТО. Ми і надалі запроваджуватимемо регулярні політичні контакти і вдосконалюватимемо оперативну сумісність з тими партнерами, які висловили зацікавленість долучитися до наших місій і операцій.

38. Ми активізуємо наші зусилля з метою передбачення і запобігання кризам і конфліктам. Запобігання – це реалістичний спосіб сприяння стабільності і безпеці Альянсу. Ми збільшимо підтримку наших партнерів, зокрема, шляхом надання допомоги із розбудови їхнього потенціалу у галузі боротьби з тероризмом і реагування на спільні виклики безпеці. Ми збільшимо масштаб і обсяги нашої безпекової допомоги і підтримки з розбудови спроможностей уразливим партнерам, як по сусідству з нами, так і більш віддаленим, для підвищення їхньої готовності і стійкості, а також вдосконалення здатності протистояти зловмисному втручанням, запобігати дестабілізації і боротися з агресією.

39. Людська безпека, зокрема захист цивільних і мінімізація шкоди цивільному населенню, є провідною у нашому підході до запобігання і врегулювання криз. Ми співпрацюватимемо з іншими міжнародними суб'єктами з метою вивчення більш широкомасштабних умов, які спричиняють розпалювання криз і повсюдну нестабільність. Ми також братимемо участь у процесах стабілізації і відбудови. Ми вдосконалимо координацію і співпрацю з Організацією Об'єднаних Націй та Європейським союзом, а також з іншими регіональними організаціями, такими як Організація з безпеки і співробітництва в Європі і Африканський союз.

Безпека шляхом співпраці

40. Розширення НАТО стало історичним успіхом. Це зміцнило наш Альянс, допомогло гарантувати безпеку мільйонів громадян Європи і сприяло миру і стабільності на євроатлантичному просторі. Ми знову підтверджуємо нашу політику відкритих дверей відповідно до Статті 10 Північноатлантичного договору як вияв наших основоположних цінностей і свідчення нашого стратегічного інтересу щодо забезпечення миру і стабільності на євроатлантичному просторі. Двері Альянсу залишаються відкритими усім де-

мократичним європейським державам, які поділяють наші цінності, прагнуть і здатні перебрати на себе обов'язки і зобов'язання, що випливають з членства в Альянсі, і чий вступ сприятиме зміцненню нашої спільної безпеки. Рішення щодо членства в НАТО ухвалюються виключно державами – членами Альянсу, і жодна третя сторона не має права голосу у цьому процесі.

41. Безпека держав, які претендують на вступ до Альянсу, невіддільно пов'язана з нашою власною безпекою. Ми твердо підтримуємо їхню незалежність, суверенітет і територіальну цілісність. Ми активізуємо політичний діалог і співробітництво з державами, які прагнуть вступити до Альянсу, допоможемо їм підвищити стійкість проти зловмисного втручання і розбудувати їхні спроможності. Ми також збільшимо практичну підтримку євроатлантичних прагнень цих держав з боку Альянсу. Ми і надалі розвиватимемо партнерство з Боснією і Герцеговиною, Грузією та Україною з метою просування нашої спільної зацікавленості у мирі, стабільності і безпеці на євроатлантичному просторі. Ми знову підтверджуємо рішення Бухарестського саміту Альянсу 2008 року і усі наші подальші рішення щодо Грузії та України.

42. Взаємокорисні політичний діалог і практичне співробітництво з партнерами на основі обопільної поваги сприяють стабільності поза межами Альянсу, зміцнюють нашу внутрішню безпеку і сприяють виконанню Альянсом його основоположних завдань. Партнерські відносини мають вирішальне значення для захисту загального надбаня, підвищення стійкості наших суспільств і відстоювання заснованого на правилах міжнародного порядку.

43. Європейський союз – це унікальний і важливий партнер НАТО. Держави – члени Альянсу і країни ЄС поділяють ті ж самі цінності. НАТО і ЄС відіграють взаємодоповнюючу, гармонійну і взаємопідсилювальну роль у підтриманні міжнародного миру і безпеки. Виходячи з нашого давньо-

го співробітництва, ми зміцнимо стратегічне партнерство НАТО – ЄС, підсилимо політичні консультації і поглибимо співпрацю з питань, що становлять обопільний інтерес, таких як мобільність збройних сил, стійкість суспільств, вплив зміни клімату на безпеку, 11 новітніх та проривних технологій, людська безпека, тематика «Жінки, мир і безпека», а також протидія кібер- і гібридним загрозам та реагування на системні виклики євроатлантичній безпеці з боку КНР. Якомога ширше залучення неєвропейських членів НАТО до зусиль із розвитку європейської системи оборони має найвагоміше значення для розбудови стратегічного партнерства між НАТО та Європейським союзом. НАТО визнає цінність потужнішої європейської оборони із більш сучасним потенціалом, яка робить позитивний внесок у забезпечення трансатлантичної і глобальної безпеки, а також доповнює і є оперативно сумісною з НАТО. Ініціативи, покликані забезпечити підвищення оборонних видатків і розбудову злагоджених, взаємопідсилювальних спроможностей, при цьому уникаючи зайвого дублювання, мають вирішальне значення для успіху наших зусиль, спрямованих на те, щоб євроатлантичний простір був безпечнішим.

44. Ми зміцнимо зв'язки з партнерами, які поділяють цінності Альянсу і нашу зацікавленість у забезпеченні заснованого на правилах міжнародного порядку. Ми підсилимо діалог і співпрацю для захисту цього порядку, відстоювання наших цінностей і захисту систем, стандартів і технологій, на які вони спираються. Ми розвиватимемо зовнішні контакти з іще більшою кількістю країн, як по сусідству, так і у світі, і будемо й надалі відкриті розвитку відносин з будь-якою країною або організацією у разі, якщо така співпраця може сприяти зміцненню нашої взаємної безпеки. Надалі наш підхід, як і нині, ґрунтуватиметься на зацікавленості, буде гнучким, зосередженим на спільних загрозах і викликах, а також здатним адаптуватися до нових обставин геополітичної реальності.

45. Західні Балкани і Чорноморський регіон є стратегічно важливими для Альянсу. Ми і надалі підтримуватимемо євроатлантичні прагнення зацікавлених держав на західних Балканах і у Чорноморському регіоні. Ми активізуємо зусилля, спрямовані на вдосконалення спроможностей цих держав долати конкретні загрози і виклики, з якими вони стикаються, а також підвищення їхньої стійкості проти зловмисного втручання або силового тиску з боку третьої сторони. Разом з партнерами ми докладатимемо зусиль для розв'язання спільних загроз і викликів безпеці в регіонах, які становлять для НАТО стратегічний інтерес, таких як Близький Схід, Північна Африка і Сахель. Індотихоокеанський регіон має вагомe значення для НАТО з огляду на те, що розвиток подій в цьому регіоні може безпосередньо впливати на євроатлантичну безпеку. Ми поглибимо діалог і співпрацю з новими й наявними партнерами в Індотихоокеанському регіоні з метою реагування на трансрегіональні виклики і забезпечення спільних інтересів у галузі безпеки.

46. НАТО має стати провідною міжнародною організацією у процесі усвідомлення і адаптації до наслідків зміни клімату для безпеки. Альянс керуватиме зусиллями, спрямованими на вивчення наслідків зміни клімату для безпеки і оборони і пошуку шляхів розв'язання цих викликів. Ми сприятимемо боротьбі з негативними наслідками зміни клімату шляхом скорочення викидів парникових газів, вдосконалення енергоефективності, інвестицій у перехід до чистих джерел енергії і розвиток «зелених» технологій, проте не на шкоду ефективності наших збройних сил і не підриваючи надійність стримування і оборони Альянсу.

Забезпечення успіху Альянсу в майбутньому

47. Інвестувати в НАТО – це найкращий спосіб гарантувати тривалий зв'язок між європейськими і північноамериканськими членами Альянсу, водночас сприяючи миру

і стабільності в усьому світі. Ми і надалі зміцнюватимемо нашу політичну єдність і солідарність, а також розширюватимемо і поглиблюватимемо процес консультацій між державами – членами НАТО з метою вивчення усіх питань, що впливають на нашу безпеку. Ми зобов'язуємося активізувати консультації у разі загрози безпеці і стабільності когось із членів Альянсу або нашим основоположним цінностям і принципам.

48. Ми забезпечимо справедливий розподіл обов'язків і ризиків, коли йдеться про оборону і безпеку Альянсу. Ми виділимо усі необхідні ресурси, забезпечимо інфраструктуру, спроможності і особовий склад для цілковитого виконання основоположних завдань НАТО і забезпечення втілення наших рішень у життя. Ми гарантуємо виконання нашими країнами зобов'язання у галузі інвестицій в оборону в повному обсязі для набуття Альянсом усього спектра необхідного військового потенціалу. Грунтуючись на досягнутому успіху, ми забезпечимо співмірність збільшення національних оборонних видатків і спільного фінансування НАТО викликам, які загрожують порядку в галузі безпеки, що дедалі більше оспорується.

49. Євроатлантична безпека неможлива без НАТО. НАТО гарантує мир, свободу і процвітання наших держав. Ми як члени Альянсу і надалі спільно захищатимемо нашу безпеку, цінності і демократичний спосіб життя.

URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf

2.9. Декларація Мадридського саміту від 29.06.2022 р.

Прийнята главами держав і урядів НАТО учасників засідання Північноатлантичної ради в Мадриді 29 червня 2022 року

1. Ми, глави держав і урядів Північноатлантичного Альянсу, зібрались в Мадриді тоді, коли війна повернулася на європейський континент. Ми переживаємо критичний час для нашої безпеки і міжнародного миру і стабільності. Ми стоїмо разом в єдності і солідарності і підтверджуємо невпинний трансатлантичний зв'язок між нашими країнами. НАТО є оборонним Альянсом і не становить ніякої загрози жодній країні. НАТО лишається основою нашої оборони і важливим форумом для консультацій і рішень в галузі безпеки між членами Альянсу. Наша відданість Вашингтонському договору, в тому числі статті 5, залізобетонна. В цьому середовищі безпеки, яке радикально змінилося, цей саміт стає етапом на шляху зміцнення нашого Альянсу і прискорення його адаптації.

2. Ми єдині в нашій відданості демократії, свободі особистості, правам людини і верховенству права. Ми дотримуємось міжнародного права і завдань і принципів Статуту ООН. Ми прагнемо підтримувати заснований на правилах міжнародний порядок.

3. Ми найрішучішим способом засуджуємо агресивну війну Росії проти України. Вона грубо підриває міжнародну безпеку і стабільність. Це тяжке порушення міжнародного права. Її жахлива жорстокість призвела до величезних людських страждань і масового переміщення людей, непропорційно сильно впливаючи на жінок і дітей. Росія несе цілковиту відповідальність за цю гуманітарну катастрофу. Росія повинна забезпечити безпечний, безперешкодний і постійний гуманітарний доступ. Члени Альянсу працюють з відповідними зацікавленими сторонами в міжнародній спільноті над притягненням до відповідальності усіх

винних у воєнних злочинах, в тому числі в сексуальному насильстві, зв'язаному з конфліктом. Росія також свідомо посилює продуктову і енергетичну кризу, впливаючи на мільярди людей в усьому світі, в тому числі своїми військовими діями. Члени Альянсу тісно працюють над підтримкою міжнародних зусиль із забезпечення експорту українського зерна і уникнення глобальної продуктової кризи. Ми будемо і надалі протидіяти російській брехні і відкидати її безвідповідальну риторику. Росія повинна негайно зупинити цю війну і вивести війська з України. Білорусь повинна покласти край своїй співучасті у цій війні.

4. Ми тепло вітаємо участь Президента Зеленського в цьому саміті. Ми стоїмо у цілковитій солідарності разом з урядом і народом України в героїчній обороні своєї країни. Ми підтверджуємо нашу непохитну підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України в межах її кордонів, визнаних на міжнародному рівні, які простягаються на її територіальні води. Ми повною мірою підтримуємо невіддільне право України на самооборону і вибір своєї власної системи безпеки. Ми схвалюємо зусилля усіх членів Альянсу з надання підтримки Україні. Ми будемо адекватно допомагати їм, визнаючи специфіку їхньої ситуації.

5. Перед нами продовжують поставати очевидні загрози з усіх стратегічних напрямків. Російська Федерація є найбільш значною і прямою загрозою безпеці членів Альянсу і миру і стабільності в євроатлантичному регіоні. Тероризм в усіх його формах і проявах продовжує становити пряму загрозу безпеці нашого населення і міжнародній стабільності і процвітання. Ми категорично відкидаємо і засуджуємо тероризм в найрішучіший спосіб. З наполегливістю, рішучістю і солідарністю члени Альянсу будуть продовжувати протистояти російським загрозам і відповідати на її ворожі дії і боротись проти тероризму у відповідний до міжнародного права спосіб.

6. Перед нами постають кібер, космічні і гібридні та інші асиметричні загрози, а також зловмисне застосування нових і проривних технологій. Ми зазнаємо системної конкуренції з боку тих, включно з Китайською Народною Республікою, хто кидає виклик нашим інтересам, безпеці і цінностям і намагається підірвати заснований на правилах міжнародний порядок. Нестабільність поза нашими кордонами також сприяє неконтрольованій міграції і торгівлі людьми.

На цьому тлі ми прийняли такі рішення:

7. Ми затвердили нову Стратегічну концепцію. В ній описано середовище безпеки, яке постає перед Альянсом, підтверджуються наші цінності і викладено основне призначення НАТО і найбільша відповідальність за гарантування нашої колективної оборони на основі підходу на 360 градусів. В ній також викладені три головні завдання НАТО – стримування і оборона; запобігання кризам і їх врегулювання; і безпека через співробітництво. Протягом наступних років вона буде спрямовувати нашу роботу в дусі нашої трансатлантичної солідарності.

8. Ми будемо продовжувати і посилювати нашу політичну і практичну підтримку нашого близького партнера України, яка продовжує захищати свій суверенітет і територіальну цілісність від російської агресії. Спільно з Україною ми визначили посилений Пакет підтримки. Це прискорить постачання нелетального оборонного обладнання, удосконалив українську кібероборону і стійкість і допоможе модернізувати її оборонний сектор в його переході до посилення довгострокової оперативної сумісності. В більш тривалому часі ми будемо допомагати Україні і підтримувати зусилля на її шляху повоєнної відбудови і реформ.

9. Ми визначили нові орієнтири для нашої системи стримування і оборони. НАТО буде продовжувати захищати своє населення і завжди обороняти кожен дюйм території

Альянсу. Ми будемо розвивати нашу нещодавно зміцнену систему і значно посилимо наше стримування і оборону на тривалий час заради гарантування безпеки і оборони усіх членів Альянсу. Ми робитимемо це відповідно до нашого підходу на 360 градусів, на суші, в повітряному, морському, кібер і космічному просторі і від усіх загроз і викликів. Роль НАТО в боротьбі проти тероризму є невіддільною частиною цього підходу. Члени Альянсу пообіцяли розгорнути додаткові потужні, постійно готові до бою збройні сили на нашому східному фланзі, які будуть збільшені з нинішнього рівня бойових груп до підрозділів бригадної кількості тоді і там, де це буде потрібно, підсилених готовими до негайного розгортання підкріпленнями, попередньо розміщеним обладнанням і удосконаленим командуванням і управлінням. Ми вітаємо співробітництво між рамковими країнами і країнами, які приймають в себе війська, у зміцненні цих військ і командування та управління, включно зі створенням структур дивізійного рівня. Ми вітаємо перші пропозиції членів Альянсу до нової моделі нових Збройних сил НАТО, яка посилить і модернізує структуру Збройних сил НАТО і забезпечить ресурсами нове покоління наших військових планів. Ми будемо удосконалювати наші навчання з колективної оборони для того, щоби бути готовими до операцій високої інтенсивності в багатьох сферах водночас і гарантувати підкріплення будь-якому члену Альянсу за дуже короткий час. Усі ці кроки значно посилять стримування і передову оборону НАТО. Це допоможе запобігти будь-якій агресії проти території НАТО позбавляючи будь-якого потенційного супротивника можливості досягти своїх цілей.

10. Стійкість – це сфера національної відповідальності і колективної відданості. Ми посилюємо нашу стійкість, в тому числі за допомогою розроблених на національному рівні цілей і планів їх досягнення на основі спільно розроблених членами Альянсу завдань. Ми також посилюємо нашу

енергобезпеку. Ми гарантуватимемо надійне постачання енергії для наших збройних сил. Ми будемо прискорювати нашу адаптацію в усіх сферах, зміцнюючи нашу стійкість до кібер і гібридних загроз і посилюючи нашу оперативну сумісність. Ми будемо застосовувати наші політичні і військові інструменти в інтегрований спосіб. Ми ухвалили нову політику хімічної, біологічної, радіологічної і ядерної оборони. Ми значно посилимо нашу кібероборону за рахунок посиленої цивільно-військової співпраці. Ми також будемо розширювати партнерство з промисловістю. Члени Альянсу вирішили, на добровільній основі і використовуючи свої національні активи, розбудувати і провести навчання віртуального кіберзасобу швидкого реагування, який реагуватиме на значну зловмисну кіберактивність.

11. Ми створюємо Прискорювач оборонних інновацій і запускаємо багатонаціональний Інноваційний фонд, який об'єднає уряди, приватний сектор і науковців задля посилення нашої технологічної переваги. Ми затвердили стратегію, яка забезпечить безперешкодне запровадження Системи повітряного попередження і управління (AWACS) наступного покоління і відповідних засобів.

12. Зміна клімату є визначальним викликом нашого часу, який глибоко впливає на безпеку Альянсу. Вона примножує загрози. Ми домовились про мету істотно скоротити викиди парникових газів політичними і військовими структурами і об'єктами НАТО, зберігаючи при цьому операційну, військову і фінансову ефективність. Ми інтегруємо питання зміни клімату в усі основні завдання НАТО.

13. Ми наголошуємо на тому, що безпека людини займає центральне місце і гарантуємо, що принципи безпеки людини інтегровані в наші три основних завдання. Ми підтримуємо потужний порядок денний «Жінки, мир і безпека» і скрізь в НАТО включаємо в діяльність гендерні перспективи.

14. Тут в Мадриді ми зустрілись з багатьма партнерами НАТО. Ми провели цінні обміни думками з главами держав і урядів Австралії, Фінляндії, Грузії, Японії, Республіки Корея, Нової Зеландії, Швеції і України, а також з Головою Європейської ради і Головою Європейської комісії. Ми привітали взаємодію з міністрами закордонних справ Йорданії і Мавританії, а також з міністром оборони Боснії і Герцеговини.

15. Зважаючи на безпрецедентний рівень співпраці з Європейським союзом, ми і надалі будемо зміцнювати наше стратегічне партнерство в дусі цілковитої взаємної відкритості, прозорості, компліментарності і поваги до різних мандатів цих організацій, автономії прийняття рішень і інституційної цілісності та на основі домовленості між двома організаціями. Наша спільна рішучість у реагуванні на війну Росії проти України підкреслює силу цього унікального і важливого партнерства. Участь наших партнерів з азіатсько-тихоокеанського регіону поряд з іншими партнерами показала важливість нашого співробітництва над розв'язанням спільних проблем безпеки.

16. Ми і надалі будемо розвивати наші партнерства для того, щоб вони продовжували слугувати інтересам як членів, так і партнерів Альянсу. Ми будемо обговорювати спільні підходи до глобальних проблем безпеки, де зачіпаються інтереси НАТО, розділяти перспективи завдяки глибшій політичній взаємодії і шукати конкретні сфери співробітництва над розв'язанням спільних питань безпеки. Зараз ми займаємось зміцненням нашої взаємодії з наявними і потенційними новими співрозмовниками поза межами євроатлантичного регіону.

17. В світлі зміни безпекового середовища в Європі ми домовились про нові заходи з посилення цільової політичної і практичної підтримки партнерів, включно з Боснією і Герцеговиною, Грузією і Республікою Молдова. Ми будемо

працювати з ними над розбудовою їхньої цілісності і стійкості, розвитком сил і засобів і підтримкою їхньої політичної незалежності. Ми також посилюємо нашу підтримку розвитку потенціалу партнерів з Півдня.

18. Ми підтверджуємо політику відкритих дверей НАТО. Сьогодні ми вирішили запросити Фінляндію і Швецію стати членами НАТО і погодились підписати Протоколи про вступ. При будь-якому вступі до Альянсу надзвичайно важливо належним чином розв'язати легітимні питання безпеки усіх членів Альянсу. Ми вітаємо підписання з цією метою тристороннього Меморандуму між Туреччиною, Фінляндією і Швецією. Вступ Фінляндії і Швеції надає їм більше безпеки, робить НАТО сильнішою і євроатлантичний регіон більш захищеним. Безпека Фінляндії і Швеції має безпосереднє значення для Альянсу, в тому числі під час процесу вступу.

19. Ми вітаємо значний прогрес у видатках членів Альянсу на оборону з 2014 року. Відповідно до наших зобов'язань за статтею 3 Вашингтонського договору, ми будемо і надалі зміцнювати нашу індивідуальну і колективну здатність протистояти усім формам нападу. Ми підтверджуємо нашу відданість зобов'язанням щодо інвестицій в оборону в повній мірі. Ми будемо розвивати ці зобов'язання і наступного року прийматимемо рішення щодо наступних зобов'язань на період після 2024 року. Ми забезпечимо адекватними ресурсами наші політичні рішення. Ми будемо розвивати досягнення із забезпечення відповідності збільшених національних видатків на оборону і спільного фінансування НАТО викликам порядку безпеки, який дедалі більше намагаються змінити. Інвестування в нашу оборону і основні сили і засоби мають надважливе значення.

20. Ми віддаємо належне усім жінкам і чоловікам, які продовжують кожного дня служити заради нашої безпеки і вшановуємо усіх, хто пішов на жертви заради збереження нашої безпеки.

21. Ми висловлюємо нашу вдячність за щедру гостинність, виявлену до нас Іспанським Королівством в 40-ву річницю його вступу до НАТО. Ми з нетерпінням очікуємо на нову зустріч у Вільносі в 2023 році.

22. Прийнявши свої рішення сьогодні, ми твердо визначили напрям продовження адаптації НАТО. НАТО залишається найсильнішим Альянсом в історії. За допомогою нашого зв'язку і наших взаємних зобов'язань ми і надалі будемо захищати свободу і безпеку усіх членів Альянсу, а також наші спільні демократичні цінності, зараз і для майбутніх поколінь.

URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_196951.htm

2.10. В НАТО без ПДЧ: як Україні повторити успіх Фінляндії та Швеції

«Фінська модель» на певних етапах у минулому викликала інтерес в українських дослідників як одна з безпекових опцій, що передбачала б тісну співпрацю з НАТО без вступу до нього.

Впродовж десятиліть Фінляндія та сусідня Швеція впроваджували стандарти Альянсу, проводили спільні навчання та розвивали оборонну співпрацю з державами-членами НАТО, зберігаючи при цьому нейтралітет.

Утім, після повномасштабного вторгнення Росії в Україну обидві країни швидко ухвалили рішення про вступ до НАТО, а в самому Альянсі країнам-аплікантам забезпечили вступ «екстерном», який не вимагав виконання Плану дій щодо членства (ПДЧ).

Після безповоротного вибору обох країн на користь НАТО та наповнення поняття «фінляндизація» абсолютно

новим змістом фінський та шведський кейс – утім, цього разу блискавичного вступу до Альянсу – знову стає цікавим для України.

Як саме Україні набути цієї взаємосумісності з країнами НАТО та сприяти тому, щоби політичне вікно можливостей одного дня таки відкрилося?

Переваги для НАТО

Ухвалюючи політичне рішення щодо вступу або невступу країни-апліканта до НАТО, держави-члени зважують, серед іншого, чи посилить цей вступ безпеку Альянсу, чи, навпаки, принесе більше ризиків.

Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО, хоча, з одного боку, і збільшує кордон Альянсу з Росією майже вдвічі (зараз – 1200 км), утім, несе низку суттєвих геополітичних переваг.

Зокрема, він повністю змінить баланс сил у Північній Європі, адже тепер Альянс контролюватиме переважну більшість узбережжя Балтійського моря, яке стане «внутрішнім озером НАТО».

Основна база балтійського флоту Росії у Кронштадті буде затиснутою у Фінській затоці між Естонією та Фінляндією, а завдяки Фінляндії Альянс стане ближчим до Кольського півострова Росії, де розташовуються російський північний флот та бази атомних субмарин.

Країни Балтії стануть набагато більш захищеними: у разі нападу Росії НАТО зможе перекрити Фінську затоку та заблокувати Балтійський флот РФ, а також надавати балтійським країнам підтримку з моря.

Приєднання Швеції та Фінляндії до НАТО також посилить захист Норвегії та зменшить ризик нападу Росії на неї з півночі. На додачу, членство Швеції та Фінляндії вплине на присутність НАТО в Арктиці, а також збільшить військово-забезпечення Альянсу: Швеція має один із найкращих підводних флотів у світі, тримає на озброєнні танки Leopard

2A та сучасні протиповітряні системи типу Patriot, має власне виробництво сучасних винищувачів JAS-39 та БМП CV90.

Фінляндія також має у своєму арсеналі найсучасніші винищувачі F35, танки Leopard 2A6 тощо.

Натомість до повномасштабного вторгнення Росії країни Альянсу завжди розглядали вступ України до НАТО радше як ризик, аніж як перевагу.

Українська сторона неодноразово шукала зворотні аргументи. Зокрема, у 2021 році Центр «Нова Європа» виокремив такі внески України у трансатлантичну безпеку: цінний досвід у боротьбі з гібридними загрозами, допомога в пандемічні часи, участь у місіях та операціях Альянсу тощо.

Після перемоги Україні необхідно буде продовжувати проводити адвокаційну роботу щодо переваг для НАТО від членства України з урахуванням здобутого бойового досвіду.

Військова взаємосумісність

Військова взаємосумісність або можливість армій держав-членів діяти злагоджено та розуміти одне одного під час спільних навчань, місій та операцій є основою НАТО та наріжним каменем для вступу нових держав-членів.

За деякими даними, **Швеція та Фінляндія досягли повної взаємосумісності з НАТО ще 15 років тому.**

Для порівняння, станом на кінець 2021 року в Україні було запроваджено 21% стандартів Альянсу (255 стандартів та керівних документів НАТО, здебільшого оперативних та адміністративних). Щоправда, під час повномасштабного вторгнення Україна запровадила також велику кількість натівських практик, іноді навіть не помічаючи цього.

Незважаючи на різницю в досягненнях, впадає в око те, що Україна має доступ майже до усіх тих самих інструментів для набуття взаємосумісності з Альянсом, що і Фінляндія та Швеція.

Сфери, у яких Україна поки відстає від Швеції та Фінляндії за рівнем взаємосумісності з НАТО:

- Матеріальне забезпечення фінської та шведської армій з 1990-х років відповідає стандартам Альянсу.
- Володіння англійською мовою, необхідне для роботи з натівськими документами та для розуміння військовослужбовцями один одного, є на високому рівні серед фінських та шведських військових.

Довіра через співпрацю

Одним із найважливіших факторів, на які зважають держави-члени Альянсу, ухвалюючи політичне рішення про вступ тієї чи іншої держави до НАТО, є довіра.

Для членів Альянсу важливо відчувати, що країна-аплікант є «однією з них», а не тільки має сильну сумісну армію.

Обидві скандинавські країни почали розбудовувати тісніше партнерство з НАТО після розпаду Радянського Союзу.

Втім, Швеція ще в часи холодної війни отримала назву «шістнадцятого члена» НАТО за активну кооперацію з Альянсом.

При цьому обидві країни не лише використовували існуючі інструменти НАТО для посилення власних спроможностей, але і були проактивними та робили власний внесок у безпеку євроатлантичного простору, зокрема брали участь у місіях та операціях Альянсу.

Ще один урок для України – і Швеція, і Фінляндія тісно співпрацювали з Данією, Ісландією та Норвегією у рамках регіональної оборонної ініціативи NORDEFSCO, яка сприяла не тільки розвитку тіснішої співпраці та розбудові довіри, але і посиленню спроможностей держав-учасниць.

Фінські аналітики відзначають, що процес розбудови довіри може бути прискорений за допомогою міцних двосторонніх відносин з країнами-членами НАТО, які б виступали

«спонсорами» та пропонували можливості для співпраці, вигідні для країни-партнера та Альянсу.

Для України такими спонсорами могли би стати Велика Британія та Польща в рамках новоствореного тристороннього формату співпраці, який наразі сторони розглядають як безпековий формат допомоги Україні.

Аналогічно Швеція, зберігаючи відданість політиці нейтралітету, активно розвивала тісну оборонну співпрацю з партнерами – явище, яке фінські дослідники назвали «парадоксом шведської оборонної політики».

Розуміючи, що власного оборонного потенціалу країни недостатньо для захисту від агресії, Швеція після розпаду СРСР підписала низку декларацій і меморандумів про оборонну співпрацю з Великою Британією, США, Німеччиною.

Тісна співпраця з партнерами нещодавно дала свої плоди: йдеться про безпрецедентну в історії НАТО готовність Великої Британії, Данії, Норвегії та Ісландії надати Швеції та Фінляндії **гарантії безпеки** у найбільш небезпечний період – між поданням заявки та безпосереднім вступом до Альянсу.

Політична та ціннісна взаємосумісність

Готовність низки держав-членів НАТО надати Швеції та Фінляндії гарантії безпеки на період формальної процедури вступу та водночас тривалий спротив країн НАТО щодо постачання Україні озброєнь після початку повномасштабного вторгнення Росії свідчать про те, що політична та ціннісна взаємосумісність – не менш важлива характеристика, аніж взаємосумісність військова.

Навіть у ПДЧ серед критеріїв на вступ до Альянсу є політичні та економічні: демократія, верховенство права, вирішення суперечок мирним шляхом, демократичний та цивільний контроль над збройними силами тощо.

Вступ до ЄС у 1995 році зробив Швецію та Фінляндію повністю економічно та політично сумісними з більшістю країн-членів НАТО.

Це стало великою перевагою для застосування у 2022 році швидкої процедури вступу до Альянсу.

Адже зазвичай, або принаймні впродовж кількох останніх хвиль розширення, країни-апліканти, навпаки, інтегрувалися спершу до НАТО, а потім до ЄС. Такий шлях пройшли, зокрема, Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина та Словенія, Болгарія, Румунія та Хорватія.

Водночас вступ до ЄС не лише зробив Швецію та Фінляндію «своїми» для більшості держав-членів НАТО, але і став певним сигналом про те, що обидві країни переходять від нейтралітету до політики військового неприєднання, адже вони стали частиною колективної оборони ЄС, а також взяли на себе певні політичні зобов'язання.

Чому не спрацювало «право вето» Росії?

Небажання погіршувати відносини з Росією завжди було неформальною, проте вагомою причиною відмов Україні у членстві в Альянсі, яке безпосередньо збільшило би кордон НАТО з РФ.

Натомість Фінляндію радо готові бачити в Альянсі, незважаючи на те, що вступ країни в НАТО збільшує цей кордон на 1300 км.

Тож кейс вступу Фінляндії попри російський фактор є цікавим для України, особливо з огляду на те, що саме війна в Україні є центральним елементом цього кейсу.

Шведські аналітики зауважують, що досвід вдалого захисту власних територій у 1940-х роках, розбудова сильної армії та можливість проектувати силу зробили Фінляндію привабливим партнером для НАТО.

Саме можливість говорити з РФ з позиції сили відрізняла Фінляндію від інших країн.

В тому числі тих, які межують з Росією, однак не здатні будуть захистити себе у разі нападу.

Вторгнення РФ в Україну продемонструвало здатність нашої країни вести війну, захищати власні території та проектувати силу попри географічну близькість до Росії.

Після перемоги цей аргумент може стати чи не найвагомим у переговорах із партнерами: Україна – не слабкий партнер, що прагне від НАТО захисту, а сильний союзник, який уміє себе захистити.

На додачу, російський фактор у випадку Швеції та Фінляндії став джерелом сили, а не слабкості: глибоке розуміння російської загрози та історичний досвід протистояння російській агресії роблять Швецію та Фінляндію цінними партнерами для Альянсу, адже вони можуть зміцнити підхід НАТО щодо Росії.

Автор: Маріанна Фахурдінова,
аналітикиня Центру «Нова Європа»

Маріанна Фахурдінова. В НАТО без ПДЧ: як Україні повторити успіх Фінляндії та Швеції.

URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/09/16/7146918/>

2.11. Чи буде Україна в НАТО: все залежить від трьох речей

Україна намагається «осідлати хвилю» і повторити з НАТО те, що вже одного разу вийшло з Євросоюзом.

У відповідь на оголошення Путіним анексії чотирьох областей та його загрозу застосувати ядерну зброю в Києві провели засідання РНБО і президент, спікер та прем'єр підписали заявку на вступ України до Північноатлантичного альянсу за прискореною процедурою. Виходячи з того, що для досяг-

нення консенсусу з членами НАТО потрібен час, Володимир Зеленський запропонував партнерам реалізувати пропозиції з приводу гарантій безпеки для нашої країни і всієї Європи, викладені в концепції Київського безпекового договору.

За цим рішенням Банкової стоїть не тільки прагнення підвищити ставки у протистоянні з Кремлем, який обґрунтовував проведення «спецоперації» необхідністю не допустити членства України в НАТО. Тут і намір встановити запобіжники в ситуації, коли українська територія може бути атакована ТЯЗ: тимчасом як наша країна забезпечує безпеку євроатлантичного регіону життями своїх громадян, організація теж має взяти на себе частку відповідальності за нас та, певна річ, за безпеку своїх членів.

Хоч в ОП й не зникло розчарування від безсилля Альянсу, який відмовився закрити небо, не погоджується як організація поставляти летальну зброю та не повертає свого представництва до Києва, однак на Банковій вважають, що Україна не має альтернативи в питанні забезпечення безпеки. Тому останні два місяці тема вступу до НАТО знову з'явилася на переговорах із західними партнерами, причому українська сторона стала говорити про членство нашої країни без отримання нею Плану дій щодо членства (ПДЧ) за прикладом Фінляндії та Швеції.

Чи вдасться задумане? Чи не було це фальстартом? На Банковій сповнені оптимізму.

Не відповідаючи прямо на запитання, чи проводилися консультації з НАТО і його членами перед подачею заявки, співробітник офісу президента в розмові із ZN.UA кілька разів повторив: «Цей крок вивірений і зроблений не на порожньому місці», – і звернув увагу на те, що Зеленський останніми днями провів розмови з лідерами країн – членами організації та генсеком Альянсу Єнсом Столтенбергом. Своєю чергою, радник глави ОП Михайло Подоляк запевняє, що Україна проводила попередні консультації з НАТО.

Після заяви українського президента близькі до ОП анонімні телеграм-канали обнадійливо писали, що «Столтенберг і Зеленський задалегідь узгодили свої дії й заяви». Однак прес-конференція генсека НАТО Столтенберга відверто розчарувала. Його ключовий меседж: Альянс залишає двері відчиненими, але рішення щодо вступу в Альянс прийматиметься консенсусом із 30 членів, а «зараз ми фокусуємося на негайній підтримці України».

Обтічна відповідь Столтенберга свідчить, що на сьогодні ніякого консенсусу немає.

Тоді коли такі друзі України як Канада, Литва, Латвія та Естонія вже за лічені години заявили про підтримку нашої заявки на прискорену процедуру вступу, позиція Сполучених Штатів, від яких в Альянсі залежить багато що, виявилася більш ніж обережною.

Держсекретар США Ентоні Блінкен не став прямо коментувати крок Києва, зазначивши, що Вашингтон продовжує підтримувати політику відчинених дверей НАТО й «існує загальновідомий процес для країн, котрі прагнуть приєднатися до Альянсу». Радник президента з національної безпеки Джейк Салліван, своєю чергою, заявив, що питання членства України в НАТО має вирішуватися в інший час, а зараз актуальніше надання країні підтримки для боротьби з російською агресією.

У цій ситуації неважко передбачити, якими найближчим часом будуть заяви Парижа та Берліна, що традиційно обережно ставляться до вступу Києва в євроатлантичну організацію. Позиція Будапешта тим більше не викликає сумнівів.

Рішення про прийняття України до НАТО – це найменш питання відповідності нашої країни критеріям Альянсу. В умовах бойових дій, коли наші бійці захищають Європу, у тому числі і з допомогою західної зброї, перехід на військові стандарти Альянсу відбувається досить швидко. Що ж сто-

сується відповідності вимогам у сфері політики, економіки, боротьби з корупцією та реформування судової системи, то робота триває в рамках наших зобов'язань, узятих перед ЄС.

Прийняття до НАТО – це насамперед політичне рішення. А перспективи вступу України до Альянсу (в тому числі й за прискореною процедурою) залежать від трьох взаємопов'язаних чинників – ситуації на російсько-українському фронті, ситуації в Росії та ситуації в самій військово-політичній організації.

Допомагаючи Україні зброєю, впроваджуючи антиросійські санкції, Захід опиняється на волосину від воєнного конфлікту з Росією, що володіє ядерною зброєю. Наші західні партнери цією волосиною дуже дорожать і поки що не мають наміру її перерізати, прагнучи не дратувати зайвий раз Москву та намагаючись знизити ризик прямого збройного конфлікту між НАТО й РФ. Прийняти ж Україну в Альянс сьогодні – означає приректи себе на війну з Росією вже завтра. Не всі в організації готові до такого сценарію. І тому багато хто вдячний Угорщині за її фронтуючу позицію.

На цих суперечностях усередині НАТО, його страхах і намагається грати Москва.

Після прес-конференції Столтенберга російські блогери та політики хором повторювали, що в Альянсі немає консенсусу стосовно України, а заява Зеленського про заявку на вступ у «НАТОВську помийницю» за прискореною процедурою звучить як пряме запрошення Альянсу вступити у воєнний конфлікт із РФ. За словами першого заступника голови комітету Ради Федерації з міжнародних справ Владіміра Джабарова, Альянс не буде вплутуватися у війну з Росією через нашу країну.

Однак агресія Росії проти України, ігнорування Путіним міжнародного права призвели до того, що багато країн уже не готові й далі миритися з ядерним шантажем «кремлівського полковника», який проголосив антиколоні-

альний похід, а падіння іміджу російського президента, армії, країни посилює рішучість адекватно відповісти, якщо РФ завдасть ядерного удару по Україні. Принаймні з боку США. Страх прямої конфронтації з Росією минає. Схоже, у Кремлі цього ще не усвідомили.

Із таненням страху перед ядерною Росією зростають і шанси України на вступ до Альянсу: колишній міністр закордонних справ Павло Клімкін зазначає, що за останні два місяці відбулися тектонічні зрушення в мисленні Заходу, де готуються до того, що Україна стане членом НАТО. При цьому експерти пропонують різноманітні варіанти прийняття в Альянс України, зважаючи на те, що на її території ведуться прямі бойові дії, а деякі частини окуповані.

Однак поки що НАТО, для якого заява Зеленського не стала новиною, стоїть перед складними завданнями. **По-перше**, як відповісти на українську заявку, щоб це не мало вигляду відмови, здатної розчарувати українське суспільство, яке мужньо чинить опір російській армії, і не дати йому підстав звинуватити Захід у боягузстві та лицемірстві. **По-друге**, як завуалювати відсутність у НАТО консенсусу про прийом України, що трактуватиметься як слабкість організації.

Один зі співрозмовників ZN.UA не виключив, що Брюссель може повторити прийом, вжитий Євросоюзом до Грузії, й ухвалити рішення про такий собі випробувальний термін, пообіцявши прийняти Україну в НАТО після виконання певних зобов'язань. Але мало ймовірно, що цей варіант влаштує Київ, який вважає, що ПДЧ або його варіації – глухий кут, тим більше що «поле бою змінило реальність».

В ОПУ впевнені в успіху своєї стратегії. Зокрема й тому, що вважають: на Заході муситимуть рахуватися з громадською думкою. Не тільки українською, а й країн – членів НАТО. А вона для українців, швидше, сприятлива.

З розмови зі співробітником ОП склалося враження, що на Банковій покладають надії не тільки на саміт

НАТО у Вільнюсі, який відбудеться наступного року, а й на онлайн-саміт Альянсу, запланований на найближчий час. Зрештою, в перші дні широкомасштабної російської агресії теж мало хто вірив, що Україна отримає статус кандидата на членство в Євросоюз. Проте Київ зумів домогтися від ЄС бажаного. Чому ж це не можна повторити і з НАТО?

Але доти, доки Україна не опинилася під «парасолькою» НАТО, єдиний шанс вижити для нашої країни – зміцнювати власну армію з допомогою західних інструкторів та зброї з країн – членів Альянсу й водночас прагнути військовими засобами визволити українські території.

Володимир Кравченко. Чи буде Україна в НАТО: все залежить від трьох речей / zn.ua.

URL: <https://zn.ua/ukr/international/chi-bude-ukrajina-v-nato-vse-zalezhit-vid-trokh-rechej.html>

2.12. Заявка до НАТО, де нас не чекали: всі деталі рішення Зеленського про «швидкий вступ» до Альянсу

Про те, що 30 вересня буде важким днем для світової спільноти, було наперед відомо. Російський лідер Володимир Путін, який за тиждень до того перейшов до прямих ядерних погроз в агресії проти України, призначив на п'ятницю початок процесу протиправної анексії східних та південних територій України (саме ця анексія за логікою РФ може призвести до ядерних ударів).

Здавалося, що ліміт карколомних новин міжнародного масштабу, пов'язаних з Україною, цим буде вичерпаний.

Але Київ і на цьому фоні зміг здивувати партнерів. До того ж зробив це двічі. Обидва рази для ключових західних союзників України це було неприємне здивування.

Спершу на них чекало здивування, коли Володимир Зеленський, не погоджуючи і не координуючи з ними свої дії, повідомив їх, що Україна подає заявку про вступ до НАТО. Згодом партнери та секретаріат НАТО здивувалися ще раз, коли прочитали у новинах заяву від ОПУ про те, що Україна, як виявляється, «проводила з ними попередні консультації» про цей крок.

Варто зазначити, що реакція союзників на цей експромт виявилася прихильнішою, ніж можна було очікувати за таких обставин.

Нестандартний крок Києва точно не можна назвати помилковим.

На рівні НАТО він не завдасть нам жодної шкоди і теоретично може допомогти у майбутньому (але не зараз – тут необхідні реалістичні очікування).

Та окрім власне натівського виміру, є також вимір внутрішній, і він цього разу, схоже, був головним. Цей крок вибив політичні козири в опонентів Зеленського та змусив навіть найзапекліших його противників вдатися до компліментів на адресу чинного президента.

А ще він створив так зване legacy – політичний спадок президента Зеленського, що лишиться в історії попри те, що сама ця так звана «заявка про вступ до НАТО» не має юридичного значення, не є обов'язковим кроком для вступу до НАТО і є виключно політичним документом.

Політична заявка

30 вересня, після засідання РНБО, присвяченого російській спробі анексувати чотири області України, Володимир Зеленський зробив ще одну заяву, несподівану та лише побічно дотичну до цієї події.

Президент оголосив, що Україна підписала заявку на пришвидшений вступ до Північноатлантичного альянсу.

«Де-факто ми вже пройшли свій шлях до НАТО... Сьогодні Україна подає заявку, щоб зробити це де-юре. За про-

цедурою, яка відповідатиме нашому значенню для захисту всієї нашої спільноти... Ми робимо свій визначальний крок, підписуючи заявку України на вступ у пришвидшеному порядку до НАТО», – заявив глава держави.

Як це часто буває з політиками, у цій заяві не все є юридично коректним.

Ні, Україна не діяла за процедурою. Перш за все через те, що процедура вступу до НАТО (на відміну від ЄС) взагалі не передбачає потреби подавати заявку - про що і в офісі президента, і в МЗС чудово знають.

Спільно підписаний Зеленським, Стефанчуком і Шмигалем документ посилається на ст. 10 Вашингтонського договору НАТО. Ця стаття справді присвячена процедурі розширення Альянсу, але вона не містить ані натяку на потребу подавати якусь заявку. Натомість вона каже, що ініціатором розширення є сам Альянс, який за власного бажання та у разі одностайної згоди держав-союзників може запросити до членства ту державу, яку забажає.

Тому Польща чи Литва ніколи не подавали письмових «заявок про вступ до НАТО, підписаних трьома топ-посадовцями», і так само цього не робила, приміром, Північна Македонія, що доєдналася до блоку найпізніше. Достатньо того, що держава на політичному рівні прагне членства, а Альянс про це знає.

Цікава деталь – останні три роки чинна українська влада наполегливо пояснювала, що говорити про заявку немає потреби, адже Альянс вже знає про цей намір України. У 2019 році, під час візиту до України Північноатлантичної ради, тодішній профільний віцепрем'єр Дмитро Кулеба публічно переконував у цьому на спільному брифінгу з генсеком НАТО.

Але немає і заборони робити такий символічний крок, який здійснила Україна – і такі приклади теж були (наприклад, так робили Швеція і Фінляндія, про що трохи згодом).

Тим більше, що у команди Зеленського був політичний привід для цього.

Річ у тім, що пояснення українських дипломатів про те, що НАТО не чекає від нас жодних заявок, хоч і були коректними – але не видавалися переконливими для частини суспільства, а опозиційні політики часом не втрачали нагоди дорікнути Банковій, що вона нібито «не хоче до НАТО», якщо не подає заявку.

Цей аргумент спливав регулярно, перед ключовими двосторонніми або багатосторонніми подіями на кшталт саміту НАТО. 29-30 вересня авторів цих рядків довелося спостерігати чергову хвилю вимог до влади, до яких долучився також експрезидент Петро Порошенко.

У цьому фокусі рішення про подання заявки – ідеальне для влади. Сформований критиками наратив про необхідність заявки перетворив Зеленського з об'єкта критичних зауважень на того, хто нібито просунув Україну до членства – навіть якщо на практиці цей крок поки що не змінив нічого.

А от чи будуть зміни у відносинах з партнерами згодом? Це запитання лишається відкритим.

Проти волі США

Немає підстав впевнено стверджувати, що рішення про подання заявки було ухвалене під впливом нової хвилі критики – але можна стверджувати як доконаний факт, що Україна вирішила «податися» до НАТО без консультацій із тими, кому адресована її заявка.

Натомість Київ зробив усе, щоби переконати і партнерів, і сторонніх спостерігачів у тому, що його рішення – спонтанне. Не було консультацій з цього приводу з генсеком, ані (найголовніше) з ключовими членами НАТО, свідчать численні джерела «Європейської правди» та західні ЗМІ. Натомість від української влади лунали плутані, конфліктуючі сигнали.

Радник глави Офісу президента Михайло Подоляк, відповідальний за комунікацію сигналів Банкової, увечері п'ятниці зробив несподівану (та неправдиву!) заяву про те, що подання заявки узгоджувалося чи принаймні обговорювалося з союзниками. «Попередні консультації справді проходили протягом певного часу на рівні різних експертів і перших осіб держав та блоку НАТО», – заявив він, додавши, що вже зараз тривають «інтенсивні переговори» про вступ України (що також є неправдою).

Можна лише уявити подив американських дипломатів у НАТО або відповідальних за Україну у Вашингтоні, які прочитали цю заяву. Тому пізно вночі Подоляку довелося опублікувати уточнення про те, що консультації щодо вступу лише “починаються відсьогодні”.

Реакція основних партнерів на українську ініціативу стала прохолодною і лише підтвердила, що крок України став для них несподіванкою. Генсек НАТО Єнс Столтенберг та держсекретар США Ентоні Блінкен, що вимушено реагували одними з перших (у них були заплановані пресконференції на цей час), обійшлися очікуваними, формальними та вже багато років повторюваними фразами про те, що “двері НАТО відчинені для України”, але обидва додали, що вважають пріоритетом допомогу Україні в опорі агресору.

Однак згодом на сцену вийшов Білий дім і додав до цих формальних фраз короткий сигнал, що продемонстрував ставлення до української “самодіяльності”. “Процесом у Брюсселі треба зайнятися в інший час”, – заявив він, по суті, передавши Києву відповідь “ні” на подану заявку.

Утім, не обійшлося і без приємних сюрпризів.

Точніше, “сюрпризу”, в однині. Ним стала заява очільниці канадського МЗС Мелані Жолі.

Перебуваючи у Вашингтоні, вона на спільній пресконференції з Блінкеном взялася відповісти на запитання журналіста з приводу того, чи може Україна стати членом НАТО

за прискореною процедурою, як Швеція та Фінляндія. І хоча Жолі відповіла коротко і дещо розмито, не сказавши нічого про “прискорену процедуру” або про заявку як таку – вона при цьому заявила про підтримку вступу.

“Ми вважаємо, що Україна має бути членом НАТО. Таку позицію ми відстоюємо вже понад десятиліття”, – сказала глава канадського МЗС.

Наразі неясно, наскільки ця спонтанна заява відповідає позиції Джастіна Трюдо. Мелані Жолі відповідала експромтом; до того ж Канада, як і інші союзники, не знала наперед про намір Зеленського про “подачу заявки” 30 вересня. Однак для тих, хто слідкує за ставленням Канади до зближення України і НАТО, навіть ця заява схожа на невеличкий прорив. Річ у тім, що останні кілька років канадські дипломати дуже скептично ставилися до прагнення України зробити формальні кроки до НАТО, зокрема, Оттава переконувала Київ перестати навіть говорити про План дій щодо членства (ПДЧ).

Однак після початку повномасштабного вторгнення Канада почала змінювати позицію з низки питань. І не виключено, що щодо НАТО також. Якщо це так і якщо Україна отримує лобіста свого членства по той бік Атлантики, то це не буде зайвим для зміни позиції США, які за чинної адміністрації перетворилися радше на скептики щодо наших євроатлантичних перспектив.

Єдиними, хто висловився з однозначною підтримкою пришвидшеного вступу України до НАТО, стали держави Балтії. За три години після заяви Зеленського про українську заявку вони виступили з синхронним, одночасним повідомленнями про те, що підтримують не просто наше членство, а швидкий вступ до Альянсу.

Це, звісно, не означає, що жодна інша держава не готова нас підтримати. Просто спонтанне рішення Києва без консультацій з партнерами звело до мінімуму кількість країн, готових про це заявити відразу, без коаліційних/урядових консультацій.

Тепер одна із задач влади – наростити цю кількість.

Однак треба ставити реальні цілі та розуміти, що повторити успіх заявки про вступ до ЄС цього разу не вийде. Бо вже зараз доводиться бачити завищені очікування з цього приводу. А якщо вони будуть ще й у представників влади – це призведе до розчарування та зворотного ефекту.

Що (не) зміниться для нас і НАТО?

Почнемо з того, що лишиться незмінним. Цього набагато більше. Хоча певні зміни також є, про них трохи згодом.

По-перше, нічого не зміниться у виборі між НАТО та “альтернативними гарантіями”. Київ прямуватиме до членства не більше і не менше, ніж це було до 30 вересня.

Україна і до того прагнула до Альянсу. Офіс президента ще у червні (у тому числі під суспільним тиском) закинув свою ідею відмови від членства на користь інших типів гарантії чи навіть альтернативного альянсу. В останні місяці ОПУ постійно заявляє про безальтернативність мети вступити до НАТО, і заявка не внесла тут жодних змін.

Натомість Банкова сконцентрувалася на ідеї отримання тимчасових гарантії до набуття членства і зараз просуває ідею такого договору за назвою Kyiv Security Compact. Ця ініціатива лишається незмінною і після того, як ми подали заявку.

По-друге, у відносинах України та НАТО не відбудеться змін. Принаймні, з точки зору самого Брюсселя.

Одна з багатьох відмінностей процедури розширення ЄС та НАТО – це те, що для Євросоюзу заявка – це офіційний етап, і її подача запустила коліщата ухвалення рішень у Брюсселі, які зрештою дозволили нам перейти на принципово новий рівень у відносинах – отримати статус кандидата. З Альянсом так не вийде, бо для секретаріату НАТО наша “заявка” не має юридичного значення, а проміжного етапу, на який Україна могла би претендувати, просто не існує.

Ми вже є офіційно визнаним кандидатом на вступ. Визнання України *aspiring country*, тобто “державою-аспірантом” відбулося у 2018 році, ще за попереднього президента. А від варіанту отримання ПДЧ Київ відмовляється – і правильно робить.

По-третє, хоча колись вступ України до Альянсу обов’язково відбудеться, ближчим часом він виключений, і заявка не змінює фундаментальних причин цього.

Одна з причин очевидна – це триваюча гаряча війна, включно з ядерною загрозою. Хай як привабливо звучать заяви про те, що Альянс у відповідь на нову спробу анексії з боку Путіна має дати нам членство негайно і це, мовляв, дозволить запобігти ескалації – але це так не працює.

У ситуації, коли війна вже триває і лінія фронту не стабілізована, надання безпекових гарантії означає моментальний вступ гаранта у війну. Альянс не готовий і не буде готовий до добровільного вступу у війну з ядерною державою. Вступ до НАТО можливий лише після сталого припинення бойових дій – чи то з деокупацією всієї території, чи то у разі стабілізації лінії зіткнення. І тут відсутній простір для дискусії.

Але і це не єдина причина, чому горизонт нашого членства у Альянсі – значно далі, ніж передбачає термінове “подання заявки”.

Попри те, що Північноатлантичний Альянс є передусім військовим блоком – але політична, точніше ціннісна складова також є важливою для багатьох його членів. Принаймні частина з них вважають, що Україна не відповідає саме політичним критеріям членства, стосовно рівня дієвості демократії (і байдуже, що в складі блоку є держави на кшталт Туреччини чи Угорщини, які також йому не відповідають – “перевірка” тут здійснюється лише на вході).

Крім того, не менша, а може й більша кількість союзників вважають, що для України перспектива вступу ста-

не стимулом для реформ, який неприпустимо руйнувати. Через це, навіть після перемоги України у війні її негайний вступ до НАТО лишить українську малоймовірним. НАТО волітиме побачити, що судова система функціонує як годиться, а не так, як звикли останні роки, із наявністю “смотрящих” на Банковій та рішеннями, що виносяться по дзвінку звідти; переконатися, що обмеження демократичних свобод, запроваджені у воєнний час, зняті, і демократія функціонує тощо.

У НАТО рішення ухвалюються консенсусом, тому за всіх намагань Києва не вийде змінити ціннісні установки значної частини країн-членів.

А те, що до таких держав належать також США, роблять ці очікування ще більш марними.

Тому найгірше, що можуть зараз зробити українці – це повірити у те, що заявка призведе до швидкого вступу. Та й Банковій варто трохи “прикрутити” потік заяв про те, що Україна “вже відповідає усім стандартам НАТО”, бо це не є правдою у частині демократії, верховенства права тощо. А постійне повторення цієї тези лише переконує держави-скептики у тому, що Київ не дозрів до членства, і що Київ, звісно, має увійти до Альянсу – але лише після виконання чіткої програми реформ.

Так, а де ж зміни?

На завершення – підіб’ємо підсумки.

Як і йшлося на початку статті, підписана Зеленським заявка про “вступ до НАТО за швидкою процедурою” насправді має передусім внутрішньополітичний ефект.

Цей символічний, але очікуваний багатьма крок зняв політичні спекуляції про те, чи йде Україна до НАТО, а також став однозначним виграшним особисто для президента у політичній боротьбі з опонентами.

Але окрім тактичної переваги просто зараз, цей крок – попри його “символічність” – стане також стратегічним здобутком для Зеленського. Адже те, що, одного дня Україна стане членом НАТО, сьогодні не ставить під сумнів ніхто. Навіть скептичні у минулому Німеччина та Франція втратили аргументи проти цього. І коли це станеться, то в історії лишить те, що політичну “заявку про вступ” подав саме президент Зеленський, навіть якщо зорі складуться так, що сам вступ відбудеться вже за його наступника (так само, як лишилося в історії те, що до Конституції норму про рух до НАТО внесли за Порошенка).

Утім, не можна говорити, що “заявка Зеленського” байдужа для відносин Україна-НАТО. Там також децю зміниться.

Перш за все, Київ отримає політичний привід схилити партнерів бодай до формальних розмов про це. Щоби це увійшло, так би мовити, у звичку для усіх майбутніх двосторонніх переговорів.

І друге та найважливіше.

Дуже правильно те, що цим кроком Україна твердо фіксує свій намір про вступ без існуючого нині проміжного етапу – ПДЧ, бо той стане лише гальмом, додатковим джерелом затримки у той момент, коли з’явиться політична готовність і України, і Альянсу до інтеграції. Ми справді маємо наполягати, що Україна потребує вступу за фінсько-шведською моделлю або ж розробки нового формату, який би враховував наші особливості.

В ідеалі принципове рішення про це (але не про сам вступ!) може бути ухвалене на Вільнюському саміті НАТО наступного року.

Сподіваємося, що так і станеться, і що на той час Україна вже буде деокупована, а Росія визнає свою поразку. Це зробить дискусію про новий формат нашого руху до НАТО значно більш предметною. От тільки не треба виходити на

саміт із новими неочікуваними для союзників пропозиціями, які вони почують у телезверненні Зеленського.

Повторення такої практики в Альянсі точно не оцінять.

Автор: Сергій Сидоренко,

редактор «Європейської правди»

Сергій Сидоренко. Заявка до НАТО, де нас не чекали: всі деталі рішення Зеленського про «швидкий вступ» до Альянсу. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/2/7147904/>

2.13. США опублікували звіт про постачання зброї Україні від 21.11.2022 р.

Для доставки озброєння важкі транспортні літаки здійснили 878 рейсів до Європи. Задіяно також 48 кораблів.

США поставили Україні понад 88 тис. тонн озброєнь та військової техніки на загальну суму \$21,5 млрд із кінця лютого цього року. Про це повідомляє Інтерфакс-Україна з посиланням на дані Держдепу США.

Зокрема, Україна отримала 236 артилерійських систем – 142 буксировані 155-мм гаубиці M777A2 та 36 105-мм гаубиць. Також було поставлено 38 реактивних систем залпового вогню HIMARS та 20 120-мм мінометів.

Крім того, ЗСУ отримали понад 1 млн артилерійських снарядів, 108,5 тис. переносних ракетних комплексів для боротьби з броньованими цілями, 1,4 тис. переносних зенітних ракетних комплексів, 15 вертольотів, 46 радарів, 10,2 тис. автоматів та пістолетів, понад 70 млн набоїв для стрілецької зброї та 26 патрульних катерів.

Для доставки озброєння важкі транспортні літаки – як військові, так і зафрахтовані Пентагоном – здійснили 878 рейсів до Європи. Задіяно було також 48 кораблів та 4 тис. трейлерів.

10 листопада США оголосили про надання нового пакету військової допомоги для України. До нього увійшли ЗРК Avenger, ракети для ППО, снаряди для артилерії та багато іншої техніки.

URL: <https://ua.korrespondent.net/world/4537044-ssha-opublikuvaly-zvit-pro-postachannia-zbroi-ukraini>

2.14. Вступ України в НАТО до кінця війни: деталі нової пропозиції про розширення Альянсу

Рух України до членства в НАТО став не менш, а можливо, й більш нагальним пріоритетом для нашої держави, ніж членство в ЄС, яке точно потребуватиме довшої роботи, адаптації законодавства, підготовки до об'єднання ринків тощо.

Вступ до НАТО, що є політичним рішенням, в теорії може відбутися значно швидше. А суспільна підтримка вступу в Альянс нині б'є рекорди і стала ще однією з об'єднувачих ідей для українців.

Утім, проблемою лишається брак одностайності у підтримці вступу України у лавах самого Альянсу.

Про те, як подолати цей виклик, вже замислюються західні друзі України, що пропонують свої «рецепти» та плани дій. Один із них вже представлений на розгляд Європейської народної партії (ЄНП) – провідної партійної групи в Європі. З огляду на важливість питання ми пропонуємо його до вашого вивчення.

* * * * *

Саміт НАТО у Вільнюсі, який відбудеться 11-12 липня 2023 року, стане місцем, де з'явиться відповідь на стратегічне питання геополітичного значення – **чи отримає Україна запрошення до НАТО, чи ні.**

Якщо Україну не запросять до НАТО під час Вільнюського саміту, це матиме серйозні негативні наслідки для довгострокової архітектури безпеки на європейському континенті.

Це буде чітким свідченням, що Путін має право вето на розширення НАТО.

Це також означатиме, що європейський континент і надалі наражатиметься на серйозні короткострокові та довгострокові ризики для безпеки.

У 2008 році відмова у наданні ПДЧ, тобто незапрошення України та Грузії до НАТО, під час Бухарестського саміту мала наслідком агресивну війну Росії проти Грузії, а згодом наслідком стали окупація Криму та війна проти України, яка розпочалася у 2014 році та була розширена до повномасштабної у 2022 році.

Повторення тих самих стратегічних помилок під час Вільнюського саміту призведе до тих самих трагічних наслідків, тобто до подальшого посилення агресивності Путіна та його кремлівського режиму.

ЄНП, провідна європейська політична сила, взяла на себе лідерство у підтримці України від початку цієї війни.

Тож зараз вона повинна сформулювати чітку позицію на підтримку членства України в НАТО до Вільнюського саміту та очолити європейські дебати з цього питання.

Аргументи противників

Є **три основні аргументи скептиків**, чому вони заперечують проти того, щоб на Вільнюському саміті Україна отримала пропозицію щодо членства в НАТО.

- Кажуть, що вступ України не посилить НАТО, і навіть дискусія про таку можливість може зруйнувати єдність Заходу;
- Багато країн-членів НАТО побоюються членства України, бо, на їхню думку, це посилить аргументацію Путі-

на про те, що Росія оточена ворогами, і допоможе йому ще більше мобілізувати народ на підтримку війни;

- Багато членів НАТО бояться надати Україні запрошення до вступу під час Вільнюського саміту, бо це означатиме негайне використання статті 5 Вашингтонського договору і негайне залучення НАТО у триваючу війну.

Як ЄНП має відповісти на ці аргументи?

По-перше, членство України – це не лише безпрецедентна можливість посилити військовий потенціал НАТО. Це рішення також об'єднає Захід для гарантування стійкого миру на європейському континенті.

НАТО створили в 1949 році, щоб колективно протистояти експансії Радянського Союзу в Європі.

Україна зараз робить саме це, а її військовий потенціал перевищує критерії членства в Альянсі.

Сьогодні Україна наодинці бореться за досягнення мети НАТО.

Звісно, вона має західну військову допомогу, але веде війну сама, не маючи безпекових гарантій.

Протягом минулого року українські солдати, військово-політичне керівництво і суспільство України довели, що мають сильнішу мотивацію і спроможність захищати свою землю, ніж будь-яка інша країна в Європі. Якби Україна приєдналася до НАТО (а також ЄС), то сформувала би перевірене в боях ядро «європейської армії».

Та найважливіше, що членство України в НАТО вирішило би найбільший виклик безпеці Європи, який становить авторитарна Росія. А трансформація постпутінської Росії, своєю чергою, матиме значний вплив на відновлення і підтримання миру на європейському континенті.

Це є головним стратегічним завданням як для НАТО, так і для ЄС, оскільки поява демократії в Росії – єдиний спосіб запобігти подальшій російській агресії.

Україна в НАТО допоможе змінити Росію

Членство України в НАТО справді сприятиме трансформації постпутінської Росії в демократію. Саме тому російська опозиція підтримує членство України в НАТО, і саме тому Путін так запекло виступає проти цього.

Зараз у Росії бракує підтримки перетворення країни на демократію.

Щоби більшість росіян підтримала таку трансформацію, **російське суспільство повинно відмовитися від мрії про відновлення імперії.**

Це найважливіший перший крок.

Але як допомогти російському народу відмовитися від імперських мрій?

Ми можемо назвати це завдання найважливішим викликом у процесі «депутінізації» Росії.

Досягти цього можливо лише за таких умов:

- Повна військова поразка Росії в Україні;
- Притягнення Путіна і Лукашенка до відповідальності в Міжнародному трибуналі за злочин агресії;
- Надання Україні запрошення до членства в НАТО.

Річ у тім, що таке запрошення стало б найпотужнішим сигналом для росіян, що **їхня мрія про відновлення імперії розвіялася**. Бо це означатиме, що Україна незворотно опинилася у західному таборі.

Вирішальне значення для сталого миру на європейському континенті має довгострокова стабільність демократії в постпутінській Росії.

А це можливо лише у разі, якщо імперська мрія Путіна (*а також пересічних росіян. – ЄП*) про Новоросію буде не лише рішуче розбита, але й її відновлення буде неможливе, адже рано чи пізно ностальгія за минулим накриє «молоду російську демократію».

Треба, щоби навіть найзапекліші імперські яструби в Росії усвідомили, що Україна – поза межами їхньої досяжності.

Тому в інтересах Заходу надати Україні членство в НАТО в найближчому майбутньому.

Це потрібно не стільки для гарантування безпеки України, а насамперед – щоб допомогти росіянам не піддатися знову імперській ностальгії, яка раніше зруйнувала «ельцинську демократію» і привела до влади Путіна.

Путін дуже добре розуміє, що членство України в НАТО не несе жодних загроз для безпеки Росії, оскільки це оборонний Альянс, який не загрожує його країні жодною військовою агресією.

Саме тому Путін не заперечував проти вступу Швеції та Фінляндії до НАТО.

Їхнє членство наближає НАТО до російського кордону – але не руйнує імперську ідею Росії.

Натомість вступ України до НАТО руйнує путінську ідеологію «Новоросії». А без цього наративу він втрачає лояльність багатьох росіян до свого режиму, яка ґрунтується на імперській ностальгії.

Страх втратити внутрішній контроль є головною причиною запеклого спротиву Путіна членству України в НАТО.

Вибір у Вільнюсі

Під час Вільнюського саміту члени НАТО повинні будуть вирішити, до кого вони прислухаються в питанні членства України в НАТО: до авторитарного Путіна і його друзів у Кремлі чи до російської опозиції, яка бореться за демократію в Росії, і тому не заперечує проти того, щоб Україна обирала свій власний шлях.

Вступ України до НАТО не означає прямого вступу Альянсу у війну (детально про це – далі), але він може прискорити виведення російських військ з України та повернути мир на європейський континент.

Існують різні способи гарантувати, що запрошення України до вступу в НАТО вже зараз не стане для країн-членів Альянсу зобов'язанням вступити у війну.

Україна не очікує такого зобов'язання.

Тому, як варіант, запрошення НАТО для України могло б передбачати положення про те, що **стаття 5 набуде чинності лише після перемоги України у війні.**

Навіть таке «обмежене членство» надало б Україні багато суттєвих переваг, оскільки вона стала б учасницею рутинної діяльності та навчань НАТО. Та ще важливіше, що це стало б дуже чітким **сигналом, що НАТО назавжди залишиться з Україною.**

Це також стало б дуже потужним сигналом для російського народу, і особливо для російського військового керівництва, що Україна вже є частиною Заходу і ніколи не буде частиною російської імперії.

Що мрія про відновлення імперії зникла назавжди.

А для російських військових це буде сигналом, що немає жодної надії досягти чогось в Україні, зважаючи на українську військову мотивацію та західні військові технології разом узяті.

Тому навіть **тимчасово обмежене членство** України в НАТО надішле їм достатньо чіткий сигнал.

Також рішення НАТО може підштовхнути частину кремлівської політичної та військової еліти до пошуку шляхів припинення цієї катастрофічної для Росії війни. Адже альтернатива – продовження конфронтації Росії з об'єднаним Заходом щодо майбутнього України – означатиме подальшу ізоляцію та остаточну катастрофу для самої Росії.

Підсумовуючи: запрошення України до вступу в НАТО вже на Вільнюському саміті не лише допоможе Україні, але й створить перспективи для довгострокового стійкого миру в Європі та навіть для утворення демократії в Росії.

Натомість відмова від цієї пропозиції була би повторенням стратегічної помилки і втратою можливості для довгострокового вирішення проблеми безпеки на європейському континенті.

Депутати Європейського парламенту:

Раса Юкнявічене, Литва

Анджей Галіцький, Польща

Андрюс Кубілюс, Литва

Іван Штефанець, Словаччина

Романа Томц, Словенія

Зігфрід Мурешан, Румунія

Владімір Більчик, Словаччина

Андрей Ковачев, Болгарія

Ріго Террас, Естонія

Сандра Калніете, Латвія

Томас Тобе, Швеція

URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/02/23/7156788/>

Розділ III.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

3.1. ЄС: анексія Криму залишається прямим викликом міжнародній безпеці

Європейський Союз залишається непохитним у своїй підтримці суверенітету та територіальної цілісності України.

Як повідомляє «Європейська правда», про це йдеться у заяві Високого представника ЄС Жозепа Борреля у день шостої річниці незаконної анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Російською Федерацією

«Європейський Союз вкотре підтверджує, що не визнає та продовжує засуджувати це порушення міжнародного права. Анексія Криму й досі є прямим викликом міжнародній безпеці. Вона несе серйозні наслідки для міжнародного правопорядку, що захищає територіальну цілісність, єдність і суверенітет усіх держав», – йдеться у заяві.

В ЄС зазначили, що посилення мілітаризації півострова продовжує чинити негативний вплив на безпекову ситуацію у регіоні Чорного моря.

«Порушуючи міжнародне гуманітарне право, жителям Криму нав'язують російське громадянство та призов до збройних сил Російської Федерації», – заявили в Брюсселі.

Європейський Союз також засуджує будівництво Керченського мосту без згоди України та нещодавне відкриття його залізничної секції.

«Це – кроки до подальшої примусової інтеграції незаконно анексованого півострова із Росією та ще одне пору-

шення суверенітету та територіальної цілісності України. Євросоюз очікує від Росії забезпечення безперешкодного та вільного доступу усіх суден до та з Азовського моря через Керченську протоку згідно з нормами міжнародного права. Незаконні обмеження такого доступу й досі тривають і мають негативні економічні наслідки для українських портів на Азовському морі та цілого регіону», – йдеться у заяві.

ЄС також відзначає значне погіршення ситуації з правами людини в Криму з моменту анексії.

«Мешканці півострова зіштовхуються із систематичними обмеженнями засадничих свобод, таких як свобода вираження, релігії чи віросповідання та об'єднань, а також права на мирні зібрання. Згідно з Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 74/168 від 18 грудня 2019 року, вкрай важливо, аби регіональні та міжнародні механізми з моніторингу за правами людини, а також неурядові правозахисні організації мали безперешкодний доступ до Криму і Севастополя», – зазначається в заяві.

URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/03/16/7243787/>

3.2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII (Витяг)

Україна згідно з Конституцією України є суверенною і незалежною державою. Суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав з порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, Гаазькими конвенціями 1907 року, IV Женевською конвенці-

єю 1949 року, а також всупереч Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року, Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 року та іншим міжнародно-правовим актам є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом.

Основою гуманітарної, соціальної та економічної політики держави Україна стосовно населення тимчасово окупованої території України є захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин.

Стаття 1. Правовий статус тимчасово окупованої території України

1. Тимчасово окупована територія України (далі – тимчасово окупована територія) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України.

2. Датою початку тимчасової окупації є 20 лютого 2014 року.

Стаття 3. Тимчасово окупована територія

1. Для цілей цього Закону тимчасово окупованою територією визначається:

1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;

2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилегло до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

3) надра під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями.

Стаття 4. Правовий режим тимчасово окупованої території

1. На тимчасово окупованій території на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, вчинення правочинів, проведення виборів та референдумів, реалізації інших прав і свобод людини і громадянина.

2. Правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території.

3. Правовий режим тимчасово окупованої території може бути визначено, змінено чи скасовано виключно законами України.

Стаття 10. Порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї

1. Громадяни України мають право на вільний та безперешкодний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України.

2. В'їзд іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзд з неї допускаються лише за спеціальним дозволом через контрольні пункти в'їзду-виїзду.

Порядок в'їзду іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 14. Особливості припинення проходження громадянами України військової служби у військових формуваннях та правоохоронних органах України, пов'язані з тимчасовою окупацією території

1. Військовослужбовці військових формувань та правоохоронних органів України, які прибули з тимчасово окупованої території і виявили бажання (за наявності підстав) звільнитися з військової служби, звільняються з військової служби, у тому числі в особливий період, за наявних підстав, а при їх відсутності – у зв'язку із скороченням штатів, якщо вони звернулися з клопотанням про звільнення протягом трьох місяців після прибуття з тимчасово окупованої території.

2. Військовослужбовці військових формувань та правоохоронних органів України, які не прибули до визначених пунктів у визначені військовими формуваннями та правоохоронними органами України строки, вважаються такими, що залишили військові частини, та зараховуються у розпорядження відповідних посадових осіб. Відповідна інформація щодо їх розшуку надається до правоохоронних органів.

3. Військовослужбовці військових формувань та правоохоронних органів України, стосовно яких отримано документальне підтвердження про їх зарахування до Збройних Сил Російської Федерації або спеціальних служб чи правоохоронних органів Російської Федерації, виключаються із списків військових формувань та правоохоронних органів України, а контракт вважається припиненим з часу їх зарахування (або отримання інформації про їх зарахування) до Збройних Сил Російської Федерації або спеціальних служб чи правоохоронних органів Російської Федерації.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

3.3. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю 17 грудня 2018 р.

73/194. Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Україна, а також районів Чорного та Азовського морів

Генеральна Асамблея,

посилаючись на Статут Організації Об'єднаних Націй, в якому, зокрема, йдеться про те, що всі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в їхніх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним з цілями Організації Об'єднаних Націй,

посилаючись також на свою резолюцію 68/262 від 27 березня 2014 року про територіальну цілісність України, в якій підтверджується прихильність Генеральної Асамблеї суверенітету, політичній незалежності, єдності і територіальній цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах,

посилаючись далі на свої резолюції 71/205 і 72/190 про становище в галузі прав людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна, від 19 грудня 2016 року та 19 грудня 2017 року відповідно,

засуджуючи триваючу тимчасову окупацію Російською Федерацією частини території України, а саме Автономної Республіки Крим та міста Севастополь (далі – Крим), і підтверджуючи невизнання її анексії,

нагадуючи, що тимчасова окупація Криму та загроза силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності України Російською Федерацією суперечить зобов'язанням, узятим у відповідності до Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) від 5 грудня 1994 року, в яко-

му, зокрема, було підтверджено зобов'язання поважати незалежність і суверенітет та існуючі кордони України,

підтримуючи прагнення України дотримуватися міжнародного права в її зусиллях по припиненню тимчасової російської окупації Криму,

1. підкреслює, що присутність російських військ у Криму суперечить національному суверенітету, політичній незалежності та територіальній цілісності України і підриває безпеку і стабільність сусідніх країн і європейського регіону;

2. висловлює свою серйозну стурбованість з приводу прогресуючої мілітаризації Криму як окупованого Російською Федерацією, а також висловлює стурбованість повідомленнями про триваючу дестабілізацію обстановки в Криму внаслідок поставок Російською Федерацією систем озброєнь, включаючи літаки і ракети, здатні нести ядерну зброю, зброю і боеприпаси та направлення нею військового персоналу на територію України, і настійно закликає Російську Федерацію припинити таку діяльність;

3. висловлює свою стурбованість у зв'язку з проведенням у Криму численних військових навчань російських збройних сил, що може підірвати регіональну безпеку і тягне за собою значні довгострокові негативні екологічні наслідки в регіоні;

4. висловлює також свою заклопотаність у зв'язку з триваючими діями Російської Федерації в районах Чорного моря, що оточують Крим, і в Азовському морі, включаючи їх мілітаризацію, які створюють додаткові загрози для України і підривають стабільність ширшого регіону;

5. висловлює свою найсерйознішу стурбованість небезпечним наростанням напруженості і невинуватим застосуванням сили Російською Федерацією проти України, в тому числі проти трьох суден Військово-морських сил України, а саме «Бердянськ», «Нікополь» і буксира «Яна Капу», 25 листопада 2018 року в Чорному морі, а також серйозним

пораненням кількох членів їх екіпажів, закликає Російську Федерацію невідкладно звільнити судна, їх екіпажі та обладнання і закликає також проявляти максимальну стриманість з метою негайної деескалації ситуації;

6. закликає Російську Федерацію утримуватися від перешкоджання законному здійсненню навігаційних прав і свобод у Чорному і Азовському морях і Керченській протоці, відповідно до застосовуваних міжнародним правом, зокрема положеннями Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року;

7. засуджує будівництво і відкриття Російською Федерацією моста через Керченську протоку між Російською Федерацією і тимчасово окупованим Кримом, що сприяє подальшій мілітаризації Криму, і засуджує також зростаючу військову присутність Російської Федерації в районах Чорного і Азовського морів, у тому числі в Керченській протоці, утиски російською Федерацією комерційних суден і обмеження міжнародного судноплавства там;

8. настійно закликає Російську Федерацію вивести свої збройні сили з Криму і негайно припинити тимчасову окупацію території України;

9. постановляє продовжити розгляд цього питання на своїй сімдесять четвертій сесії.

56-е пленарне засідання, 17 грудня 2018 року

URL: <https://undocs.org/en/A/RES/73/194> (In English)

3.4. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 14.09.2020 р.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»

Відповідно до статті 107 Конституції України **постановляю:**

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» (додається).

2. Затвердити Стратегію національної безпеки України (додається).

3. Визнати такою, що втратила чинність, статтю 2 Указу Президента України від 26 травня 2015 року № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».

4. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

14 вересня 2020 року

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/09/15/7114351/>

Президент Зеленський ввів у дію нову стратегію національної безпеки, схвалену перед тим членами РНБО.

Такий комплексний документ, що визначає напрямок розвитку безпекового сектору та до певної міри, зовнішньополітичні пріоритети, в Україні затверджується утретє. Уперше він з'явився за Ющенка, у 2007 році (за Януковича його змінили, підчистивши і без того обережні згадки про НАТО). Другу стратегію ухвалили за Порошенка, у травні 2015 року. Нинішня редакція – третя.

Цікава деталь: хоча указ підписав Зеленський, та під самою стратегією, тобто документом із пріоритетами нашої

держави, стоїть підпис не президента, а глави його офісу, Андрія Єрмака. Це може видаватися дивним, але такою є традиція: попередні документи схвалювали глави секретаріату та адміністрації президента, Віктор Балого та Борис Ложкін відповідно.

Та найбільшою несподіванкою – цього разу приємною – можна вважати зміст цього документа.

Документ рясніє згадками та жорсткими формулюваннями щодо держави-агресора, визначає амбітні завдання щодо НАТО.

А от у зовнішньополітичній сфері до пріоритетів України є питання.

Росія – агресор, Донбас – окупований

Документ сформований структурно інакше, ніж попередній і доволі системно – є підстави припустити, що його кістяк готували не на Банковій – джерела кажуть, що до його розробки був залучений Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД).

Документ відштовхується від норми Конституції про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю в Україні». Реалізація цієї норми визначена як головна ціль державної політики нацбезпеки, а прагнення миру задеклароване як ключовий пріоритет.

Та попри це, документ не уникає напряду називати Росію «державою-агресором» та «окупантом». В цьому сенсі кидається у вічі різниця відмінності між політичною лексикою Зеленського та Єрмака, які усіляко намагаються уникати будь-яких образливих для РФ термінів, та Стратегією, під якою стоять підписи тих самих Єрмака за Зеленського!

Новий документ вживає навіть жорсткішу термінологію щодо російського контролю на Донбасі – його статус прирівняли до кримського.

«Де-факто владу» на цих територіях Стратегія відтепер згадує як *«російську окупаційну адміністрацію... на тимчасово окупованих територіях АР Крим та Севастополя і в окремих районах Донецької та Луганської областей»*. Для порівняння, 5 років тому йшлося про *«маріонеткові квазі-державні утворення на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей»*, без окремого визначення окупаційної влади в Криму.

До слова, у оновленій Стратегії Криму взагалі приділено дещо більше уваги, ніж у попередній її редакції. І йдеться не лише про зростання числа згадок про нього.

Уперше одним з напрямів дій держави названий захист громадян на окупованих територіях, включно із Кримом.

«Україна захищатиме права, свободи і законні інтереси своїх громадян на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, реалізовуватиме ініціативи щодо реінтеграції цих територій, соціального захисту та підтримки населення, яке проживає на зазначених територіях, а також захисту прав і свобод осіб, що належать до кримськотатарського народу, караїмів і кримчаків, утримуватиме зазначені питання на міжнародному порядку денному» – йдеться у документі.

Це – перша згадка про кримськотатарське корінне населення півострова у документі такого статусу.

Як перемогти Росію?

Тези, які визначають шлях до повернення Донбасу та Криму, який бачить нинішнє керівництво держави, заслуговують на окрему увагу.

Звісно, жодних дат та термінів там немає, але конкретика наявна.

Зокрема, з документу випливає, що військовий шлях повернення Донбасу не розглядається або принаймні не є пріоритетним. Головний пріоритет – міжнародний тиск на РФ.

«Україна вживатиме заходів для запобігання ескалації конфлікту з Російською Федерацією, насамперед шляхом збільшення її потенційної ціни до неприйнятної для Російської Федерації рівня. Пріоритетними напрямками є посилення оборонних і безпекових спроможностей, зміцнення міжнародної підтримки України та ефективне використання міжнародної допомоги, а також збереження консолідованого міжнародного політичного, економічного та правового тиску на агресора», – йдеться у документі.

Привертає увагу те, що жодної згадки про «Мінськ» у Стратегії немає. Ба більше, президент лишив шанс для зміни переговорного формату з Кремлем та залучення інших посередників, у тому числі в трансатлантичному форматі.

«Україна вестиме переговори з Російською Федерацією за посередництва партнерів з числа держав – членів ЄС та НАТО, а також ОБСЄ», – йдеться у Стратегії. Без жодної згадки саме про Німеччину та Францію у цьому контексті.

Окремо Стратегія обіцяє, що Україна «продовжить позовну роботу у **міжнародних судових інстанціях** із притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності». У попередній стратегії подібного твердження не було, оскільки ключові скарги «Україна проти РФ», у тому числі в Суді ООН, були подані вже після розробки цього документу.

Йдемо до НАТО – але не так, як досі

А от абревіатура НАТО зустрічається удвічі рідше, ніж 5 років тому – 11 згадок проти 24. Втім, це не означає зменшення уваги до блоку. Навпаки – як не дивно – за меншої кількості згадок, їхня амбітність зросла. Це є природним, зважаючи на розвиток відносин із Альянсом за минулі роки.

Одним з ключових напрямів гарантування національної безпеки є *«розвиток особливого партнерства з Органі-*

зацією Північноатлантичного договору з метою набуття повноправного членства України в НАТО», при цьому набуття повноправного членства у блоці визначене як «стратегічний курс держави».

Для порівняння, у Стратегії, ухваленій у 2015 році, йшлося лише про «формування умов для вступу в НАТО». Та й загалом, до 2020 року включно у ній розраховували лише на «розвиток особливого партнерства з НАТО».

Та реальність перевищила амбіції, визначені за президентства Порошенка.

Україна суттєво перевиконала плани щодо зближення з Альянсом.

Як відомо, у 2018 році блок визнав за нами статус держави, що прагне вступу до Альянсу, (чи, спрощено, «держави-аспіранта»). У 2019 році прагнення до вступу закріпили в Конституції, а у 2020 Альянс офіційно надав нам статус «партнера з розширеними можливостями».

Що конкретно має робити Україна, щоби досягти нових цілей? Стратегія визначає такі завдання-вектори:

– досягти у максимальній стислій строці достатньої взаємосумісності Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав Альянсу;

– суттєво активізувати реформи, які необхідно впровадити з метою досягнення відповідності критеріям членства в НАТО у рамках імплементації річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО;

– отримати запрошення та приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО.

Від редакції додамо, що напрями визначені вірно, і тепер головне, щоби так само коректною була їхня реалізація.

Втім, маємо і ложку дьогтю.

Амбітність завдань могла би бути вищою, але чомусь в РНБО випустили з уваги важливий пріоритет: у документ

взагалі не увійшло прагнення України до участі у формуванні стратегії оновлення НАТО, відомою також як **NATO 2030** або **NATO reflection process**.

А це має бути пріоритетом України, якщо ми бачимо для себе місце у майбутньому Альянсі!

Виникає питання: а чи радилися автори стратегії з урядом на фінальному етапі?

Адже щонайменше в офісі профільного віцепрем'єра, в Урядовому офісі з євроінтеграції та у МЗС цим питанням опікуються вельми предметно. Лишається сподіватися, що і без фіксації цього напрямку в стратегії робота у цій сфері не припиниться.

І, насамкінець, згадаємо кілька пріоритетних реформ, критично важливих для зближення з НАТО.

Позитивна новина: стратегія зазначає, що реформа СБУ має відбутися за стандартами НАТО – Служба має перетворитися на «уповноважений держорган у сферах контррозвідувальної діяльності та охорони державної таємниці, головний орган у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю». Це може стати вагомим аргументом на користь повноцінної реформи СБУ (відповідний законопроект зараз перебуває на розгляді у парламенті).

Також Стратегія доручає «прискорити оборонну та безпекову реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО» та зміцнити бойовий потенціал ЗСУ, зокрема, через «трансформації професійної культури на основі доктринальних підходів і принципів командування й контролю, підготовки, освіти НАТО».

Підсумовуючи: попри дивну відсутність #NATO2030, блоки щодо НАТО та щодо протидії російській агресії вийшли доволі непоганими.

Цього не скажеш про наступний блок – зовнішньополітичні пріоритети нашої держави.

Несподівані міжнародні пріоритети

«Порошенківська» редакція Стратегії визначала лише одну державу, відносини з якою мають стратегічне значення – це Сполучені штати Америки. Крім США, пріоритетними були також відносини з міжнародними організаціями (НАТО, ЄС, Рада Європи, ООН, ОБСЄ); жодну іншу державу документ виділяти не став.

Нинішня стратегія змінила цей підхід, що загалом можна вітати. Але градація ключових партнерів викликає низку запитань.

На першому місці у розділі за назвою «Основні напрями зовнішньополітичної діяльності» – ЄС та НАТО із визначеною метою про набуття повноправного членства. Тут питань немає.

Наступний рівень – 5 основних партнерів, з якими ми плануємо розвивати «всебічне співробітництво». Це США, Британія, Канада, Німеччина, Франція (саме у такому не алфавітному порядку). Співпраця із ними «має для України пріоритетний стратегічний характер та спрямовується на зміцнення гарантій незалежності й суверенітету, сприяння демократичному поступу та розвитку України», каже стратегія.

Звісно, про окремі держави з цього списку можна дискутувати; так само хтось може ставити питання, чому до переліку додали, приміром, Польщу – та загалом ці пріоритети не заперечити. Ця п'ятірка точно входить до числа тих держав Заходу, які є для нас найвагомішими партнерами.

А от далі у списку починається якась дивина.

На другому рівні за пріоритетністю ще 5 держав: Азербайджан, Грузія, Литва, Польща, Туреччина (наведені у документі за алфавітним порядком, а, очевидно, не за пріоритетністю). Із цими державами Україна **розвиватиме «стратегічне партнерство»**.

Присутність Азербайджану в цьому переліку, м'яко кажучи, дивує.

Ця держава точно не є для нас партнером у просуванні демократії. Вона не допомагає боротися з російською агресією. Економічних підстав для цього також немає: за перше півріччя 2020 року ми експортували до Азербайджану товарів на \$179 млн, це лише 0,78% українського експорту.

Так, ми імпортуємо звідти певні обсяги нафти; ба більше, формально Азербайджан є ключовим постачальником (63% імпорту сирої нафти у 1 половині 2020 року), але не йдеться про обсяги аж такої стратегічної ваги! По-перше, власний український видобуток є вищим за імпорт з Баку та має великий потенціал зростання; по-друге, Україна імпортує кількарізово більші обсяги перероблених нафтопродуктів.

Словом, поява Азербайджану у переліку стратегічних партнерів змушує замислитися – чи йдеться про прорачунок, чи про банальний лобізм (а про те, що Азербайджан вміє «зацікавити» іноземних посадовців, здавна ходять легенди).

А от для Румунії – чорноморської держави-члена НАТО, яка має доволі сильні антиросійські настрої і в суспільстві, і серед політиків, місця серед стратегічних пріоритетів України знову не знайшлося.

І це – ще сумніше. Бо ця держава має вагомий потенціал підтримки України, у тому числі безпекової, який Київ чомусь системно ігнорує.

Та й загалом, на жаль, ми досі недооцінюємо вагу відносин із сусідами. У пріоритетних напрямках у новій стратегії взагалі немає також Словаччини, яка має для нашої енергетичної незалежності ще більшу вагу, ніж Азербайджан – майже весь обсяг газу іде через словацький кордон. Але для неї подібного місця у Стратегії не знайшлося. Всіх їх об'єднали у єдину групу «держав Центральної та Південно-Східної Європи», з якими ми будемо розвивати **«тісні добросусідські відносини»**, незалежно від наявності спільного кордону.

Втім, інші зовнішньополітичні пріоритети можна лише підтримати.

Трохи нижчий рівень важливості, ніж з 10 стратегічними партнерами, Стратегія присвоїла «іншим державам Балтії (крім Литви) та державам Північної Європи». Це блок держав із **«партнерськими відносинами»**. Ще дві держави-сусідки, Молдова та Білорусь, де рівень проросійських сентиментів є доволі високим, проходять у блоці **«прагматичні відносини»**. А із державами Азії, Близького Сходу, Африки та Південної Америки (без виділення жодної з них) Україна розвиватиме **«взаємовигідне економічне співробітництво»**.

Стратегічному партнерству з Китаєм, таким чином, покладено край. І це, певно, правильний вибір у нинішній ситуації, адже дружба з Пекіном була би здатна зруйнувати партнерство із нашим найважливішим стратегічним партнером – США. **Історія з «Мотор Січчю»** це дуже яскраво проілюструвала.

Між реформами і реалізмом

Попри критику окремих деталей зовнішньополітичного блоку, треба визнати: це лише невелика частина Стратегії. А загалом документ справляє дуже непогане враження.

Треба зауважити, що безпекова стратегія зачіпає не лише питання «жорсткої безпеки», як-то військову співпрацю чи реформу силового блоку. Її предметом є також економічна, енергетична, інформаційна, кібербезпека тощо. Окремий наголос на проведенні реформ, включаючи «повну імплементацію та подальшу адаптацію Угоди про асоціацію» як необхідний крок на шляху до членства в ЄС.

При цьому звертає на себе увагу реалістичність у оцінці стану держави. Ось лише кілька цитат, які це ілюструють:

«Джерелом загроз незалежності України, її суверенітету і демократії залишається недостатня ефективність держав-

них органів, що ускладнює вироблення і реалізацію ефективної політики...

Непослідовність та незавершеність реформ і корупція перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її стале і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище»

Необхідні реформи, які згадує документ як шлях до виходу з цього глухого кута, також не викликають заперечень – від боротьби з корупцією до підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Втім, очевидно, що це – лише рамковий перелік реформ. Стратегія це напругу визнає та зазначає: окремі напрямки мають бути деталізовані. І тут – чи не найбільша несподіванка. Вже ближчим часом РНБО має підготувати (а президент – затвердити) також **Стратегію зовнішньополітичної діяльності**. Такий документ з'явиться вперше; хоча неясно, чи буде це документ публічним, чи матиме обмежений рівень доступу.

Є шанс, що у цьому документі будуть уточнені чи виправлені речі, які викликали подив у загальній Стратегії.

Також в Україні мають з'явитися ще 14 секторальних стратегій, що стосуються нацбезпеки, як-то стратегія енергетичної безпеки, військової безпеки, кібербезпеки, продовольчої безпеки тощо. Звісно, багато залежить від змісту цих майбутніх документів, тому рано говорити про «перемогу», однак фактом є те, що подібного комплексного підходу до стратегування в історії України ще не було

Крім того, якість та сміливість нинішнього документу, дає підстави для принаймні обережних позитивних сподівань.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/09/15/7114351/>

**3.5. Указ Президента України №117/2021 від
24.03.2021 р. «Про Стратегію деокупації та
реінтеграції тимчасово окупованої території
Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»**

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»

Відповідно до статті 107 Конституції України **постановляю:**

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» (додається).

2. Затвердити Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (додається).

3. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

4. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ
24 березня 2021 року

Введено в дію
*Указом Президента України
від 24 березня 2021 року № 117/2021*

РІШЕННЯ
Ради національної безпеки і оборони України
від 11 березня 2021 року
Про Стратегію деокупації та реінтеграції
тимчасово окупованої території Автономної
Республіки Крим та міста Севастополя

Відповідно до положень статті 4 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» Рада національної безпеки і оборони України, розглянувши проект Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, **вирішила:**

1. Схвалити проект Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

2. Запропонувати Президентові України затвердити Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

3. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк розробити та затвердити план заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України
О.ДАНІЛОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО

*Указом Президента України
від 24 березня 2021 року № 117/2021*

СТРАТЕГІЯ**деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої
території Автономної Республіки Крим та міста
Севастополя****Преамбула**

Збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата у 2014 році, призвела до тимчасової окупації Російською Федерацією невід'ємних частин території України – Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, окремих районів у Донецькій та Луганській областях, створивши перший у Європі після Другої світової війни прецедент спроби анексії частини території однієї держави іншою.

Російська Федерація як одна зі сторін Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року грубо знехтувала своїми міжнародними зобов'язаннями за цим міжнародним договором, порушила один з основних принципів міжнародного права щодо непорушності кордонів, піддала ревізії архітектуру європейської системи безпеки.

Реалізуючи агресивні зовнішньополітичні стратегії, Російська Федерація проводить активну мілітаризацію тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, створює військово-стратегічний плацдарм поширення зони збройного конфлікту з Кримського півострова на Середземноморський регіон, Близький Схід та Африку.

Кримський півострів поступово перетворюється Російською Федерацією на військову базу, стає джерелом небезпеки і загрози для стабільності Європи і всього світу. А в разі

розміщення на території Кримського півострова тактичної ядерної зброї і засобів її доставки Російська Федерація руйнує міжнародний режим нерозповсюдження зброї масового ураження, перетворює тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на потенційну військову мішень, ставить під загрозу безпеку та життя громадян України.

На тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Російською Федерацією та її окупаційною адміністрацією системно порушуються права людини і основоположні свободи, зокрема право на свободу слова, мирних зібрань, свободу світогляду та віросповідання, вчиняються злочини проти людяності, воєнні злочини та інші порушення норм міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права, здійснюються політично вмотивовані кримінальні переслідування, систематичне переслідування осіб, які засуджують окупацію Російською Федерацією території України, проводиться призов місцевого населення на військову службу держави-окупанта, застосований масовий примус місцевого населення до набуття громадянства Російської Федерації, здійснюються незаконні позбавлення волі, обшуки, застосовуються катування, порушується право на справедливий суд.

Від початку тимчасової окупації Російською Федерацією на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя здійснюється системне та масове блокування доступу до українських інформаційних ресурсів, зокрема засобів масової інформації, офіційних вебсайтів органів державної влади України та органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, сайтів окремих громадських об'єднань у мережі Інтернет, що робить російські пропагандистські інформаційні ресурси іноді єдиними доступними джерелами отримання інформації громадянами України на тимчасово окупованій території України.

Російською Федерацією та її окупаційною адміністрацією на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя порушуються права корінних народів і національних меншин України, зокрема право на етнічну ідентичність, культурну і мовну самобутність, свободу світогляду і віросповідання, свободу об'єднань, право на освіту, спостерігаються утиски та системні прояви дискримінації за етнічною та релігійною ознаками, впроваджується цілеспрямована політика щодо зміни демографічного складу населення. З тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя здійснюється витискання українців, представників корінних народів, знищення ознак їх національної ідентичності.

Російською Федерацією, окупаційною адміністрацією Російської Федерації вчиняються дії щодо протиправного заволодіння, користування та розпорядження майном, у тому числі земельними ділянками, що знаходяться на тимчасово окупованій території України і належить державі Україна, Автономній Республіці Крим, територіальним громадам, у тому числі територіальній громаді міста Севастополя, а також громадянам і юридичним особам України.

З метою створення умов для деокупації та безпечної реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, нейтралізації загроз національній та міжнародній безпеці, гарантування прав людини і основоположних свобод на основі Декларації про державний суверенітет України та Конституції України, керуючись Статутом Організації Об'єднаних Націй та Декларацією про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 року, Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 року, Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Про те-

риторіальну цілісність України» від 27 березня 2014 року № 68/262, положеннями актів інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, з урахуванням Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, Постанови Верховної Ради України від 22 вересня 2016 року № 1602–VIII «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи» Україна визначає Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Загальні положення

1. Наскрізним елементом політики деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (далі – тимчасово окупована територія) є реалізація комплексу заходів дипломатичного, військового, економічного, інформаційного, гуманітарного та іншого характеру.

2. Одним із найважливіших елементів політики реінтеграції тимчасово окупованої території є застосування інклюзивного суспільного діалогу за участю інститутів громадянського суспільства, залучення їх до процесу підготовки та реалізації політики і механізмів установавання та підтримання миру.

3. Формування в Україні політики деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території поєднується із заходами щодо розбудови миру, посилення обороноздатності держави, забезпечення подальшого суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку України на засадах європейської та євроатлантичної інтеграції.

4. Цілями державної політики щодо забезпечення деокупації тимчасово окупованої території та її безпечної реінтеграції є:

відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону, забезпечення державного суверенітету України;

забезпечення національної єдності, стійкості та згуртованості українського суспільства і держави Україна;

припинення використання тимчасово окупованої території для діяльності, яка загрожує національній безпеці України та/або спрямована на піддрив міжнародної безпеки і миру;

визначення правових засад перехідного правосуддя;

формування та реалізація політики у правовій, соціальній, освітній, інформаційній, гуманітарній та інших сферах щодо зростання та зміцнення рівня довіри, гарантування прав та законних інтересів громадян України, які постраждали внаслідок тимчасової окупації;

забезпечення сталого суспільно-політичного, гуманітарного та економічного розвитку України відповідно до визначених засад внутрішньої і зовнішньої політики, стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

Керівні принципи

5. Територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя є невід'ємною складовою частиною території України.

6. Україна послідовно всіма засобами протидіє легітимізації Російською Федерацією спроби анексії тимчасово окупованої території та інтеграції цієї території у правовий, політичний, соціально-економічний, гуманітарний, інформаційний простір Російської Федерації.

7. Україна не визнає і не визнаватиме результатів так званих «референдумів і виборів», проведених на тимчасово окупованій території з порушенням законодавства України та міжнародного права.

8. Україна наголошує на пріоритетності політико-дипломатичних засобів із вирішення збройного конфлікту, розв'язаного Російською Федерацією, відновлення та розбудови миру.

9. Україна залишає за собою право застосування всіх передбачених міжнародним правом і національним законодавством засобів захисту прав і свобод людини, національних інтересів, відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону та забезпечення державного суверенітету.

10. Україна визнає недійсними будь-які правочини, вчинені фізичними і юридичними особами на тимчасово окупованій території з порушенням вимог законодавства України.

11. Україна не визнає примусового або автоматичного набуття громадянства України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації, розцінюючи це як акт примусу щодо громадян України та порушення міжнародного гуманітарного права.

12. Україна запроваджує заходи у сфері перехідного правосуддя, зокрема щодо відшкодування шкоди, завданої у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, захисту та відновлення порушених прав, притягнення до відповідальності винних осіб, забезпечення права на правду про збройний конфлікт, недопущення виникнення збройного конфлікту в майбутньому.

13. Україна відстоює принцип денуклеаризації і демілітаризації Кримського півострова, перетворення Чорноморського регіону на територію миру і безпеки.

14. Україна формує доказову базу щодо міжнародних злочинів, які вчиняє Російська Федерація та її окупаційна адміністрація на тимчасово окупованій території, зокрема порушень прав людини, воєнних злочинів та злочинів проти людяності, норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права, а також забезпечує збір інформації про моральну і матеріальну шкоду та збитки, заподіяні державі Україна, її громадянам і юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України.

15. Україна формує правові засади та вживає заходів із надання допомоги громадянам України, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, збройного конфлікту, тимчасової окупації території України, відшкодування завданої їм шкоди, встановлює з урахуванням норм міжнародного права правові підстави притягнення до відповідальності осіб, причетних до здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України, встановлення режимів тимчасової окупації та контролю щодо частини території України з боку Російської Федерації, зокрема визначає підстави для застосування амністії, люстрації.

16. Україна відстоює позицію щодо недопущення послаблення (зменшення кількості, обсягу та форм контролю за фактичним станом) персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), запроваджених Україною, іноземними державами, міжнародними (міждержавними) організаціями (об'єднаннями) до Російської Федерації, її фізичних та юридичних осіб, до досягнення мети їх запровадження, а також щодо необхідності посилення санкційного тиску на Російську Федерацію, у тому числі запровадження нових санкцій, з метою забезпечення деокупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

17. Україна застосовує особливий режим в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї з метою гарантування безпеки громадян, захищення критично важливих об'єктів інфраструктури, недопущення поширення з тимчасово окупованої території терористичних та інших загроз.

18. Україна здійснює постійний моніторинг перетину її державного кордону та перетину адміністративної межі з тимчасово окупованою територією, вживає відповідно до законодавства України заходів щодо притягнення до відповідальності фізичних осіб, які незаконно прибувають на тимчасово окуповану територію.

19. Україна вживає усіх необхідних соціальних, гуманітарних, освітніх, комунікаційних, правових, медичних та інших заходів для забезпечення можливості реалізації громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, їхніх прав та законних інтересів на підконтрольній Україні території.

20. Україна створює умови для зростання та зміцнення рівня довіри громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, до органів державної влади України, інших суб'єктів владних повноважень.

21. Україна розробляє заходи із підтримки в соціальній, гуманітарній, економічній, освітній, медичній сферах, спрямовані на відновлення прав та законних інтересів громадян України, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, збройного конфлікту, тимчасової окупації території України, у тому числі тих, які проживають на тимчасово окупованій території.

22. Україна визнає незаконним будь-яке ввезення/вивезення товарів військового призначення та подвійного використання на/із тимчасово окупованої території, що здійснюється з порушенням законодавства України у сфері експортного контролю.

Пріоритетні напрями

23. Передумовами реінтеграції тимчасово окупованої території є:

розвиток демократичних інститутів, механізмів забезпечення захисту прав, свобод людини і громадянина;

розвиток економіки України, що має забезпечити поступове наближення якості життя в Україні до європейських стандартів;

підвищення ефективності державного управління, зміцнення обороноздатності держави, поліпшення спроможностей та розвиток Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів, розбудова оборонно-промислового комплексу;

підвищення рівня національної стійкості, запобігання потенційним конфліктам;

вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, збройного конфлікту, тимчасової окупації території України;

постійна підтримка та розвиток контактів соціально-гуманітарного, культурного, інформаційного характеру з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території;

сприяння консолідації українського суспільства, формування патріотичного, державницького світогляду, збереження та розвиток духовно-моральних цінностей Українського народу;

консолідація міжнародних зусиль з метою сприяння процесу деокупації тимчасово окупованої території, вирішення проблемних питань, пов'язаних із тимчасовою окупацією Російською Федерацією частини території України, зокрема щодо посередництва під час переговорів у різних міжнародних форматах, здійснення моніторингу, надання

допомоги Україні у військово-технічній, економічній, гуманітарній та інших сферах;

забезпечення реалізації громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, гарантованого Конституцією України права на освіту.

Захист прав і свобод людини

24. Державна політика щодо тимчасово окупованої території виходить з пріоритетності гарантій безпеки людини, ужиття усіх необхідних заходів із забезпечення її прав і основоположних свобод, доступу до освіти та медичного обслуговування, реалізації права на свободу світогляду і віросповідання, а також прав у соціально-економічній, культурній, інформаційній та інших сферах.

25. Україна фіксує всі факти порушень Російською Федерацією, окупаційною адміністрацією Російської Федерації прав і свобод та законних інтересів громадян України на тимчасово окупованій території, вживає заходів для надання їм відповідної правової оцінки, захисту та відновлення прав, свобод і законних інтересів.

26. Україна визначає одним із пріоритетних завдань своєї політики щодо тимчасово окупованої території ужиття усіх необхідних заходів із захисту прав і законних інтересів громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на цій території на законних підставах.

27. Україна наполягає на необхідності звільнення всіх заручників і незаконно утримуваних осіб, які перебувають на тимчасово окупованій території або території Російської Федерації, всіх громадян України, що незаконно переслідуються владою Російської Федерації, окупаційною адміністрацією Російської Федерації за політичними мотивами, а також об'єктивного розслідування із залученням експертів міжнародних організацій усіх випадків зникнення громадян України на тимчасово окупованій території.

28. Україна здійснює постійний моніторинг рішень і дій Російської Федерації, окупаційної адміністрації Російської Федерації щодо тимчасово окупованої території, які порушують права та законні інтереси юридичних осіб та громадян України, а також іноземців, осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають на тимчасово окупованій території, та надає правову оцінку таким рішенням і діям.

29. Україна підтримує ініціативи, спрямовані на захист прав і свобод людини на тимчасово окупованій території, здійснення моніторингу додержання Російською Федерацією, окупаційною адміністрацією Російської Федерації норм міжнародного права, насамперед у сфері прав і свобод людини та міжнародного гуманітарного права.

30. Україна виходить із необхідності широкого залучення і всебічного сприяння діяльності на постійній основі міжнародних організацій та громадських правозахисних організацій щодо захисту прав і свобод людини на тимчасово окупованій території.

31. Україна продовжує співробітництво в рамках міжнародних організацій з метою підготовки і прийняття рішень щодо міжнародного засудження порушень прав людини і основоположних свобод на тимчасово окупованій території, та застосування до Російської Федерації, її окупаційної адміністрації відповідних заходів впливу, домагатиметься виконання таких рішень.

Правовий захист громадян України і юридичних осіб України, права і законні інтереси яких порушені внаслідок збройної агресії Російської Федерації та тимчасової окупації території України

32. Україна надає сприяння у здійсненні правового захисту і представленні прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб України, які порушені внаслідок збройної агресії Російської Федерації, збройного конфлікту, тимчасо-

вої окупації території України, у судах України і міжнародних судових установах.

33. Україна надає правову оцінку діям або бездіяльності посадових і службових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, військових формувань та правоохоронних органів України, що порушили присягу і вчинили державну зраду під час здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України та тимчасової окупації Автономної Республіки Крим і міста Севастополя.

34. Україна вживає заходів, передбачених Законом України «Про санкції», та інших законних заходів щодо так званих «посадових і службових осіб» органів окупаційної адміністрації Російської Федерації і збройних формувань Російської Федерації, посадових і службових осіб Російської Федерації, безпосередньо причетних до тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, юридичних осіб Російської Федерації та інших держав, які здійснюють незаконну діяльність на тимчасово окупованій території.

35. Україна використовує всі доступні міжнародно-правові механізми для захисту майнових прав та інтересів держави Україна, її громадян і юридичних осіб, порушує в установленому порядку в судах України і міжнародних судових установах питання щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок обмеження у здійсненні права власності на майно, що знаходиться на тимчасово окупованій території, знищення або пошкодження такого майна у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України.

36. Україна вживає всіх законних заходів для повернення майна держави Україна, її громадян і юридичних осіб, яке незаконно захоплене у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, чи компенсації вартості такого

майна та втраченої вигоди внаслідок його незаконного відчуження.

37. Україна забезпечує населення тимчасово окупованої території адміністративними послугами шляхом створення відповідних центрів біля адміністративної межі з тимчасово окупованою територією, доступ до яких здійснюватиметься за документами, що посвідчують особу відповідно до законодавства України, розвиває у пріоритетному порядку онлайн-сервіси для забезпечення відповідними послугами.

38. Україна здійснює заходи із визначення засад переходного правосуддя, зокрема запровадження механізмів відшкодування шкоди у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, захисту та відновлення порушених прав, притягнення винних у кримінальних правопорушеннях за злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку до відповідальності.

39. Україна запроваджує програму підготовки кадрів для забезпечення процесу деокупації та реінтеграції, управління деокупованою територією.

Економічна політика

40. Україна застосовує персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) щодо громадян і юридичних осіб Російської Федерації, інших іноземних суб'єктів, які незаконно здійснюють діяльність на тимчасово окупованій території.

41. Україна наполягатиме на продовженні існуючих та застосуванні нових міжнародних санкцій щодо Російської Федерації, її фізичних і юридичних осіб на період до повної деокупації тимчасово окупованої території і забезпечення державного суверенітету України, а також відшкодуванні шкоди, завданої державі Україна, її громадянам та юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією Російської Феде-

рації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України.

42. Україна за участю міжнародних аудиторських компаній, експертів визначає та підтверджує збитки, завдані державі Україна, її громадянам та юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією та незаконною діяльністю Російської Федерації на тимчасово окупованій території та в Азово-Чорноморській акваторії.

43. Україна вживає заходів щодо протидії Російській Федерації у веденні нею геологічної розвідки надр на тимчасово окупованій території, у тому числі на прилеглий ділянці континентального шельфу України.

44. Україна провадить активну позовну діяльність проти держави-агресора Російської Федерації, її представників у міжнародних судових установах, сприяє громадянам і юридичним особам України у поданні позовів про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією та супроводженні таких позовів.

45. Україна впроваджує стратегію випереджального розвитку, орієнтовану на зміцнення потенціалу територіальних громад, створення робочих місць, подолання негативних демографічних тенденцій.

46. Україна здійснює постійний моніторинг фактів протиправного заволодіння, користування та розпоряджання Російською Федерацією, її окупаційною адміністрацією майном, у тому числі земельними ділянками, різних форм власності на тимчасово окупованій території та формує доказову базу з метою захисту порушених прав та законних інтересів у судовому порядку, посилення санкцій.

47. Україна забезпечує соціально-економічний розвиток території, прилеглих до тимчасово окупованої тери-

торії, на яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування України здійснюють свої повноваження.

48. Україна забезпечує заходи з подолання наслідків тимчасової окупації, формує перспективну політику та моделі економічного розвитку регіонів з урахуванням потреби підтримки соціальних інновацій, залучення ресурсів держав-партнерів для відновлення тимчасово окупованої території.

49. Україна формує перспективні заходи із відновлення і налагодження економічних зв'язків, які будуть реалізовані після відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону та забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованій території.

50. Україна створює реєстр заподіяної шкоди державі Україна, її громадянам і юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України.

Соціальна і гуманітарна політика

51. Україна гарантує забезпечення прав, свобод і законних інтересів внутрішньо переміщених осіб відповідно до Конституції України, Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та інших законів України.

52. Україна сприяє доступу до закладів освіти громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, для забезпечення реалізації ними права на освіту, зокрема впроваджує механізм спрощеного здобуття освіти для осіб, які проживають на тимчасово окупованій території, а також заохочення осіб, які здобували освіту на тимчасово окупованій території, до продовження здобуття освітнього рівня на підконтрольній Україні території.

53. Україна сприяє залученню спортсменів з тимчасово окупованої території до участі у фізкультурно-оздоровчих

та спортивних заходах, включених до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України.

54. Україна здійснює моніторинг дотримання норм міжнародного права і законодавства України щодо збереження на тимчасово окупованій території культурної спадщини, у тому числі спадщини кримськотатарського народу, і у разі їх порушення вживає необхідних заходів реагування, насамперед шляхом подання позовів у міжнародні судові установи.

55. Україна сприяє та надає необхідну підтримку реалізації гуманітарних ініціатив і програм для громадян, які проживають на тимчасово окупованій території, залучає до впровадження таких ініціатив інститути громадянського суспільства.

56. Україна сприяє збереженню етнічної та релігійної самобутності громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, створює умови, зокрема інституційні, для розвитку культури кримськотатарського та інших корінних народів, національних меншин.

57. Україна вживає додаткових заходів у сфері соціального забезпечення громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, для задоволення їхніх законних інтересів.

58. Україна створює необхідні умови для отримання населенням тимчасово окупованої території гуманітарної допомоги, у тому числі міжнародної.

59. Україна впроваджує проведення медичної, освітньої реформ з урахуванням потреб громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території.

60. Україна вживає заходів щодо збереження культурної спадщини на тимчасово окупованій території, зокрема формує реєстр культурних цінностей та музейних колекцій України на тимчасово окупованій території та реєстр втрачених культурних цінностей.

61. Україна створює на контрольних пунктах в'їзду-виїзду на тимчасово окуповану територію сучасні сервісні зони для надання адміністративних та інших послуг громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, зокрема щодо отримання кваліфікованого електронного підпису, можливості укладення договорів із сімейними лікарями та використання державних програм щодо доступу до лікарських препаратів.

Екологічна політика

62. Україна вживає заходів для продовження здійснення моніторингу навколишнього природного середовища на тимчасово окупованій території, зокрема земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України, природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, стану навколишнього природного середовища, та фіксування фактів екологічних правопорушень і злочинів.

63. Україна застосовує усі можливі механізми міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема в рамках природоохоронної діяльності ООН та організацій, що входять в її систему, інших урядових і неурядових міжнародних організацій, для захисту, аналізу та контролю за станом навколишнього природного середовища на тимчасово окупованій території.

64. Україна створює реєстр шкоди, заподіяної державі України, її громадянам і юридичним особам внаслідок дій Російської Федерації, її окупаційної адміністрації, що призвели до забруднення та іншого негативного впливу на навколишнє природне середовище на тимчасово окупованій території, організовує та здійснює відповідну позовну діяль-

ність у міжнародних судових установах і арбітражах питання щодо відшкодування таких збитків і втрат.

65. Україна, дотримуючись своїх міжнародних зобов'язань, вживає заходів щодо забезпечення виконання на тимчасово окупованій території міжнародних договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема шляхом участі у розробці та реалізації відповідних міждержавних проектів (програм), проведенні інспекційної діяльності, у тому числі з питань, що стосуються збереження довкілля Чорного та Азовського морів, знищення залишків хімічної та інших видів зброї в акваторії Чорного моря.

66. Україна забезпечує створення умов для організації водопостачання Кримського півострова після звільнення тимчасово окупованої території та відновлення на цій території конституційного ладу України.

Інформаційна політика

67. Україна вживає всіх можливих заходів для забезпечення права громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, на доступ до повної, об'єктивної, неупередженої й оперативної інформації про події, які відбуваються в Україні та світі.

68. Україна реалізує інформаційну політику, спрямовану на об'єктивне і достовірне висвітлення ситуації на тимчасово окупованій території у засобах масової інформації, зокрема закордонних.

69. Україна впроваджує комплекс дій, спрямованих на створення постійно діючих каналів інформування громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, про актуальні суспільно-політичні події в Україні та світі, організовує з цією метою виготовлення та поширення на тимчасово окуповану територію контенту адаптивного характеру, зокрема через розвиток новітніх цифрових засобів комунікації, теле- і радіомовлення.

70. Україна налагоджує та підтримує зворотний зв'язок із громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій.

71. Україна протидіє поширенню дезінформації щодо тимчасово окупованої території на світовій арені на основі активної співпраці органів державної влади України та органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень з громадянським суспільством у межах національного, регіонального чи міжнародного форматів, зокрема шляхом поширення українського медіаконтенту за межами України.

72. Україна забезпечує відновлення радіомовлення на середніх хвилях, у тому числі для забезпечення поширення українських радіопрограм на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

73. Україна забезпечує системну підтримку засобів масової інформації, які вимушено були переміщені на підконтрольну Україні територію у зв'язку з тимчасовою окупацією і продовжують діяльність, а також засобів масової інформації, організацій, інших суб'єктів інформаційної діяльності, у тому числі соціальних медіа, що на постійній основі об'єктивно та достовірно висвітлюють кримську тематику.

74. Україна сприяє формуванню національних механізмів констатації правди про факти щодо збройної агресії Російської Федерації та тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, вживає заходів для забезпечення об'єктивної та достовірної документальної реконструкції відповідних подій, оприлюднення встановлених випадків щодо найбільш резонансних фактів або грубих порушень прав і основоположних свобод людини, норм міжнародного гуманітарного та кримінального права задля запобігання маніпуляціям історією в політичних, освітніх та інших інтересах.

Зміцнення національної стійкості

75. Україна впроваджує реформи у сфері децентралізації, розвитку та забезпечення спроможності територіальних громад, зміцнення національної стійкості, розробляє заходи з відновлення роботи органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя після звільнення тимчасово окупованої території та відновлення на цій території конституційного ладу України.

76. Україна впроваджує гуманітарні, соціальні проекти, спрямовані на підвищення рівня соціальної взаємодії та партнерства, посилення національної стійкості, громадської безпеки та цивільного захисту.

77. Україна підтримує проекти та програми міжрегіональної взаємодії територіальних громад на засадах інклюзивного суспільного діалогу, розвитку інститутів громадянського суспільства, суспільних ініціатив, спрямованих на зростання та зміцнення рівня соціальної довіри, соціального капіталу.

78. Україна протидіє спробам використання етнічного та релігійного чинників для легітимізації окупаційної діяльності Російської Федерації, її окупаційної адміністрації на тимчасово окупованій території чи штучного створення розколів в українському суспільстві.

79. Україна забезпечує спеціальну підготовку Збройних Сил України та інших передбачених законом України військових формувань, правоохоронних органів для виконання покладених на них завдань з урахуванням особливостей процесів деокупації та реінтеграції, а також з використанням досвіду громадян України, які брали участь у міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки.

80. Україна сприяє науковому процесу з питань дослідження постконфліктного врегулювання, реінтеграції, внутрішньої та зовнішньої політики Російської Федерації.

Міжнародне співробітництво

81. Україна засновує і розвиває Кримську платформу як ключовий зовнішньополітичний інструмент консолідації міжнародних зусиль, спрямованих на деокупацію та відновлення територіальної цілісності України, подолання наслідків, спричинених тимчасовою окупацією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також захисту прав та інтересів громадян України.

82. Україна вживає заходів для підтримання актуальності питання тимчасової окупації та спроби анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя у європейській і світовій політиці, порушення Російською Федерацією одного з основних принципів міжнародного права щодо непорушності кордонів держав.

83. Україна активно застосовує міжнародні безпекові механізми з метою посилення тиску на Російську Федерацію для забезпечення деокупації тимчасово окупованої території, зокрема механізм Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

84. Україна вживає усіх можливих зовнішньополітичних заходів з метою запобігання і протидії випадкам порушення міжнародної політики невизнання спроби анексії Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, зафіксованої у відповідних актах Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу, НАТО, Ради Європи, ЮНЕСКО, інших міжнародних організацій, рішеннях дружніх до України держав. Спільно з міжнародними партнерами Україна розробляє і здійснює заходи з метою нейтралізації діяльності Російської Федерації, спрямованої на міжнародну легітимізацію спроби анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

85. Україна застосовує персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) щодо Російської

Федерації, її громадян і юридичних осіб, інших іноземних суб'єктів, причетних до здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України та тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, співпрацює з міжнародними партнерами щодо посилення міжнародного санкційного тиску на Російську Федерацію для відновлення територіальної цілісності України.

86. Україна у рамках міжнародних режимів експортного контролю, нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки вживає заходів з метою протидії незаконним переміщенням товарів військового призначення та подвійного використання з/на тимчасово окуповану територію.

87. Україна використовує можливості міжнародного співробітництва і міжнародні судові інструменти з метою мінімізації негативного впливу тимчасової окупації Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя та її мілітаризації на регіональну і міжнародну безпеку та свободу судноплавства в акваторіях Чорного і Азовського морів.

88. Україна бере активну участь у міжнародному співробітництві для запобігання порушенням та захисту прав і свобод людини, прав корінних народів і національних меншин на тимчасово окупованій території, зокрема шляхом взаємодії в рамках міжнародних моніторингових механізмів, надання сприяння відповідній діяльності міжнародних правозахисних і гуманітарних організацій, гуманітарних місій іноземних держав.

89. Україна у співпраці з міжнародними партнерами вживає заходів для забезпечення ефективного моніторингу і документування порушень Російською Федерацією норм міжнародного права та притягнення її до міжнародно-правової відповідальності за здійснення збройної агресії проти України, тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Оборонна та безпекова політика

90. Україна забезпечує реформування та розвиток сектору безпеки і оборони відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», Стратегії національної безпеки України, інших актів законодавства України.

91. Україна відповідно до статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй залишає за собою право застосування всіх передбачених міжнародним правом і законодавством України засобів захисту прав і свобод людини і громадянина, незалежності, державного суверенітету, територіальної цілісності.

Особливості державної політики щодо забезпечення деокупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя

92. Україна ініціює міжнародний переговорний процес щодо визначення модальностей звільнення тимчасово окупованої території та відновлення на цій території конституційного ладу України, ґрунтуючись, зокрема, на положеннях Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, а також на результатах діяльності Кримської платформи.

93. Україна гарантує і забезпечує захист прав, свобод і законних інтересів громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебуватимуть на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя після деокупації.

94. Україна забезпечить проведення виборів на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя відповідно до стандартів Організації з безпеки і співробітництва в Європі та законодавства України після звільнення та повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території, повної і остаточної реінтеграції Кримського півострова в політико-правове, культурне та інформаційне поле України.

95. Процедура повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України відбуватиметься відповідно до Конституції та законів України.

Механізм реалізації

96. Кабінет Міністрів України розробляє та затверджує план заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, на основі якого відповідні державні органи розробляють і реалізують плани заходів щодо забезпечення деокупації тимчасово окупованої території.

Очікувані результати

97. Очікуваними результатами реалізації Стратегії є:

- відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону, забезпечення державного суверенітету України та розбудова миру й безпеки;
- повна безпекова, правова, політична, економічна, екологічна, інформаційна, гуманітарна і соціальна реінтеграція тимчасово окупованої території;
- відбудова та розвиток економіки, соціальної і гуманітарної сфер деокупованої території;
- зростання рівня соціальної стійкості та згуртованості українського суспільства;
- формування правових засад перехідного правосуддя, зокрема впровадження механізмів відшкодування шкоди у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, захисту та відновлення порушених прав, притягнення винних у кримінальних правопорушеннях за злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку до відповідальності, забезпечення права на правду про зброй-

ний конфлікт, недопущення виникнення збройного конфлікту в майбутньому;

- відновлення та забезпечення прав представників кримськотатарського народу та інших корінних народів, національних меншин;
- зміцнення національної стійкості України;
- посилення спроможностей органів сектору безпеки і оборони України;
- запровадження моделі соціально-економічного розвитку деокупованої території;
- сталий розвиток територій, які стали об'єктом збройної агресії Російської Федерації проти України.

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>

3.6. Указ Президента України від 25.03. 2021 р. «Про Стратегію воєнної безпеки України»

Стратегія воєнної безпеки України Воєнна безпека – всеохоплююча оборона (Витяг)

Загальні положення

Воєнна безпека України є однією із засадничих умов реалізації права українського народу на самовизначення, збереження держави Україна та забезпечення її сталого розвитку на основі найвищих цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей.

Захист суверенітету і територіальної цілісності України – найважливіша функція держави, справа всього українського народу. Реалізація цієї норми Конституції Украї-

ни в умовах екзистенційної воєнної загрози національній безпеці, зростання дефіциту фінансових ресурсів та дисбалансу воєнних потенціалів України та Російської Федерації обумовлює необхідність розроблення нової стратегії воєнної безпеки, яка базується на всеохоплюючій обороні України.

Всеохоплююча оборона України – це комплекс заходів, основний зміст яких полягає у:

- превентивних дій та стійкому опорі агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі;
- використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо);
- застосуванні всіх форм і способів збройної боротьби з агресором, зокрема асиметричних та інших дій для оборони України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права.

Головною метою **Стратегії воєнної безпеки України (далі – Стратегія)** є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Правовою основою всеохоплюючої оборони України є Конституція України та інші акти законодавства України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Всеохоплююча оборона України також відповідає закріпленому Статутом ООН суверенному невід'ємному праву кожної держави на самооборону від агресії.

Всеохоплююча оборона України не має на меті досягнення воєнного паритету з Російською Федерацією, що призвело б до надмірної мілітаризації держави та відповідно виснаження національної економіки, а передбачає підтримання певного балансу та синергії воєнних і невоєнних засобів для забезпечення воєнної безпеки України, зокрема:

- координацію спроможностей Збройних Сил України, інших складових сил оборони з можливостями інших складових сектору безпеки і оборони України, узгодження їх розвитку з розвитком оборонної промисловості та політико-дипломатичними заходами;
- гармонійний розвиток всіх складових військового резерву людських ресурсів з поєднанням можливостей оперативного і мобілізаційного резерву, до яких зараховано резервістів і військовозобов'язаних, та громадян, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки і оборони та входять до громадського резерву;
- розвиток спроможностей сил територіальної оборони Збройних Сил України та руху опору за підтримки громадянського суспільства;
- використання новітніх високотехнологічних і високоєфективних засобів ведення збройної боротьби.

Агресивна зовнішня і воєнна політика Російської Федерації загрожує національній безпеці України та інших держав Балтійського і Чорноморського регіонів, може призвести до подальшої ескалації збройної агресії проти України та спровокувати міжнародний збройний конфлікт у Європі.

На національному рівні Російська Федерація залишається воєнним противником України, який здійснює збройну агресію проти України, тимчасово окупував територію

Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, території у Донецькій та Луганській областях, системно застосовує воєнні, політичні, економічні, інформаційно-психологічні, космічні, кібер- та інші засоби, що загрожують незалежності, державному суверенітету і територіальній цілісності України.

Цілі, пріоритети та завдання реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва

Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України та іншими законами України, **Стратегія передбачає досягнення таких цілей реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва:**

- достатні оборонні спроможності держави, які в поєднанні з консолідованим міжнародним тиском на Російську Федерацію можуть забезпечити стримування подальшої ескалації збройної агресії проти України та відновлення її територіальної цілісності в межах державного кордону України;
- потужна територіальна оборона, яка у взаємодії з рухом опору сприятиме підвищенню рівня обороноздатності держави, згуртуванню суспільства, патріотичному вихованню громадян, наданню обороні України всенародного характеру та готовності населення до оборони держави;
- ефективний менеджмент у сфері оборони, заснований на засадах демократичного цивільного контролю, інших євроатлантичних принципах і стандартах, інноваційних рішеннях та сучасних бізнес-практиках, програмно-проектному управлінні оборонними ресурсами, удосконаленні процесів визначення та задоволення потреб оборони України;
- професійний особовий склад Збройних Сил України

- та інших складових сил оборони, який перебуває в центрі уваги держави, підтримується вдосконаленими системами кадрового менеджменту, підготовки до військової служби та військово-патріотичного виховання молоді, може бути в короткі строки посилений підготовленим і вмотивованим військовим резервом;
- сучасне високотехнологічне озброєння, військова та спеціальна техніка Збройних Сил України, інших складових сил оборони, яка забезпечує виконання ними покладених завдань, зокрема в операціях НАТО;
  - розвинута військова інфраструктура, об'єднана логістика та достатні запаси матеріальних засобів, дієва система медичного забезпечення, що відповідають потребам сил оборони;
  - побудовані на національних і євроатлантичних цінностях сили оборони, які відповідають критеріям набуття повноправного членства України в НАТО, взаємосумісні з відповідними компетентними органами держав – членів НАТО та спроможні робити гідний внесок у проведення операції НАТО.

Визначені пріоритети будуть реалізовані шляхом виконання таких основних завдань:

- *за пріоритетом – запровадження об'єднаного керівництва з підготовки та ведення всеохоплюючої оборони України*
  - створення системи комплексного стратегічного аналізу воєнних загроз національній безпеці України, координація діяльності розвідувальних органів, розвиток об'єднаних розвідувальних спроможностей сил оборони з метою отримання повної та достовірної упереджувальної інформації для своєчасного ухвалення рішень щодо забезпечення воєнної безпеки держави;

- формування відповідно до євроатлантичних принципів системи об'єднаного керівництва з підготовки та ведення всеохоплюючої оборони України як складової системи управління державою, що забезпечить мобілізацію всього воєнного, економічного, соціального, іншого потенціалу для всеохоплюючої оборони України та демократичний цивільний контроль над силами оборони України;
- нарощування спроможностей щодо охорони повітряного простору та протиповітряного прикриття важливих державних і військових об'єктів, їх трансформації в загальнодержавну систему оборони України;
- забезпечення формування та реалізації ефективної державної політики у воєнній сфері, у сфері оборони і військового будівництва, імплементації поєднаних єдиними цілями, пріоритетами та завданнями Стратегії, Стратегічного оборонного бюлетеня України, програм і планів діяльності Кабінету Міністрів України, взаємоузгоджених з іншими документами планування у сфері національної безпеки і оборони;
- набуття повноправного членства України в НАТО, подальша інтеграція в європейські структури безпеки, прагматичне міжнародне оборонне співробітництво та інше.
- *за пріоритетом – розвиток інституційних спроможностей Міністерства оборони України та інших органів управління складових сил оборони*
  - досягнення Міністерством оборони України необхідних інституційних спроможностей для забезпечення формування та реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва за участю інших органів управління складових сил оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого

самоврядування, а також взаємодії з компетентними органами інших держав та міжнародними організаціями під час підготовки до всеохоплюючої оборони України, надання відсічі і стримування збройної агресії проти України, ліквідації збройного конфлікту та під час відбудовного періоду після закінчення воєнних дій;

- узгоджене з ресурсними можливостями національної економіки планування розвитку оборонних спроможностей та планування всеохоплюючої оборони України, їх поєднання в системі планування у сфері національної безпеки і оборони;
- упровадження програмно-проектного управління оборонними ресурсами з розробленням та своєчасним оновленням комплексу програм і проектів розвитку оборонних спроможностей, планів утримання і розвитку відповідних складових сил оборони, забезпечення виконання державних цільових програм та інше.

– за пріоритетом – нарощування спроможностей Збройних Сил України, сил територіальної оборони у їх складі, інших складових сил оборони до виконання покладених завдань

- оновлення доктрин, концепцій, планів, інших документів щодо підготовки та застосування сил оборони в частині забезпечення їх здатності швидко утворювати необхідні угруповання та розгортатися на загрозливих напрямках, вести превентивні, непередбачувані, асиметричні та інноваційні дії для нівелювання чисельної і технологічної переваги противника, виконання завдань у відриві від основних сил, використовуючи єдиний інформаційний простір;
- підвищення якості та інтенсивності спільної підготовки сил оборони до ведення стратегічних дій (стра-

тегічного розгортання, територіальної оборони України, руху опору, операцій сил оборони), участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

- підвищення рівня боєздатності Збройних Сил України та інших складових сил оборони з досягненням і підтриманням визначених спроможностей щодо вогневого ураження противника, застосування авіації та протиповітряної оборони України, контролю ближньої морської зони, ведення спеціальних операцій, територіальної оборони України, управління та всебічного забезпечення військ (сил), відбиття агресії в кіберпросторі (ведення кібероборони) та інше.
- розвиток за стандартами НАТО системи логістичного забезпечення Збройних Сил України та інших складових сил оборони під час виконання завдань всеохоплюючої оборони України, автоматизація логістичних процесів, їх об'єднання з відповідними процесами національної економіки для підтримки операцій Об'єднаних сил та участі у здійсненні заходів у сфері протимінної діяльності;
- забезпечення живучості, захисту та пожежної безпеки арсеналів, баз і складів, упровадження прийнятих у НАТО принципів і стандартів щодо організації зберігання боєзапасу, пально-мастильних матеріалів, іншого майна;
- досягнення сумісності Збройних Сил України, інших складових сил оборони з відповідними структурами держав – членів НАТО, введення в дію нових військових статутів (доктрин) на основі євроатлантичних принципів та з урахуванням національних традицій, розвиток спроможностей щодо отримання допомоги від іноземних партнерів та її надання іншим державам та інше.

З урахуванням пріоритетності та ресурсних можливостей держави завдання з реалізації державної політики у війсьній сфері, сфері оборони і військового будівництва виконуватимуться в такій послідовності:

- *у короткостроковій перспективі*
- удосконалення та законодавче унормування з урахуванням сучасних підходів та національного досвіду мобілізаційної підготовки та мобілізації, територіальної оборони України, організації руху опору, підготовки території і населення до оборони держави;
- розвиток інституційних спроможностей Міністерства оборони України щодо формування та реалізації державної політики у війсьній сфері, сфері оборони і військового будівництва на засадах демократичного цивільного контролю за участю інших органів управління складових сил оборони;
- удосконалення форм і способів застосування та реформування сил оборони, їх реорганізація на основі принципів і стандартів НАТО з урахуванням підготовки до ведення мережецентричних бойових дій, що передбачають поєднання в єдиній інформаційній мережі джерел інформації (розвідки), органів управління та засобів ураження географічно розосереджених військових частин і підрозділів;
- підвищення якості та інтенсивності спільної підготовки органів військового управління, військових частин і підрозділів Збройних Сил України та органів управління і підрозділів інших складових сил оборони;
- створення мотиваційних чинників для проходження військової служби у військовому резерві, участі в територіальній обороні, підвищення ефективності підготовки резервістів і військовозобов'язаних, формування потужного військового резерву;

- розвиток військово-морських спроможностей держави, зокрема системи висвітлення надводної та підводної обстановки, розширення доступу сил оборони до інформації, що надходить від космічних систем подвійного призначення та інше.
- *у середньостроковій перспективі*
- розвиток та інтеграція оборонних спроможностей держави, зокрема шляхом раціонального планування та ефективного використання наявних оборонних ресурсів і міжнародної допомоги;
- підвищення рівня бойової готовності та спроможностей Збройних Сил України, інших складових сил оборони виконувати завдання за призначенням, у тому числі за рахунок завершення переведення їх на професійну основу та оснащення новітніми системами озброєнь;
- розвиток територіальної оборони як цілісної системи, удосконалення її системи управління та всебічного забезпечення;
- розгортання захищеної мережі обміну інформацією між органами управління сил оборони, яка відповідає вимогам до захисту інформації;
- постачання у війська (сили) сучасної ракетної зброї, здатної вражати важливі военні, інфраструктурні та інші об'єкти противника на великій відстані;
- розвиток ракетного озброєння визначених класів і типів як одного з основних засобів стримування противника;
- забезпечення поступового переозброєння Збройних Сил України, інших складових сил оборони сучасними комплексами протиповітряної оборони;
- *у довгостроковій перспективі*
- посилення потенціалу стримування шляхом нарощування боєздатності Збройних Сил України та інтеграції спроможностей всіх складових сил оборони;

- забезпечення здатності держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища, ефективно протистояти воєнним загрозам, безперебійно функціонувати до і під час воєнного конфлікту, а також у короткі строки відновлюватися після його завершення;
- створення запасів матеріальних засобів, необхідних для проведення стратегічного розгортання, організації руху опору, ведення територіальної оборони України та операцій сил оборони;
- модернізація та усунення диспропорцій розвитку військової інфраструктури, розв'язання житлової проблеми в силах оборони;
- завершення впровадження в силах оборони військових (адміністративних, оперативних і технічних) стандартів, прийнятих у збройних силах держав – членів НАТО;
- трансформація професійної культури на основі принципів і стандартів НАТО в системах керівництва силами оборони, управління військами (силами), їх підготовки, військової освіти і науки;
- оснащення сил оборони високотехнологічним озброєнням, забезпечення сучасною військовою та спеціальною технікою, зокрема з використанням космічних технологій, переозброєння Збройних Сил України багатопільовими бойовими літаками та бойовими вертольотами.

Успіх реалізації стратегії залежить від:

- узгодженості заходів щодо підготовки до всеохоплюючої оборони України, виконання превентивних і адекватних воєнним загрозам дій;
- єдності, патріотизму та готовності держави і суспільства до захисту, зокрема збройного, демократичного ладу, незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України;

- рівня довіри українського суспільства до органів законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні, дієвої протидії корупції, політичної та правової культури в суспільстві, розвитку добросовісного та недискримінаційного суспільства, об'єднаного як повагою до сил оборони, так і повагою до закону;
- достатності економічного розвитку держави для нарощування можливостей оборонної промисловості щодо розроблення, виробництва і постачання силами оборони новітнього озброєння, військової та спеціальної техніки;
- рівня боєздатності Збройних Сил України, опанування силами оборони нових форм і способів ведення бойових дій з урахуванням досвіду протидії гібридній війні проти України, ведення бойових дій на Близькому Сході та інших воєнних конфліктів;
- політичної, економічної та воєнної підтримки України світовою спільнотою в геополітичному протистоянні Російській Федерації.

Прикінцеві положення

Стратегія ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, враховує звіт щодо результатів проведення Міністерством оборони України оборонного огляду, затверджений рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 24 березня 2020 року «Про звіт щодо результатів проведення оборонного огляду Міністерством оборони України», уведеним у дію Указом Президента України від 24 березня 2020 року № 106, та є основою для розроблення Стратегічного оборонного бюлетеня України, плану оборони України, а також державних цільових програм та інших програм, спрямованих на забезпечення реалізації державної політики у сфері оборони, які

розробляються з метою посилення обороноздатності держави, зокрема розвитку систем управління військами і зброєю, військово-морських спроможностей, протиповітряної оборони України, авіації, ракетних військ і артилерії, систем розвідки, радіоелектронної боротьби, безпілотних і роботизованих комплексів, удосконалення систем мобілізації, територіальної оборони України та руху опору.

Всеохоплююча оборона України з комплексним використанням усього потенціалу держави і суспільства для реалізації суверенного права України на самооборону, впровадженням сучасних форм і способів застосування сил оборони, організацією територіальної оборони України та руху опору, стримуванням агресора, підтриманням стійкості та забезпеченням взаємодії в ході підготовки до всеохоплюючої оборони України, відсічі і стримування збройної агресії проти України, ліквідації збройного конфлікту та під час відбудовного періоду після закінчення воєнних дій, а також координація заходів оборони України з міжнародними партнерами є найбільш раціональним підходом, який забезпечить воєнну безпеку України, створить сприятливі умови для відновлення її територіальної цілісності та допоможе досягти більш безпечного майбутнього.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>

3.7. Декларація Кримської платформи від 23.08.2021 р.

23 серпня, 2021 р.

Учасники Міжнародної Кримської платформи,

- керуючись Статутом Організації Об'єднаних Націй, Загальною декларацією прав людини, Заключним актом Народи з безпеки і співробітництва в Європі,

Паризькою хартією для нової Європи, а також цілями і принципами міжнародного права, включаючи міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право,

- беручи до уваги Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 68/262 «Територіальна цілісність України» і наступні резолюції щодо стану дотримання прав людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, Україна, і щодо проблеми милітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Україна, а також частин Чорного і Азовського морів,
- посиляючись на Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 року під назвою «Визначення агресії», у якій, серед іншого, зазначено, що жодні територіальні надбаня або особливі переваги, отримані внаслідок агресії, не визнаються і не мають визнаватися правомірними,
- беручи до уваги положення резолюції Генеральної Асамблеї ООН 75/192, яка закликає держави-члени конструктивно залучатись до узгоджених дій, в тому числі у рамках міжнародних структур, з питань, що стосуються Криму,
- підкреслюючи універсальний і уніфікований характер Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права і підтверджуючи, що Конвенція встановлює правові рамки, в яких повинна здійснюватися вся діяльність у морях і океанах,
- беручи до уваги Наказ, ухвалений 19 квітня 2017 року Міжнародним Судом ООН за поданням України про визначення тимчасових заходів, доки справа перебуває на розгляді, у справі про застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Україна проти Росій-

- ської Федерації), яка накладає на Російську Федерацію зобов'язання утриматися від збереження існуючих та запровадження нових обмежень на здатність кримськотатарського народу зберігати свої представницькі інститути, включаючи Меджліс, а також забезпечувати доступність освіти українською мовою,
- беручи до уваги рішення, винесене 14 січня 2021 року Великою палатою Європейського суду з прав людини у справі Україна проти Росії (щодо Криму) (скарги № 20958/14 і 38334/18), у якому робиться висновок про те, що Росія здійснювала ефективний контроль над Кримом у період з 27 лютого по 18 березня 2014 року і в період після 18 березня 2014 року,
  - підтверджуючи відданість суверенітету, політичній незалежності, єдності і територіальній цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, включаючи її територіальні води,
  - вкотре нагадуючи про те, що Учасники Міжнародної Кримської платформи не визнають і продовжують засуджувати тимчасову окупацію та незаконну анексію Криму, яка є прямим викликом міжнародній безпеці із загрозливими наслідками для міжнародного правопорядку, що захищає територіальну цілісність, єдність і суверенітет усіх держав,

Учасники Міжнародної Кримської платформи засуджують

- триваючі порушення і зловживання та системні неправомірні обмеження прав людини і основних свобод, яких зазнають мешканці Криму, такі як право на мирні зібрання, право на свободу поглядів і їх вільне вираження, релігії або переконань, право на свободу об'єднань, обмеження на можливість шукати, одержувати і поширювати інформацію, а також

- перешкоджання і залякування, яких зазнають у своїй діяльності журналісти, правозахисники та адвокати,
- триваючу мілітаризацію Криму, яка підриває безпеку і стабільність у всьому Чорноморському регіоні,
  - перешкоджання правам і свободам судноплавства, що здійснюється відповідно до міжнародного права, включаючи перешкоджання вільному проходу суден через Керченську протоку в Азовське море і назад, і підкреслюють, що такі перешкоди мають негативні економічні наслідки для портів України в Азовському морі і для міжнародних торговельних потоків,
  - триваючу зміну демографічної структури на окупованому півострові шляхом переселення російських громадян до Криму,

Учасники Міжнародної Кримської платформи вирішили

- створити Міжнародну Кримську платформу як консультативний і координаційний формат з метою мирного припинення тимчасової окупації Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і для відновлення контролю України над цією територією у повній відповідності до міжнародного права,
- продовжувати здійснення політики невизнання незаконної анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Російською Федерацією,
- розглянути запровадження подальших політичних, дипломатичних та обмежувальних заходів щодо Російської Федерації, якщо це передбачено правовою системою кожного Учасника Платформи і згідно з відповідними процедурами, коли це необхідно і якщо дії Росії цього вимагатимуть,
- протистояти новим викликам та гібридним загрозам, які постійно змінюються, спричиненим триваючою

- мілітаризацією Криму, та підтримувати спільні зусилля з посилення стійкості до цих загроз у контексті зростання загроз для безпеки і стабільності у Чорноморському регіоні,
- повторно підтвердити зобов'язання рішуче протидіяти будь-яким одностороннім спробам кинути виклик і змінити міжнародний порядок, заснований на верховенстві права, і висловити рішучість захищати, підтримувати і зміцнювати міжнародний правопорядок, включаючи правовий режим морів та океанів, що ґрунтується на повазі до міжнародного морського права, у тому числі як це відображено в Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права,
  - закликати Російську Федерацію виконувати свої зобов'язання як держави-окупанта відповідно до норм міжнародного гуманітарного права та інших застосованих норм міжнародного права, вимагати, щоб Російська Федерація негайно припинила всі порушення прав людини і зловживання щодо мешканців Криму і забезпечила повний і безперешкодний доступ до Криму для усталених регіональних і міжнародних моніторингових механізмів з дотримання прав людини, зокрема Місії ООН зі спостереження за дотриманням прав людини в Україні та Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, як це передбачено їх чинними мандатами, що охоплюють всю територію України, включаючи територію Криму, а також для правозахисних неурядових організацій,
  - об'єднати зусилля, спрямовані на захист прав і свобод цивільного населення, яке мешкає в окупованому Криму, і домогтися негайного та беззастережного звільнення громадян України, незаконно затриманих або засуджених Росією з політичних мотивів та її державними агентами як на території окупованого Криму, так і на території Російської Федерації,

- закликати Російську Федерацію забезпечити всім особам, які належать до етнічних і релігійних громад півострова, включно з етнічними українцями і кримськими татарами, можливість повною мірою користуватися своїми правами людини і надати змогу підтримувати і розвивати свою культуру, освіту, самобутність і традиції культурної спадщини, які на сьогодні знаходяться під серйозною загрозою в результаті тимчасової окупації,
- використовувати відповідні механізми ООН, Ради Європи, ОБСЄ, інших міжнародних і регіональних організацій для вирішення проблем, пов'язаних з тимчасовою окупацією, розглядати можливість застосування інших механізмів там, де це доцільно, а також консультуватися, обмінюватися і координувати належним чином свої зусилля в рамках міжнародних організацій, на міжнародних конференціях, форумах та інших заходах, де обговорюється тема Криму,
- розглянути можливість підтримки економічних, інфраструктурних та екологічних проєктів, які сприяли б подальшому розвитку регіонів України, які межують з тимчасово окупованим Кримським півостровом,
- створити мережу постійної та швидкої комунікації між представниками міністерств закордонних справ держав – учасниць Платформи (створити контактні підрозділи з питань Криму),
- визнати роль національних парламентів у протидії тимчасовій окупації Криму та заохочувати координацію діяльності щодо Криму між національними парламентами, а також у рамках міжпарламентських асамблей,

Підсумовуючи, Учасники

– вітають необхідні спільні дипломатичні зусилля,

- спрямовані на відновлення територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах,
- підкреслюють, що будь-яка зміна статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополя як невід'ємної частини суверенної території України не визнається і не буде визнаватися, і що спроби Росії легітимізувати тимчасову окупацію та неправомірне захоплення є неприйнятними,
  - підтверджують свою рішучість підтримувати тиск на Росію для припинення тимчасової окупації Росією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і відновлення контролю України над цією територією,
  - вітають створення Україною Національного офісу Кримської платформи,
  - вітають створення Міжнародної експертної мережі Кримської платформи з урахуванням підтримки її діяльності та пропонують міжнародним і національним неурядовим організаціям, аналітичним центрам та експертному співтовариству залучатися до діяльності цієї мережі,
  - очікують повернення Україні тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і відновлення їх автономного статусу, як це передбачено Конституцією України, і заявляють про свою підтримку мешканців цієї території у відновленні їх прав і свобод, закріплених у Конституції України, і поліпшення соціально-економічного становища на півострові,
  - закликають Російську Федерацію залучатися до конструктивної участі у діяльності Міжнародної Кримської платформи, спрямованої на припинення тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

URL: <https://www.president.gov.ua/news/krimska-platforma-deklaraciya-70293>

3.8. Спільна заява щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки від 01.09.2021 р.

1 вересня 2021 року

Після тридцяти років з моменту відновлення Україною своєї незалежності зв'язки між Україною та Сполученими Штатами є міцнішими, ніж будь-коли. Наші спільні цінності та відданість Європі, яка є цілісною, вільною, демократичною та перебуває в мирі, є основою нашого стратегічного партнерства. Ми працюємо разом над реагуванням на спільні глобальні виклики, включно з енергетичною безпекою та диверсифікацією, зміною клімату та пандемією COVID-19.

Наші відносини є наріжним каменем для безпеки, демократії та прав людини в Україні та в усьому регіоні. Ми віддані реалізації Україною глибоких і всеосяжних реформ, необхідних для втілення її європейських та євроатлантичних прагнень. Ми також єдині у нашій відданості суверенітету й територіальній цілісності України з огляду на російську агресію, що триває.

Успіх України має центральне значення для глобальної боротьби між демократією та автократією. Коли ми спільно стикаємося з цим викликом, ми стоїмо пліч-о-пліч та маємо оптимізм стосовно наших амбітних спільних цілей щодо просування демократії, забезпечення справедливості, покращення добробуту та зміцнення безпеки України. Україна досягла прогресу в розбудові доброчесних інституцій та має намір, за підтримки США, продовжувати протидію корупції, забезпечувати підзвітність, захищати права людини, реалізовувати прагнення своїх громадян та створювати сприятливі умови для залучення прямих іноземних інвестицій і стимулювання зростання.

Україна й Сполучені Штати активізують Комісію стратегічного партнерства (КСП), яка буде переорієнтована та

забезпечена ресурсами для подолання викликів 21-го століття. Для того щоб відзначити підвищений статус нашого партнерства, Міністр закордонних справ України та Державний секретар США мають намір затвердити нову Хартію на засіданні КСП цієї осені у Вашингтоні.

І. БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА

У 21-му столітті державам не може бути дозволено змінювати кордони силою. Росія порушила це базове правило стосовно України. Суверенні держави мають право ухвалювати свої власні рішення та обирати свої власні союзи. Сполучені Штати – разом з Україною й будуть продовжувати працювати над тим, щоб притягнути Росію до відповідальності за її агресію. Підтримка США суверенітету й територіальної цілісності України є непохитною.

- **Протидія російській агресії:** Агресія Росії, включно з війною на сході України та захопленням Криму, забрала понад 14 000 життів українців, дестабілізувала Європу та Чорноморський регіон, а також поставила під загрозу глобальний, заснований на правилах порядок. Сполучені Штати не визнають і ніколи не визнають російську спробу анексії Криму та підтверджують повну підтримку міжнародних зусиль, включно з тими, що вживаються в Нормандському форматі, спрямованих на врегулювання конфлікту, розв'язаного Росією на сході України, дипломатичним шляхом на основі міжнародного права, включно зі Статутом ООН. Сполучені Штати підтримують зусилля України у використанні Кримської платформи для зосередження міжнародної уваги та дій на гуманітарних і безпекових наслідках російської окупації Криму з метою мирного відновлення контролю України над цією територією відповідно до міжнародного права. Разом ми закликаємо Росію виконати зобов'язання щодо припинення вогню на сході України та по-справжньому брати участь у зусиллях з врегулювання конфлікту задля завершення війни.

- **Поглиблення стратегічного співробітництва у сфері оборони:** Україна та Сполучені Штати завершили підготовку Стратегічної оборонної рамкової угоди, яка створює основу для посилення стратегічного співробітництва України та США у сфері оборони та безпеки та просування спільних пріоритетів, у тому числі впровадження реформ у сферах оборони та оборонної промисловості, поглиблення співпраці у таких сферах, як чорноморська безпека, кібербезпека, обмін розвідувальною інформацією та протидія російській агресії.

- **Підтримка євроатлантичних прагнень України:** Як Сполучені Штати та союзники вкотре підтвердили у комюніке Саміту НАТО у червні 2021 року, Сполучені Штати підтримують право України обирати свій власний зовнішньополітичний курс вільно від зовнішнього втручання, включаючи прагнення України вступити до НАТО. Ми також залишаємося відданими допомозі Україні у проведенні реформ, що тривають.

- **Надання Україні безпекової допомоги:** Сполучені Штати оголошують про новий пакет безпекової допомоги в обсязі 60 мільйонів доларів, що включає бронебійні системи «Джавелін» та інше оборонне летальне й нелетальне обладнання, яке дасть змогу Україні більш ефективно захищати себе від російської агресії. Починаючи з 2014 року Сполучені Штати виділили 2,5 мільярда доларів на підтримку української армії, включно з 400 мільйонами доларів, які були надані Україні лише цього року.

- **Співпраця щодо НДДКР:** Україна та Сполучені Штати завершили підготовку Угоди про дослідження, розробку, випробування та оцінку, яка забезпечує основу для двостороннього військово-технічного співробітництва та співпраці у сфері озброєнь.

- **Запровадження реформ у секторі оборони та безпеки:** Сполучені Штати вітають подальший прогрес Украї-

ни у реформуванні секторів оборони та оборонної промисловості, у тому числі схвалення нової стратегії оборонної промисловості. Ми маємо намір продовжувати нашу потужну програму навчання та тренувань відповідно до статусу України як Партнера НАТО з розширеними можливостями. Україна планує й надалі вживати заходів щодо посилення демократичного цивільного контролю над військовими, реформування служб безпеки та модернізації процесу оборонних закупівель для просування євроатлантичних прагнень. Сполучені Штати підтримують план України з реформування Служби безпеки України шляхом упорядкування та чіткого визначення її повноважень та посилення правил, які захищають права людини та забезпечують ефективний громадський нагляд.

- **Співпраця у сфері кібербезпеки:** Україна та Сполучені Штати на рівні керівництва надають пріоритет питанням кібербезпеки. У жовтні уряди України та США планують провести в Києві 4-те засідання Двостороннього українсько-американського Кібердіалогу для сприяння двосторонньому співробітництву в галузі кібербезпеки, обміну інформацією та підтримки США у розбудові українського кіберпотенціалу, у тому числі у фінансовому секторі України.

- **Посилення ситуативної обізнаності в космосі:** Україна та Сполучені Штати підписали Меморандум про взаєморозуміння, який забезпечує більш ефективний обмін інформацією про космічні об'єкти, виявлені супутниками та наземними датчиками, для підвищення безпеки польотів у космосі.

- **Посилення співпраці зі зменшення ризику та загрози:** Україна та Сполучені Штати досягли домовленості щодо підтримки безпечного цілодобового зв'язку через Національний центр США зі зменшення ризику ядерної небезпеки. Ми також погодилися продовжити на сім років дію Угоди щодо надання допомоги Україні в ліквідації страте-

гічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення, підписаної у 1993 році, для підтримки взаємних цілей нерозповсюдження та посилення міжнародної та регіональної безпеки.

II. ДЕМОКРАТІЯ, ПРАВОСУДДЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

Україну та Сполучені Штати пов'язують загальнолюдські цінності, що об'єднують вільні народи світу: демократія, права людини, верховенство права. Ми також визнаємо, що дотримання цих цінностей всередині країни є важливим для захисту та просування їх по всьому світу. Незважаючи на агресію Росії, що триває, Україна досягла прогресу у впровадженні всебічних демократичних реформ та забезпеченні прав людини. За підтримки США Україна реалізовує реформаторський порядок денний для перетворення країни відповідно до європейських та євроатлантичних принципів і практик.

- **Реформування судової системи та боротьба з корупцією:** Спираючись на ухвалення законодавства про реформу судової системи, Україна планує реформувати свій судовий сектор відповідно до найкращих міжнародних практик. Водночас Україна має намір розбудовувати успішно створену незалежну антикорупційну інфраструктуру для реалізації життєво важливих ініціатив, які захищають незалежність та покращують ефективність цих інституцій у викорененні корупції та притягненні до відповідальності корумпованих осіб. Ці кроки включають негайне обрання нового Спеціалізованого антикорупційного прокурора відповідно до найкращих міжнародних практик та ухвалення законодавства для захисту повноважень Директора Національного антикорупційного бюро України, а також забезпечення прозорого та надійного процесу відбору наступника. Допомога та дорадчі програми з боку Сполучених Штатів підтримують ці стратегічні ініціативи реформ.

- **Просування прав людини:** За підтримки США Україна продовжуватиме зміцнювати повагу до прав людини, громадянських та основних свобод, відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань, а також боротися з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом та дискримінацією проти спільноти ЛГБТКІ+. Україна планує посилити відповідальність за насильство проти будь-якої особи незалежно від статі, раси, етнічної приналежності, релігії, сексуальної орієнтації чи політичних поглядів, у тому числі через законодавство. Україна та Сполучені Штати мають намір продовжувати притягати Росію до відповідальності за системні порушення, які тривають на територіях України, що контролюються або окуповані Росією, та домагатися звільнення політичних в'язнів і заручників, які утримуються на цих територіях.

- **Інвестування у порядок денний реформ в Україні:** Реформа управління має вирішальне значення для забезпечення функціонування демократії на благо людей. Україна віддана пріоритезації реформ, які посилюють її демократичні інститути, зміцнюють права людини та забезпечують справедливість. З цією метою Україна розробляє амбітний та всеосяжний План трансформації, який буде розглянуто на наступному засіданні КСП. На підтримку зусиль України з втілення реформ Уряд США з 2014 року надав Україні майже 2 мільярди доларів допомоги на розвиток та планує виділити понад 463 мільйони доларів допомоги цього року, у тому числі на програми, орієнтовані на демократію, права людини, місцеве управління та децентралізацію, приватизацію й судову реформу.

ІІІ. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА КЛІМАТ

Кліматична криза досягла критичного рівня, що вимагає негайних дій, до яких ми вдаємося. Україна та Сполучені Штати сприяють зміцненню енергетичної безпеки України

шляхом політики стійких, ефективних та довгострокових рішень, підкріплених триваючою реформою корпоративного управління.

- **Започаткування Стратегічного енергетичного та кліматичного діалогу:** Україна та Сполучені Штати мають намір посилити співпрацю щодо спільних енергетичних та кліматичних цілей шляхом активізації Стратегічного діалогу з питань енергетики та клімату, який слугуватиме надійною платформою для досягнення цілей енергетичної безпеки, зміцнення економічних зв'язків та втілення амбітних кліматичних цілей.

- **Залучення інвестицій в енергетичний сектор шляхом реформ:** Україна та Сполучені Штати мають намір співпрацювати у рамках стратегічного енергетичного діалогу для врегулювання системних диспропорцій в енергетичній системі України, розширення реформи корпоративного управління в державних енергетичних компаніях, посилення інвестиційної привабливості енергетичної галузі України та залучення іноземних інвестицій, необхідних для досягнення цілей щодо енергетичної незалежності, декарбонізації та чистої енергетики.

- **Скорочення викидів парникових газів та просування інновацій:** Україна та Сполучені Штати підтвердили свій намір досягти амбітних скорочень своїх національних викидів парникових газів до 2030 року, що відзначено у відповідних національно визначених внесках (NDC). Україна приєдналася до Місії інновацій з питань клімату у сільському господарстві (AIM) та має намір розвивати відновлювану енергетику у фінансово відповідальний спосіб.

- **Протидія впливу «Північного потоку – 2»:** Україна та Сполучені Штати продовжують виступати проти «Північного потоку – 2», який ми розглядаємо як загрозу для європейської енергетичної безпеки. Сполучені Штати мають намір продовжувати застосування передбачених законодавством

заходів та енергетичної дипломатії, у тому числі шляхом нещодавнього призначення старшого радника з питань енергетичної безпеки, з метою збереження транзитної ролі та забезпечення безпеки поставок України у цей перехідний енергетичний період, а також недопущення використання Кремлем енергетики як геополітичної зброї. Уряди України та США підтримують зусилля зі збільшення потужностей для постачання газу в Україну з диверсифікованих джерел.

IV. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ПРОЦВІТАННЯ

Україна має бути достатньо економічно сильною, щоб обирати власне майбутнє та схилити дугу своєї національної історії до більшої справедливості та можливостей для українського народу. Продовження Україною впровадження реформ має вирішальне значення для забезпечення функціонування економіки на благо людей.

Імплементация ключових реформ: У рамках програми співпраці з Міжнародним валютним фондом Україна має намір реформувати державні підприємства, захистити незалежність центрального банку, посилити нагляд за фінансовим сектором та створити справедливе середовище для бізнесу та інвестицій. Сполучені Штати мають намір продовжувати співпрацю з Україною на підтримку цих зусиль та сприяти міцному та інклюзивному зростанню економік обох країн – України та США.

Розширення комерційного співробітництва: Україна та Сполучені Штати завершили підготовку Меморандуму про взаєморозуміння щодо комерційної співпраці, призначеного сприяти комерційній участі американських компаній в українській економіці та українських компаній в економіці США.

Забезпечення достатнього фінансування для економічного зростання: Україна та Сполучені Штати підписали Меморандум про взаєморозуміння, який може підтриму-

вати майбутні операції у визначених галузях, у тому числі декілька ключових проектів, що обговорюються. Початкова сума підтримки Експортно-імпортного банку (EXIM) Сполучених Штатів для цих потенційних транзакцій у розмірі 3 мільярди доларів може бути збільшена в міру розвитку проектів у агробізнесі, інфраструктурі, кліматі та енергетиці.

Зростання торгівлі та інвестицій: Українсько-американська рада з торгівлі та інвестицій проведе своє 10-те засідання цієї осені для того, щоб підтвердити робочі плани з усунення регуляторних бар'єрів, припинити використання неліцензійного програмного забезпечення українськими органами державної влади, вирішити інші питання інтелектуальної власності та співпрацювати у галузі праці. Україна також зобов'язується ухвалити законодавство, яке встановить надійний процес перевірки інвестицій. Україна та Сполучені Штати планують переглянути дію Угоди про торговельне та інвестиційне співробітництво на осінньому засіданні ради.

V. ПРОТИДІЯ ПАНДЕМІЇ ТА ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА

Сполучені Штати непохитно підтримують український народ у протидії пандемії COVID-19 та у відповіді на гуманітарні потреби, спричинені війною на сході України.

• **Боротьба з COVID-19:** Сполучені Штати надали Україні приблизно 55 мільйонів доларів допомоги у зв'язку із COVID-19 та передали близько 2,2 мільйона доз вакцин проти коронавірусу. Сполучені Штати мають намір надати Україні додаткову допомогу, включаючи підтримку холодого ланцюга зберігання, та додаткові 12,8 мільйона доларів пов'язаної з COVID допомоги в рамках Закону «Про план порятунку Америки».

• **Гуманітарна допомога:** Внаслідок конфлікту, що триває на сході України, 3,4 мільйона людей потребують гуманітарної допомоги. З 2014 року Сполучені Штати надали

понад 306 мільйонів доларів життєво важливої допомоги українцям, які цього потребували, у тому числі у вигляді продуктів харчування, житла, безпечної питної води та захисту найбільш вразливих груп населення, зокрема людей похилого віку. Цього року Уряд США надасть Україні додаткові 45 мільйонів доларів гуманітарної допомоги.

URL:<https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-shodo-strategichnogo-partnerstva-ukrayini-ta-s-70485?fbclid=IwAR2uam2Zon0HCX3vM3srou0ULGVzvwwlh0FQNLul6MsS7IUowSEUGgkCpc>

3.9. Виступ Президента України Володимира Зеленського на загальних дебатах 76-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН від 23.09.2021р. (Витяг)

Шановний пане Голово, шановні глави держав, урядів, пані та панове!

Пора прокинутись!

Це – заклик Генерального секретаря ООН, шановного пана Гутерріша, до світових лідерів, до нас із вами напередодні Асамблеї. Для мене цей заклик особливий.

Для мене кожна ніч перед Генасамблеєю ООН – це сонна ніч.

У 2019 році – це хвилювання перед першим виступом. 2020-й загалом був роком без сну для світу через COVID-19. А про минулу ніч я розповім детальніше. Третя година ночі. Десятки дзвінків. На першого помічника Президента України здійснено замах. 12 пострілів. Три влучили у водія.

Ось вам ціна змін у державі, ось вам ціна реформ.

На щастя, Сергій живий. На щастя, життя водія на зараз нічого не загрожує. Але цей мій виступ буде нетиповим для ООН. Хоча вірю – точно корисним для кожного з вас.

Пора прокинутись?

Без лестоців і лукавства можу сказати: Україна зробила це давно, відтоді – не засинала. Не засинала, коли пережила Голодомор, Бабин Яр. Не засинала, коли весь світ пережив дві війни, Голокост, втратив 100 мільйонів людей. Це була ціна за усвідомлення людством саме того, що всі народи, всі країни рівні, а всі конфлікти треба вирішувати діалогами й тільки діалогами, а не танками. З вірою в це у 1945 році Україна стала однією з держав – засновниць ООН. Сьогодні вони були б шоковані, побачивши в темі Генасамблеї слова «забезпечити права всіх народів». Я впевнений, вони б сказали: «А що ж ви робили всі ці 76 років?»

Відповідь дав COVID-19. Ми грали у рівність, ми грали у єдність, де одна справа – ділити спільні цілі, інша – спільно ділити вакцини. Вакцини, що дають життя. Виявилось, що в статтях про рівність, як у рекламі, є зірочки й напис дрібним шрифтом: «Всі ми люди, всі ми – в одному човні, але рятувальні шлюпки спочатку отримають пасажирів 1-го класу».

Україна не чекала допомоги від інших. І допомагала іншим, не чекаючи подяки. Ми відправили в Італію своїх медиків, відправляли необхідні засоби. Україна допомагала всім, хто потребував цього, у той час, коли світ забув, що пандемія – не назавжди, і всі держави колись знову зберуться тут. Але як вони тепер будуть дивитись одна одній в очі? Україні не соромно.

Вона має право сказати: хочемо оживити ООН. Для початку треба оживити її Статут. Це не рекомендації, які можна виконувати за бажанням. Ви не знайдете там слів «Кожен сам за себе». І тоді б світу не довелося би визнавати, що він провалив іспит на ковід, іспит на єдність. І ховати очі у 20-річчя Дурбанської декларації ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Хто міг уявити, що колись знаряддям для дискримінації стануть саме ліки? У контексті постійних

розмов про світову продовольчу кризу цікаво: невже колись ми так само будемо ділити між собою хліб та воду?!

Прокидаємось? Хочеться вірити.

Бо COVID-19 не подолано остаточно. І глобальний план вакцинації від нас нікуди не втік. Плюс – гарантії, що у світі не буде нових вірусів, такі ж «міцні», як гарантії безпеки Будапештського меморандуму.

Пора прокидатись? Чесно – Україна не засинала. Це складно зробити під звуки вибухів, під звуки пострілів, які лунають на нашому окупованому Донбасі восьмий рік поспіль. У 2019 році з цієї трибуни я сказав: війна в Україні – це понад 13 тисяч загиблих. 30 тисяч поранених. Уявіть: півтора мільйона людей змушені покинути свої домівки. Щороку ці цифри звучать в ООН з однією лише поправкою – щороку ці цифри, на жаль, зростають. Я казав про це і у 2020 році. І кажу про це зараз, у 21-му. І це вже майже 15 тисяч загиблих людей. Ось вам ціна свободи, ось вам ціна незалежності.

Можливо, у Сентрал-парку або Медісон-сквер постріли чути не так гучно, як у Авдіївській «промці» або на Світлодарській дузі. Ми хочемо оживити ООН? Може, для цього ООН має рухатись? Бути мобільною і швидкою? Може, нам час зустрічатися там, де можна реально почути й побачити ці глобальні проблеми? У світі – тисячі гарячих точок. Україна готова брати участь у засіданнях ООН поруч з будь-якою з них. Щоб оживити ООН, на мою думку, потрібна правда.

Коли б усі, хто має вплив, щиро підтримали миролюбні зусилля світової співдружності, сьогодні на афганській землі не вибухали б снаряди, автоматні черги не тероризували б мирне населення.

Це – слова першого представника незалежної України в ООН Леоніда Кравчука – першого Президента незалежної України, сказані 30 років тому, на 46-й Генасамблеї ООН.

Щоб вони втратили актуальність, людству не вистачило 30 років.

Щоб розпочати операцію з порятунку мирного населення в Кабулі, Україні вистачило одного дня.

Наші військові евакуювали майже 700 людей. Це громадяни України, а також громадяни багатьох інших, різних держав, члени правозахисних організацій, це журналісти різних видань: Global Mail, The Wall Street Journal, USA Today, Stars and Stripes. Це були чоловіки, жінки, діти, люди похилого віку з різних держав, різних національностей, різних віросповідань.

Ось це, я вважаю, – відданість основним принципам ООН.

Участь 46 держав та міжнародних організацій у першому саміті Кримської платформи про деокупацію Криму – ось це відданість основним принципам ООН. І я дуже вдячний кожній з цих країн.

А те, що ООН проігнорувала майданчик для вирішення проблем міжнародного права та окупації, – це якісь нові, ніким не схвалені принципи. Якщо ми хочемо оживити ООН, давайте згадаємо, що тут немає обраних, яких не можна ображати. ООН – це всі ми, це 193 країни.

І я запрошую всі ці країни приєднатися до спільної декларації учасників Кримської платформи, засудивши окупацію й показавши, що ви – проти силової зміни кордонів у світі.

Це не іронія й не тролінг, але цей формат завжди буде відкритим для РФ. І я готовий пояснити чому.

Бо у світі більше ніхто не чувається в безпеці. Підкреслю: ніхто не чувається в безпеці. І не може захватитися за міжнародним правом, як за кам'яною стіною. Это может привести к обрушению всей архитектуры международных отношений. Тогда у нас действительно не останется никаких правил, кроме права сильного. Это будет мир, в котором вместо коллективной работы будет главенствовать эгоизм, мир, в котором будет всё больше и больше диктата, и всё

меньше равноправия, меньше реальной демократии и свободы.

Ведь что такое государственный суверенитет? Это прежде всего вопрос свободы, свободного выбора своей судьбы для каждого человека, для народа, для государства.

Все, що я сказав зараз російською, все це слова Президента РФ Володимира Путіна, сказані в Мюнхені у 2007-му та на Генасамблеї ООН у 2015 році.

Хіба вони були неправдою?

На жаль, відповідь Москви ми знаємо. На початку вересня цього року у Криму був незаконно затриманий перший заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріман Джелялов. РФ звинувачує цього політолога, видатного журналіста, телеведучого, викладача права та історії у спробі підірвати ділянку газопроводу.

Ось вам ціна свободи, ось вам ціна боротьби за свої права, за права людини.

Я дуже розраховую на підтримку міжнародної спільноти у питанні його звільнення та звільнення близько 450 українців, яких незаконно утримують на тимчасово окупованих територіях України та в РФ.

Закликаю вас підтримати оновлені резолюції щодо ситуації з правами людини в окупованому Криму та мілітаризації нашого українського окупованого півострова, які будуть винесені на розгляд Генеральної Асамблеї до кінця року.

Ми вдячні, що пункт про «Ситуацію на тимчасово окупованих територіях України» було включено у порядок денний цієї Асамблеї. Хоча як, залишаючись окупованими, Крим і Донбас можуть зникнути з порядку денного?! Це очевидно не тільки нам. Я дякую всім державам, які цього року згадали Україну у своїх виступах тут. Це дуже важливо. І багатьом іншим, які не соромляться, що Україна – їхній друг і партнер. Які можуть називати речі своїми іменами: окупацію називати окупацією, а агресію називати агресією, не боячись, що

хтось показово покине цю залу. Не треба цього роботи, це майданчик діалогу. Щастя Україні це точно не принесе. Щастя Україні могло б принести, якби хтось показово покинув наші державні території, наші державні кордони.

У 1945 році в Криму відбулась Ялтинська конференція, де закладалися нові основи світового порядку й було вирішено провести першу Конференцію зі створення ООН. І Ялта, і Крим восьмий рік окуповані.

Як ми хочемо оживити ООН, якщо місце, де зароджувалась ідея ООН, окуповано постійним членом Ради Безпеки ООН? Пан Голова 76-ї Асамблеї говорив багато про зміну клімату та захист довкілля й природи на планеті. У цьому контексті Крим потребує уваги ООН ще більше. Із унікальної природи зробили військову базу. Замість фауни й флори там флот і солдати. А в душах кримчан протилежна для світу проблема – не глобальне потепління, а глобальне спустошення.

Слід визнати, світ не встигає розібрати все, що на нього звалилось. ООН порушує дуже важливі теми і не встигає їх вирішити, бо з'являються нові важливі теми. Щоразу ми ніби обираємо собі «глобальне лихо року». Про яке через рік мало хто згадає, бо буде нове. Кожну Асамблею світ складає їх у великий рюкзак загрози, який тягне роками і який уже максимально заповнений. Якщо зазирнемо ще глибше – в ньому голод, бідність, грамотність, питна вода, чисте повітря, окупація. Щоб вирішити це, нам бракує часу. А головне – нам бракує сміливості. Бо ми діємо не як лідери, а як політики.

Які просто бояться, що колись людство запитає про все це. І лишають собі шлях відходу – а ми нічого вам і не обіцяли. Ми не обіцяли подолати голод. Ми сказали, що докладемо всіх зусиль для подолання. Ми не обіцяли, що здолаємо зміну клімату. Ми обіцяли активізувати нашу взаємодію для подолання зміни клімату. Якщо поразувати, на ці «ми рішуче налаштовані», «ми підтвердили спільну зацікавленість у подоланні», «ми домовились суттєво посилити співпрацю» –

скільки ми витратили часу, паперу, енергії? Хочемо оживити ООН? Давайте говорити один з одним просто, давайте говорити чітко, конкретно, а головне – чесно, відверто. Тоді ми перестанемо називати Генасамблею ООН «дебатами». Це не дебати. Бо дебати – це живий діалог. Це активний спір різних сторін. Це можливість поставити прямі, відверті запитання. Наприклад, видача сотням тисяч українців на окупованій території України сотень тисяч паспортів іншої держави. Що це, як не доказ міжнародного злочину? Що це, як не доказ безкарності й неповаги до міжнародного права? Більш того, РФ сама про це офіційно заявляє. І змушує наших громадян України брати участь у виборах до російського парламенту.

І якщо ООН на це дієво, потужно не відреагує...

Що це, як не доказ того, що оживляти ООН пізно?

Та я вірю, що ні. І ООН має підтримувати тих, хто хоче змінити світ на краще. Сьогодні Україна виступає з низкою ініціатив, платформ і самітів. Візьмемо лише одну – Кримську платформу. Вона має працювати під егідою ООН. Якщо в кожного народу буде такий дієвий майданчик, схвалений ООН, який буде вирішувати проблеми і працювати 24/7, – ось це значить оживити ООН. Бо це – оживити віру в ООН серед простих людей.

Пані та панове! Я розумію, критика ООН звучить часто. Але ми критикуємо себе.

ООН – це не будівля, ООН – це лідери. І саме вони створювали ООН 76 років тому.

Чи могли вони передбачити й прорахувати все? Впевнений, ні.

Чи могли вони уявити, що механізм права вето як символ, що «один може бути правим за всіх», стане інструментом, коли один може шантажувати всіх. Ні.

Чи значить це, що все втрачено? Впевнений – ні.

Нам з вами, а отже ООН, просто треба знову повірити в себе.

ООН довго чує тільки критику. Звинувачення, що ООН нічого не може.

І найстрашніше звинувачення, що «ООН стала Лігою Націй».

І сьогодні ООН – як супергерой на пенсії, який забув, що він міг зробити. Він вважає себе тягарем, слабким, кволим, непотрібним дідом, життя якого пройшло марно. А може, ООН дещо згадає?

Як з 1981 року понад мільярд людей вперше у своєму житті отримали доступ до питної води?

Хто пояснив дикому світу, що в кожній людині є права? І що їх треба захищати. Хто дав перший документ, де вони детально описані?

Хто забезпечує їжею 90 мільйонів людей у 83 країнах?

Завдяки кому з планети зникла ганьба під назвою апартеїд?

Чиї «блакитні шоломи» підтримували й продовжують підтримувати мир у десятках країн? Хто створив ЮНЕСКО, що охороняє Ватикан, Версаль, Акрополь та загалом 1154 унікальних об'єкти культурної спадщини світу? Хто створив ЮНІСЕФ, який у понад 190 країнах світу захищає дітей? Діти – це найважливіше, що у нас є.

А тому не може бути банальним або застарілим заклик об'єднуватися заради них. Об'єднуватись заради дітей. Найважливіше, що у нас є.

Що скажете, ваші високоповажності, вельмишановні лідери держав та урядів? Давайте покажемо, що ми рішуче налаштовані докласти всіх зусиль, щоб посилити нашу взаємодію?! Покажемо.

І просто зробимо. Навіть без резолюцій, декларацій, угоджень позицій. А просто зробимо.

Як люди.

Як нації.

Як об'єднані нації!

Які зробили свій вибір.
Або їхні вчинки будуть наповнені змістом.
Або ці крісла будуть порожніми.
Ось вам ціна цього вибору!

URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-zagalnih-70773>

3.10. Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України від 01.12. 2021 р. (Витяг)

Шановні громадяни України! Дорогий український народі!

Рік тому я починав своє Послання словами про те, що його формат варто змінити. І, крім народних депутатів, звітувати безпосередньо перед людьми, які на п'ять років найняли всіх нас, найняли мене на роботу! Це наші військові та їхні родини, наші лікарі, науковці, студентство, митці, спортсмени. Громадяни України. З усіх регіонів України, включно з нашим Донбасом і Кримом. Я радий розпочати сьогодні це Послання, вітаючи всіх їх у цій залі!

Це особливо символічно сьогодні. У знаковий день, що стався рівно 30 років тому. 1 грудня 1991 року відбувся Всеукраїнський референдум щодо незалежності України, яку підтримала абсолютна більшість громадян України. З усіх регіонів, включно з Донбасом і Кримом.

30 років тому ми зробили великий крок. Алені пішли далі. Ми відновили, проголосили, обрали й здобули незалежну Україну. Але так і не почали її будувати. Незалежну від чужого впливу та чужих інтересів.

Де закон один для всіх, і закон вирішує все. А не один вирішує все, і для всіх це закон. Де Конституція – це великий суспільний договір, а не маленький кулуарний «договірнячок». Де політики працюють на 100% громадян, а не на 20% ВВП одного громадянина.

Таку країну не будували багато років. Таку країну останні два з половиною роки будують ми всі разом. Насправді вільну, дійсно самостійну, реально незалежну державу.

Незалежна країна – це передусім здорова країна. Два роки ми протидіємо COVID-19. Починали майже ні з чим. І це правда. Зараз маємо майже все. Лікарні, ліжка, кисень і, найголовніше, вакцини. Ще вчора ми не знали, як поділити першу партію у 500 тисяч доз. Наразі доступні мільйони доз AstraZeneca, CoronaVac, Pfizer і Moderna. Ми починали з десяти тисяч щеплень на день. У листопаді зробили 6,5 мільйонів. Дякую нашим медикам. А загалом на сьогодні – 24 мільйони щеплень.

Але я не хочу, щоб сьогодні головним словом мого звернення було «ковід», і не хочу, щоб це було слово «локдаун». Я хочу, щоб це була головна асоціація з нашою країною – я хочу, щоб поруч зі словом «Україна» завжди було слово «вперше».

Я говоритиму про головне: що зроблено вперше і що буде далі.

Попри глобальну пандемію та економічну кризу, спричинену цією пандемією, ми стабілізували економічну ситуацію. У 2021 році розмір економіки України вперше досягне рекордного рівня за період незалежності – перевищить 190 мільярдів доларів. Це більше, ніж у докризових 2008-му та 2013 роках.

Вперше, починаючи з того ж 2013 року, ми зменшили державний борг до рівня нижче 50% ВВП. При тому, що в останні роки у більшості країн він стрімко зростає і в середньому у світі перевищує 90%. Наші золотовалютні резерви зросли й сьогодні досягають 30 мільярдів доларів. Це є найвищим показником з того ж 2013 року.

Вперше в історії незалежної України ставка кредитів для малого та середнього бізнесу опустилася нижче 10%. Наразі це в середньому 9,7%.

Завдяки програмі «Доступні кредити 5-7-9%» український малий і середній бізнес отримав понад 70 мільярдів гривень, створив тисячі нових робочих місць.

Незабаром ми запустимо програму «Українська мрія», за якою кожен громадянин нашої держави, який чесно сплачує податки, зможе отримати кредит за ставкою 5% у гривні для придбання власної нерухомості в новому житлі, електромобіля, здобуття освіти або зміни професії.

Енергетична криза, обмеження в електропостачанні, значне зростання тарифів. Вперше – це не про Україну. Це реалії усього світу, попри які нам вдалось зберегти стабільність в енергетиці, стримати зростання цін на житлово-комунальні послуги, а ціни на електроенергію для населення – навіть знизити.

У 2022 році ми розпочнемо «Велику термомодернізацію». Ми плануємо утеплити тисячі – саме тисячі – багатопверхових будинків, шкіл, садочків та лікарень. Це дозволить нам застрахуватись від подальшого зростання цін на енергоресурси та вперше здобути справжню енергетичну незалежність.

Шановні парламентарі, я хочу подякувати Верховній Раді України – вчора ми проголосували за дуже важливий податковий закон № 5600, який збільшує ренту: плату за використання природних ресурсів. Ми спрямуємо ці кошти на наших дітей. Тому до 10 грудня вперше за всю історію я вношу законопроект про економічний паспорт українця. Відповідно до нього, ці кошти – плата за використання наших надр – накопичуватимуться на персональних рахунках дітей громадян України. Після досягнення повноліття наші діти зможуть використати ці гроші для здобуття освіти в Україні чи купівлі власного житла в Україні. Завдяки цим двом законам нарешті наші олігархи стануть справжніми

інвесторами в майбутнє наших дітей. Я їх вітаю. І це теж буде вперше за роки незалежності нашої держави.

Із сьогоднішнього дня мінімальна зарплата в Україні становить 6,5 тисяч гривень. Ми не тільки підвищили мінімальну зарплату. Середня заробітна плата вперше за останні 30 років у доларовому еквіваленті перевищила 500 доларів на місяць. Вперше зарплата лікарів зросла за рік вдвічі.

З нового року, з 1 січня, вона становитиме мінімум 20 тисяч гривень, а середня заробітна плата лікаря в Україні становитиме 24 тисячі гривень. Ми вперше починаємо гідно ставитися до лікаря, і не тільки тоді, коли нам це потрібно. І я впевнений, що у своєму наступному Посланні такі ж слова я скажу про заробітну плату наших вчителів.

Але питання не лише у збільшенні заробітних плат. У порівнянні з 2019 роком бюджет на медицину збільшився вдвічі. Вперше за всю історію незалежної України ми повністю укомплектували автопарк швидких допомог, повністю, на 100%. Ми відремонтували 600 сільських амбулаторій та понад 200 приймальних відділень. А вже в наступному році ми розпочинаємо реконструкцію – нова програма – реконструкцію 48 обласних багатопрофільних клінічних лікарень. 24 для дорослих, 24 для дітей. А також 24 реабілітаційних центри для наших ветеранів.

Я пишаюсь тим, що ми в наступному році вперше з початку війни на сході повністю закриємо чергу на квартири для всіх наших ветеранів війни на сході країни. Одразу після ветеранів ми розпочнемо такий самий процес для всіх наших військовослужбовців.

Я пишаюсь тим, що за порятунок майже тисячі людей в Афганістані українській военній розвідці весь світ аплодує стоячи. Слава Україні!

Я пишаюсь тим, що вперше за 30 років у 2022 році фінансування сектору оборони і безпеки, всіх програм, пере-

вищить 320 мільярдів гривень. При тому, що у 2018 році ця сума була 191,7 мільярда гривень.

У межах цих коштів ми вперше запускаємо комплексну ракетну програму, програму відновлення українського флоту, створення кібервійськ в Україні.

Вперше за період незалежності держава будує літаки «Антонов» Ан-178 для своєї армії. Вперше розпочинаємо в Україні будувати військовий завод з виготовлення сучасних дронів.

Вперше за довгі роки Рада національної безпеки і оборони стала по-справжньому займатись безпекою й обороною держави. Держави, яка незалежна від злодіїв у законі, контрабандистів, кримінальних авторитетів, агентів інших держав. Захищаючи свою землю, свої надра, свою питну воду, ліс і всі свої стратегічні підприємства.

Ми будуємо країну, незалежну від допомоги та підтримки інших.

Яка завжди вдячна за це – я дякую кожній країні, – але ніколи не чекає тільки на це, і перш за все розраховує на себе. Ми не чекаємо десятки місяців від захоплення Криму, а збираємо десятки країн для його звільнення і запускаємо Кримську платформу.

У її першому саміті взяло участь 46 делегацій, лідери країн G7 та ЄС: США, Німеччина, Франція, Туреччина, всі наші друзі, керівництво НАТО, ОБСЄ і Ради Європи. Вперше з 2014 року деокупація Криму була обговорена на найвищому міжнародному рівні. Ми повернули Крим у світовий порядок денний. Кримська платформа буде закріплена у резолюції Генасамблеї ООН. Ми чекаємо на отримання нею офіційного статусу міжнародної організації.

Вперше від моменту окупації ми боремось за Крим не на білбордах, а на всіх міжнародних майданчиках та зустрічах. Не лозунгами, а офіційними документами. Вперше з 2014 року розроблена й ухвалена Стратегія деокупації та реінтеграції Криму. Територія площею 27 тисяч квадратних

кілометрів. Більша за деякі країни Європи і світу. Але ми боремось не за гектари, а за людей, за своїх громадян. І вперше за всю історію ми ухвалили закон про корінні народи, який закріпив статус і права кримських татар. Ми боремось за нашу молодь і суттєво спростили школярам з Криму та тимчасово окупованого Донбасу доступ до вищої освіти в Україні: без ЗНО, безоплатно, без обмежень, без будь-яких умов у будь-який університет. Ми боремось за тимчасово окуповану свідомість наших громадян, тому запустили мовлення для ТОТ. Це наша земля. Звільнити її – наша мета. Ніхто не зробить цього замість нас. Це наша філософія.

В цьому році ми зберегли двопартійну підтримку Сполучених Штатів і вивели наші відносини на новий, більш високий рівень.

За підсумками моєї зустрічі з Президентом Байденом ухвалено Спільну заяву. Військова підтримка. Оновлено Хартію стратегічного партнерства України і США. В основі наших відносин з Європейським Союзом – довіра, солідарність, взаємна підтримка. Це доводять результати 23-го саміту Україна – ЄС та його амбітна підсумкова заява. Наша мета – імплементація Угоди про асоціацію. За підрахунками уряду, загалом виконано близько 60% всіх зобов'язань України за Угодою, причому 25% – тільки у цьому році. Дякую вам, шановні депутати.

Ми щодня доводимо, що здатні не лише ефективно співпрацювати з НАТО у операціях та навчаннях Альянсу – взаємодія в Чорному морі, діяльність Литовсько-польсько-української бригади, – але й зі зброєю в руках захищати демократію, свободу, нашу власну державу.

Вперше спільно з Великою Британією ми реалізуємо амбітний проект розвитку Військово-Морських сил України на суму 1,7 мільярда фунтів стерлінгів.

З Туреччиною вже будуємо перший корвет для наших Військово-Морських сил.

Вперше укладено чотири масштабні угоди з Францією на 1,3 мільярда євро на великі інвестиційні проекти.

Ми досягнули важливих результатів у співпраці з нашими партнерами: МВФ, Світовим банком, ЄБРР та іншими міжнародними інституціями на загальну суму понад 2,7 мільярда доларів.

Ми вперше запропонували лідерам ЄС створити регіональну платформу зміцнення енергетичної безпеки. Актуальність цієї ініціативи підтверджує наявна енергетична криза в Європі. Ми послідовно доводимо: «Північний потік – 2» – це енергетична зброя, яка створює загрозу всьому регіону. Ми вдячні всім партнерам, які нас підтримують.

Важлива складова нашої міжнародної політики – підтримка світового українства. Я знаю, наскільки важливим для українців, що мешкають у США, Канаді, ЄС, є питання множинного громадянства. Сьогодні я вношу відповідний законопроект на розгляд парламенту. Нас 65 мільйонів.

Вперше українці з усього світу будуть відчувати себе не діаспорою, не просто людьми «українського походження», а українського громадянства! Рівними українцями.

І це теж частина незалежності. Коли люди з рівними правами їздять рівними дорогами.

За 30 років українці стали класними водіями, навчившись оминати ями на дорогах. Вперше в історії опозиція критикує владу за те, що вона будує дороги й мости. Особлива критика «Великого будівництва» лунає від тих, які у свій час при владі не змогли зробити ні середнього будівництва, ні маленького. Та й самі їздили по дорогах з дірками, залишаючи такі ж самі дірки в бюджеті.

Всі думали, що хороші дороги й Україна – це антоніми. Ми довели, що вони стали синонімами. Ми вже побудували 13 тисяч кілометрів доріг. Але багато якісних доріг не буває, тому ціль на два наступні роки не зменшується – це 15 тисяч кілометрів доріг.

Ще один важливий напрямок – це національна програма відновлення мостів. У її межах вже побудовано та оновлено 560 мостів та мостових переходів, серед яких – легендарний міст у Запоріжжі, який був недобудом 15 років. За наступні два роки плануємо з'єднати береги по всій нашій Україні ще 810 мостами і мостовими переходами, серед яких Кременчуцький та Ямпільський мости.

Незалежність – вона має відчуватись у повітрі. Тому ми створюємо українського національного авіаперевізника. Вперше за багато років перевізник зможе літати в наші нові регіональні аеропорти, які ми будуємо. Загалом наразі будуємо в 16 містах України. Ми також прагнемо побудувати аеропорт міжнародного значення на Закарпатті, між Ужгородом та Мукачевом – це новий проект, та два аеропорти на сході України. Бо Донбас – це Україна.

Перший рейс національного перевізника буде в 2022 році. До 2025-го буде повністю сформовано флот компанії – не менше 20 суден. Будуть відкриті регулярні рейси як всередині, так і зовні.

Українського перевізника мають бачити не тільки в Україні, а й в усьому світі. І цьому дуже допоможе угода про відкрите небо, авіаційний безвіз, який ми нарешті підписали з Європейським Союзом. Тому UNA обов'язково приземлиться в ЄС. І такі великі плани справді окриляють.

Незалежність – це природний потяг кожної людини. Тому ми запустимо 10 нових потягів «Інтерсіті+», 80 нових електричок та майже 500 нових сучасних спальних вагонів українського виробництва.

Незалежна країна – це там, де ти будеш здоровим, незалежно від свого соціального статусу. Для цього ми вперше запустили програму «Здорова Україна», в межах якої ми вже побудували 600 активних парків, 900 спортивних майданчиків, 193 стадіони та 25 басейнів.

Попереду ще 9 тисяч спортивних майданчиків і початок державної програми – 19 льодових арен, сотні ДЮСШ та спортивних інтернатів, нові палаци спорту. Вони стануть нашими новими місцями сили та здоров'я нації, здоров'я нашого майбутнього – наших дітей.

Ми з самого початку ставили чіткі завдання. Підвозити до шкіл та садочків дітей не довше ніж 30 хвилин якісною дорогою. Усе має бути зрозуміло, сучасно, за всіма міжнародними стандартами. І цих нових шкіл та садочків має ставати кожного дня все більше й більше. Поки ми будемо, може, не дуже багато, але понад 150 дитячих садків. Буде ще 300. Побудовано 200 нових шкіл. Буде ще 300.

Вперше за довгі роки ми почали будувати наші вітчизняні локомотиви та вагони у Кременчуці. Вперше за довгі роки ми почали будувати в Харкові наші танки, сучасні українські. І це будівництво дійсно велике і стає все більшим з кожним днем. Інфраструктура – це нові робочі місця, нова якість життя кожного.

Незалежна країна – розумна країна. Освічена. А тому – сильна країна не може бути зі слабкою освітою. Ми підтримуємо талановитих школярів. Запроваджено нові державні, президентські премії: 100 тисяч гривень – переможцям міжнародних учнівських олімпіад з математики, фізики, інформатики та хімії. В цьому році вперше ми надаємо премії не тільки учням, але й вчителям, які цих чемпіонів підготували. 10 тисяч гривень щомісяця отримують випускники з найвищим балом ЗНО. 250 учнів. 10 найкращих з кожного регіону України. А для нас кожен регіон України – найкращий.

Цього року ми підвищили стипендії студентам до прожиткового мінімуму. При цьому кількість стипендіатів зменшувати не будемо. Це дуже важливо.

Цього року ми забезпечили ноутбуками понад 60 тисяч учителів, а до 2023 року новий ноутбук буде в кожного вчителя нашої держави!

Уперше для держави кібербезпека, штучний інтелект, нанотехнології аерокосмічні, енергетичні та біотехнології – це не просто розумні слова, а пріоритетні спеціальності в Президентському університеті, який ми починаємо створювати.

Два роки тому запрацював Національний фонд досліджень. Це грантова підтримка науки. За два роки гроші отримали 222 наукові проекти на загальну суму близько 1 мільярда гривень. Це наукові розробки, до яких залучено понад 1500 провідних і молодих українських вчених.

Уперше за багато років ми відновлюємо науковий флот України. Уявіть, останній рейс українського наукового судна у Світовому океані відбувся 20 років тому, а в Чорному морі – 10 років тому. Цьогоріч у нас з'явилося два кораблі – мало, але вони з'явилися! Це судно «Борис Александров», яке буде виконувати наукові й екологічні дослідження в Чорному морі, та криголам «Ноосфера» для дослідження Світового океану, а також наших експедицій до української станції «Академік Вернадський» в Антарктиді.

Наша незалежність – це можливість пам'ятати та берегти своє минуле, будучи впевненими в майбутньому. Ми нарешті будемо Меморіальні комплекси: «Бабин Яр» і наступного року завершимо будівництво Меморіального комплексу пам'яті жертв Голодомору. Спільна пам'ять, спільний біль – це те, що нас об'єднує і робить сильнішими.

І носіями цієї пам'яті є люди поважного віку. Хтось скаже, що правильно говорити «люди похилого віку». Ні! За все, що вони реально зробили, правильно говорити «люди поважного віку».

Мені соромно, що всі ці роки ми робили для них занадто мало. Для когось це просто основний електорат, а для мене це люди, які віддали все своє життя на благо України, на благо нашої держави. Тому один з моїх ключових пріоритетів – це турбота про людей поважного віку. Зокрема, ми вже втілили програму доплат до пенсій для людей, які досягли

80 та 75 років. Наступного року ми розширимо цю програму на людей, які досягли 70 років.

Ми чітко виконуємо зобов'язання щодо щорічної індексації пенсій. Так, з березня 2021 року проіндексовано пенсії 7,9 мільйона пенсіонерів.

Уперше за багато років суттєво збільшені пенсії для ліквідаторів та постраждалих від Чорнобильської катастрофи.

Уперше за всі роки незалежності ми погодили параметри надійної обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, яка дасть змогу заощаджувати кошти на гідну старість. Найближчим часом парламент розгляне вже готовий відповідний законопроект. Шановні депутати, особливо депутати поважного віку, – на вас надія.

Ми вперше запровадили комплексний підхід до розв'язання проблем людей, які стикаються з різними бар'єрами. Це люди з інвалідністю з дитинства, яким підвищено розміри надбавки на догляд; це й малозабезпечені сім'ї, для яких розмір виплат збільшився на 50% і становить 5500 гривень; це й діти, які постраждали від вибухонебезпечних предметів, – їм уперше встановлено допомогу; це й люди, які постраждали від насильства у сім'ї, – вперше запроваджено субвенцію на створення шелтерів для них; це й сім'ї з дітьми; тати, які вперше здобули право йти у відпустку для догляду за новонародженими. Ми збільшили розмір державної допомоги на дітей, які мають тяжкі захворювання. Все це – риси країни з європейським обличчям. Або простіше – країни з людським обличчям.

Це ж стосується й цифрової країни. Незалежність – це цифрова свобода від бюрократії, черг і корупції. І в цьому вже пересвідчилися понад 11 мільйонів користувачів нашого державного додатку «Дія».

Україна стала першою країною у світі, яка запровадила цифровий паспорт громадянина своєї держави. Ми запровадили цифрове водійське посвідчення, за допомогою якого можна подорожувати або відкрити банківський рахунок онлайн.

У «Дії» доступні цифровий студентський квиток, страховка на авто, електронний підпис у смартфоні, цифровий податковий номер, оплата податків та штрафів і багато іншого.

Це не уявний метавсесвіт – це реальні послуги, які допомагають реальним громадянам у реальному часі. Вже сьогодні, вже зараз, 24/7.

І сьогодні до цих функцій додається прописка – тобто можливість зміни реєстрації онлайн.

У XXI столітті люди можуть вільно переміщатися країною, не залежачи від штампів у паспорті. «Дія» – насамперед соціальний додаток для всіх громадян. Тепер призначити або перерахувати пенсію нашим поважним людям, зможе не жіночка в кабінеті, а онук на дивані. Ми вже починаємо запуск цієї функції, і «Дія» охопить всіх українців, незалежно від віку.

Незалежність – це можливість незалежно, чесно та прозоро вести бізнес у незалежній державі. Послуги з відкриття бізнесу в Україні стануть найшвидшими у світі. Вже зараз відкрити ФОП можна за 10 хвилин. Бачити та заповнювати декларацію, сплачувати податки.

Ми будуюмо власний бізнес, незалежний від «хотелок» чиновників, де враховано всі побажання бізнесменів. Для цього ми нарешті запустимо «Дія City», яка дасть змогу створити в Україні найпотужніший IT-хаб у Центральній та Східній Європі. Українці й підприємці з усього світу матимуть змогу швидко реалізовувати найамбітніші інноваційні та бізнес-ідеї та ефективно їх впроваджувати. За п'ять років «Дія City» допоможе збільшити обсяг ринку IT вдвічі – до \$11,8 мільярда, а кількість робочих місць – до 450 тисяч. Це будуть одні з найкращих умов для ведення IT-бізнесу та креативної індустрії у світі.

У планах запустити вже скоро важливі функції: е-перепис, який згодом приведе до е-голосування. У центрі наших перетворень є народ, і ми маємо дізнатися, скільки нас, де ми живемо.

Пишаюся тим, що Україна стане другою країною у світі, яка проведе перепис населення у співпраці з Apple вже у лютому 2023 року.

Наша мета, щоб 100% послуг держави українці могли отримати саме онлайн – без чиновників, без черг, без корупції.

Але боротьба з корупцією – це й справедливий і незалежний суд. Судова реформа в Україні. Тут пишатися поки немає чим. Ми тільки на початку цього складного шляху. Ми лише проголосували за перші два закони. Я дякую кожному депутату, які підтримали закони про Вищу раду правосуддя та про Вищу кваліфікаційну комісію суддів. Дякую вам.

Розпочато судову реформу в Україні не вперше, але вперше її буде доведено до кінця. Я дякую всім народним депутатам ще раз, які підтримують законопроекти, а також хочу подякувати нашим міжнародним партнерам, які нас підтримують на цьому складному шляху. Дякую. А шлях цей буде дійсно непростим.

Вперше за 30 років повністю проголосована земельна реформа. Вітаю вас! Вперше за 30 років ми починаємо повномасштабне облаштування державного кордону по всьому периметру нашої держави. Нарешті ми ухвалили закон про територіальну оборону, ми затвердили Стратегію деокупації Криму.

Ми вперше за 30 років розпочали системну боротьбу з олігархами. І я впевнений, що Україна в цій боротьбі переможе. Україна з цим закінчить.

Але я не хочу закінчувати свій виступ саме цією тематикою – про олігархів. Я не хочу говорити в кінці про дрібні речі. Я хочу сказати про головне: про державу без прикрас, без купюр, говорити з вами абсолютно відверто, чесно, бо саме таких нас обирали, бо саме такі ми були, і хочеться вірити, що такими й залишаємося.

Ми повинні говорити відверто, незважаючи на будь-які складнощі, говорити правду яка вона є, яку ми могли говорити або ще можемо, хочеться вірити.

А тоді – давайте чесно. Вісім років триває війна на Донбасі. Вісім років, як Росія анексувала Крим. І я не боюся говорити всім, і говорити прямо росіянам. Саме тому, водночас, я не боюся прямої розмови з ними. Ми не боїмося прямого діалогу.

Ми знаємо, хто з європейських країн підтримує Україну, це правда, і дякуємо їм. Знаємо, хто з європейських країн вдає, що підтримує Україну і нашу незалежність.

Ми знаємо, що наша армія – найкраща у світі, і захистить нас. Всі нас підтримують, але ніхто, крім нашої армії, нас не захистить. Це правда. І ми повинні зізнатися, що без нашого війська ми не зможемо зупинити війну. І ми повинні сказати правду, що ми не зможемо зупинити війну без прямих перемовин з Росією. І сьогодні це визнали вже всі, всі зовнішні партнери. Всі зовнішні визнали, а деякі внутрішні цього не визнають. Ми повинні говорити, знаючи, що у нас сильна, потужна армія. І не боятися зараз говорити один одному правду. Якщо ми хочемо повернути Донбас – давайте. А якщо хочемо просто ходити і про це говорити, то давайте нічого не робити.

І давайте в цьому питанні поставимо крапку, просто і чесно. І зрозуміємо нарешті – це наша держава, як можемо – давайте боротися за це, за наші території, усіма можливостями, усі разом з усіма політиками, незважаючи на колір цих політиків. І з усіма бізнесменами, незважаючи на їх калібр, поки це не пізно.

Ми – велика країна!

Слава кожному з вас!

Слава Україні!

URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805>

3.11. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану»

*{Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022}
{Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента
№ 133/2022 від 14.03.2022
№ 259/2022 від 18.04.2022
№ 341/2022 від 17.05.2022
№ 573/2022 від 12.08.2022}*

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» постановляю:

1. Ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб згідно з Указом Президента № 133/2022 від 14.03.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб згідно з Указом Президента № 259/2022 від 18.04.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 341/2022 від 17.05.2022}

{Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 23 серпня 2022 року строком на 90 діб згідно з Указом Президента № 573/2022 від 12.08.2022}

2. Військовому командуванню (Генеральному штабу Збройних Сил України, Командуванню об'єднаних сил Збройних Сил України, командуванням видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, управлінням оперативних командувань, командирам військових з'єднань, ча-

стин Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України) разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

3. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

4. Кабінету Міністрів України невідкладно:

1) ввести в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні;

2) забезпечити фінансування та вжити в межах повноважень інших заходів, пов'язаних із запровадженням правового режиму воєнного стану на території України.

5. Державній службі України з надзвичайних ситуацій невідкладно разом з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності привести єдину державну систему цивільного захисту, її функціональні та територіальні підсистеми у го-

товність до виконання завдань за призначенням в особливий період.

6. Обласним, Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування утворити ради оборони та забезпечити сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану.

7. Міністерству закордонних справ України забезпечити інформування в установленому порядку Генерального секретаря ООН та офіційних осіб іноземних держав про введення в Україні воєнного стану, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

8. Цей Указ набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Президент України В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

3.12. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про утворення ставки Верховного Головнокомандувача»

{Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 581/2022 від 16.08.2022}

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України, що загрожує її державній незалежності та територіальній цілісності, для забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами, на

підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України від 24 лютого 2022 року «Про Ставку Верховного Головнокомандувача», відповідно до статті 8 Закону України «Про оборону України» постановляю:

1. Утворити Ставку Верховного Головнокомандувача.
2. Затвердити персональний склад Ставки Верховного Головнокомандувача:

Голова Ставки Верховного Головнокомандувача

ЗЕЛЕНСЬКИЙ - Президент України, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України
Володимир Олександрович

Координатор Ставки Верховного Головнокомандувача

ДАНИЛОВ - Секретар Ради національної безпеки і оборони України
Олексій М'ячеславович

Члени Ставки Верховного Головнокомандувача

БУДАНОВ - Начальник Головного управління розвідки Міністерства оборони України
Кирило Олексійович

ДЕЙНЕКО - Голова Державної прикордонної служби України
Сергій Васильович

ЄРМАК - Керівник Офісу Президента України
Андрій Борисович

ЗАЛУЖНИЙ - Головнокомандувач Збройних Сил України
Валерій Федорович

КЛИМЕНКО - Голова Національної поліції України
Ігор Володимирович

КРУК - Голова Державної служби України з надзвичайних ситуацій
Сергій Іванович

КУЛЕБА Дмитро Іванович	- Міністр закордонних справ України
ЛЕБІДЬ Юрій Анатолійович	- командувач Національної гвардії України
ЛИТВИНЕНКО Олександр Валерійович	- Голова Служби зовнішньої розвідки України
МАЛЮК Василь Васильович	- перший заступник Голови Служби безпеки України
МИРГОРОДСЬКИЙ Максим Вікторович	- Командувач Десантно-штурмових військ Збройних Сил України
МОНАСТИРСЬКИЙ Денис Анатолійович	- Міністр внутрішніх справ України
РЕЗНІКОВ Олексій Юрійович	- Міністр оборони України
РУДЬ Сергій Леонідович	- Начальник Управління державної охорони України
СТЕФАНЧУК Руслан Олексійович	- Голова Верховної Ради України
ТАНЦЮРА Ігор Іванович	- Командувач Сил територіальної оборони Збройних Сил України
ХОРЕНКО Віктор Олександрович	- командувач Сил спеціальних операцій Збройних Сил України;
ШМИГАЛЬ Денис Анатолійович	- Прем'єр-міністр України
ЩИГОЛЬ Юрій Федорович	- Голова Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

{Стаття 2 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 581/2022 від 16.08.2022}

3. Припинити діяльність Военного кабінету Ради національної безпеки і оборони України.

4. Кабінету Міністрів України, Генеральному штабу Збройних Сил України, Державному управлінню справами забезпечити обладнання робочих місць для виконання функціональних обов'язків оперативним складом пунктів управління у можливих місцях розгортання Ставки Верховного Головнокомандувача.

5. Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України разом із Генеральним штабом Збройних Сил України уточнити план зв'язку Ставки Верховного Головнокомандувача за всіма варіантами можливих місць її розгортання.

6. Координатору Ставки Верховного Головнокомандувача організувати діяльність Ставки Верховного Головнокомандувача, визначити основні та запасні місця її роботи.

Президент України В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>

3.13. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про загальну мобілізацію»

Про загальну мобілізацію

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових формувань, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до частини другої статті 102, пунктів 1, 17, 20 частини першої статті 106 Конституції України **постановляю:**

1. Оголосити та провести загальну мобілізацію (далі – мобілізація).

2. Мобілізацію провести на території Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міста Києва.

3. Мобілізація проводиться протягом 90 діб із дня набрання чинності цим Указом.

4. Призов військовозобов'язаних, резервістів та залучення транспортних засобів для забезпечення потреб Збройних Сил України, Національної гвардії України. Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної спеціальної служби зв'язку та захисту інформації України, інших військових формувань України здійснити в обсягах, визначених згідно з мобілізаційними планами.

5. Генеральному штабу Збройних Сил України визначити черговість та обсяги призову військовозобов'язаних, резервістів та транспортних засобів національної економіки в межах загального строку мобілізації.

6. Кабінету Міністрів України забезпечити фінансування та вжити в межах повноважень інших заходів, пов'язаних з оголошенням та проведенням загальної мобілізації.

7. Службі безпеки України здійснити заходи контррозвідувального забезпечення під час виконання загальної мобілізації.

8. Місцевим органам виконавчої влади у взаємодії з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, за участю органів місцевого самоврядування та із залученням підприємств, установ та організацій усіх форм власності, фізичних осіб – підприємців організувати та забезпечити в установленому порядку:

1) своєчасне оповіщення і прибуття громадян, які призиваються на військову службу, прибуття техніки на збірні пункти та у військові частини;

2) здійснення призову військовозобов'язаних, резервістів на військову службу, їх доставки до військових частин та установ Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших військових формувань України;

3) виділення тимчасово будівель, споруд, земельних ділянок, транспортних та інших матеріально-технічних засобів, надання послуг Збройним Силам України, Національній гвардії України, Службі безпеки України, Державній прикордонній службі України, Державній спеціальній службі транспорту, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України та іншим військовим формуванням України відповідно до мобілізаційних планів.

9. Головам обласних державних адміністрацій забезпечити створення та роботу обласних, районних та міських медичних комісій.

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>

3.14. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про використання Збройних сил України та інших військових формувань»

{Указ схвалено Законом № 2106-IX від 03.03.2022}

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України, відповідно до пунктів 1, 17, 19 частини першої

статті 106 Конституції України, статті 4 Закону України «Про оборону України» **постановляю:**

1. Застосувати Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, для відсічі збройній агресії проти України.

2. Органам державної влади та органам військового управління вживати заходів для відсічі збройній агресії проти України.

3. Цей Указ набирає чинності одночасно із Законом України «Про схвалення Указу Президента України «Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань».

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66/2022#Text>

3.15. Указ Президента України від 24.02.2022 р. «Про утворення військових адміністрацій»

На виконання Закону України “Про правовий режим воєнного стану” для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку постановляю:

1. Утворити:

Вінницьку обласну військову адміністрацію;
Волинську обласну військову адміністрацію;
Донецьку обласну військову адміністрацію;
Дніпропетровську обласну військову адміністрацію;
Житомирську обласну військову адміністрацію;
Закарпатську обласну військову адміністрацію;
Запорізьку обласну військову адміністрацію;
Івано-Франківську обласну військову адміністрацію;
Київську міську військову адміністрацію;

Київську обласну військову адміністрацію;
Кіровоградську обласну військову адміністрацію;
Луганську обласну військову адміністрацію;
Львівську обласну військову адміністрацію;
Миколаївську обласну військову адміністрацію;
Одеську обласну військову адміністрацію;
Полтавську обласну військову адміністрацію;
Рівненську обласну військову адміністрацію;
Сумську обласну військову адміністрацію;
Тернопільську обласну військову адміністрацію;
Харківську обласну військову адміністрацію;
Херсонську обласну військову адміністрацію;
Хмельницьку обласну військову адміністрацію;
Черкаську обласну військову адміністрацію;
Чернівецьку обласну військову адміністрацію;
Чернігівську обласну військову адміністрацію.

У зв'язку з утворенням військових адміністрацій, зазначених у цій статті, обласні, Київська міська державні адміністрації та голови цих адміністрацій набувають статусу відповідних військових адміністрацій та начальників цих військових адміністрацій.

2. Утворити на базі існуючих районних державних адміністрацій відповідні районні військові адміністрації.

У зв'язку з утворенням районних військових адміністрацій відповідні районні державні адміністрації та голови таких адміністрацій набувають статусу відповідних районних військових адміністрацій та начальників таких військових адміністрацій.

3. Генеральному штабу Збройних Сил України, головам обласних, Київської міської, районних державних адміністрацій здійснити відповідно до Закону України “Про правовий режим воєнного стану” заходи, пов'язані з утворенням військових адміністрацій, зазначених у статтях 1 і 2 цього Указу, та поінформувати про результати.

4. Генеральному штабу Збройних Сил України, Кабінету Міністрів України, обласним, Київській міській військовим адміністраціям відповідно до компетенції здійснювати спрямування, координацію та контроль за діяльністю обласних, Київської міської, районних військових адміністрацій.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його підписання.

Президент України В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

м. Київ

24 лютого 2022 року, № 68/2022

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

3.16. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 лютого 2022 року «Про введення в дію плану оборони України та Зведеного плану територіальної оборони України»

Відповідно до статті 107 Конституції України постановляю:

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 лютого 2022 року «Про введення в дію плану оборони України та Зведеного плану територіальної оборони України».

2. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

3. Цей Указ набирає чинності з дня його підписання.

Президент України В. Зеленський

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658/2022#Text>

**РАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ**

від 24 лютого 2022 року

Введено в дію

Указом Президента України
від 24 лютого 2022 року № 70/2022

**Про введення в дію плану оборони України та
Зведеного плану територіальної оборони України**

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, відповідно до законів України “Про оборону України” та “Про основи національного спротиву”, Рада національної безпеки і оборони України вирішила:

1. Увести в дію з 23.00 години 24 лютого 2022 року в повному обсязі план оборони України за сценарієм першим “Ескалація Російською Федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав або коаліцій держав - повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з рішучими цілями, що може супроводжуватись інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору”.

2. Увести в дію з 23:00 години 24 лютого 2022 року терміном на 90 діб Зведений план територіальної оборони України.

3. Кабінету Міністрів України в межах компетенції забезпечити вжиття невідкладних заходів, спрямованих на реалізацію плану оборони України та Зведеного плану територіальної оборони України.

4. Міністерству оборони України організувати міжвідомчу координацію та взаємодію з питань виконання заходів плану оборони України.

5. Військовому командуванню (Головнокомандувачу Збройних Сил України, Командувачу Сил територіальної оборони Збройних Сил України, командувачам видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачам (начальникам) органів військового управління, командирам з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань) разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування в межах повноважень запровадити та здійснити передбачені Зведеним планом територіальної оборони України заходи.

**Секретар Ради
національної безпеки і оборони України
О. ДАНІЛОВ**

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0033525-22#n2>

3.17. Заява глав держав і урядів НАТО щодо нападу Росії на Україну від 25.02.2022 р.

Ми зібралися сьогодні, щоб обговорити найтяжчу загрозу євроатлантичній безпеці за останні десятиліття. Ми рішуче засуджуємо повномасштабне вторгнення Росії в Україну за сприяння Білорусі. Ми закликаємо Росію негайно припинити військовий напад, вивести всі свої війська з України і звернути з обраного нею шляху агресії. Це давно спланований, жорстокий, абсолютно неспровокований і невинуватий напад на Україну — незалежну, мирну та демократичну країну. Ми шкодуємо з приводу трагіч-

ної загибелі людей, величезних людських страждань та руйнувань, завданих діями Росії. Підвалини миру на європейському континенті фактично знищено. Світ притягне Росію, а також Білорусь до відповідальності за їхні дії. Ми закликаємо всі держави беззастережно засудити цей безсовісний напад. Потік брехні з боку Росії не повинен нікого ввести в оману.

Росія несе цілковиту відповідальність за цей конфлікт. Вона відкинула шлях дипломатії та діалогу, який неодноразово пропонувався їй НАТО та державами-членами Альянсу. Вона докорінно порушила міжнародне право, включаючи Статут ООН. Дії Росії також є грубою відмовою від принципів, закріплених в Основоположному акті НАТО – Росія: саме Росія відійшла від своїх зобов'язань у рамках цього акту. Рішення президента Путіна напасти на Україну — це жахлива стратегічна помилка, яка дуже дорого обійдеться Росії в наступні роки, як з економічної, так і з політичної точки зору. Проти Росії вже запроваджено масштабні та безпрецедентні санкції. НАТО продовжить тісну координацію з відповідними заінтересованими сторонами та іншими міжнародними організаціями, включно з ЄС. Сьогодні на запрошення Генерального секретаря у засіданні взяли участь Фінляндія, Швеція та Європейський союз.

Ми заявляємо про свою цілковиту солідарність із демократично обраними президентом, парламентом та урядом України, а також з мужнім народом України, який заради захищає свою Батьківщину. Наші думки з усіма загиблими та пораненими, особами, переміщеними внаслідок російської агресії, а також їхніми сім'ями. НАТО залишається відданою усім фундаментальним принципам, на яких ґрунтується європейська безпека, зокрема, право кожної країни обирати механізми гарантування своєї безпеки. Ми і надалі надаватимемо політичну і практичну підтримку Україні, яка продовжує захищатися, і закликаємо інших чинити так

само. Ми підтверджуємо нашу рішучу підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, включно з територіальними водами. Ця принципова позиція залишиться незмінною.

Зважаючи на дії Росії, ми розглянемо всі належні наслідки для потенціалу стримування і оборони НАТО. Держави-члени Альянсу провели консультації відповідно до Статті 4 Вашингтонського договору. Ми будемо продовжувати вживати усіх необхідних заходів та рішень з метою гарантування безпеки і оборони усіх держав-членів НАТО. Ми розгорнули додаткові оборонні сухопутні та військово-повітряні сили у східній частині Альянсу, а також морські сили та засоби в усьому регіоні НАТО. Ми задіяли плани оборони НАТО, щоб підготуватися до реагування у разі непередбачених ситуацій і забезпечити безпеку території Альянсу, зокрема, спираючись на наші сили швидкого реагування. Ми нині здійснюємо істотні додаткові оборонні розгортання сил у східній частині Альянсу. Ми залучимо усі необхідні ресурси для забезпечення потужного та переконливого стримування й оборони в усьому Альянсі сьогодні і в майбутньому. Ці заходи мають превентивний і пропорційний характер і запобігають ескалації. Такими вони й залишатимуться.

Наша відданість Статті 5 Вашингтонського договору залишається непорушною. Ми єдині у справі захисту і оборони усіх держав-членів НАТО. Свобода завжди переможе над гнобленням.

URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_192489.htm?selectedLocale=uk

3.18. Указ Президента України від 06.03.2022 р. «Про делегацію України для участі в усних слуханнях Міжнародного Суду ООН щодо звинувачень у геноциді відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Україна проти Російської Федерації)»

1. Утворити делегацію України для участі в усних слуханнях Міжнародного Суду ООН щодо звинувачень у геноциді відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Україна проти Російської Федерації), 7 - 8 березня 2022 року, м. Гаага, Королівство Нідерланди, в такому складі:

КОРИНЕВИЧ Антон Олександрович - Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, глава делегації, агент України

ЗОЛОТАРЬОВА Оксана Вадимівна - директор Департаменту міжнародного права Міністерства закордонних справ України, заступник глави делегації, заступник агента України

ЗЕРКАЛЬ Олена Володимирівна - Надзвичайний і Повноважний Посол

КАЧКА Тарас Андрійович - заступник Міністра економіки України - Торговий представник України.

Дозволити главі делегації залучати в установленому порядку для забезпечення роботи делегації України представників державних органів, адвокатів, радників, експертів і технічних працівників.

2. Главі делегації здійснювати із залученням представників державних органів підготовку та подання визначених Міжнародним Судом ООН процесуальних документів, позиційних, доказових та інших матеріалів.

3. Кабінету Міністрів України забезпечити фінансування витрат, пов'язаних із участю делегації України у слуханнях Міжнародного Суду ООН щодо звинувачень у геноциді

відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Україна проти Російської Федерації).

Президент України
В. Зеленський

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/110/2022#Text>

3.19. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України від 15.03. 2022 р. (Витяг)

Верховна Рада України **постановляє:**

І. Внести до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 26, ст. 892 із наступними змінами) такі зміни:

1. Статтю 1 доповнити частиною третьою такого змісту:

«3. Дата початку тимчасової окупації територій, передбачених пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, визначається рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України».

2. У статті 3:

у частині першій:

пункт 3 викласти в такій редакції:

«3) інша сухопутна територія України, внутрішні морські води і територіальне море України, визнані в умовах воєнного стану тимчасово окупованими рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України»;

доповнити пунктом 4 такого змісту:

«4) надра під територіями, зазначеними у пунктах 1, 2 і 3 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями»; частину другу викласти в такій редакції:

«2. Адміністративна межа між тимчасово окупованою територією, передбаченою пунктами 1 і 2 частини першої цієї статті, та іншою територією України збігається із суходільним адміністративним кордоном між Автономною Республікою Крим та Херсонською областю.

Адміністративна межа між тимчасово окупованою територією, передбаченою пунктом 3 частини першої цієї статті, та іншою територією України визначається рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України».

3. Частину третю статті 4 доповнити абзацом другим такого змісту:

«В умовах воєнного стану правовий режим тимчасово окупованої території, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, визначається, змінюється і скасовується рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України».

4. Частину п'яту статті 8 викласти в такій редакції:

«5. На тимчасово окупованій території вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, будь-які інші вибори і референдуми не проводяться».

5. Статтю 9 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«5. Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, будь-які інші вибори і референдуми, проведені на тимчасово окупованій території, у тому числі за сприяння чи за участю державних органів і органів місцевого самоврядування, утворених відповідно до Конституції та законів України, є недійсними і не створюють правових наслідків».

6. Статтю 11 доповнити новою частиною першою такого змісту:

«1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями».

У зв'язку з цим частини першу - сьому вважати відповідно частинами другою - восьмою.

7. Статтю 11¹ доповнити новою частиною першою такого змісту:

«1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями».

У зв'язку з цим частини першу - четверту вважати відповідно частинами другою - п'ятою.

8. Статтю 13 доповнити новою частиною першою такого змісту:

«1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини

першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями».

У зв'язку з цим частини першу - десяту вважати відповідно частинами другою - одинадцятою.

9. Статтю 13¹ доповнити новою частиною першою такого змісту:

«1. Положення цієї статті застосовуються до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями.

В умовах воєнного стану рішенням Кабінету Міністрів України положення цієї статті можуть бути поширені на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями».

У зв'язку з цим частини першу - п'яту вважати відповідно частинами другою - шостою.

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України:

1) протягом десяти днів з дня набрання чинності цим Законом:

прийняти нормативно-правові акти на виконання цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

2) забезпечити:

прийняття органами виконавчої влади нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону;

приведення нормативно-правових актів органів виконавчої влади у відповідність із цим Законом.

Президент України
В. Зеленський

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2138-20#Text>

**3.20. Постанова Верховної Ради України
«Про Звернення Верховної Ради України до
Організації Об'єднаних Націй, Європейської
Комісії, Європейського Парламенту, інших
міжнародних організацій та їх парламентських
асамблей, парламентів та урядів держав – членів
Європейського Союзу та НАТО, парламентів
та урядів демократичних держав світу щодо
необхідності вжиття додаткових спільних заходів
з метою припинення агресії Російської Федерації
проти України та запобігання поширенню цієї агресії
на інші країни в Європі» від 24.03. 2022 р. (Витяг)**

Верховна Рада України постановляє:

1. Схвалити Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Європейського Парламенту, інших міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів держав - членів Європейського Союзу та НАТО, парламентів та урядів демократичних держав світу щодо необхідності вжиття

додаткових спільних заходів з метою припинення агресії Російської Федерації проти України та запобігання поширенню цієї агресії на інші країни в Європі (додається).

2. Доручити Голові Верховної Ради України забезпечити невідкладне направлення тексту Звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Європейського Парламенту, інших міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів держав - членів Європейського Союзу та НАТО, парламентів та урядів демократичних держав світу.

3. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради України
Р. СТЕФАНЧУК

ЗВЕРНЕННЯ

Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Європейського Парламенту, інших міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів держав - членів Європейського Союзу та НАТО, парламентів та урядів демократичних держав світу щодо необхідності вжиття додаткових спільних заходів з метою припинення агресії Російської Федерації проти України та запобігання поширенню цієї агресії на інші країни в Європі

Уже місяць, як Україна та її народ героїчно борються з цинічним повномасштабним вторгненням Російської Федерації, що супроводжується безпрецедентними за своєю жорстокістю воєнними злочинами і злочинами проти людяності - актами геноциду.

Починаючи з 24 лютого 2022 року Російська Федерація випустила понад 1080 смертоносних ракет по військових та цивільних об'єктах України, включаючи житлові квартали, школи, дитячі садки, пологові будинки, релігійні, культурні

та спортивні споруди, дипломатичні установи та консульства іноземних держав, інші об'єкти цивільної інфраструктури.

За цей час, втікаючи від війни, з України змушені були виїхати понад 3,7 мільйона громадян, 90 відсотків яких - жінки і діти. Загалом 6,5 мільйона громадян України стали вимушеними переселенцями. Російськими окупантами було вбито більше 115 українських дітей, 140 дітей поранено.

Лише в оточеному Маріуполі внаслідок постійних обстрілів та бомбардувань з боку окупаційних військ Російської Федерації, за офіційними даними, загинули понад 2300 мирних жителів. Своїх загиблих рідних та близьких містяни змушені ховати у братських могилах. Заблокований Маріуполь цілеспрямовано стирається з лиця землі російськими військами. Понад 90 відсотків житлового фонду зруйновано, місто стало непридатним для життя.

16 березня 2022 року весь світ став свідком і був шокований бомбардуванням Донецького академічного обласного драматичного театру, розташованого м. Маріуполі, у якому переховувалося більше 1000 мирних жителів - жінки, діти, літні люди. Війська Російської Федерації скинули на цей острівець життя надпотужну бомбу, незважаючи на добре помітні з повітря попереджувальні надписи «Діти». Окупаційні війська Російської Федерації цинічно продовжували обстріл території, на якій розташовано театр, не дозволяючи розібрати завали та врятувати ні в чому не винних людей, які опинилися у смертельній пастці.

Все це є найбільшою гуманітарною катастрофою в історії Європи з часів Другої світової війни. Це не що інше, як свідоме здійснення за наказом вищого військово-політичного керівництва Російської Федерації акту геноциду Українського народу. Ці нелюдські, варварські воєнні злочини і злочини проти людяності не повинні залишитися безкарними. Цьому середньовічному звірству в центрі Європи треба негайно покласти край.

Зважаючи на викладене, Верховна Рада України від імені Українського народу:

1. Звертається до Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Європейського Парламенту, інших міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів держав - членів Європейського Союзу та НАТО, парламентів та урядів демократичних держав світу з вимогою невідкладно вдатися до рішучих кроків для підтримки України та захисту цивільного населення з метою:

1) вжиття негайних дієвих заходів для створення безпальної зони над Україною з метою уникнення масових жертв серед мирного населення, гарантування безпеки гуманітарних коридорів для збереження життя жінок, дітей, літніх людей та інших вразливих категорій громадян;

2) прийняття національними парламентами резолюцій з вимогою до урядів своїх держав посилити санкції проти держави-агресора і терориста - Російської Федерації, а також проти Республіки Білорусь, яка надає свою військову інфраструктуру та інші ресурси для здійснення збройного вторгнення Російської Федерації в Україну.

Зазначені санкції мають включати, крім іншого:

відмову від імпорту російських нафти, газу, вугілля та електроенергії;

всеосяжну заборону торгівлі з Російською Федерацією і Республікою Білорусь;

закриття портів та повітряного простору для літаків і кораблів Російської Федерації;

повне припинення міжнародного транспортного сполучення з Російською Федерацією;

повне виключення Російської Федерації з усіх міжнародних та міжпарламентських організацій, асамблей, асоціацій, міжнародних спортивних федерацій, міждержавних культурних та інших спілок і об'єднань як реакція на зухвале порушення Російською Федерацією норм і принци-

пів міжнародного права, насамперед міжнародного гуманітарного права;

включення Російської Федерації до списку країн з високим ризиком Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та, як наслідок, виключення Російської Федерації з держав - членів FATF;

притягнення зусиллями міжнародної спільноти винних у воєнних злочинах та злочинах проти людяності, вчинених військами Російської Федерації в Україні, до невідвротної відповідальності, включно з вищим військово-політичним керівництвом Російської Федерації;

3) невідкладного надання Україні літаків МіГ-29 та Су-25, які є у держав - членів НАТО, та систем протиповітряної оборони типу «земля-повітря», зокрема С-300, а також збільшення поставок іншого сучасного озброєння з метою забезпечення реалізації Україною свого права на самооборону відповідно до статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй від збройних сил, бойової авіації, ракетних обстрілів, танків, артилерії, бойових кораблів Російської Федерації;

4) створення і наповнення реальними коштами міжнародного Фонду повоєнної відбудови та відновлення України, у тому числі за рахунок конфіскації активів та коштів Російської Федерації, її фізичних та юридичних осіб, стосовно яких запроваджено персональні санкції через вторгнення Російської Федерації в Україну.

2. Закликає парламенти держав - членів Європейського Союзу прийняти окремі заяви про підтримку невідкладного надання Україні статусу держави - кандидата на членство у Європейському Союзі.

Висловлює подяку парламентам Естонії, Литви, Латвії, Польщі, які вже прийняли відповідні заяви, та сподівається, що й інші парламенти Європейського Союзу наслідуватимуть цей приклад солідарності з європейськими прагненнями Українського народу.

Звертається до Європейської Комісії з проханням у найкоротші терміни подати відповідний висновок на розгляд Ради Європейського Союзу для схвалення рішення про надання Україні статусу держави - кандидата на членство відповідно до положень законодавства Європейського Союзу та розпочати процедуру вступу України до Європейського Союзу.

3. Закликає всі держави - члени Організації Об'єднаних Націй вжити дієвих заходів та застосувати окремі санкції для покарання Російської Федерації за свідоме невиконання Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Агресія проти України» A/RES/ES-11/1 від 2 березня 2022 року в частині негайного виведення російських військ з території України, а також за невиконання рішення Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй про негайне припинення бойових дій на території України військами Російської Федерації від 16 березня 2022 року.

4. Щиро вдячна всім парламентам та урядам держав - членів Європейського Союзу, Організації Північноатлантичного договору, держав - членів Організації Об'єднаних Націй, які ухвалили рішення та надали всю можливу політичну, дипломатичну, військову і гуманітарну допомогу Україні та Українському народові у його боротьбі за своє право на існування, незалежність, соборність, територіальну цілісність держави. Ми високо цінуємо ці зусилля та водночас закликаємо до більш рішучих дій задля припинення найстрашнішого злочину - геноциду Українського народу і покарання винних у його вчиненні.

Закликаємо міжнародну спільноту об'єднатися та виступити єдиним фронтом проти незаконного вторгнення Російської Федерації в Україну - заради миру та безпеки в Європі, перемоги добра над злом, справедливості, захисту демократичних і людських цінностей, відстоювання прав і свобод людини.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2141-20#Text>

3.21. Заява глав держав і урядів НАТО від 24.03.2022 р.

Ми, глави держав і урядів 30 країн – членів НАТО зібрались сьогодні для обговорення російської агресії проти України, найбільшої загрози євроатлантичній безпеці за десятиріччя. Війна Росії проти України зруйнувала мир в Європі і призводить до величезних людських страждань і руйнації.

Ми найрішучіше засуджуємо російське вторгнення в Україну. Ми закликаємо президента Путіна негайно припинити цю війну і вивести збройні сили з України, а також закликаємо Білорусь припинити своє пособництво, відповідно до Резолюції «Про агресію проти України», ухваленої Генеральною Асамблеєю ООН 2 березня 2022 року. Росія повинна виконати вердикт Міжнародного суду ООН від 16 березня і негайно зупинити військові операції. Напад Росії на Україну загрожує світовій безпеці. Напад на міжнародні норми робить світ менш безпечним. Ескалаційна риторика президента Путіна безвідповідальна і дестабілізуюча.

Українці надихають світ героїчним спротивом російській брутальній загарбницькій війні. Ми рішуче засуджуємо Росію за її руйнівні атаки на цивільне населення, жінок, дітей і людей в безпорадній ситуації. Ми працюватимемо з рештою світового співтовариства над притягненням до відповідальності тих, хто відповідає за порушення гуманітарного і міжнародного права, в тому числі за воєнні злочини. Нас глибоко турбує зростання ризику сексуального насильства і торгівлі людьми. Ми вимагаємо від Росії дозволити швидкий, безпечний і безперешкодний гуманітарний доступ і безпечний прохід цивільних, а також надати доступ гуманітарній допомозі до Маріуполя та інших оточених міст. Ми також засуджуємо напади на цивільну інфраструктуру, зокрема ті, що ставлять під загрозу атомні електростанції. Ми і надалі будемо протистояти російській брехні

про її напад на Україну і виявляти сфабриковані наративи або операції «під чужим прапором», розроблені для підготовки ґрунту для подальшої ескалації, в тому числі проти цивільного населення України. Будь-яке застосування Росією хімічної або біологічної зброї буде неприйнятним і призведе до жорстких наслідків.

Росії потрібно продемонструвати свою серйозність щодо переговорів негайно запровадивши припинення вогню. Ми закликаємо Росію до конструктивної взаємодії в рамках змістовних переговорів з Україною, спрямованих на досягнення конкретних результатів, починаючи від сталого припинення вогню і просування до цілковитого виведення її військ з української території. Можна лише жаліти про те, що під час дискусій російська агресія не припиняється. Ми підтримуємо зусилля України з досягнення миру і ті дипломатичні зусилля, які здійснюють члени Альянсу для тиску на Росію з метою припинення війни і полегшення людських страждань.

Ми повністю солідарні з Президентом Зеленським, урядом України і хоробрими українськими громадянами, які захищають свою рідну землю. Ми шануємо усіх загиблих, поранених і вигнаних зі своїх домівок російською агресією, а також їхніх рідних. Ми знову підтверджуємо нашу неослабну підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, які включають в себе і її територіальні води.

Україна має фундаментальне право на самооборону згідно зі Статутом ООН. Із 2014 року ми надаємо активну підтримку Україні, допомагаючи їй користуватись цим правом. Ми тренуємо Збройні сили України посилюючи їх військову спроможність і можливості і зміцнюючи їх стійкість. Союзники по НАТО посилити свою підтримку і будуть і надалі надавати політичну і практичну підтримку Україні, яка продовжує захищатись. Союзники по НАТО також про-

довжать надавати допомогу в таких сферах, як кібербезпека і захист від загроз хімічного, біологічного, радіологічного і ядерного характеру. Союзники по НАТО також надають широкомасштабну гуманітарну підтримку і приймають в себе мільйони біженців. Міністри закордонних справ будуть обговорювати нашу подальшу підтримку України коли зустрінуться в квітні.

Ми єдині в нашій рішучості протистояти намаганням Росії зруйнувати основи міжнародної безпеки і стабільності. Ми притягуємо Росію і Білорусь до відповідальності. Масовані санкції і велика політична ціна накладені на Росію з метою покласти край цій війні. Ми і надалі рішуче налаштовані здійснювати узгоджений міжнародний тиск на Росію. Ми будемо і надалі тісно координувати свої дії з відповідними зацікавленими сторонами та іншими міжнародними організаціями, включно з Європейським союзом. Трансатлантична координація має вирішальне значення для дієвої відповіді на поточну кризу.

Ми закликаємо усі держави, в тому числі Китайську Народну Республіку (КНР), підтримати міжнародний порядок включно з принципами суверенітету і територіальної цілісності, як закарбовано в Статуті ООН, утриматись від будь-якої підтримки російських воєнних зусиль і не робити таких дій, які допомагають Росії обійти санкції. Нас непокоять нещодавні публічні коментарі офіційних представників КНР, і ми закликаємо Китай припинити підсилювати брехливі кремлівські наративи, зокрема, про війну і про НАТО, а зайнятись пошуком мирного розв'язання конфлікту.

Ми залишаємось відданими основоположним принципам європейської і глобальної безпеки, в тому числі тому, що кожна країна має право обирати свою власну систему безпеки вільно від зовнішнього втручання. Ми підтверджуємо нашу відданість політиці відкритих дверей відповідно до Статті 10 Вашингтонського договору.

Ми надаємо цільову підтримку партнерам, які страждають від російських погроз і втручання і посилимо нашу допомогу їм у протистоянні зловмисному російському впливу і посиленні їх стійкості на основі запитів наших партнерів і наших довготривалих програм партнерства. У квітні міністри закордонних справ розглянуть конкретні пропозиції щодо посилення нашої підтримки цим партнерам.

Ми продовжимо здійснювати усі необхідні кроки із захисту і оборони населення членів нашого Альянсу і кожен дюйм його території. Наша відданість Статті 5 залізобетонна.

У відповідь на дії Росії ми активували оборонні плани НАТО, розгорнули елементи Сил реагування НАТО і розмістили 40 тисяч військ на східному фланзі, разом зі значними повітряними і морськими силами під прямим командуванням НАТО і підтриманими національними контингентами членів Альянсу. Ми також створюємо чотири додаткові багатонаціональні бойові групи в Болгарії, Угорщині, Румунії і Словаччині. Ми здійснюємо усі заходи і приймаємо усі рішення для гарантування безпеки і оборони усіх членів Альянсу в усіх сферах і на 360 градусів. Наші заходи залишаються превентивними, пропорційними і не передбачають ескалації. Ми будемо прискорювати трансформацію НАТО для більш небезпечної стратегічної реальності, в тому числі через ухвалення наступної Стратегічної концепції в Мадриді. У світлі найбільшої за десятки років загрози євроатлантичній безпеці ми також значно посилимо наші можливості довгострокового стримування і оборони і будемо і надалі розвивати повний спектр готових до застосування військ і засобів, необхідних для збереження надійного стримування і оборони. Ці кроки будуть підтримані посиленнями навчаннями з особливою увагою до колективної оборони і оперативної сумісності.

Ми посилюємо стійкість наших суспільств і інфраструктури для протидії зловмисному впливу Росії. Ми посилюємо

наші кіберзасоби і оборону, надаючи підтримку одне одному у разі кібератак. Ми готові накласти велику ціну на тих, хто шкодить нам в кіберпросторі, і посилюємо обмін інформацією і ознайомленість з обстановкою, посилюємо готовність цивільних служб і зміцнюємо нашу здатність відповідати на дезінформацію. Ми також будемо посилювати нашу готовність до хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних загроз. Ми будемо ухвалювати подальші рішення, коли зустрінємось в Мадриді.

Кроки, які ми здійснюємо для гарантування безпеки нашого Альянсу і євроатлантичного регіону, вимагатимуть адекватних ресурсів. Члени Альянсу значно збільшують свої оборонні видатки. Сьогодні ми вирішили прискорити нашу роботу над цілковитим виконанням Зобов'язань щодо оборонних інвестицій. Відповідно до наших обов'язків за Статтею 3 Вашингтонського договору, ми будемо і надалі зміцнювати нашу індивідуальну і колективну здатність протистояти будь-яким формам нападу. На нашій зустрічі в Мадриді ми запропонуємо додаткові плани щодо виконання Зобов'язань.

Неспровокована війна Росії проти України є фундаментальною загрозою цінностям і нормам, які принесли безпеку і процвітання на весь європейський континент. Рішення президента Путіна напасти на Україну було стратегічною помилкою за тяжкими наслідками також і для Росії і росіян. Ми залишаємось згуртованими і рішучими в нашому прагненні протистояти російській агресії, допомогти урядові і народові України і захистити безпеку усіх членів Альянсу.

URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_193719.htm

3.22. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки» від 01.04.2022 р. (Витяг)

Верховна Рада України **постановляє:**

1. Внести зміни до таких законів України:

1) статтю 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 5-6, ст. 30 із наступними змінами) після частини тридцять восьмої доповнити двома новими частинами такого змісту:

«Суб'єкт управління державного банку зобов'язаний здійснювати моніторинг наявних або потенційних загроз національній безпеці України та у випадку їх виявлення вживати заходів для нейтралізації їх впливу на діяльність банку. Перелік конкретних заходів визначається суб'єктом управління або за його рішенням керівником банку з урахуванням його повноважень та може включати, зокрема, визначення виключним місцем виконання обов'язків керівника, заступників керівника, членів колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), членів наглядової ради, інших посадових осіб державного банку адресу місцезнаходження такого банку та встановлення особливого режиму роботи зазначених осіб. У випадку прийняття рішення про визначення відповідних заходів зазначені особи зобов'язані невідкладно прибути за адресою місцезнаходження такого банку для виконання повноважень.

Порушення керівником, заступниками керівника, членами колегіального виконавчого органу (особою, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), членами наглядової ради, іншими посадовими особами державного банку положень частини тридцять дев'ятої цієї статті є підставою для дострокового припинення повно-

важень (звільнення) таких посадових осіб, та розірвання контракту (цивільно-правового договору) з такими особами незалежно від строку дії такого контракту (цивільно-правового договору) та без виплат відповідних компенсаційних платежів (у випадку якщо такі платежі передбачені укладеними контрактами (цивільно-правовими договорами) або колективним договором, що діє у державному банку)».

У зв'язку з цим частини тридцять дев'яту - сорок шосту вважати відповідно частинами сорок першою - сорок восьмою;

2) статтю 11² Закону України «Про управління об'єктами державної власності» (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 46, ст. 456; 2016 р., № 28, ст. 533; 2021 р., № 46, ст. 378) доповнити частиною сьомою такого змісту:

«7. Суб'єкт управління державного унітарного підприємства, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, а також господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать господарському товариству, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, зобов'язаний здійснювати моніторинг наявних або потенційних загроз національній безпеці України та у випадку їх виявлення вживати заходів для нейтралізації їх впливу на діяльність такого підприємства або товариства. Перелік конкретних заходів визначається суб'єктом управління або за його рішенням керівником підприємства або товариства з урахуванням його повноважень та може включати, зокрема, визначення виключним місцем виконання обов'язків керівника, заступників керівника, членів колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), членів наглядової ради, інших посадових осіб адресу місцезнаходження такого підприємства або товариства та встановлення особливого режиму

роботи зазначених осіб. У випадку прийняття рішення про визначення відповідних заходів зазначені особи зобов'язані дотримуватися їх, зокрема невідкладно прибути за адресою місцезнаходження такого підприємства або товариства.

Порушення керівником, заступниками керівника, членами колегіального виконавчого органу (особою, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), членами наглядової ради, іншими посадовими особами державного унітарного підприємства, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, а також господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належить господарському товариству, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, положень абзацу першого цієї частини є підставою для дострокового припинення повноважень (звільнення) таких посадових осіб, розірвання контракту (цивільно-правового договору) з такими особами незалежно від строку дії такого контракту (цивільно-правового договору) та без виплат відповідних компенсаційних платежів (у випадку якщо такі платежі передбачені, зокрема укладеними контрактами (цивільно-правовими договорами) або колективним договором, що діє на підприємстві або в господарському товаристві)».

2. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, і діє на період дії правового режиму воєнного стану.

Президент України
В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2182-20#Text>

3.23. Постанова Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» від 14.04.2022 р.

Верховна Рада України **постановляє**:

1. Схвалити Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» (додається).
2. Доручити Голові Верховної Ради України забезпечити невідкладне направлення тексту Заяви до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав.
3. Доручити Голові Верховної Ради України звернутися до Генеральної прокуратури, Міністерства закордонних справ України та Міністерства юстиції України щодо невідкладного вжиття заходів для належного документування фактів вчинення Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом геноциду Українського народу, злочинів проти людяності, воєнних злочинів, інших тяжких злочинів на території України та ініціювання притягнення до відповідальності усіх винних осіб.
4. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради України
Р. СТЕФАНЧУК

ЗАЯВА

Верховної Ради України

Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні

Від імені Українського народу Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади України:

керуючись положеннями Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, нормами звичаєвого міжнародного права та беручи до уваги положення Римського статуту Міжнародного кримінального суду;

наголошуючи на міжнародно-правовому зобов'язанні всіх держав співпрацювати задля припинення порушень загально визнаних норм міжнародного права, до яких належить заборона геноциду, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів;

беручи до уваги численні публічні заяви Президента Російської Федерації як Глави держави й Верховного Головнокомандувача Збройними силами Російської Федерації та інших посадових осіб цієї держави, а також рішення органів влади всіх рівнів на підтримку та виконання цих заяв, які в сукупності свідчать про існування офіційної політики російської держави щодо невизнання права Українського народу на самоідентифікацію, самовизначення і, як наслідок, на існування;

констатуючи багатотисячову політику Росії, спрямовану на «деукраїнізацію», поглинання Української нації шляхом перекручування та привласнення її історії, здобутків у сферах науки, культури й мистецтва;

засуджуючи державну політику Російської Федерації щодо викривлення уявлення про самобутність Українського народу та його прагнення до незалежності, що реалізується через поширення фальшивих ідеологем, в основі яких лежить завідомо хибне та маніпулятивне ототожнення українського патріотизму з «нацизмом» чи іншими людиноненависницькими ідеологіями;

беручи до уваги, що заявленою метою нового етапу збройної агресії з боку Російської Федерації є «денацифікація» України, за якою фактично приховуються справжні мотиви російської агресії - знищення Українського народу, його самобутності та позбавлення його права на самостійний розвиток;

беручи до уваги вчинені на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України дії щодо заборони використання української мови та україномовних книг, знищення таких книг, невідкладного запровадження освіти російською мовою та з російським ідеологічним спрямуванням;

враховуючи послідовність і системність політики Російської Федерації, націленої на масове знищення населення України, порушення суверенітету і територіальної цілісності України та ліквідації національної державності України;

беручи до уваги, що дії Збройних сил Російської Федерації на території України проти цивільного населення здійснюються з наміром знищити, повністю або частково, Український народ як окрему національну спільність;

враховуючи, що караними діями згідно з нормами міжнародного права, зокрема, згідно з положеннями Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, є вчинення геноциду, змова з метою вчинення геноциду, пряме й публічне підбурювання до вчинення геноциду, замах на вчинення геноциду, співучасть у вчиненні геноциду;

беручи до уваги, що окреслені вище діяння наявні у діях політичного керівництва та Збройних сил Російської Федерації, її посадових осіб, засобів масової інформації;

виходячи з того, що акти геноциду в діях Російської Федерації проявляються, зокрема, у:

вчиненні Збройними силами Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України масових звірств (зокрема, в містах Буча, Ірпінь, Маріуполь, селищах міського типу Бородянка, Гостомель та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, жорстокого позбавлення свободи людей, їх катування, звалтування, глумління над тілами вбитих і замучених;

систематичних випадках умисного вбивства цивільного населення та умисному створенні Збройними силами Російської Федерації таких умов життя, які завдають виняткових страждань Українському народу, спрямовані на його повне або часткове знищення та у підсумку призводять до фізичного знищення українського населення в багатьох населених пунктах на території України, зокрема через блокаду населених пунктів, недопущення гуманітарної допомоги та перешкоджання евакуації цивільного населення, захоплення та цілеспрямоване знищення об'єктів інфраструктури, що забезпечує базові потреби людей;

примусовому переміщенні українських дітей на територію Російської Федерації та передачі їх на виховання до чужого середовища з метою знищення їхньої самоідентифікації як українців, а також у вигнанні з власних домівок та депортації тисяч цивільних осіб з числа цивільного населення України на територію Російської Федерації;

поширених випадках фізичного та психологічного насильства щодо населення України, представників українських органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій та інших місцевих активістів, журналістів, священнослужителів та інших авторитетних в українському суспільстві осіб;

системних діях Російської Федерації, спрямованих на створення умов, що розраховані на поступове знищення Українського народу через підрив економічного потенціалу та безпеки, які проявляються у знищенні об'єктів господарської інфраструктури (пошкодження зерносховищ, перешкоджання посівній кампанії, блокада морських торговельних шляхів, руйнування електро- та газотранспортної інфраструктури тощо);

розцінюючи означені вище дії Російської Федерації проти населення України як такі, що спрямовані на знищення Українського народу, Верховна Рада України цією Заявою:

1. Визнає дії, вчинені Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу.

2. Звертається до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав щодо визнання вчинення Російською Федерацією геноциду Українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до Постанови Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»

1. Обґрунтування необхідності прийняття Постанови

У цей непростий час, коли триває боротьба Українського народу зі збройною агресією Російської Федерації, виявляється все більше жорстоких злодіянь, які повинні отримати належну правову оцінку. Сьогодні з повною впевненістю можна констатувати, що вчинені Збройними силами Російської Федерації дії є не просто злочином агресії, а мають на меті системне й послідовне знищення Українського народу, його самобутності та позбавлення його права на самовизначення та самостійний розвиток.

Це вимагає невідкладного визнання дій, вчинених Збройними силами Російської Федерації під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу.

Відповідно до статті 2 Конвенції ООН про запобігання злочинам геноциду й покарання за нього (далі – Конвенція) та статті 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – Статут) під геноцидом розуміють дії, вчинені з наміром знищити, повністю або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, зокрема: а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння серйозної фізичної або психічної шкоди членам такої групи; с) умисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне або часткове фізичне її знищення; д) заходи, розраховані на запобігання дітонародженню всередині такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу.

Таким чином, для констатації акту геноциду потрібно встановити, що відповідні діяння характеризуються таким:

1) їх спрямовано проти певної захищеної групи людей, яку можна виокремити за ознакою національної, етнічної, расової чи релігійної приналежності;

2) їх метою є знищення захищеної групи людей повністю або частково;

3) вони мають проявлятися принаймні в одній із форм, передбачених Конвенцією та Статутом.

1.1. Вчинення діянь проти Українського народу

В оригінальних текстах Конвенції та Статуту вжито термін «national group». Зміст цього терміну не може прив'язуватися лише до окремої національності (зокрема, української), як часто намагаються це зробити представники «російського світу», оскільки такий переклад безпідставно звужує зміст Конвенції і залишає поза захистом від геноциду цілісні спільноти людей, які можуть належати до різних національностей.

У судовій практиці вкоренилося ширше розуміння поняття національної групи (national group), яке, з однієї сторони, відповідає цілям Конвенції та Статуту, а з ін-

шої – семантичному значенню англійських слів «nation», «national», яким в українській мові насамперед відповідають слова «народ», «народний». Так, згідно з рішенням Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди у справі Акаєсу (*Akayesu*), національна група – це сукупність людей, які сприймаються такими, що мають певний юридичний зв'язок, заснований на спільному громадянстві, та поєднані взаємними правами та обов'язками (в оригіналі – «a national group is defined as a collection of people who are perceived to share a legal bond based on common citizenship, coupled with reciprocity of rights and duties»).

Слід також мати на увазі, що у судовій практиці міжнародних кримінальних трибуналів застосовується так званий суб'єктивний підхід до визначення захищених груп (справа Семанца (*Semanza*)). Це означає, що приналежність потерпілої особи до захищеної групи визначається не лише за певними об'єктивними критеріями, а й за суб'єктивним сприйняттям виконавця злочину про приналежність потерпілого до такої групи. Відповідно до такого підходу навіть особи, що формально не є громадянами України, але вважаються та переслідуються агресором як такі з метою фізичного знищення, належать до захищеної національної групи.

Виходячи з тексту Конституції України (Преамбула) захищеною від геноциду групою людей слід визнати Український народ як сукупність громадян України всіх національностей, що проживають на території України. Зазначене поняття повною мірою відповідає змісту терміну «national group» у розумінні визначення геноциду за міжнародним правом.

З огляду на зазначене слід констатувати, що дії Збройних сил Російської Федерації на території України проти цивільного населення здійснюються з наміром знищити, повністю або частково, Український народ як окрему національну групу відповідно до Конвенції.

1.2. Мета Російської Федерації – знищення Українського народу

Обставини, що передують і супроводжують розв'язання та ведення агресивної війни Російської Федерації проти України однозначно вказують на намір керівництва Російської Федерації знищити Український народ.

Напередодні повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України 21 лютого 2022 року В. Путін заперечив існування України як окремої держави і заявив, що Україна є «невід'ємною частиною» Росії та російського «історичного, культурного та духовного простору». Цьому передували й інші заяви В. Путіна про те, що українці – це не окремих народ, а частина російського народу. Зокрема, це обґрунтовувалося у статті В. Путіна «Об историческом единстве русских и украинцев».

Твердження В. Путіна про те, що український та російський народи не є різними, натомість є одним народом, означає ніщо інше, як заперечення самого факту існування одного із цих двох народів – Українського народу. Якщо існує лише один із двох народів, іншого не може існувати. Самоочевидно, що, на думку В. Путіна, має залишитись лише російський народ.

Так, під час промови на засіданні Ради національної безпеки та оборони Російської Федерації 21 лютого 2022 року В. Путін заявив, що сучасна Україна була цілком і повністю створена Росією, звинуватив комуністів та українських націоналістів «у розпаді історичної Росії під назвою СРСР». Також зазначив, що у 2014 році внаслідок «держперевороту» владу захопили радикали-націоналісти, які розпочали відверто антиросійську політику.

Заявленою метою воєнної агресії з боку Російської Федерації є «денацифікація» України. Цей термін створено саме для того, аби прив'язати збройну агресію до знищення «нацистів», яким, начебто, населено Україну. «Нацистами»

російське керівництво називає українців, які заперечують існування лише одного народу та виборюють право Українського народу на самоідентифікацію. У такий спосіб Російська Федерація проводить політику, спрямовану на створення викривленого уявлення про самобутність Українського народу та його прагнення до незалежності, що реалізується через поширення в усьому світі фальшивих ідеологем, в основі яких лежить завідомо хибне та маніпулятивне ототожнення українського патріотизму з «нацизмом» чи іншими людиноненависницькими ідеологіями.

Описана вище фальшива ідеологема поширюється розвинutoю пропагандистською мережею РФ та публічно офіційно підтримується посадовими особами різних рівнів. Уже в розпал війни заступник голови Ради Безпеки Російської Федерації (головою Ради є В. Путін) Д. Медведєв у своєму Телеграм-каналі 17 березня 2022 року заявив, що українство та його ідентичність «[...]єсть одін большой фейк. Етого явлення нікогдa не било в історії. І сейчас не существує».

На сайті російського державного (!) міжнародного інформаційного агентства «РІА Новості» 3 квітня 2022 року було оприлюднено статтю «Что Россия должна сделать с Украиной», де зазначено, що «денацифікація» українців полягає у перевихованні, яке досягається ідеологічними репресіями (придушенням) нацистських установок та жорсткою цензурою: не лише у політичній сфері, але обов'язково також у сфері культури та освіти. В цій публікації вказано, що «денацифікація» неминуче буде й «деукраїнізацією» – відмовою від розпочатого ще радянською владою масштабного штучного роздмухування етнічного компонента самоідентифікації населення територій історичних Малоросії та Новоросії. Автор цього пропагандистського матеріалу стверджує, що «дебандеризація» буде самої по собі недостатньо для «денацифікації» – «бандерівський» елемент є лише виконавцем і ширмою, маскуванням для європейського проекту нацист-

ської України, тому денацифікація України – це її неминуча «деєвропеїзація».

Відтак справжня мета «денацифікації» – знищення Українського народу, його самобутності та позбавлення його права на самостійний розвиток.

Зазначена мета реалізовувалася поступово та поетапно. Підтвердженням цього є багатовікова політика Російської Федерації, спрямована на «деукраїнізацію», поглинання української нації шляхом перекручення та привласнення фактів з її історії та здобутків у сферах науки, культури й мистецтва. Тільки одним з багатьох інших дуже промовистих прикладів є заява В. Путіна на спільній прес-конференції з Президентом Франції Е.Макроном у травні 2017 року у Версалі про те, що Ярослав Мудрий є їхнім великим князем, а його дочка Анна, яка була дружиною французького короля Генріха I, поклала початок російсько-французьким відносинам. Президент Російської Федерації у своїй статті «Об історическом единстве русских і украинцев» стверджує, що сучасна Україна – цілком і повністю дітище радянської епохи, а українська еліта це заперечує. Він вважає, що колективізація, голод початку 30-х років є спільною трагедією, а українці видають її за геноцид Українського народу. Насправді, Голодомор 1932-1933 років є одним із найпоказовіших історичних прикладів геноцидальних дій Росії з метою знищення Українського народу.

Численні публічні заяви президента Російської Федерації та інших посадових осіб цієї держави, а також рішення органів влади всіх рівнів на підтримку та виконання цих заяв в сукупності свідчать про існування офіційної політики російської держави щодо невизнання права Українського народу на самоідентифікацію, самовизначення і, як наслідок, на існування.

Так, на саміті НАТО ще у 2008 році Президент Російської Федерації заявив, що Україна – складне державне утворен-

ня, третина українців – етнічні росіяни, а в Російській Федерації в Україні є свої інтереси. Тоді ж В. Путін заявив, що в разі вступу України в НАТО Україна може припинити своє існування. У статті про стіну між Росією та Україною, опублікованій у липні 2021 року, В. Путін також заявляв, що суверенітет України можливий лише в партнерстві з Російською Федерацією. Колишній перший заступник глави адміністрації президента Російської Федерації В. Сурков у листопаді 2021 року в пропагандистській статті заявив, що Росія «не втратила імперських інстинктів» і продовжить розширюватися.

Ці та численні інші публічні матеріали доводять, що політика Російської Федерації, послідовність і системність її реалізації націлені на масове знищення населення України, порушення суверенітету і територіальної цілісності України та ліквідації національної державності України. Метою керівництва Російської Федерації є знищення українських патріотів, української мови, української культури, всього, що формує самобутність Українського народу.

1.3. Форми геноциду Українського народу

Дії Збройних сил Російської Федерації на території України проти цивільного населення здійснюються з наміром знищити, повністю або частково, Український народ як окрему національну групу шляхом вбивства членів цієї групи, спричинення серйозних тілесних ушкоджень або розумового розладу цієї групи, умисного створення для цивільного населення України таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення Українського народу, насильницької передачі дітей України на територію Російської Федерації або на тимчасово окуповані Російською Федерацією території України.

Масовими є факти вчинення Збройними силами Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях звірств (зокрема, в містах Буча, Ірпінь, Маріуполь, селищах

міського типу Бородянка, Гостомель та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, позбавлення свободи людей, їх катування, гвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених, розстріли людей, цілих сімей, включно з дітьми, які намагалися евакуюватися з окупованих населених пунктів Донецької, Київської, Луганської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей. Після звільнення окупованих Російською Федерацією територій стають відомими все більше таких моторошних, нелюдських, цинічних фактів.

Окупанти умисно спрямовують військові дії на цивільне населення, цивільні об'єкти та об'єкти, що користуються особливим захистом (лікарні, школи, дитсадки), як у Маріуполі (скидання бомб на пологовий будинок, театр, де в укритті знаходилися люди, а біля самої будівлі був напис «Діти»), практично знищуючи цілі міста (Волноваха, Ізюм, Маріуполь, Охтирка, Чернігів, Щастя та низка інших населених пунктів).

Окремо слід звернути увагу на численні факти, які свідчать про створення умов життя, що розраховані на фізичне знищення населення України.

Блокада населених пунктів, знищення в таких пунктах цивільної інфраструктури (електро-, водо- та теплопостачання тощо) в поєднанні з перешкоджанням доступу гуманітарних вантажів та евакуації мирного населення позбавляє населення доступу до базових потреб, необхідних для виживання, а саме води, їжі, тепла в холодну пору року, ліків та медичної допомоги, і розраховано на заподіяння виняткових страждань та, в підсумку, фізичне знищення мирного населення в багатьох населених пунктах на території України. Такі дії є воєнним злочином – використання голоду як методу війни, а також злочином проти людяності – знищення цивільного населення. Блокада таких великих

міст як Маріуполь, Чернігів є свідченням наміру Російської Федерації досягнути фізичного знищення принаймні частини Українського народу.

Численними також є факти примусового переміщення тисяч людей, в тому числі дітей, з числа цивільного населення України на територію Російської Федерації або тимчасово нею окуповані території України. Примусове видворення та переселення українських громадян, як це масово відбувається з мешканцями Маріуполя, також доводить намір знищити Український народ, припинити його існування на певній території. Примусове переміщення українських дітей на територію Російської Федерації та передача їх на виховання до чужого середовища свідчать про мету знищення їхньої самоідентифікації як українців.

Численними є випадки фізичного та психічного насильства щодо представників українських органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій та інших місцевих активістів, журналістів, священнослужителів та інших авторитетних в українському суспільстві осіб. Такі дії спрямовані на пригнічення та знищення еліти Українського народу.

Низка дій Російської Федерації також спрямовані на створення умов, що розраховані на поступове знищення Українського народу через підрив економічного потенціалу та безпеки, що проявляється у знищенні об'єктів господарської інфраструктури (пошкодження зерносховищ, перешкоджання посівній кампанії, блокада морських торговельних шляхів, руйнування електро- та газотранспортної інфраструктури тощо). Такі дії спрямовані на створення передумов для поступового зубожіння Українського народу, нестачі продовольства та інших необхідних для виживання ресурсів.

На тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях діє заборона використання української мови та україномовних книг, невідкладно запроваджується освіта росій-

ською мовою та з російським ідеологічним спрямуванням, що також свідчить про намагання знищити українську самобутність і українську націю. Діти, яких змушують вчитися за новими «програмами», фактично зазнають насильницької передачі з однієї суспільної групи до іншої.

У бібліотеках тимчасово окупованих територій Луганської, Донецької, Чернігівської та Сумської областей здійснюється вилучення української історичної та художньої літератури, яка не збігається з постулатами кремлівської пропаганди. Для цього залучено російські підрозділи так званої «воєнної поліції». Вони мають цілий перелік заборонених до згадування прізвищ, серед яких Мазепа, Петлюра, Бандера, Шухевич, Чорновіл. Також відомо про випадки вилучення книжки «Справа Василя Стуса» Вахтанга Кіпіані. Знайдені книжки вилучаються, масово знищуються на місці або вивозяться у невідомому напрямку.

Слід зазначити, що випадки геноциду, які полягають у фізичному знищенні певної захищеної групи, часто супроводжуються нападами та знищенням об'єктів культурної та історичної спадщини, релігійних об'єктів та будівель. У зв'язку з цим міжнародні суди та кримінальні трибунали вважають, що напади на культурні та релігійні об'єкти та символи можуть слугувати легітимними доказами існування умислу фізичного знищення захищеної групи.

Цілеспрямовані дії з руйнування українських музеїв, історичних пам'яток в Україні, місць богослужіння, знищення українських книг, заборона використання української мови на підконтрольних окупантам територіях – це ймовірна спроба стерти культурні, історичні та мовні ознаки, що є характерними та об'єднують Український народ. Такі дії доводять існування умислу фізичного знищення Українського народу.

Таким чином, зазначені факти в сукупності дають підстави вважати, що дії Російської Федерації під час збройної

агресії спрямовані на знищення Українського народу та є геноцидом.

2. Цілі й завдання Постанови

Метою прийняття Постанови є визнання Верховною Радою України дій, вчинених Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу.

3. Загальна характеристика та основні положення Постанови

Постановою пропонується схвалити Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні». Цією Заявою Верховна Рада України визнає дії, вчинені Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу.

Парламент також звертається до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав щодо визнання вчинення Російською Федерацією геноциду Українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України.

Постановою доручається Голові Верховної Ради України забезпечити невідкладне направлення тексту Заяви до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав.

Голові Верховної Ради України надаються повноваження звернутися до Генеральної прокуратури, Міністерства

закордонних справ України та Міністерства юстиції України щодо невідкладного вжиття заходів для належного документування фактів вчинення Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом геноциду Українського народу, злочинів проти людяності, воєнних злочинів, інших тяжких злочинів на території України та ініціювання притягнення до відповідальності всіх винних осіб.

4. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття Постанови не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України.

5. Обґрунтування очікуваних соціально-економічних, правових та інших наслідків застосування Постанови після її прийняття

Прийняття Постанови стане першим кроком до викриття істинних намірів Російської Федерації, її дій щодо знищення Українського народу під час збройної агресії Російської Федерації проти України й донесення цієї інформації до міжнародної спільноти з метою ініціювання притягнення до відповідальності всіх винних осіб.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

3.24. Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки щодо визнання Російської Федерації державою – спонсором тероризму» від 03.05.2022 р. (Витяг)

Верховна Рада України **постановляє:**

1. Схвалити Звернення Верховної Ради України до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів

Америку щодо визнання Російської Федерації державою – спонсором тероризму (додається).

2. Доручити Голові Верховної Ради України забезпечити невідкладне направлення тексту Звернення до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки.

3. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради України
Р. СТЕФАНЧУК

ЗВЕРНЕННЯ

Верховної Ради України до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки щодо визнання Російської Федерації державою – спонсором тероризму

Рішуче засуджуючи війну Російської Федерації проти України, розв'язану 20 лютого 2014 року, незаконну спробу анексії Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, тимчасову окупацію територій окремих районів Донецької і Луганської областей та повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року із застосуванням сухопутних, морських та повітряних військ, методів, що порушують закони та звичаї війни з метою знищення українських міст і сіл та жорстокого і цинічного вбивства мирного населення, в тому числі дітей, що має всі ознаки цілеспрямованих актів тероризму проти Українського народу,

зазначаючи, що Верховна Рада України у своїй Постанові від 14 квітня 2022 року № 2188-IX «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» визнала дії, вчинені збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської

Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу та закликала Організацію Об'єднаних Націй, Європейський Парламент, Парламентську Асамблею Ради Європи, Парламентську Асамблею ОБСЄ, Парламентську Асамблею НАТО, уряди та парламенти іноземних держав визнати вчинення Російською Федерацією геноциду Українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України,

наголошуючи, що звірства та вбивства збройними силами Російської Федерації мирного населення в Ірпені, Бучі, Бородянці, Макарові, Маріуполі та інших населених пунктах України, що супроводжувалися особливою жорстокістю, масовими звалтуваннями жінок, чоловіків та дітей, а також створенням умисних умов для гуманітарної катастрофи в містах та селах України, та не могли відбуватися без схвалення вищого керівництва Росії, є нічим іншим, як актами тероризму проти Українського народу,

вважаючи такі дії збройних сил Російської Федерації такими, що не відповідають цілям збройних сил цивілізованої країни, що мали б мати на меті захист власної держави та її населення, а, відтак, мають усі ознаки терористичної організації,

підкреслюючи, що Російська Федерація силами своїх військових та підконтрольних їй незаконних збройних формувань на тимчасово окупованих територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України, використовуючи заборонену зброю, а саме касетні боеприпаси, фосфорні бомби, протипіхотні міни, термобаричні боеприпаси та вірогідно хімічну зброю, а також беручи в заручники мирне населення, в тому числі дітей, жінок, людей похилого віку та українських парамедиків, порушуючи гуманітарні коридори та насильно переселяючи українське населення до Росії, не лише порушує Статут Організації Об'єднаних Націй, принципи та норми міжнародного гуманітарного права, а

має суто терористичні мотиви щодо знищення українського населення, що дає підстави кваліфікувати путінський режим, що діє в Росії, як терористичний,

застерігаючи, що Росія, використовуючи ядерний терор, а саме погрози застосування ядерної зброї, а також захоплення українських атомних електростанцій в Чорнобилі та Енергодарі, що є безпрецедентним випадком за всю історію людства, несе загрозу не лише для України та Європи, але й підриває режим нерозповсюдження ядерної зброї на глобальному рівні та суперечить зобов'язанням Російської Федерації згідно з Меморандумом про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) від 5 грудня 1994 року,

нагадуючи, що Російська Федерація роками підтримує та фінансує терористичні режими та терористичні організації, зокрема є головним постачальником зброї режиму Асада у Сирії та підтримує терористів на Близькому Сході і в Латинській Америці, є організатором окремих актів міжнародного тероризму, зокрема отруєння сім'ї Скрипалів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, збиття Малайзійського авіалайнера та інших актів тероризму,

підкреслюючи, що з 2014 року Російська Федерація відкрито підтримує створені нею незаконні утворення, так звані «ЛНР» та «ДНР», які є нічим іншим, як терористичними організаціями, які постійно підживлюють та розпалюють війну на Донбасі, завдають втрат українським військовим, вбивають цивільне населення, а також знищують українські міста і села та інфраструктуру,

звертаючи увагу, що початком війни проти України в 2014 році, незаконною спробою анексії АР Крим і м. Севастополь, тимчасовою окупацією територій окремих районів Донецької та Луганської областей та повномасштабним

вторгненням в Україну 24 лютого 2022 року із застосуванням сухопутних, морських та повітряних військ, забороненої зброї з метою знищення українських міст і сіл та вбивства мирного населення, дітей Російська Федерація не лише порушила Статут Організації Об'єднаних Націй, принципи та норми міжнародного гуманітарного права та всі можливі закони і звичаї ведення війни, але й повністю дискредитувала низку міжнародних організацій, основною метою яких є забезпечення миру і безпеки у світі, чим змінює установлений світовий порядок, що є неприпустимим,

наголошуючи, що Сполучені Штати Америки як стратегічний партнер України відіграють ключову роль серед міжнародних партнерів у підтримці нашої держави у найважчий час для нашої країни – час збройної агресії Російської Федерації,

прагнучи до імплементації положень Хартії стратегічного партнерства Україна – США від 10 листопада 2021 року,

висловлюючи від усього Українського народу щире вдячність Сполученим Штатам Америки за підтримку і допомогу, а також санкції, які запроваджуються проти держави-агресора, терориста – Російської Федерації,

Верховна Рада України засвідчує свою щире повагу Палаті представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки та закликає:

звернутися в межах визначених повноважень до Державного департаменту Сполучених Штатів Америки щодо підготовки відповідного висновку щодо визнання Російської Федерації державою – спонсором тероризму,

підтримати висновок щодо визнання Російської Федерації державою – спонсором тероризму,

посилювати санкції проти Російської Федерації та держав, що співпрацюють з нею та підтримують її терористичний режим, зокрема санкції, передбачені відповідно до статусу держави – спонсора тероризму,

ввести санкції проти урядових та ділових кіл, політичних партій Російської Федерації, що підтримують війну проти України,

визнати незаконні утворення, так звані «ЛНР» та «ДНР», а також збройні сили Російської Федерації терористичними організаціями, зокрема зважаючи на ті звірства, які вони чинили та чинять в Україні, що супроводжуються особливою жорстокістю, розстрілом цивільного населення, масовими згвалтуваннями жінок, чоловіків та дітей, а також створенням умисних умов для гуманітарної катастрофи,

підтримувати всі запропоновані ініціативи щодо системного та максимального надання оборонної, санкційної, фінансової та гуманітарної підтримки Україні, що допоможуть нашій державі протистояти у війні проти держави-агресора – Російської Федерації та впевнено прямувати шляхом посилення демократії та боротьби з автократією.

Верховна Рада України переконана, що дії Російської Федерації та її президента Володимира Путіна стосовно України та її громадян є актами міжнародного тероризму, тобто абсолютно чітко відповідають такому терміну в сенсі, визначеному Державним департаментом Сполучених Штатів Америки, зокрема, країна-агресор упродовж останніх восьми років вчиняє в Україні насильницькі дії, які загрожують життю, майну, інфраструктурі, а також мають на меті залякування цивільного населення нашої держави та намір впливати на політику Уряду України шляхом залякування наших громадян, масових руйнувань, вбивств, викрадень або утримування їх у заручниках.

Верховна Рада України та весь Український народ чекає і розраховує на вашу підтримку.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-20#Text>

3.25. Спільна заява учасників міжнародної Кримської платформи від 23.08. 2022 р.

Рік тому, 23 серпня 2021 року, ми зібралися в Києві, щоб створити Міжнародну Кримську платформу, базуючись на невизнанні незаконної анексії Росією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що є порушенням суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності України, а також прямим викликом міжнародній безпеці.

Ми, учасники Міжнародної Кримської платформи, залишаємося відданими суверенітету, політичній незалежності, єдності та територіальній цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, що поширюються і на її територіальні води. Ми підтверджуємо нашу рішучість продовжувати тиск на Росію, щоб негайно припинити тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим і міста Севастополь для відновлення контролю України над її територією.

Ми рішуче засуджуємо неспровоковане та невинуватене вторгнення Росії та її агресивну війну проти України, особливо використання нею тимчасово окупованого Кримського півострова та українських територіальних вод для її війни проти України. Ми рішуче засуджуємо широке використання Росією військової авіації та військових кораблів для ракетних ударів і нападів на цивільне населення та українську цивільну інфраструктуру. Ми також засуджуємо використання Криму для агресії та військового вторгнення в південні українські регіони. Усі винні у воєнних злочинах повинні бути притягнуті до відповідальності.

Посилаючись на резолюцію ES-11/1 Генеральної Асамблеї ООН, ухвалену 2 березня 2022 року, ми закликаємо Росію забезпечити негайне та безумовне виведення всіх своїх військових сил і військової техніки з усієї території України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Ми шкодуємо, що на цьому тлі ситуація в тимчасово окупованому Криму ще більше погіршилася.

Ми глибоко стурбовані посиленням репресивних заходів з боку російської окупаційної влади, включаючи порушення прав людини корінних кримських татар, що серйозно загрожує їхній здатності повною мірою користуватися своїми правами людини, підтримувати та розвивати свою культуру, освіту та самобутність.

Ми також стурбовані агресивним нав'язуванням навчання російською мовою, російських навчальних програм та навчальних матеріалів, а також спробами використати освітню систему для пропаганди служби у збройних чи допоміжних силах Російської Федерації серед дітей.

Ми закликаємо Російську Федерацію дотримуватись своїх зобов'язань згідно з міжнародним гуманітарним правом, негайно і без жодних умов звільнити несправедливо утримуваних в Криму та на території Росії українських в'язнів, у тому числі Першого заступника Голови Меджлису кримськотатарського народу Нарімана Джелилова, та виконати наказ Міжнародного суду ООН від 19 квітня 2017 року утриматися від збереження заборони на діяльність Меджлису кримськотатарського народу та забезпечити повний і безперешкодний доступ до Криму для передбачених регіональних і міжнародних моніторингових механізмів.

Ми засуджуємо продовження практики незаконного призову жителів Криму до Збройних сил Росії, а також, за наявними повідомленнями, їх примусове залучення до наступальних військових дій Росії проти України.

Ми також засуджуємо переселення Росією своїх громадян на півострів з метою насильницької зміни демографічного складу Криму в явному намаганні поглибити його окупацію та контроль.

Ми також глибоко стурбовані численними повідомленнями про примусове переміщення Російською Федерацією

громадян України, зокрема цивільних осіб і військовополонених, у тому числі кримських татар, з південних і східних регіонів України до Криму та Росії.

Ми також засуджуємо захоплення Росією українських портів в Азовському морі та в Херсоні, що перешкоджає законній реалізації навігаційних прав і свобод і свободи судноплавства в Чорному та Азовському морях, підриваючи глобальну продовольчу безпеку. Ми також стурбовані масовим транспортуванням важкого озброєння та військового персоналу через Крим, що загострює екологічні наслідки тимчасової окупації Росією Криму з 2014 року.

Ми визнаємо, що посилення мілітаризації півострова Російською Федерацією продовжує негативно впливати на безпекову ситуацію в Чорноморському регіоні.

Ми засуджуємо зафіксовані спроби Росії торгувати вкраденим зерном і металопродукцією з України.

Більше того, ми засуджуємо спроби Росії силою інтегрувати частини української території, які зараз знаходяться під контролем російських збройних сил у результаті їхнього незаконного вторгнення. Будь-які спроби перекроїти кордони України силовим шляхом є явним порушенням міжнародного права, включно зі Статутом ООН, а також Конституції України, вони ще більше підривають суверенітет і територіальну цілісність України і не будуть визнані.

Ми твердо стоїмо на боці народу України, який сміливо протистоїть військовій агресії Росії, і висловлюємо нашу солідарність з тими в Криму та на інших територіях України під тимчасовим контролем Росії, які продовжують виступати, незважаючи на великий особистий ризик, проти тимчасової окупації Росією Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та вторгнення Росії, що продовжується.

У цьому контексті ми висловлюємо нашу рішучість продовжувати підтримку України, включаючи політичну, економічну, гуманітарну та/або безпекову допомогу.

Ми висловлюємо нашу рішучість продовжувати співпрацю в рамках Міжнародної Кримської платформи з метою припинення тимчасової окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя для повного відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Ми підтверджуємо необхідність продовження реалізації політики невизнання незаконної анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Ми підтверджуємо наше зобов'язання продовжувати тиск на Росію з метою припинення тимчасової окупації Криму та відновлення контролю України над територією півострова.

Це створило б міцну основу для відновлення реалізації прав людини і основних свобод, верховенства права, свободи судноплавства в Чорному та Азовському морях. Це також сприяло б покращенню безпеки і стабільності в регіоні та глобальній продовольчій безпеки, а також притягненню винних до відповідальності.

Ми висловлюємо готовність розглянути запровадження чи приєднання до подальших політикодіпломатичних та обмежувальних заходів щодо Російської Федерації, якщо цього вимагатимуть її дії, згідно з відповідними процедурами і правовою юрисдикцією кожного Учасника.

Ми підтримуємо Україну, яка захищає свою територіальну цілісність і суверенітет від російської агресії.

Ми запрошуємо інші держави та організації розглянути можливість приєднання до Міжнародної Кримської платформи.

URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/crimea-platform-declaration-2022-ukr-pages.pdf>

3.26. Що чекає світ після перемоги України. Про американську Стратегію національної безпеки, і не тільки

Схоже, новий світовий порядок став набирати певних обрисів. Після двох років пандемії, які, на лихо, збіглися з двома роками адміністрації Джо Байдена та вісьмома місяцями війни, небаченої від часів Другої світової. Голосування на Генеральній асамблеї ООН щодо дуже важливої резолюції «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» було виграно з рахунком 143:5, та ще 35 утрималися, серед яких опинилися Китай та Індія. Коло чотирьох друзів Росії, що складається з Сирії, Білорусі, КНДР і Нікарагуа, ганебне для держави з непомірно великими амбіціями. Зовсім не випадково міністр оборони Великої Британії охарактеризував ситуацію навколо РФ дуже чітко: Росія більше не є наддержавою, і це, на його думку, вже стає зрозуміло навіть Путіну.

Однак річ, звісно, не тільки в цьому голосуванні. Минулого тижня Сполучені Штати прийняли нарешті Стратегію національної безпеки, яка мала з'явитися ще торік у грудні. Як стало відомо зараз, її прийняття відклали через побоювання, що Росія зважиться на відкриту агресію проти України. Побоювання справдилися, тому Стратегія з'явилася на світ майже з річним запізненням. Документ вийшов досить цікавий і вартий окремої розмови. Однак уже зараз важливо зазначити, що далеко не всі положення Стратегії розкриті повністю й однозначно. Наприклад, у документі зазначено, що «Сполучені Штати не дозволять Росії або будь-якій іншій країні досягти її цілей з використанням або під загрозою використання ядерної зброї». Однак нічого не йдеться про те, як саме США планують «не дозволити» цього. В інтерв'ю CNN, присвяченому питанням Стратегії, Джо Байден ухилився від відповіді на це запитання. Для України загроза

ядерного удару – цілком реальна, тому відповідь хотілося б почути, хай і не на CNN. Утім, навіть така позиція однак краща, ніж досить дивна заява президента іншої великої країни, який, мабуть, навіть у контексті ядерних загроз Москви ніяк не може забути давньої історії появи у французькій мові слова *bistro*.

Відзначимо кілька важливих елементів Стратегії.

По-перше, США заявили, що в середньостроковій перспективі основними викликами для США є конкуренція з Китаєм та стримування Росії. Стимування – це лексикон холодної війни, якої США все-таки хочуть уникнути й тому воліють говорити про «протистояння демократій і автократій», а не США та Російської Федерації. Джейк Салліван із цього приводу заявив: «США не прагнуть до нової холодної війни», однак «найближче десятиліття буде характеризуватися змаганням основних гравців, які прагнуть сформувати новий світовий порядок». Росія в цьому процесі участі не бере.

По-друге, Російська Федерація згадується в документі 71 раз, тоді як Китай – 55. Це – попри цілком резонне твердження авторів Стратегії, що саме Китай має і бачення, і ресурси впливати на формування світового порядку, й тому саме політика Пекіна – основний виклик для Вашингтона. Росія ж «становить собою першочергову й постійну загрозу міжнародному миру та стабільності», що виключає її з кола цивілізованих гравців, оскільки «питання не в протистоянні Заходу та Росії. Йдеться про фундаментальні принципи Статуту ООН ...особливо про повагу до суверенітету, територіальної цілісності та про заборону захоплення територій через війну». Дуже важливо, що Китай розглядається в документі як величезний виклик, суперник по конкуренції, але не ворог, і стосовно нього, на відміну від Росії, очевидно, будуть спроби домовитися. Про такі спроби стосовно РФ, які

традиційно згадувалися в попередніх стратегіях, у новому документі вже не йдеться.

Японія згадується в документі лише п'ять разів, однак одне зі згадувань містить дуже важливе підтвердження найширших гарантій безпеки з боку США, включно з оскаржуваними Китаєм островами Сенкаку. Про аналогічні гарантії йдеться і стосовно Австралії, Південної Кореї, Філіппін і Таїланду, однак навчання зі стрільбами HIMARS неподалік кордонів РФ США провели саме з Японією. Москва навіть висловила протест, приношуючись, очевидно, до запахів HIMARS з-під Харкова та Херсона.

Україна згадується в документі безпрецедентні 32 рази як у контексті повної та безумовної підтримки у протистоянні російській агресії, так і з погляду впливу нашої війни на глобальні процеси, про який ми поінформовані досить добре.

Отже, позиції сторін і правила гри визначені. Навіть у Росії вже втомилися брехати і прямо заговорили про те, що руйнування України – це спосіб посадити Вашингтон за стіл переговорів, а не якісь денацифікація чи захист «пригнобленого Донбасу». Зовсім не збіг, що після масованої ракетної атаки на цивільну інфраструктуру наших міст 10 й 11 жовтня вже наступного дня з Кремля надійшли пропозиції про переговори зі США, та й знамениті твіти з «мирним планом для України» з'явилися за тиждень до атак, схоже, не зовсім випадково. У Вашингтоні заклик почули, та в зустрічі відмовили. Там готуються зовсім до іншого саміту – з лідером Китаю, який, здається, перебуває вже за один крок від третього терміну на посаді глави КНР.

США розігрують свою партію з КНР послідовно, але не без елементів компромісу. На початку жовтня Вашингтон упровадив режим жорсткого експортного контролю стосовно поставок американського обладнання для виробництва чипів у КНР. Відтепер для здійснення такої поставки амери-

канські виробники, а також треті країни, котрі використовують обладнання виробництва США, мають отримувати спеціальну ліцензію. Це стосується і південнокорейських, і тайванських компаній. За оцінками спеціалістів, новий експортний режим може серйозно ускладнити життя провідним китайським виробникам чипів, які цілодобово працюють над тим, аби створити власне обладнання, обійти обмеження та замінити американські компоненти китайськими. На сьогодні 23 типи обладнання для виробництва чипів виробляються у США, які контролюють 65% світового ринку.

Та ось що цікаво. Впроваджені обмеження не стосуються японських компаній. Крім того, провідна тайванська корпорація TSMC уже отримала ліцензію на рік і продовжує замовляти американське обладнання для розширення свого бізнесу в тому ж таки Китаї, нападу якого на Тайвань весь світ очікує з жахом. Логіка, яку важко пояснити, може означати, що США поки що тільки демонструють КНР свої можливості впливати на конкурентну боротьбу, може, й не зовсім ринковими, зате ефективними способами, і те, як важливо для КНР зберігати статус-кво з Тайванем. Буде вершиною наївності вважати, що Сі Цзіньпін відмовиться від своїх планів «мирного» возз'єднання з Тайванем тільки через чипи, але для Вашингтона важливо принаймні відтермінувати можливе загострення в Тайванській протоці бодай до часу після виборів у США та кроків на зміцнення обороноздатності Японії (тут теж очікують прийняття оновленої Стратегії національної безпеки ще до кінця року). Адже Росія не втомлюється звинувачувати Японію в погіршенні двосторонніх відносин і проводити військові навчання спільно з КНР, а Північна Корея вже ледь не через день проводить випробування ракетної зброї в Японському морі. У Токіо починають усвідомлювати, що «парасолька» США – це дуже важливо, однак і власні Сили самооборони потріб-

но зміцнювати, і з цією метою уряд передбачає подвоєння оборонного бюджету вже наступного фінансового року.

Можна було б очікувати, що відповіддю на хід із боку США стане 20 з'їзд КПК, на якому Сі Цзіньпін продовжить свої повноваження голови КНР на третій термін, фактично відкриваючи перспективу довічного правління. Але, на думку японських експертів, ніяких революційних подій очікувати не варто. Найімовірніше, 2296 делегатів, ретельно відібраних із-поміж 96 мільйонів членів КПК, підтримають уже досить добре артикульовані ідеї нинішнього керівництва Китаю, у тому числі в контексті побудови нового мультиполярного світового порядку, в якому роль США буде обмежена.

А поки що торгівля між КНР і США зросла за вісім місяців 2022 року на 50 млрд дол., і все за рахунок експорту китайських товарів у США. Товарообіг становить 465,5 млрд дол. при величезному дефіциті торгового балансу у 272 млрд дол. І це тоді як загалом торговий баланс Китаю нестабільний у зв'язку з новими спалахами ковіду та жорсткими заходами ізоляції, а зростання економіки КНР дуже сповільнилося. З іншого боку – сильний долар погіршує показники американського експорту, розганяє інфляцію та призводить до девальвації валют. Японська ена опустилася до найнижчого за останні 32 роки рівня – 148,5 ен за долар, і спроби уряду через валютні інтервенції стримати падіння поки що не увінчалися успіхом. Про жодні кризи ще не йдеться, але стрімке зростання цін призводить до зниження рейтингу довіри до уряду, а це, як і в будь-якій демократичній країні, тенденція негативна.

Для України дуже важлива стабільність у Південно-Східній Азії – пріоритетному для США регіоні. Військові успіхи ЗСУ, безперечно, знижують імовірність конфлікту навколо Тайваню, однак політична температура в регіоні значною мірою залежить від здоров'я економіки КНР. Наступного

року, зразу ж після нашої перемоги, саме час розпочати реконструкцію країни. Японія головуватиме в G-7, і добре було б, аби наші очікування на 2023 рік справдилися.

Сергій Корсунський. Що чекає світ після перемоги України.

URL: <https://zn.ua/ukr/international/shcho-chekaje-svit-pislja-peremohi-ukrajini.html>

3.27. 10 кроків Зеленського до переговорів про мир з РФ. Виступ на саміті G20

На острові Балі в Індонезії було розпочато саміт «Групи двадцяти», тобто G20 – неформальної організації, назву якої також неточно перекладають як «велика двадцятка».

Одним із запрошених гостей саміту став президент Володимир Зеленський, що виступив по відеозв'язку.

Головна ідея президентського виступу – презентація **Плану досягнення миру з 10 кроків**.

Ця пропозиція прозвучала вперше і з'явилася на тлі поширення в Україні чуток про нібито домовленості щодо територіальних поступок. Утім, виступ Зеленського не містить жодних підтверджень цих припущень і навпаки, заперечує їх, кілька разів висуваючи вимогу про відновлення контролю України над усією територією, а також над усім периметром свого кордону.

«Європейська правда» публікує текст виступу зі скороченнями, з повним виступом можна ознайомитися на сайті президента.

* * * * *

Шановний пане президенте Відодо (йдеться про господаря саміту, лідера Індонезії. – ЄП)! Дорогі колеги! Світова більшість, яка – з нами!

Я звертаюся до вас зараз українською мовою, але у кожного з вас на столі є наші пропозиції – вашою мовою. Це прояв поваги до вас.

Щойно я повернувся до нашої столиці – повернувся з міста Херсон.

Херсон – це одне з найважливіших міст півдня нашої країни і єдиний обласний центр, який Росії вдалося захопити після 24 лютого.

І ось Херсон вже вільний.

Що це означає? Ця визвольна операція наших Сил оборони є для України аналогією багатьох битв минулого, які були переломними моментами у війнах.

Вони символізували такі зміни, після яких люди вже знали, чия буде перемога, хоча ще і доводилось воювати заради неї.

Щоб звільнити всю нашу землю від рашистів, нам доведеться воювати ще деякий час... Воювати! Але якщо перемога все одно буде за нами, і ми в цьому впевнені, то хіба не варто спробувати реалізувати нашу формулу миру, щоб все ж зберегти тисячі життів і уберегти світ від нових дестабілізацій?

Ось чому я хочу представити наше бачення шляху до миру – як його реально досягти.

[...] Є набір рішень, які потрібно реалізувати. І я хочу, щоб розмова про це була публічною, а не закулісною. Хочу, щоб це обговорювалось конкретно, а не широкими мазками.

Не варто пропонувати Україні компроміси з совістю, суверенітетом, територією та незалежністю.

Україна завжди була лідером миротворчих зусиль, і світ це бачив. І якщо Росія каже, що нібито хоче закінчити цю війну, хай доведе це діями.

Очевидно, що словам Росії довіряти неможливо, і не буде ніяких «Мінськів-3», які Росія порушить одразу ж після укладання.

Якщо ж відповідних дій для відновлення миру не буде, то це означає, що Росія просто хоче вкотре обманути усіх вас, обманути світ і заморозити війну якраз тоді, коли її поразки стали особливо відчутними.

Ми не дамо Росії перечекати, наростити сили, а потім розпочати нову серію терору і глобальної дестабілізації. Впевнений, що саме зараз треба і можна зупинити руйнівну російську війну.

Отже, пропозиції України такі.

Перше – радіаційна та ядерна безпека

Ніхто не має права шантажувати світ радіаційною катастрофою. Це аксіома.

Але на очах у всього світу Росія перетворила нашу Запорізьку атомну станцію на радіаційну бомбу, яка може вибухнути в будь-який момент. Куди ж піде радіаційна хмара? Можливо, на територію ЄС. Можливо, в Туреччину. Можливо, на Близький Схід. Я вважаю злочинною навіть гіпотетичну можливість такого сценарію!

Радіаційна безпека має бути відновлена. МАГАТЕ вже надала відповідні рекомендації, підтверджуючи усі ті ризики, про які ми неодноразово говорили. Тож Росія повинна негайно вивести з території Запорізької АЕС усіх своїх бойовиків. Станція має бути негайно передана під контроль МАГАТЕ і українського персоналу. Має бути негайно відновлене нормальне підключення станції до енергомережі, щоб ніщо не загрожувало стабільності реакторів.

[...] Росія може вже завтра розпочати демілітаризацію Запорізької АЕС, якщо дійсно готова відновити порушену нею радіаційну безпеку.

Те саме стосується божевільних погроз ядерною зброєю, до яких вдаються російські посадовці. Немає і не може бути жодних виправдань ядерному шантажу. І я дякую вам, шановні G-19, за те, що ви це чітко підтверджуєте. Але, будь

ласка, застосуйте всю вашу міць, щоб змусити Росію відмовитись від будь-яких погроз ядерною зброєю. Підставою для таких зусиль може бути Будапештський меморандум і відповідні можливості держав-підписантів.

Другий виклик – продовольча безпека

Завдяки потужній участі ООН, Туреччини та інших партнерів ми показали, як співпраця кількох може повернути продовольчу безпеку багатьом.

Я вважаю, що наша експортна зернова ініціатива заслуговує на безстрокове подовження – незалежно від того, коли закінчиться війна.

Право на їжу – це фундаментальне право кожної людини у світі.

Україна з липня експортувала більше 10 мільйонів тонн продовольства морським шляхом. Можемо наростити експорт ще на мільйони тонн щомісячно. Для цього я пропоную розширити експортну зернову ініціативу на інші наші порти – зокрема, на порти Миколаїв та «Ольвія» в Миколаївській області.

Третє – енергетична безпека

Усі ви бачите, на що направлений зараз російський терор. Це намагання перетворити холод на зброю. На зброю проти мільйонів людей.

Ударами російських ракет та іранських дронів, які використовують окупанти, зруйновано близько 40% нашої енергоінфраструктури. [...].

Супутня мета цього терору – не дати експортувати нашу електрику сусіднім країнам, що могло би значно допомогти їм стабілізувати енергетичну ситуацію і зменшити ціни для споживачів.

Росія зацікавлена в енергокризі. А ми ж усі маємо бути зацікавлені у припиненні терору.

Я дякую усім нашим партнерам, які вже допомогли Україні з постачанням систем ППО і ПРО. Це дозволяє нам збивати частину російських ракет та іранських дронів. Але маємо повністю захистити наше небо. Я прошу вас нарощувати відповідну допомогу!

Ми вже запропонували направити місію експертів ООН на об'єкти критичної енергетичної інфраструктури України для оцінки руйнувань та потреб з відновлення, а також з метою запобігання їх подальшому знищенню.

Якщо Росія намагається позбавити Україну, Європу і усіх споживачів енергії у світі передбачуваності і стабільності цін, відповіддю на це має бути примусове обмеження експортних цін для Росії. Щоб експорт був не вище, ніж собівартість. Це чесно. Якщо забираєш ти, світ має право забрати у тебе.

Четвертий виклик – звільнення усіх полонених і депортованих

Тисячі наших людей – військових і цивільних – у російському полоні. Вони піддаються жорстоким тортурам – це масове знущання!

Окрім того, ми поіменно знаємо майже 11 тисяч дітей, які були силою депортовані в Росію. Їх розлучають з батьками, знаючи, що у них є родини. А окрім цих дітей, є десятки тисяч тих, хто був примусово вивезений і про яких ми знаємо лише опосередковано. Серед них є й діти, чий батьки були убиті російськими ударами, а тепер їх утримують у державі-вбивці.

Додайте до цього ще сотні тисяч депортованих дорослих, і ви побачите, яку гуманітарну катастрофу спричинила російська війна.

Додайте ще політ'язнів – українських громадян, які утримуються в Росії та на тимчасово окупованій території, зокрема в Криму.

Маємо звільнити усіх цих людей!

[...] маємо об'єднатися заради єдиної реалістичної моделі звільнення полонених – «всіх на всіх».

П'яте – виконання Статуту ООН і відновлення територіальної цілісності України та світового порядку

Друга стаття Статуту ООН дуже чітко все визначає. Все, що порушила Росія цією війною.

Тож маємо відновити силу міжнародного права – і без будь-яких компромісів з агресором. Бо Статут ООН не може діяти якось частково, вибірково чи «за бажанням».

Росія повинна підтвердити територіальну цілісність України в рамках відповідних резолюцій Генеральної асамблеї ООН і відповідного масиву договірно-правових документів.

Це абсолютно конкретно.

Шостий виклик – виведення російських військ і припинення бойових дій

Росія має вивести усі свої війська та збройні формування з території України. Має бути відновлений контроль України над усіма ділянками нашого державного кордону з Росією.

Саме це матиме наслідком реальне і повне припинення бойових дій.

Кожен день зволікання з цим означає нові смерті українців, нові загрози для світу і шалене зростання збитків через продовження російської агресії – збитків для всіх у світі.

Сьоме – справедливість

Це те, що провокує чи не найбільші емоції.

Всюди, коли ми звільняємо нашу землю, ми бачимо одне – Росія залишає по собі катівні та масові поховання убитих людей.

Так було в Бучі та інших містах півночі країни після окупації. Так було в Харківській області. Те саме ми бачимо зараз і на Херсонщині.

[...] Ось чому світ має визнати Спеціальний трибунал щодо злочину агресії Росії проти України і створення Міжнародного механізму для відшкодування усіх збитків, завданих цією війною. Відшкодування за рахунок російських активів, бо саме агресор повинен зробити все, щоб відновити порушену ним справедливість.

Восьмий виклик – це екоцид, потреба негайного захисту природи

Мільйони гектарів лісу спалені обстрілами. Майже двісті тисяч гектарів нашої землі забруднені мінами і снарядами, які не розірвалися. Десятки вугільних шахт затоплені, в тому числі й шахта, в якій в 1979 році був здійснений підземний ядерний вибух...

Це шахта «Юнком» в Донецькій області. Вона на окупованій Росією території. Затоплена вже кілька років – саме через окупантів. Хоча усім в Москві відомо, яка це загроза не тільки для річок на Донеччині, але й для Азовського моря, а отже для Чорноморського басейну.

Неможливо точно порахувати обсяг забруднення атмосфери від спалених нафтобаз та інших пожеж... А ще підірвані каналізаційні споруди, спалені хімічні підприємства, безліч захоронень убитих тварин.

Просто уявіть це: внаслідок російської агресії загинули 6 мільйонів свійських тварин. Знищено щонайменше 50 тисяч дельфінів у Чорному морі. Тисячі гектарів ґрунту забруднено шкідливими речовинами, в більшості це родючий ґрунт.

Минулого тижня на Кліматичному саміті в Єгипті я запропонував створити платформу для оцінки збитків навколишньому середовищу від війни. Маємо це реалізувати.

Наступне – дев'яте – недопущення ескалації

Ризик, який є і буде постійно, поки наша безпека не буде гарантована належним чином.

Україна не є членом будь-якого з альянсів. І ця російська війна змогла розпочатись якраз тому, що Україна залишалась у сірій зоні – між євроатлантичним світом і російським імперіалізмом. Зараз у нас теж поки немає жодних гарантій безпеки. Тож як НЕ допустити повторення такої агресії Росії проти нас?

Ми потребуємо дієвих гарантій безпеки. Тому підготували проект договору – Kyiv Security Compact, і вже його запропонували партнерам.

Тож маємо провести міжнародну конференцію для фіксації ключових елементів повоєнної безпекової архітектури в євроатлантичному просторі включно з гарантіями для України, щоб унеможливити повторення російської агресії.

Головним результатом конференції має стати підписання Kyiv Security Compact.

Ми можемо зробити це в будь-який час – вже навіть цього року. І я вас запевняю – після цього ви вже ніколи й нічого не почуете про війну в нашій частині Європи. Бо агресор не наважиться її повторити.

І десяте – фіксація закінчення війни

Коли всі антивоєнні кроки будуть реалізовані, коли безпека і справедливість почнуть відновлюватися, має бути підписаний документ сторонами про фіксацію закінчення війни.

Я підкреслюю – кожен з цих викликів на шляху до миру не може забрати багато часу. Максимум – місяць на один пункт. Для деяких – достатньо днів.

Ми вже маємо позитивний досвід експортної зернової ініціативи. Як вона працює?

Є ООН – і дві сторони домовленостей: з одного боку – Україна, Туреччина і ООН, а з іншого боку – Росія, Туреччина і ООН.

Подібно до цього може спрацювати виконання кожного з озвучених мною зараз пунктів, де сторонами можуть бути різні держави, які готові взяти на себе лідерство в тому чи іншому рішенні.

[...] Я окреслив напрямки, за якими кожен із вас може обрати для себе, як стати співтворцем миру.

Будь ласка, оберіть свій напрямок для лідерства – і разом ми точно реалізуємо формулу миру.

Що це дасть? [...]

Якщо Росія буде пручатися нашій формулі миру, ви побачите, що вона хоче лише війни.

Володимир Зеленський
Виступ на саміті G20 у Індонезії
15 листопада 2022 року

URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/11/15/7150645/>

Розділ IV.

АДАПТУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО НОРМ ЄС – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

4.1. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Програма) визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Невід’ємною частиною цієї Програми є Перелік актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу в пріоритетних сферах адаптації (додається).

Розділ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Acquis communautaire (acquis) – правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ;

адаптація законодавства – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*.

Джерела *acquis communautaire*:

первинне законодавство:

Договір про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року (994_017) (з 1993 року – Договір про заснування Європейського співтовариства), Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 року (994_027) (далі

– установчі договори з наступними змінами, внесеними Маастрихтським договором (Договір про утворення Європейського Союзу 1992 року (994_029), Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року (994_261), а також актами про приєднання;

Договір про Європейський Союз 1992 року (994_029), із змінами, внесеними Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року (994_261), а також договорами про приєднання;

Договір про злиття 1965 року;

акти про приєднання нових держав-членів;

вторинне законодавство:

директива; регламент; рішення;

рекомендація або висновок;

джерело права у формі міжнародної угоди;

загальний принцип права Європейського співтовариства; рішення Європейського суду;

спільна стратегія у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки, як це визначено статтею 13 Договору про Європейський Союз (994_029);

спільні дії в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки;

спільна позиція у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки;

рамкове рішення щодо гармонізації законодавства в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про Європейський Союз (994_029);

спільна позиція в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про Європейський Союз (994_029);

рішення в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про Європейський Союз (994_029);

загальне положення або принцип у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Офіційні видання Європейського Союзу:

Офіційний вісник Європейських співтовариств (Official Journal of European Communities);

Вісник Європейського Суду (European Court Reports).

**Розділ 3. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО
АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА**

Державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроєкту-

вання, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормопроектного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України.

В Україні створено основні політико-правові та організаційні засади адаптації законодавства.

Зокрема, Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами- членами від 14 червня 1994 року (998_012) (далі – УПС) визначено пріоритетні сфери адаптації законодавства.

Спільною стратегією щодо України, схваленою Європейською Радою на Гельсінкському саміті 11 грудня 1999 року, Європейський Союз підтримав процес економічних перетворень в Україні та поступового наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу у визначених пріоритетних сферах.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615 (615/98), визначено основні положення зовнішньополітичної стратегії щодо інтеграції України в європейський правовий простір, мету та етапи адаптації законодавства.

Програмою інтеграції України до Європейського Союзу (п00011- 00-00), схваленою Указом Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072 (1072/2000), визначено шляхи і темпи реалізації окремих пріоритетів, обумовлених ходом проведення економічних реформ та спрямованих на досягнення критеріїв, що впливають із цілей валютного, економічного та політичного союзу держав-членів Європейського Союзу і сформульовані Європейською Радою на Копенгагенському саміті в червні 1993 року.

Указом Президента України від 30 серпня 2000 року № 1033 (1033/2000) з метою координації діяльності органів державної влади з питань адаптації законодавства створено

при Президентові України Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

На виконання Указу Президента України від 9 лютого 1999 року № 145 (145/99) «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади» Кабінет Міністрів України запровадив єдину систему планування, координації та контролю нормотворчої діяльності і роботи органів виконавчої влади з адаптації законодавства, затвердив Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (1496-99-п). Крім того, Кабінет Міністрів України щороку розробляє і затверджує план роботи з адаптації законодавства, передбачаючи в проекті Державного бюджету України на відповідний рік видатки для фінансування заходів з його виконання.

На Копенгагенському саміті Україна-Європейський Союз 4 липня 2002 року Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримувати Україну в адаптації законодавства, що є одним з ключових елементів співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Європейський Союз привітав прагнення України розробити план-графік адаптації законодавства у пріоритетних сферах.

Указом Президента України від 30 серпня 2002 року № 791 (791/2002) з метою реалізації стратегічних цілей державної політики щодо забезпечення входження України в європейський політичний, економічний, безпековий і правовий простір, створення передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі, підвищення ефективності координації і контролю за діяльністю органів влади у сфері європейської інтеграції створено Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України.

На Ялтинському саміті Україна-Європейський Союз 7 жовтня 2003 року досягнуто спільне розуміння, що одним із найбільш ефективних шляхів використання можливостей

нинішнього розширення ЄС для України є інтенсифікація нею роботи у напрямі адаптації національного законодавства, норм і стандартів до відповідних норм ЄС. Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримку України у процесі адаптації законодавства.

Розділ 4. ЕТАПИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА

Адаптація законодавства України є планомірним процесом, що включає декілька послідовних етапів, на кожному з яких повинен досягатися певний ступінь відповідності законодавства України до асquis Європейського Союзу.

З урахуванням етапів адаптації законодавства визначаються етапи виконання Програми.

Перший етап виконання Програми розрахований на 2004- 2007 роки.

Періоди наступних етапів виконання Програми визначатимуться залежно від результатів, досягнутих на попередніх етапах, економічної, політичної та соціальної ситуації, яка складеться в Україні, а також розвитку взаємовідносин України і Європейського Союзу.

І.В. Артёмов, Д.В. Вітер, Л.І. Загайнова, О.М. Казакевич, О.М. Руденко. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: навч. посіб.-хрестоматія – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2007

4.2. Постанова Верховної Ради України «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» від 29.07.2022 р.

23 червня 2022 року Європейська рада ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

Це історичне рішення відкриває перед Україною широкі можливості та водночас покладає на українську владу додаткові зобов'язання щодо виконання **вимог з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу** та здійснення докорінних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ, спрямованих на розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки.

З метою створення належних умов для імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, об'єднання зусиль законодавчої та виконавчої гілок влади, а також громадянського суспільства у процесі трансформації України на шляху до розбудови правової, соціальної, економічно розвинутої держави, виконання критеріїв членства у Європейському Союзі

Верховна Рада України **постановляє:**

1. Встановити, що адаптація законодавства України до положень права Європейського Союзу (асquis ЄС), забезпечення відповідності актів Верховної Ради України зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, праву Європейського Союзу (асquis ЄС) є одним з головних завдань Верховної Ради України, що реалізується спільно з Кабінетом Міністрів України, який є основним суб'єктом ініціювання відповідних законопроектів, шляхом забезпечення узгодження підготовки, включення до порядку денного Верховної Ради України, розгляду та остаточного прийняття

законопроектів, спрямованих на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

2. Комітетам Верховної Ради України забезпечити попереднє опрацювання та підготовку до розгляду в першому читанні законопроектів, спрямованих на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, за наявності:

1) інформації щодо відповідності (постатейні таблиці відповідності) законопроекту праву Європейського Союзу (acquis ЄС), міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, наданої народним депутатам України та розміщеної на офіційному веб-сайті Верховної Ради України;

2) офіційного перекладу акта законодавства Європейського Союзу та/або інших джерел права Європейського Союзу (acquis ЄС), що додається до відповідного законопроекту.

3. Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу під час попереднього розгляду законопроектів, зареєстрованих в Апараті Верховної Ради України:

1) встановлювати наявність або відсутність у їх текстах положень, пов'язаних з адаптацією законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;

2) надавати відповідний висновок головному комітету та розміщувати його на офіційному веб-сайті Верховної Ради України.

4. Комітетам Верховної Ради України, крім Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу:

1) створити у своєму складі підкомітети з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;

2) під час підготовки до розгляду у другому та наступних читаннях законопроектів, у текстах яких було виявлено положення, пов'язані з адаптацією законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, направляти ці законопроекти для проведення додаткової експертизи щодо їх відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу до Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу та до Кабінету Міністрів України.

5. Встановити, що законопроект, спрямований на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції:

1) ставиться на голосування для прийняття рішення у першому чи наступних читаннях після надання слова для виступу уповноваженому представнику Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу та можливого, за рішенням головуєчого на пленарному засіданні Верховної Ради України, надання слова уповноваженому представнику підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції головного комітету;

2) може бути прийнято в цілому як закон лише після завершення його розгляду у другому читанні, якщо Верховна Рада України не прийме інше рішення відповідно до частини другої статті 114 Регламенту Верховної Ради України, та

за наявності позитивного висновку експертизи Кабінету Міністрів України щодо відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС).

6. Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України підготувати пропозиції для внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо врегулювання особливостей внесення, розгляду та прийняття законопроектів, спрямованих на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

7. Кабінету Міністрів України забезпечити:

1) спільно з Апаратом Верховної Ради України – створення, наповнення та функціонування єдиної інформаційної бази даних з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;

2) здійснення офіційного перекладу актів законодавства Європейського Союзу та/або інших джерел права Європейського Союзу (acquis ЄС) спеціально уповноваженим суб'єктом.

8. Голові Верховної Ради України здійснити заходи щодо визначення у штатному розписі секретаріатів комітетів Верховної Ради України посад державної служби з установленими посадовими обов'язками в межах завдань, передбачених пунктами 2-4, підпунктом 1 пункту 7 цієї Постанови.

9. Комітетам Верховної Ради України протягом 30 днів з дня прийняття цієї Постанови забезпечити наявність інформації, передбаченої підпунктом 1 пункту 2 цієї Постанови, щодо законопроектів, які перебувають на розгляді у Верховній Раді України і визначені за участю Кабінету Міністрів

України як законопроекти, спрямовані на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

10. Ця Постанова набирає чинності з дня її опублікування.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-20#Text>

Навчальне видання

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА УКРАЇНИ:
ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ
(2014-2022 рр.)**

Навчальний посібник-хрестоматія

Укладання і коментар:

І.В. Артёмов

Комп'ютерне верстання:

Р.Кокіна

Дизайн обкладинки:

А. Артёмова

Гарнітура Noto Serif. Формат 60x84/16. Ум.друк.арк. 22,1.
Замовлення № 75К. Наклад 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено та видруковано:

ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5040 від 21.01.2016 р.

А 86   Зовнішня політика та національна безпека України:
документи і матеріали 2014-2022 рр.: навчальний посіб-
ник-хрестоматія / уклад. і коментар: І.В. Артёмов. Ужго-
род : ТОВ «РІК-У», 2023. – 380 с.

ISBN 978-617-8276-10-2

Навчальний посібник-хрестоматія містить найбільш акту-
альні документи та витяги з питань нормативно-правового за-
безпечення зовнішньополітичної діяльності та національної без-
пеки держави в умовах агресії Росії проти України, починаючи із
2014 р. до грудня 2022 р.

Для студентів спеціальностей з галузі знань «Міжнародні від-
носини».

УДК 323.22(477(094)0)75.8)+351.862.4:327